

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ОСВІТОЛОГІЇ І ПЕДАГОГІКИ

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
WEST UKRAINIAN NATIONAL UNIVERSITY
FACULTY OF SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES
DEPARTMENT OF EDUCOLOGY AND PEDAGOGY

МАТЕРІАЛИ
VI МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ:
РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»

24 листопада 2023 року
ТЕРНОПІЛЬ, УКРАЇНА

MATERIALS
VI INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

«INNOVATIONS IN EDUCATION:
REALITIES AND PERSPECTIVES OF
DEVELOPMENT»

NOVEMBER, 24, 2023
TERNOPIL, UKRAINE

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ КОМУНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. Я. ГОРБАЧЕВСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
УКРАЇНСЬКА ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ
ХМЕЛЬНИЦЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ
КОЛЕДЖ ГУЛІН ГУАНКСІ (КИТАЙ)
ВИЩА ШКОЛА ОСВІТИ ТА СОЦІАЛЬНИХ НАУК ПОЛІТЕХНІЧНОГО ІНСТИТУТУ ПОРТАЛЕГРЕ ЦЕНТРУ
ПОРІВНЯЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ УНІВЕРСИТЕТУ ЛІСАБОНА (ПОРТУГАЛІЯ)
ТОВАРИСТВО ВИПУСКНИКІВ ВЮРЦБУРЗЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ Й ЦЕНТРУ ПРИКЛАДНИХ
ЕНЕРГЕТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ (НІМЕЧЧИНА)
ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ДОРТМУНДА (НІМЕЧЧИНА)
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВІДНЯ (АВСТРІЯ)
ЖЕШУВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ (ПОЛЬЩА)

Редакційна колегія:

Лілія РЕБУХА – д. пед. н., професор, завідувач кафедри освітології і педагогіки Західноукраїнського національного університету

Володимир ЧАЙКА – д. пед. н., професор, професор кафедри освітології і педагогіки Західноукраїнського національного університету

Ірина БІЛОУС – к. е. н., доцент, доцент, доцент кафедри освітології і педагогіки Західноукраїнського національного університету

Ольга ГЛАВАЦЬКА – к. пед. н., доцент, доцент кафедри освітології і педагогіки Західноукраїнського національного університету

Антоніна ДЕМ'ЯНЮК – к. е. н., доцент, доцент, кафедри освітології і педагогіки Західноукраїнського національного університету

Оксана КРИЧКІВСЬКА – к. пед. н., доцент, доцент кафедри освітології і педагогіки Західноукраїнського національного університету

Оксана ПИСАРЧУК – к. пед. н., доцент, доцент кафедри освітології і педагогіки Західноукраїнського національного університету

Ольга ЧИКУРОВА – к. пед. н., ст. викладач кафедри освітології і педагогіки Західноукраїнського національного університету

Рекомендовано до друку

*Вченою радою соціально-гуманітарного факультету
(протокол № 2 від 27 листопада 2023 р.)*

I-66 Інновації в освіті: реалії та перспективи розвитку : матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 24 листопада 2023 р.). Тернопіль : ЗУНУ, 2023. 435 с.
ISBN 978-966-654-734-0

Збірник містить тези доповідей учасників VI Міжнародної науково-практичної конференції «Інновації в освіті: реалії та перспективи розвитку» (м. Тернопіль, 24 листопада 2023 р.) з актуальних проблем освіти, наукової та науково-дослідної роботи, а також питань щодо оптимізації використання інноваційних освітніх ресурсів для формування та розвитку професійних компетентностей в освітній сфері.

Збірник праць VI Міжнародної науково-практичної конференції «Інновації в освіті: реалії та перспективи розвитку» буде корисним для студентів, здобувачів магістратури, аспірантури, науковців та практиків.

УДК 001.895:330.341.1:37

Матеріали конференції публікуються в авторській редакції.

Відповідальність за зміст і достовірність публікацій покладається на авторів наукових доповідей.

© ЗУНУ, 2023

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ: УКРАЇНСЬКИЙ ТА СВІТОВИЙ ДОСВІД

Надія Буняк	17
ЕМОЦІЙНЕ СТАВЛЕННЯ ДО НАВЧАННЯ ЯК ВАЖЛИВА ПЕРЕДУМОВА ОПТИМАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ	
Iryna Vilous	19
MODERN EDUCATIONAL TECHNOLOGIES: FOREIGN EXPERIENCE	
Наталія Карач	21
ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАНЯТТЯХ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
Галина Кізілова	24
РЕАЛІЗАЦІЯ ІНТЕГРАТИВНОГО ПІДХОДУ У ВИКЛАДАННІ КУРСУ «МИСТЕЦТВО» В НУШ: МЕТОДИЧНІ ЛАЙФХАКИ	
Андрій Галян	27
ЕКОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА ЯК КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА	
Ростислав Дерев'янюк	31
ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГА НА ЕТАПІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ	
Оксана Коків	34
СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ	
Софія Поберейко	37
ПРОФОРІЄНТАЦІЙНІ ЗАХОДИ ДЛЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ: УКРАЇНСЬКИЙ ТА СВІТОВИЙ ДОСВІД	
Chen Zehua	40
THE REALITY AND PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF "INNOVATION IN EDUCATION"	

СЕКЦІЯ 2. ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ: СТРАТЕГІЇ ТА ТЕХНОЛОГІЇ

Анатолій Фурман	43
ОБ'ЄКТ, ПРЕДМЕТ, МЕТОД І ЗАВДАННЯ ОСВІТОЛОГІЇ ЯК ІНТЕГРАЛЬНОГО НАУКОВОГО НАПРЯМУ	
Лілія Ребуха	46
ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	

Juergen Koeberlein-Kerler	48
SKILLS IN EDUCATION DUE TO SHORTER INNOVATION CYCLES AND INCREASING ARTIFICIAL INTELLIGENCE (AI)	
Лілія Ребуха, Назар Цибульський	52
РОЛЬ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА	
Ганна Зварич, Алла Барцішок	54
СИСТЕМА «СМАРТ-ОСВІТИ» ТА ЇЇ ПРОВАДЖЕННЯ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ЗВО	
Daniel Kaspurz, Gerda Kysela-Schiemer, Diana Radmann	56
DIGITAL COMPETENCES OF TEACHER EDUCATION STUDENTS	
Christian Rudloff	61
STACT - START AND ACT: CHILDREN AND YOUNG PEOPLE EXPLORE AND SHAPE THEIR FUTUR	
Yakiv Bystrov	66
‘FUTURE PERFECT’: INCREASING ENGLISH LANGUAGE PROFICIENCY AT HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS	
Yurii Zavadenko	68
TECHNOLOGICAL INTERVENTION IN EDUCATION: IMPORTANCE OF PRAGMATIC ASPECT	
Ольга Блашків, Олена Коноплицька	70
ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ ЖУРНАЛІСТІВ	
Antonina Demianiuk	74
MODERN TOOLS OF DISTANCE EDUCATION	
Наталія Ігнатенко	78
ТЕХНОЛОГІЧНА СКЛАДОВА ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У «НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ»	
Ольга Главацька, Соломія Кубів	81
ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ПАРАДИГМИ ОСВІТИ	
Віктор Кавецький	84
ПАРТНЕРСТВО ТА ВЗАЄМОДІЯ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ	
Галина Бек	87
ПРОЄКТНА ТЕХНОЛОГІЯ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ЗАСІБ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ, ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ТА ТВОРЧИХ	

ЗДІБНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ	
Олег Климашко, Дмитро Покалюк	90
ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ОСВІТИ	
Ярослав Грицюк	92
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ З УРАХУВАННЯМ ПОЗИТИВНОГО ДОСВІДУ ЗАКОРДОННИХ КРАЇН	
Дарина Мудрик	94
ІГРОВІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИМ МОВАМ У ВИЩІЙ ШКОЛІ	
Ольга Якимишин	98
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
Микола Дебера	101
ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ ДОСЯГНЕННЯ ОСОБИСТІСНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
Chanjuan Chen	104
ON THE INTEGRATION OF CHINESE EXCELLENT TRADITIONAL CULTURE AND SCHOOL EDUCATION	
Peter Michael Vogl, Holger Winkelmaier, Anja Katharina Vogl	107
REFLECTIONS AND INSIGHTS OF DEVELOPING AND IMPLEMENTING THE TEACHER TRAINING COURSE “EMOTION REGULATION IN PHYSICAL EDUCATION” AT THE UNIVERSITY COLLEGE OF TEACHER EDUCATION VIENNA	
Gunter Beck	110
CONDUCTING DIGITAL GERMAN LANGUAGE EXAMS IN INDIA - A FIELD REPORT	
Freudensprung Lukas, Wieser Stephan, Winkelmaier Holger	113
NEW TECHNOLOGIES AND EXERCISE IN NATURE AS PART OF PHYSICAL EDUCATION - HOW ELECTRONIC DEVICES ARE REVOLUTIONIZING OR HINDERING SCHOOL HIKING?	
Lijian Qiu	117
RESEARCH ON THE PATH OF DIGITAL TECHNOLOGY EMPOWERING HIGH-QUALITY TEACHING OF LOCAL CULTURE	
Mengjiao Song	120
INNOVATIVE STRATEGIES AND TECHNOLOGIES IN EDUCATION	

Lijian Qiu	121
RESEARCH ON THE STRATEGY OF MIXED TEACHING DESIGN OF THE COURSE UNDER THE BACKGROUND OF DIGITAL TRANSFORMATION OF EDUCATION	
Wenzheng Zhao	123
RESEARCH ON THE PROMOTION STRATEGY OF TEACHERS' DIGITAL LEADERSHIP	
Yida Li	125
THE PREPARATION OF THE CERAMIC DESIGN STUDENTS TO THE PERFORMANCE OF THEIR PROFESSIONAL ACTIVITY	
Dong Ni	126
RESEARCH ON THE TEACHING MODEL COMBINING TECHNOLOGY AND ART BASED ON THE DUAL PBL MODE	
Qiang Zhang	128
INNOVATIONS IN EDUCATION	
Wenzheng Zhao	130
STRATEGIES OF EMPOWERING TEACHERS' DIGITAL LITERACY BY DIGITAL TECHNOLOGY	
Олексій Пасько, Антоніна Дем'янюк	133
ПЕРСПЕКТИВИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	
Yinyin Zhang, Iryna Bilous	135
EDUCATIONAL INNOVATIONS AND THEIR INFLUENCE ON THE DEVELOPMENT OF EDUCATION	
 СЕКЦІЯ 3. УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ В СУЧАСНОМУ СВІТІ ТА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ОСВІТНІХ ПРОЦЕСІВ В СУСПІЛЬСТВІ	
Лілія Ребуха, Ольга Кучерява	138
НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО РОЗКРИТТЯ ЗМІСТУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
Лілія Ребуха, Людмила Островська	141
УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТИ: ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ	
Лілія Ребуха, Олександр Нірода	143
ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО СЕРЕДОВИЩА У СУЧАСНОМУ ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
Віталій Кульчицький, Ірина Цісар	146
СТРУКТУРНИЙ АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ПРОЦЕСІВ У СУСПІЛЬСТВІ	

Лілія Ребуха, Тарас Демчук ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗМІШАНИХ ФОРМ НАВЧАННЯ У ГРУПАХ СТУДЕНТІВ З ІНКЛЮЗІЯМИ	149
Лілія Ребуха, Олеся Литвиненко ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ	151
Лілія Ребуха, Софія Стрілецька УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТИ	154
Лілія Ребуха, Вікторія Шегда УПРАВЛІНСЬКА КУЛЬТУРА ВИКЛАДАЧА ОСВІТНЬОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ	156
Ганна Зварич, Зоряна Барановська МІЖКУЛЬТУРНА ВЗАЄМОДІЯ У ЗАКЛАДІ ОСВІТИ	159
Ольга Лужецька, Оксана Бойцун ДЕМОКРАТИЧНИЙ СТИЛЬ У СФЕРІ УПРАВЛІННЯ: ЗА І ПРОТИ	161
Ірина Білоус, Артур Хоміцький СТРУКТУРА ОСВІТНЬОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК ОБ'ЄКТ УПРАВЛІННЯ	162
Ольга Главацька, Максим Рисан ОСОБЛИВОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СУЧАСНОЮ СИСТЕМОЮ ВИЩОЇ ОСВІТИ	164
Олександр Вітів, Антоніна Дем'янюк КРЕАТИВНІСТЬ ЯК ОСНОВА ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ТА ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ В СФЕРІ ОСВІТИ	167
Олександр Євтушенко, Антоніна Дем'янюк ОСНОВНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМ ПРОЦЕСОМ	170
Юрій Крамарчук, Антоніна Дем'янюк ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ У СУЧАСНИХ УМОВАХ	173
Дмитро Панько, Антоніна Дем'янюк ОСНОВНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМ ЗАКЛАДОМ	175
Оксана Кричківська, Роман Матейко САМООСВІТА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА	178
Аліна Шипович ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ: ШЛЯХИ ВПРОВАДЖЕННЯ АКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ	181
Люба Горбенко МОТИВАЦІЯ ЯК ФАКТОР ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ	183

Дмитро Ватрас	187
РОЗВИТОК РІЗНОМАНІТНИХ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ ДЛЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	
Людмила Гога	189
МОНІТОРИНГ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ	
Дарія Щуцька	190
ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС: РИЗИКИ ТА СТРАТЕГІЇ УСПІШНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ	
Володимир Пастух	192
ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА СИСТЕМУ ОСВІТИ	
Соломія Кубів	195
МОНІТОРИНГ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ПЕДАГОГА ЗА УМОВ ЗМІНИ ПАРАДИГМИ ОСВІТИ	
Наталя Барилко	196
ЛІДЕРСТВО У ФОРМУВАННІ КОМАНДНОЇ КУЛЬТУРИ СЕРЕД КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	
Ірина Демчук	199
ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ УПРАВЛІНЦІВ ОСВІТНІХ УСТАНОВ В УМОВАХ НАВЧАННЯ У МАГІСТРАТУРІ	
Ірина Клименко	201
ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ТРАЄКТОРІЇ: ФАКТОРИ ВПЛИВУ	
Ігор Прийдун	203
ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
Каріна Коваль	207
ФОРМИ І НАПРЯМИ ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ	
Наталя Небесна	210
УПРАВЛІНСЬКА КУЛЬТУРА СУЧАСНОГО МЕНЕДЖЕРА	
Fan Yihan	213
ANALYSIS OF THE CURRENT SITUATION OF MANAGEMENT ACTIVITIES OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN CHINA	
Андрій Слизькоухий	216
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ТА ЇХ ХАРАКТЕРИСТИКА	

Владислав Дрожайк	218
ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІХ ПРОЦЕСІВ: МЕХАНІЗМИ ВПЛИВУ НА ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ	
СЕКЦІЯ 4. ДОШКІЛЬНА ОСВІТА: СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ІННОВАЦІЇ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ	
Володимир Чайка	222
ПРОБЛЕМИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ЕПОХУ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ	
Вікторія Розгон	225
ОРГАНІЗАЦІЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	
Ольга Главацька, Галина Олійник	229
ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОСВІТНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З БАТЬКАМИ ВИХОВАНЦІВ	
Ольга Главацька, Марта Ззя	232
ВПЛИВ БАТЬКІВ НА ГЕНДЕРНУ СОЦІАЛІЗАЦІЮ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	
Валентина Лесів	234
СТВОРЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В СУЧАСНОМУ ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	
Тетяна Лебідь	239
ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ПРОБЛЕМИ ВОЄННОГО ЧАСУ	
Ростислав Руденський, Оксана Писарчук	242
СТРАТЕГІЇ ЗАПОБІГАННЯ ПРОЯВУ АГРЕСІЇ В ІГРАХ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ВІЙНИ	
Ірина Дериш	246
ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	
Вікторія Лямцева	248
ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОДІАГНОСТИКИ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	
Luyao He, Iryna Bilous	251
ACTUAL PROBLEMS IN PRESCHOOL EDUCATION	
Yanfang Zhang, Iryna Bilous	253
FEATURES OF INCLUSIVE PRESCHOOL EDUCATION IN CHINA	

СЕКЦІЯ 5. УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ В СУЧАСНОМУ СВІТІ ТА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ОСВІТНІХ ПРОЦЕСІВ В СУСПІЛЬСТВІ

Лілія Ребуха, Катерина Дрогобецька	255
ВПРОВАДЖЕННЯ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ЕЛЕКТРОННИХ РЕСУРСІВ	
Лілія Ребуха, Оксана Коневич	256
БЕЗПЕРЕРВНА САМООСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНОЮ ОСВІТОЮ	
Лілія Ребуха, Ігор Софілканич	258
ВИКОРИСТАННЯ ТРЕНІНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ	
Світлана Хлестова	261
СУТНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МЕДИЧНОЇ ГАЛУЗІ	
Oksana Krychivska	264
ACTIVE LEARNING TECHNIQUES IN THE PROCESS OF VOCATIONAL EDUCATION OF FUTURE TEACHERS	
Вікторія Савіцька, Андрій Кіндратюк	267
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ ДО ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
Ronghao Chen	270
ON THE IMPORTANCE OF HUMANISTIC EDUCATION IN PHYSICAL EDUCATION	
Peng Canxing	274
THE APPLICATION OF LOCAL MUSIC IN YUNNAN, CHINA IN THE MUSIC CURRICULUM OF VOCATIONAL PRESCHOOL EDUCATION MAJORS	
Haiyan Wei	276
MODERN PRACTICE AND PROSPECT OF VOCATIONAL EDUCATION DEVELOPMENT	
Lili Li	277
FUTURE EDUCATION FROM KNOWLEDGE RESHAPED BY AI	
Shun Lun	279
HOW TO USE MELODY LINE TO UNDERSTAND MUSIC IN SECONDARY SCHOOL MUSIC EDUCATION APPRECIATION CLASS	
Engui Wang	281
MODERN PRACTICES AND PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL EDUCATION	

Gege Zhang	283
MODERN PRACTICE AND DEVELOPMENT PROSPECTS OF VOCATIONAL EDUCATION IN MUSIC PERFORMANCE	
Yinyin Zhang	284
MODERN PRACTICE AND DEVELOPMENT PROSPECT OF VOCATIONAL EDUCATION	
Pengfei Zhang	287
MODERN PRACTICES AND PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL EDUCATION	
Микола Наголюк	288
РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МОЛОДШИХ ІНСПЕКТОРІВ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ	
Назар Франків	290
МОДЕЛЮВАННЯ ЯК ДІЄВИЙ МЕТОД В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
Наталія Максимук	293
ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПЕДАГОГІВ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ	
СЕКЦІЯ 6. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	
Юлія Головацька	296
СПЕЦИФІКА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ В СУЧАСНОМУ ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ ВИМІРІ	
Наталія Сафандула	299
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ НА РИНКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ	
СЕКЦІЯ 7. ПСИХОЛОГІЯ ТА СОЦІАЛЬНА РОБОТА: НОВІ ІДЕЇ ТА НАУКОВІ ДОСЯГНЕННЯ	
Світлана Калаур, Андріана Меланчук	301
МОТИВУВАННЯ МОЛОДІ ДО ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ВАГОМИЙ АСПЕКТ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА	
Іван Білосевич	303
ЗБЕРЕЖЕННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ ЗАСОБАМИ РЕЛІГІЙНОЇ ВІРИ	

Ольга Сорока, Юрій Курта	307
ПРОФЕСІЙНИЙ САМОРОЗВИТОК МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ	
Ольга Сорока, Марія Перожишин	310
СОЦІАЛЬНА РЕКЛАМА ЯК ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ	
Світлана Миколюк, Олег Коваль	314
СОЦІАЛЬНА РОБОТА З МОЛОДДЮ: ТЕХНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ	
Світлана Миколюк, Богдан Шуст	316
СОЦІАЛЬНА РОБОТА З МОЛОДДЮ: МЕХАНІЗМИ ЇХ ОПТИМАЛЬНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ	
Петро Бойко, Богдан Копач	318
ДУХОВНО-РЕЛІГІЙНІ ПРОБЛЕМИ СУСПІЛЬСТВА	
Петро Колтун, Віталій Собко	320
ВПЛИВ ВІРТУАЛЬНОГО ПРОСТОРУ НА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ	
Володимир Кульчицький	322
ФОРМУВАННЯ ДУХОВНИХ ТА МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ СЕРЕД МОЛОДІ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ	
Андрій Лазарук	325
ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ В КОНТЕКСТІ КОНЦЕПЦІЇ ПОСТНЕКЛАСИЧНОЇ РАЦІОНАЛЬНОСТІ	
Сергій Неплохов	329
РОЛЬ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ФОРМУВАННІ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ	
Ігор Вонс	332
УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЄЮ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ	
Борис Любий	334
НАПРЯМКИ ПРОФІЛАКТИКИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ У ДІТЕЙ ШКІЛЬНОГО ВІКУ: ПСИХОЛОГІЙЧНИЙ АСПЕКТ	
Марія Бойко	336
СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ В ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ	
Лариса Дем'янчук	339
СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА ІГРОВОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ	

Зоряна Касянчук	342
ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ГРОМАДІ	
Мар'яна Касянчук	344
ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ПРОФЕСІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА	
Віра Козловська	346
СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ПІДТРИМКИ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ ТА ЇХ СІМЕЙ	
Надія Корінь	348
СТАН ПРОБЛЕМИ Я-КОНЦЕПЦІЇ В СУЧАСНІЙ ПСИХОЛОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ	
Дмитро Корнєєв	349
СОЦІАЛЬНЕ СІРІТСТВО ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	
Зоряна Безпалько	352
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ОСОБИСТІСНОЇ ТРИВОЖНОСТІ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	
 СЕКЦІЯ 8. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА В СИСТЕМІ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ	
Віктор Гуменний	357
ОСОБЛИВОСТІ СТОРІН ПІДГОТОВКИ ФУТБОЛЬНОГО АРБИТРА У СУЧАСНОМУ ФУТБОЛІ	
Юлія Габуда	359
ОСОБЛИВОСТІ СПОРТИВНОГО ВІДБОРУ В ГРУПИ ПОЧАТКОВОЇ ПІДГОТОВКИ СПОРТИВНОЇ ГІМНАСТИКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	
Петро Шафранський	361
ОСОБЛИВОСТІ ДОСЯГНЕННЯ ВИСОКИХ РЕЗУЛЬТАТІВ У ПЛАВАННІ	
Ірина Томин (Боднарук)	363
ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНИХ ФУНКЦІЙ ДЗЮДОЇСТІВ В УМОВАХ ЗМАГАНЬ	
Роман-Олесь Рачицький	365
СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПАУЕРЛІФТИНГУ	
Богдан Пушенко	366
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДЗЮДОЇСТІВ ДО ЗМАГАНЬ	

Матей Каменіцкі	367
ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ШВИДКІСНО-СИЛОВИХ ЯКОСТЕЙ МЕТАЛЬНИКІВ СПИСУ	
Стефанія Маркульчак	369
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ У ТРЕНУВАННЯХ СПОРТСМЕНОК, ЯКІ СПЕЦІАЛІЗУЮТЬСЯ В СПОРТИВНІЙ ХОДЬБІ	
Іван Іщук	371
ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАЛЬНО-ТРЕНУВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ЛЕГКОАТЛЕТІВ, ЯКІ СПЕЦІАЛІЗУЮТЬСЯ В СТИБКАХ У ДОВЖИНУ	
Юрій Жураківський	372
ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ЛЕГКОАТЛЕТІВ	
Сергій Джуль	373
СУЧАСНІ ВИМОГИ ДО СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ ВОЛЕЙБОЛІСТІВ	
Вадим Бугера	374
ОСОБЛИВОСТІ БАЗОВИХ КОМПОНЕНТІВ АКВАФІТНЕСУ	
Данило Аршинов	376
ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ДО ЗМАГАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СПОРТСМЕНІВ В КІБЕРСПОРТІ	
Валерія Величанська	377
КОНЦЕПЦІЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКОГО ГАНДБОЛУ НА ПРИКЛАДІ МІНІ-ГАНДБОЛУ	
Анастасія Мазурок	379
ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ	
Іван Дударь	383
ФІЗИЧНЕ ЗДОРОВ'Я – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА УСПІХУ	
Дмитро Кіяшок	385
ПЕРША ДОПОМОГА ПРИ ПЕРЕЛОМАХ	
Михайло Свідрак	388
ВИДИ АНТРОПОМЕТРИЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ МОРФОЛОГІЧНОЇ БУДОВИ СПОРТСМЕНА	
Юрій Червінський	390
ЧОМУ ТРЕБА ВИРОБЛЯТИ ЗВИЧКУ ДО ЗАНЯТЬ СПОРТОМ	
Дмитро Берекета	392
ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ ТА ЗДОРОВОМУ СПОСОБУ ЖИТТЯ	

Віталіна Кімак	394
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВІД НАДЛИШКОВОЇ МАСИ ТІЛА	
Василь Котляр	397
СУТНІСТЬ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ	
Анастасія Мазурок	399
ПІДБІР ПІДВІДНИХ ВПРАВ ДЛЯ ПОЧАТКОВОГО НАВЧАННЯ ТЕХНІЦІ ШТОВХАННЯ ЯДРА СТРИБКОВО-ПОСТУПАЛЬНИМ СПОСОБОМ	
Яна Ніздропа	401
МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ТЕХНІЧНИМ ЕЛЕМЕНТАМ ДІВЧАТ 2010-2011 РОКУ НАРОДЖЕННЯ ГРУПИ БАЗОВОЇ ПІДГОТОВКИ 1 РОКУ НАВЧАННЯ	
Валерія Дрьомова	404
ЗАПИС ЕФЕКТИВНОСТІ ТЕХНІКО-ТАКТИЧНИХ ЕЛЕМЕНТІВ У ВОЛЕЙБОЛІ	
Катерина Озімко	406
СПІВВІДНОШЕННЯ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЖАНРУ ПОВІТРЯНОЇ ГІМНАСТИКИ «ПОВІТРЯНІ ПОЛОТНА» В РОЗДІЛІ «СПОРТ»	
Едуард Цьонка	407
РОЗВИТОК ВЕСТИБУЛЯРНОЇ СТІЙКОСТІ ФУТБОЛІСТІВ	
Олег Зуб	409
ОСОБЛИВОСТІ ЗМІН У СЕРЦЕВО-СУДИННІЙ ТА ДИХАЛЬНІЙ СИСТЕМАХ ЮНИХ СПОРТСМЕНІВ	
Олександр Чернятинський	411
ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ДОВІЛЬНОЇ УВАГИ СПОРТСМЕНІВ	
Надія Савка	413
ОСОБЛИВОСТІ СОМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ У ПРОЦЕСІ СПОРТИВНОГО ВІДБОРУ	
Степан Саварин	416
ОСОБЛИВОСТІ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ СПОРТСМЕНІВ ПІСЛЯ ЗАВЕРШЕННЯ СПОРТИВНОЇ КАР'ЄРИ	
Олександр Павлусь	418
СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ ЯК ЕЛЕМЕНТ ВИЩОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ	
Сергій Муравель	420
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ТЕОРІЇ БАГАТОРІЧНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СПОРТСМЕНІВ	

Владислав Мисловський	422
МОРФОЛОГІЧНІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНІ ЗМІНИ У ДІТЕЙ ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ ФУТБОЛОМ	
Юрій Ковальчук	425
СТУПІНЧАСТА ПОБУДОВА БАГАТОРІЧНОГО ПРОЦЕСУ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЮНИХ ФУТБОЛІСТІВ 16-17 РОКІВ	
Павло Гороховський	427
ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИСТІСНОЇ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	
Алла Бегеба	430
ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ СПОРТИВНОЇ ПІДГОТОВКИ У ВАЖКІЙ АТЛЕТИЦІ	
Денис Ворона	433
ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ НАВАНТАЖЕНЬ РІЗНОЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ У РІЧНОМУ ЦИКЛІ ПІДГОТОВКИ ЮНИХ ФУТБОЛІСТІВ	

СЕКЦІЯ 1

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ: УКРАЇНСЬКИЙ ТА СВІТОВИЙ ДОСВІД

Надія Буняк

доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри психології та соціальної роботи,
Західноукраїнський національний університет

ЕМОЦІЙНЕ СТАВЛЕННЯ ДО НАВЧАННЯ ЯК ВАЖЛИВА ПЕРЕДУМОВА ОПТИМАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ

Котрі би умови не визначали життя та діяльність особистості – внутрішньо, психологічно, – результативними вони стають лише тоді, коли здатні сягнути у царину емоційних взаємовідносин.

Емоції відбивають усяке поле діяльності у житті особистості, а отже, є також найважливішим фактором регуляції процесу здобуття знань – навчання.

Навчальна діяльність містить у собі силу-силенну ситуацій, що вважаються важкими психологічно (напружена розумова активність, необхідність своєчасно та якісно готуватись до занять, здавати підсумкові контрольні завдання, курсові роботи, складання іспитів, взаємодія з ровесниками та викладачами, іншими особистостями, що так, або інакше, беруть участь у процесі навчання).

Більшість цих ситуацій мають виражене позитивне емоційне ставлення та породжують запал, почуття залучення та цікавості, переживання через прагнення досягнути успіху.

Одна-єдина визначна умова, за якої виникає і розвивається інтерес до навчання, збільшується активність слухачів-студентів, є яскравість, емоційність процесу навчання, стурбованість самого викладача та вміння захопити інформацією, що, в свою чергу, справляє позитивне враження та формує ставлення до предмета в загальному і до викладача, зокрема, адже відомо, що знання, які забарвлені емоціями, запам'ятовуються швидше і зберігаються довше, ніж знання, що позбавлені індивідуальності і залишають людину апатичною.

Емоційна дія – одна з найсильніших передумов захоплення слухачів-студентів до навчальної діяльності, а емоційна напруга матеріалу, що вивчається, через вмиле викладання, передаються та заохочують, чистосердна захопленість викладача предметом творить чудеса і впливає на тих, хто сприймає інформацію [1].

Та й сама плідність викладання прямо залежить від позитивної і теплої атмосфери в аудиторії, що є найсприятливішою умовою здобуття знань. Коли

викладач звертає увагу на емоційну атмосферу в аудиторії, враховує взаємостосунки студентів, то це значно збільшує шанси на те, що вони будуть охоче брати участь в усіх інших видах діяльності, що пропонує викладач, не будуть тривожитись через страх зробити помилку чи отримати низьку оцінку досягнень у навчанні.

Слід звернути увагу на ще один досить важливий, на нашу думку, компонент – вміння керувати емоціями – своїми і чужими, настроєм та почуттями – це створює збалансовану робочу атмосферу [2].

Однак, є ситуації, що мають виражене негативне емоційне ставлення та породжують негативні й хворобливі емоції страху, образи, невдоволеності собою та викладачем, сприяють виникненню тривоги, нудьги, стресу, вигоряння, виснаження (знесилення).

Також є окремі особистості, які нечасто роблять спроби розбудити фантазію, інтуїцію, емоції студента, що запозичує інформацію. Куди правду діти, є й такі викладачі, що дотримуються думки: «Головне – добре знати предмет, що викладається, вміти переконливо та послідовно його викласти, – решта – справа винятково студента».

В такому разі емоційне ставлення до предмета негативне, що й породжує хворобливі емоції, знижує працездатність та бажання досягнути успіху у вивченні його.

Таким чином, важливою передумовою переведення знань у переконання є емоційне ставлення студентів до предмета, що ними вивчається, адже ситуації, що складаються під час навчальної діяльності є вельми однотипними, тому усі переживання узагальнюються і, як наслідок, мало-помалу перетворюються в досить стабільні структури – емоційні установки (чи почуття), тобто виражену спроможність до переживання одних і тих же емоцій під час отримання знань.

Однак, саме успішність досить помітно позначається на процесі формування стійких установок на навчання, одночасно вона спрацьовує як матеріалізований зворотний зв'язок, що інформує особистість, котра здобуває знання, про результативність її навчальних дій, стає потужним активатором емоцій і психічних станів студента.

Література

1. Кузнецов М. А., Козуб Я. В. Емоційне ставлення студентів до навчання: монографія. Харків: Діса плюс, 2017. 284 с.

2. Моргунова Н. С. Емоційна компетентність викладача як чинник підвищення ефективності навчання іноземних студентів. *Педагогіка та психологія* : збірник наукових праць: Харків, 2018. Вип. 59. С. 130-138.

Iryna Bilous

PhD in Economics, Associate Professor of
Educology and Pedagogy Department,
West Ukrainian National University

MODERN EDUCATIONAL TECHNOLOGIES: FOREIGN EXPERIENCE

The development of the system of educational technologies during the last decades followed the path of gradual rejection of traditional technologies and increasing the need to use modern (innovative) learning technologies as actively as possible. It is worth noting that the main goals of introducing the latest technologies into the educational process are the rationalization of learning, the minimization of time, effort and resources that will be used in the learning process to achieve its results. And the main goal of the introduction and development of the latest learning technologies is nothing more than the desire to meet the educational needs of learners, which depend on the trends of social development [1].

Today, in the education system, there is a task regarding the need to increase the efficiency of the educational process, especially in those matters related to the development of the student's personal potential. Decreased learning motivation, educational overload, mass ill health of students, their rejection from the learning process are connected not only with the imperfect content of education, but also with the difficulties experienced by teachers in organizing and conducting classes.

The latest pedagogical practice shows that traditional education is not able to satisfy the increased requirements for the training of a future specialist, because it does not create conditions for the formation of abilities and skills of independent cognitive activity, does not contribute to the development of creative abilities. This leads to a number of contradictions between the existing level of a specialist's readiness for professional activity and modern requirements for his training, between the acquirer's need for self-expression and the ability of education to satisfy this need.

The main strategic direction of the development of the education system in various countries of the world lies in the way of solving the problem of personality-oriented education – such an education in which the personality of the student would be the center of attention of the teacher, in which the activity of learning, cognitive activity, and not teaching, would be the leading teacher-learner tandem, so that the traditional paradigm of education «teacher – textbook – learner» was resolutely replaced by a new one: «learner – textbook – teacher». This is how the education system in leading countries is built.

Today in the world, the format of information and communication technologies is expanding and adapting to the modern conditions of the functioning of the educational space and the direct implementation of the educational process. Common

forms of communication between the teacher and students of education in the format of information and communication technologies have become forum, chat, video conference. Possession of modern information and communication technologies is a necessary condition today, just as the ability to read and write was once.

Nowadays, in many countries of the world, electronic education has become an integral part of modern education. The absolute world leader in this field is South Korea, in which, thanks to huge investments, the entire education system (primary, secondary, higher, adult education and education management) is being adapted to the information society.

Recently, so-called hybrid courses have appeared in many foreign educational institutions. This is a specific form of combination of face-to-face and distance learning, in which the applicant studies individual courses independently in an electronic format, which does not exclude his direct contact with the teacher.

It is worth noting that in foreign sources investigating modern active methods of learning in higher education, various sets of the latest technologies are described. In the Open University's report on innovative pedagogy, the newest learning technologies include blending learning, BYOD (Bring Your Own Device), flipped classroom, and event-based learning. It also includes critical thinking development technologies, scenario-based learning, design technologies, case-study technology, and others [2].

Based on the above, we can state the fact that today digitization, activation and creation of special environments form the image of education of the future, in which the emphasis shifts to constant and active learning of knowledge. Blended learning is gradually becoming the dominant educational model, and educational technologies are oriented more towards creating conditions and supporting activity than systematic and sequential learning with a pre-predicted result.

References

1. Білоус І. Новітні технології навчання: зарубіжний досвід розвитку та способи реалізації. *Наука і техніка сьогодні*. №3 (17). 2023. С. 250-259. [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-3\(17\)-250-259](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-3(17)-250-259)
2. Sharples M., Adams A., Ferguson R., Gaved M., McAndrew P., Rienties B., Weller M. & Whitelock D. *Innovating Pedagogy 2014: Open University Innovation Report*
3. 3.Milton Keynes: The Open University. 2014. URL: https://www.researchgate.net/publication/268502960_Innovating_Pedagogy_2014

Наталія Карач
кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін
Чортківського навчально-наукового інституту підприємництва і бізнесу

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАНЯТТЯХ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасний світ набирає швидкого технологічного росту, про це свідчить аналіз будь-якої сфери суспільного життя. Реалії сьогодення вимагають досить великих змін, а саме креативних нестандартних підходів, генерації нових ідей, рішучих та самостійних рішень буквально у всіх сферах людського життя.

Оновлення освіти в Україні обумовлене організацією навчання та впровадження новітніх підходів і здобутків у галузі педагогіки та інформаційних технологій, які будуть враховувати можливості й потреби сучасних студентів, а також організувати взаємодію між усіма учасниками освітньо-виховного процесу, що передбачає створення освітнього соціуму, налаштованого на задоволення потреб, вподобань та інтересів здобувачів вищої освіти, зокрема надання можливостей для формування індивідуального освітнього середовища.

Впровадження у навчальний та виховний процес закладів вищої освіти інноваційних технологій, а також методів, прийомів та форм дає змогу оновити освітню систему. Під інноваційними технологіями розуміють нові форми організації навчальної та виховної діяльності, новітні види технологій, які охоплюють різні сфери життєдіяльності людини. Варто зазначити, що немає єдиного тлумачення поняття «інновація»: системні зміни (Н. Лапін, А. Пригожий); часткові (В. Онушкін); результат (В. Паламарчук) тощо. Нам імпонує визначення інновацій як ідей, процесів, засобів і результатів, взятих в єдності, якісного вдосконалення педагогічної системи (І. Підласий) [5]. Важливим є розуміння того, що інноваційні технології повинні враховувати новітні суспільно-історичні умови: «Інноваційні освітні процеси – зумовлені суспільною потребою комплексні процеси створення, впровадження, поширення новацій і зміни освітнього середовища, в якому здійснюється їх життєвий цикл» [2, с. 16].

Основна мета впровадження інноваційних технологій у навчальний процес – це оптимізація і підвищення ефективності отримання результатів освітнього процесу і створення новітнього освітнього середовища, що задовільнятиме потреби підростаючого покоління.

Середовище здобуття освіти, в якому активно функціонують студенти та викладачі, на нашу думку, повинно бути динамічним, функціональним, відкритим, рішучим, творчим, емоційно і психологічно комфортним. Лише за таких умов воно здатне, як зазначають дослідники у своїх спостереженнях,

вирішити такі стратегічні завдання: організація умов і можливостей для ефективного розвитку і саморозвитку особистості; вдосконалення своїх фахових можливостей; створення умов і визначення пріоритетів для навчальної, самоосвітньої діяльності студента; організація умов і можливостей для формування життєвої компетентності здобувача освіти [15, с. 232].

Основу і зміст використання інноваційних технологій на заняттях становить інноваційна діяльність, яка полягає в оновленні педагогічного процесу, тобто введенні новоутворень у традиційну систему навчання, що передбачає найвищий ступінь педагогічної майстерності викладача [5, с. 102]. Лише креативний педагог здатний до пошуку і впровадження нового, нестандартного, тому основою інноваційної діяльності є творчий потенціал педагога. Педагог, який готовий працювати на сучасному рівні, тобто вміло та креативно застосовувати у своїй педагогічній діяльності інноваційні технічні засоби, доб'ється високого авторитету серед здобувачів освіти. «Рушійною силою інноваційної діяльності є педагог як творча особистість, оскільки суб'єктивний чинник є вирішальним під час пошуку, розробки, використання, впровадження і поширення нових ідей» [2].

Навчальне заняття будь-якої форми потрібно будувати, враховуючи особливості здобувачів освіти. На наш погляд, побудова сучасного заняття — це використання новітніх технічних можливостей, візуалізація матеріалу, формування мотивації, зміна видів діяльності й забезпечення взаємодії і зворотного зв'язку між викладачем і здобувачами освіти.

Використання сучасних інноваційних технологій на сьогоднішній день в умовах розвитку онлайн навчання доцільно застосовувати сервіси BigBlueButton, Zoom, Googmeet, платформу Moodle. З їхньою допомогою можна організувати лекції, конференції, семінари, демонстрації матеріалів, обговорення у чаті й живе спілкування. Ефективною формою роботи сьогодні є «Конференція» чи «Онлайн конференція». Студенти самостійно готують виступи, доповіді, публічні промови з попередньо визначених питань, які заохочують усіх учасників до роботи в групі, тобто формується вміння взаємодіяти, доповнювати, підтримувати тощо, підготовки презентацій, буклетів, плакатів, пам'яток та інших додаткових матеріалів – а це ще одна дуже важлива можливість для творчого самовираження та самовдосконалення [1, с.12].

Сервіси Zoom, Googmeet дають змогу здобувачам освіти продемонструвати завдання за допомогою відповідних опцій. Для організації взаємодії і зворотного зв'язку зі студентами доцільно використовувати програму Mentimeter. Цей сервіс дає нам можливість створювати презентації у режимі реального часу, де одразу відображаються результати голосування, обговорення, відповіді на запитання, створення ситуаційних аспектів тощо [2]. Масштабні

можливості для формування активного освітнього процесу у закладах вищої освіти має сервіс Learningapps. Конструктор Learningapps призначений для розробки, демонстрації, зберігання інтерактивних завдань, за допомогою яких можна перевірити і закріпити свої знання та вміння в ігровій формі, це сприяє формуванню пізнавального інтересу до здобуття нових знань [2].

Отже, доцільно зробити висновок, що використання інноваційних технологій на заняттях у закладах вищої освіти сприяє створенню позитивного і дуже активного освітнього середовища, яке надає можливості до саморозвитку, самовдосконалення, дисципліни й оволодіння комплексом умінь, навичок та якостей, з яких складається професійна компетентність, а саме таких, як: взаємодіяти між усіма учасниками освітнього середовища; працювати в команді, групі, парі; шукати, будувати і опрацьовувати необхідну інформацію, оцінювати, порівнювати, доводити, стверджувати, доповнювати і засвоювати її; приймати швидкі рішення у нестандартних ситуаціях; створювати умови для творчості, креативного мислення, свідомого мислення, здійснювати необхідні повноваження, оперативно приймати рішення; критично оцінювати наслідки своїх рішень, вчитися на власних помилках.

Література

1. Братко М.В. Освітнє середовище вищого навчального закладу: функціональний аспект. Педагогічний процес: теорія і практика, № 1- 2 (46-47), 2015. С. 11–17.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. Академвидав, 2004. 218 с. URL: <https://skaz.com.ua/cultura/992/index.html>
3. Закон України «Про вищу освіту» Документ 1556-VII, чинний, поточна редакція – Редакція від 18.03.2020, підстава – 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
4. Лукановська А.В. Творчий потенціал особистості: структурні компоненти. Проблеми сучасної психології. 2010. Випуск 8. С. 630– 644.
5. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник. К.: Кондор, 2011. 628 с.
6. Сазоненко Г.С. Педагогіка успіху (досвід становлення акмеологічної системи ліцею). К.: Гнозис, 2004. 684 с.
7. Тесленко В.В. Формування творчої пізнавальної активності студентів вищих навчальних закладів. Освіта та розвиток обдарованої особистості. 2015. № 1(32). С. 5-11.

Галина Кізілова

директор Тернопільського навчально-виховного комплексу
«Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів –
економічний ліцей № 9 імені Іванни Блажкевич»,
вчитель-методист, заслужений вчитель України

РЕАЛІЗАЦІЯ ІНТЕГРАТИВНОГО ПІДХОДУ У ВИКЛАДАННІ КУРСУ «МИСТЕЦТВО» В НУШ: МЕТОДИЧНІ ЛАЙФХАКИ

Перехід на нові стандарти викладання предметів в період реформування української освіти наклався на період карантинних обмежень та повномасштабної війни. Додатковим викликом для освітян стала необхідність переходу на дистанційний та змішаний формати освіти. Постало питання зміни підходів і методів в роботі вчителів для подолання освітніх втрат та підвищення мотивації учнів до вивчення всіх предметів і інтегрованого курсу «Мистецтво» зокрема. Дослідження причин втрати інтересу вчителів до пошуку нових підходів в роботі з учнями під час вивчення цього курсу сприятиме подоланню зазначених проблем у викладанні цього курсу. Представлення практичних педагогічних напрацювань допомагатиме формуванню інноваційного бачення процесів в мистецькій галузі.

Мета наукового пошуку полягає в тому, щоб проаналізувати проблемні аспекти переходу на нові форми викладання інтегрованого курсу «Мистецтво» в рамках концепції НУШ; запропонувати методичні рекомендації з подолання таких проблемних аспектів як оцінювання, втрата мотивації учнів до вивчення курсу та слабкі навички мистецької комунікації.

Для досягнення поставленої мети слід необхідно реалізувати такі **завдання:**

- розглянути особливості інтегративного підходу у викладанні курсу «Мистецтво»;
- з'ясувати причини появи зазначених проблемних аспектів;
- проаналізувати практичний педагогічний досвід для вироблення методичних рекомендацій з означеного питання.

На сучасному етапі розвитку освіти предмети не можуть вивчатися відірвано від реальності. Тож на допомогу педагогам та учням приходить інтегроване навчання – світова практика, залучена до освітнього процесу завдяки реформі «Нова українська школа». [4] Інтегроване навчання ґрунтується на комплексному підході. Межі між предметами стираються, а навчальний процес стає частиною загальної картини світу. Отже, актуальність інтегрованого навчання зумовлена необхідністю переформатування традиційних підходів до навчання та формування в учнів цілісної картини світу, створення умов для

формування дитини – здобувача освіти як цілісної всебічно розвиненої особистості. Учителі заохочують учнів шукати зв'язок між дисциплінами, опиратися на вже здобуті знання і навички з різних сфер. Це, у свою чергу, навчає їх критично мислити, краще розуміти, засвоювати та застосовувати загальні поняття, толерантно ставитися до різних цінностей і поглядів, бути здатними приймати рішення, оцінювати інформацію та виконувати нові завдання [2, с. 12].

На основі аналізу власних педагогічних напрацювань з викладання інтегрованого курсу «Мистецтво» запропоновано інноваційне бачення вирішення існуючих проблемних аспектів.

Небажання певної кількості вчителів переходити на стандарти роботи пов'язане з необхідністю повної зміни алгоритму взаємодії з учнівським колективом, необхідністю опанування цифрових інструментів та недовірою до ефективності нових методик. Серед застарілих форм роботи на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво» є монологічний виклад матеріалу, опущення етапу сприйняття та інтерпретації творів мистецтва, шаблонне оцінювання практичних завдань, невміння відстежувати індивідуальну динаміку розвитку учнів. Помічено, що великий відсоток учнів у 6-7 класах починають займати пасивну позицію на уроках. Тут відіграють роль початок підліткового віку з його бажанням здаватися дорослішим і більш незалежним. Це і збільшення навантаження з інших предметів, і низка інших аспектів. Проте, на нашу думку, головною причиною цього спаду активності та зацікавлення є перш за все невпевненість учнів у власних силах через завищені вимоги вчителя в погоні за результатом (сюди можна віднести прагнення багатьох вчителів бачити результати роботи на кінець уроку, встановлювати власну шкалу «презентабельності» та «відповідності» малюнка).

Проблемним аспектом є також недостатня увага учителів до аналізу та інтерпретації творів мистецтва. Учитель неодмінно повинен сам вміти аналізувати твір цікаво та стисло, але не сухо, не банально. Сприйняття мистецтва, за своєю природою - творчий акт, це вид естетичної діяльності, що виражається в цілеспрямованому і цілісному сприйнятті витворів мистецтва як естетичної цінності, яке супроводжується естетичним переживанням. Процес художнього сприйняття вимагає знання «мови» мистецтва, творчої співпраці, розвинених здібностей і смаку, естетичного досвіду і психологічної зосередженості на об'єкті сприйняття. Життєвий досвід школяра ще не великий, тому важливо дати йому можливість поспостерігати за предметом, щоб побачити головне, характерне, виразне. Без цього пояснення мистецьких термінів та понять втрачає сенс, а художньо-практична діяльність немає необхідного підґрунтя.

Ключем до вирішення проблеми формування навичок взаємодії здобувачів освіти є їх ширше залучення до колективних та групових форм роботи, що позитивно позначається на розвитку лідерства та соціальної включеності, умінні комплексного розв'язання проблем, обґрунтування, розв'язання проблем і формування ідей, розвитку життєздатності, стресостійкості і гнучкості. Робота в групі принесе значущі результати за умови готовності вчителя до більш відкритого демократичного стилю роботи, усвідомлення своєї нової ролі в освітньому процесі, правильному психологічному супроводі колективної творчості.

Новим повинен бути також і підхід в організації таких етапів уроку як актуалізація набутих знань та рефлексія. Запитання для обговорення та аналізу повинні носити проблемний характер, спонукати до дискусії та сприяти розвитку аналітичного мислення, інноваційності, критичного мислення та аналізу.

Важливою навичкою людини ХХІ століття є уміння презентувати себе, тому необхідно спонукати учнів до активного вербального аналізу власної творчості, представляти індивідуальні та колективні напрацювання. Це розвине володіння специфічною термінологією, впевненість у власних силах та навички самоаналізу. Це також вплине позитивно на уміння взаємодіяти з іншими через мистецтво в середовищі, зокрема у різних культурно – мистецьких заходах, а також формування уявлень про можливість і способи регулювати свій емоційний стан завдяки мистецтву. Тому важливо частіше давати учням можливість пояснити задум роботи, свої емоції у процесі сприйняття та практичної діяльності, виховувати толерантне ставлення до розмаїття творчих ідей, уміння бачити у помилках нові можливості.

Предмети мистецької освітньої галузі, як ніякі інші, дотичні до емоцій дітей. Саме вони здатні гармонізувати психологічний стан дитини, формують базу для стабільного емоційного розвитку. Тому головним фокусом змін повинно стати уміння вчителя створювати позитивну творчу атмосферу. Усвідомлення ролі мистецтва у своєму житті та своєї ролі у ньому новим поколінням учнів, яке не сприймає шаблонів, стане значно глибшим за умови забезпечення максимальної свободи – у матеріалах, у техніках та прийомах виконання, у креативних проявах та формах самовираження.

Висновки. Інтегративний підхід є вимогою часу та необхідною складовою ефективного запровадження реформ в Україні. Його реалізація в межах інтегрованого курсу «Мистецтво» стає можливою за умови формування нового бачення ролі вчителя у процесі навчання, зміни підходів до оцінювання художньо-практичної діяльності здобувачів освіти, більша увага до етапу аналізу та інтерпретації творів мистецтва, спонукання учнів до активного вербального аналізу власної творчості та до групових та колективних форм роботи на уроці.

Література

1. Лист Міністерства освіти і науки Міністерства освіти і науки України від 09.08.2017 р. № 1/9-436 «Щодо методичних рекомендацій про викладання навчальних предметів у 2017-2018 навчальному році». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-436729-17>
2. Інтегративний підхід : актуальність, сутність, особливості впровадження в умовах початкової школи: навчально-методичний посібник / уклад. : Н. Б. Ларіонова, Н. М. Стрельцова. Харків : «Друкарня Мадрид», 2018. 76 с.
3. Інтегроване навчання: тематичний і діяльнісний підходи (Частина 1). URL: <http://nus.org.ua/articles/integrované-navchannyatematychnyj-i-diyalnisnyj-pidhody-chastyna-1/>
4. Інтегроване навчання: зміна сенсу освіти та виклик для вчителів. URL: <https://osvita.ua/school/method/85062/>
5. Технології інтеграції змісту освіти : зб. наук. пр. [ред. кол., головн. ред. В. Р. Ільченко]. Полтава : ПОІППО, 2014. Вип. 6. 326 с.

Андрій Галян

здобувач 2 курсу магістратури спеціальності 014 Середня освіта
Освітньо-професійна програма «Біологія та здоров'я людини»,
Дрогобицький державний педагогічний університету імені Івана Франка

Науковий керівник:

Світлана Монастирська

кандидат біологічних наук, доцент,
Дрогобицький державний педагогічний університету імені Івана Франка

ЕКОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА ЯК КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

Екологічне виховання є сьогодні пріоритетним напрямком сучасної школи та системи освіти загалом. Формування у майбутніх поколінь основ екологічної свідомості та ставлення до довкілля стає важливим показником життєздатності суспільства, його динамічного просування у вирішенні нагальних гуманітарних та екзистенційних проблем сучасності.

Екологічні пріоритети в освіті вимагають оновлення та перебудови її змісту, принципів та методів для вирішення нових завдань. Провідним постає завдання формування відповідального та дбайливого ставлення до життя у всіх його формах та проявах, розуміння взаємозв'язку та взаємозалежності процесів та явищ навколишньої дійсності, частиною якої є сама людина.

Як засвідчують дослідження, можливість просування закладів освіти на шляху вирішення цього важливого завдання забезпечується через надання екологічної спрямованості всьому освітньому процесу, вирішальною фігурою якого є вчитель [4; 1]. Отже, екологізація освіти залежить насамперед від педагога, його соціальної та професійної позиції, світогляду, культури.

Так, першим кроком на шляху до екологізації освіти є підготовка вчителя. Водночас нині немає єдиної скоординованої концепції, яка б визначила соціально-екологічні функції вчителя незалежно від його предметного профілю, чітко сформульованої програми чи системи екологічної освіти у педагогічному закладі вищої освіти. Ця ситуація неминуче відображається на шкільній освіті. Всебічна екологічна освіта можлива, якщо сформувалася відповідна теоретична система знань та потреба в її опредметненні й подальшому розвитку. Тобто тоді, коли сформувалася екологічна культура [2].

Що таке екологічна культура вчителя? Йдеться про сукупність його стійких світоглядно-поведінкових якостей як суб'єкта педагогічної діяльності, що визначає характер, міру та спосіб його особистісного внеску у процес становлення екосоціального буття здобувачів освіти.

Процес формування екологічної культури особистості ми розуміємо як узагальнення сукупності практичного та духовного досвіду взаємодії людини, природи та суспільства, що забезпечує розвиток та виживання суспільства. Це складне системне утворення, у якому простежуються такі компоненти: екологічний спосіб життя (діяльність, спілкування, знання та освіченість, ставлення, поведінка, почуття, мислення); екологічна свідомість (відповідальність, етика); екологічний світогляд; культурно-ціннісні орієнтації.

Екологічна культура особистості – це знання загальних екологічних принципів. Вони формують у людей високу екологічну свідомість, зумовлюють ціннісні орієнтації та установки, зумовлюючи їхнє відповідальне ставлення до природи та своїх вчинків у ній. Екологічна свідомість, своєю чергою, стимулює пізнавальну і творчу активність людей, спонукає їх до набуття знань, до усвідомлення цінності життя, значущості біологічного розмаїття, сталого розвитку у системі «людина – природа – суспільство». Екологічна діяльність, стимулюючи екологічну освіту і самоосвіту трансформує процес вироблення переконань, формування екологічної свідомості, відповідального ставлення до природи планети Земля [3].

Сформованість екологічної культури у здобувачів освіти можна виокремити за деякими критеріями: усвідомлення сутності та значущості екологічних проблем для вибору своїх вчинків та поведінки; якість екологічних знань; емоційно-ціннісне ставлення та інтерес до довкілля та екологічних проблем у ньому; уміння учнів проводити моніторинг антропогенної діяльності; їхня природоохоронна діяльність. Вищевикладені критерії свідчать у своїй сукупності про цілісність процесу формування у здобувачів освіти екологічної культури, тому що дають уявлення про когнітивний, афективний і практико-діяльнісний компонент екологічної культури.

Афективний компонент (емоційно-ціннісний) є ключовим компонентом змісту формування екологічної культури. Провідним елементом, якого є активація позитивних психоемоційних мотивацій стосовно природи. Когнітивний (пізнавальний) компонент передбачає усвідомлене засвоєння учнями системи екологічних знань та розвиток еколого-теоретичного мислення (лівопівкульної основи діяльності), які є основою виховання суб'єкт-суб'єктного ставлення до природи та сприяють розвиткові екологічних цінностей та поведінки особистості. Введення практико-діяльнісного компонента у зміст формування екологічної культури зумовлено необхідністю формування потреби та навичок в екологічно доцільному способі життя здобувачів освіти на основі екологічно виправданої діяльності.

Ефективність виховання у здобувачів освіти інтересу до екологічної діяльності, формування екологічної культури безпосередньо залежить від вміння педагога керувати їхньою мотиваційною сферою. Аналізування наукової літератури з проблеми екологічної освіти уможливорює з оперттям на мотиваційний компонент виокремлення у здобувачів освіти трьох рівнів сформованості екологічної культури. Перший рівень – *низький*, де мотивом є «*не хочу, але треба*». Він характеризує початкову стадію процесу формування екологічної культури за виокремленими критеріями, слабкий її прояв. Необхідність брати участь в екологічній діяльності, вивченні природи визначається зовнішнім стимулом – пропозицією вчителя чи позицією іншої значущої людини. Другий рівень – *середній*, характеризує спонукальний мотив «*хочу*». На цьому рівні відбувається перехід зовнішніх мотивів у внутрішні. Здобувачі освіти прагнуть вивчати екологічні проблеми, пізнавати нове, брати участь в екологічній діяльності. Водночас їм властиве коливання, неточності, помилки, нерегулярність дій, відсутність особистої активності. Третій рівень – *високий*, за якого мотив «*саме так, і не інакше*» викликає у здобувачів освіти особисту відповідальність за вивчення природи, творчу ініціативу, активність, високий рівень усвідомлення та готовність діяти, враховуючи вплив своїх дій на природу та людей не лише «тут і тепер», але й у майбутньому.

Узагальнюючи напрацювання науковців в цій царині, можна констатувати таке. Основи екологічної культури складаються у сфері екологічної освіти як неперервний процес навчання, спрямований на засвоєння систематизованих знань про довкілля, вироблення умінь, навичок природоохоронної діяльності, формування екологічної спрямованості свідомості.

Центральною ланкою в структурі екологічної культури вчителя є екологічна свідомість і мислення у сфері педагогічної діяльності, яка репрезентована як цілісний, системотвірний компонент особистості, що містить узагальнені знання екологічних закономірностей, принципів та основ взаємодії природи та

суспільства, відповідальне ставлення до природи та культури, реалізовані в діяльності та поведінці.

Розвиток екологічної культури майбутнього вчителя в процесі професійної підготовки має забезпечуватися цільовим настановленням на формування таких якостей: відповідальне ставлення до стану довкілля, глибока зацікавленість, переконаність у необхідності екологічної освіти та виховання учнів, здатність та потреба в екологічній самоосвіті, потреба в екологічній діяльності.

Логіка формування основ екологічної культури майбутнього вчителя небіологічного профілю є поетапною характеристикою процесу екологічної підготовки в такій послідовності: мотиваційно-ціннісний компонент передбачає формування системи екологічних уявлень та переконань, розуміння цілей та завдань екологічної освіти, відповідальне ставлення до природи; пізнавальний компонент спрямований на поглиблене вивчення основ екологічних знань, формування екологічної свідомості, творче опанування студентами екологічних цінностей і моделей діяльності; діяльнісний компонент полягає у формуванні системи операційних умінь, педагогічних та методичних навичок реалізації екологічної освіти, що забезпечують вирішення типових та оригінальних завдань екологічної підготовки учнів.

Для реалізації моделі формування екологічної культури необхідно застосовувати як дидактичні, так і виховні форми, методи, педагогічні підходи, оскільки вона здійснюється на основі єдності навчання та виховання, цілісного педагогічного процесу. Ефективними формами, методами та педагогічними підходами є не лише класичні, а й ті, що спрямовані на досягнення мети щодо формування екологічної культури.

Література

1. Engvik G., Emstad A.B. The importance of school leaders' engagement in socializing newly qualified teachers into the teaching profession. *International Journal of Leadership in Education*. 2017. Vol. 20 (4). p. 468–490. <https://doi.org/10.1080/13603124.2015.1048745>
2. La Salle T.P., Meyers J., Varjas K., Roach A. A Cultural-Ecological Model of School Climate. *International Journal of School & Educational Psychology*. 2015. Vol. 3 (3). p. 157-166. DOI: [10.1080/21683603.2015.1047550](https://doi.org/10.1080/21683603.2015.1047550)
3. Ridei N., Rybalko Y., Kycherenko Y., Palamarchuk S., Shofolov D. The role of ecological culture as an indicator of sustainable development of relations between society and nature. *European Scientific Journal*. 2013. Vol. 2. p. 14-23.
4. Zavelevsky E., Shapira-Lishchinsky O., Benoliel P., Klein J., Schechter C. Ecological School Culture for Novice Teachers' Retention: Principals' Perceptions. *Leadership and Policy in Schools*. 2022. Vol. 21 (4). p. 922-937. DOI: [10.1080/15700763.2021.1879170](https://doi.org/10.1080/15700763.2021.1879170)

Ростислав Дерев'янюк
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 053 Психологія,
Мукачівський державний університет

Науковий керівник:
Ірина Штих
кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри психології,
Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГА НА ЕТАПІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

У сучасних умовах розвитку і функціонування суспільства зростає значущість соціальної та комунікативної компетентностей як важливого фактора професійної підготовки фахівців будь-яких галузей і особливо представників професій типу «людина-людина», які здійснюють роботу з людьми з урахуванням знань про особистість і поведінку. Ефективність професійної діяльності фахівця зумовлена не лише професійними знаннями, вміннями та навичками, але і його мобільністю, здатністю адекватно реагувати на нові соціальні очікування, прагненням до професійного самовдосконалення [1].

Професійне становлення фахівця – складний, безперервний процес «проектування» особистості. Поінформованість про свою майбутню спеціальність сприяє розвитку активності студента, формуванню особистісної моделі саморуку до професійних вершин, до професійної майстерності. Складність роботи практичного психолога зумовлена необхідністю постійного тісного душевного контакту з клієнтами. Тому вже на етапі професійної підготовки повинен забезпечуватись супровід формування їх професійних компетентностей.

У центрі професійної діяльності психолога – відносини з іншою людиною. У числі найважливіших професійних вимог, що пред'являються до фахівця-психолога – готовність до соціальних контактів, вміння аналізувати, вирішувати міжособистісні та внутрішньоособистісні суперечності, вміння вибрати конструктивну стратегію поведінки в конфлікті, наявність комунікативних та організаторських схильностей. Важливим є вивчення соціально-психологічних умов професійного становлення фахівця-психолога як простору не тільки здобуття знань, а й якісних перетворень особистості [2].

Аналіз наукової літератури та отримані нами емпіричні результати свідчать, що незамінною якістю у роботі практичного психолога, яка робить успішним процес соціальної взаємодії психолога з клієнтом, є емоційний інтелект. Емоційний інтелект можна розвивати і цей процес в професійній сфері потрібно здійснювати вже під час навчання у закладі вищої освіти. Емпатія як

компонент емоційного інтелекту особистості є механізмом соціальної перцепції у соціальній взаємодії. Тому в процесі підготовки майбутніх психологів важливо розвивати цю здатність з метою формування фахових компетентностей психологів як майбутніх консультантів і психотерапевтів.

Ми виявили, що важливою компетенцією в процесі становлення психолога є також довіра і вміння викликати довіру до себе. Вивчення літератури і досвіду показує, що аспекти довірливої взаємодії, коли клієнт довіряє консультанту свої думки, почуття, розкриває ті чи інші сторони свого внутрішнього світу, є актуальними і недостатньо розробленими. Емоційний інтелект передбачає вміння оцінювати ситуації і приймати свідомі рішення з приводу того, коли, кому й наскільки варто довіряти. Трапляються також ситуації, коли довір'я шкодить власним інтересам і є недоцільним.

Науково-теоретичний аналіз стану досліджуваної проблеми засвідчує, що дослідники головним чином зосередились на вивченні провідних характеристик емоційного інтелекту (структурних компонентах, функціях), передумовах його розвитку. При цьому значно менше уваги приділялось вивченню питання впливу емоційного інтелекту на професійну діяльність фахівця, а особливо в період його підготовки у закладі вищої освіти. Професійний емоційний інтелект має відповідати загальному високому показникові інтелекту. З розвитком індивідуальності людини відбувається поступовий процес становлення емпатійності як провідної якості емоційного інтелекту особистості. Це довгий процес переходу від нижчих, інстинктивних форм емпатійного реагування до вищих, моральних форм. У своїх розвинутих формах емпатія стає психологічним механізмом розуміння особистості іншої людини і в цьому сенсі стає підґрунтям формування певної програми взаємодії з іншим на основі емоційного інтелекту [3].

У нашій роботі нами були проаналізовані та узагальнені рівні розвитку емпатії як механізму соціальної перцепції, типи емпатії, рівні довіри і довірливості та стратегії врегулювання конфліктів, характерні для здобувачів вищої освіти спеціальності Психологія. Застосовувані методики дослідження підтвердили свою перспективність, а також здатність даного підходу виявляти емоційний інтелект. Виявлено, що рівень емпатії підвищується відповідно рівню професійної підготовки здобувачів – від початкових курсів до випускового.

Узагальнюючи отримані в ході дослідження дані ми можемо стверджувати, що емоційний інтелект грає значну роль у становленні особистості майбутнього психолога, а також у його професійній діяльності. Ми виявили наступні особливості емоційного інтелекту в досліджуваних: середній рівень емоційного інтелекту в загальному по вибірці, високий і середній рівень емпатії, середній рівень довіри і довірливості, який має певну специфіку залежно

від ступеня фахової підготовки, а також переважання такої стратегії врегулювання конфліктів як пристосування і співпраця.

Перспективою нашого дослідження є пошуки шляхів розвитку і підвищення рівня професійно значущих комунікативних умінь і навичок здобувачів вищої освіти. Забезпечити розвиток професійної емпатії майбутніх психологів можливо в умовах вивчення фахових дисциплін, особливо прикладного спрямування, це таких, як основи психологічного консультування, практикум із групової психокорекції, соціально – психологічний тренінг, а засобами розвитку можуть виступати системи тренінгових вправ, використання ділових ігор, навчальних завдань та ін.

Для майбутнього психолога професійно значимими, такими, що важливі у професійній діяльності і водночас розвиваються і формуються в процесі навчання у ЗВО, є складові емоційного інтелекту (емоційна обізнаність, управління своїми емоціями, емпатія, самомотивація, розпізнавання емоцій інших людей), комунікативні здібності, навички конструктивної взаємодії в міжособистісному спілкуванні, а також творчі здібності особистості.

Перспектива дослідження полягає у поглибленні вивчення особистості майбутнього психолога, діагностиці професійно значущих для майбутньої професії рис здобувачів та технології їх розвитку, особливо емоційно-вольової сфери та процесу міжособистісного спілкування.

Література

1. Шевченко Н.Ф. Формування професійної свідомості практичних психологів у системі вищої освіти: Автореф. дис... д-ра психол. наук: 19.00.07 / Н.Ф. Шевченко. Київ, 2006. 32с.

2. Кокун О.М. Особливості формування професійної спрямованості та компетентності майбутніх фахівців професій типу «людина-людина» // *Наук. записки Інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України* / За ред. академіка С.Д. Максименка. Київ: Ніка-Центр, 2011. Вип. 39. С.183-198.

3. Zhuravlova L.P. Psychology of empathy / L.P. Zhuravlova. Zhytomyr: Publisher Zhytomyr State University named after I. Franko, 2007. 328 p.

Оксана Коків
здобувачка 2 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:
Наталія Карач
кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін
Чортківського навчально-наукового інституту підприємництва і бізнесу

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Зважаючи на розвиток освіти в Україні у XXI столітті, можна визначити, що освіта на сучасному рівні потребує перегляду й осучаснення існуючих освітніх стандартів на всіх її рівнях. Концепція реформи освіти в закладах загальної середньої освіти - «Нова українська школа» (2016) забезпечує не лише оновлення змісту освіти, а й організацію освітнього процесу в цілому. На цьому етапі особливого значення набули зміни, які вже відбуваються на початковому та базовому рівнях освіти, а саме - створення принципово нового освітнього середовища, спрямованого на індивідуалізацію навчання, у процесі якого дитина отримує задоволення від освітньої діяльності та почувається успішною. Ці обставини зумовили необхідність упровадження в освітній процес нових технологій [2].

Продуктом сучасних технологій навчання є нововведення, що позитивно змінюють зміст системи освіти, визначають її розвиток і характеризуються як нові або вдосконалені. Таким чином, освітній процес розглядають як спільну творчість у взаємодії вчителя та учнів Нової української школи [1].

За концепцією Нової української школи головною інновацією є технологія інтегрованого навчання. У сучасній педагогіці інтегроване навчання ґрунтується на комплексному підході. Державний стандарт базової середньої освіти визначає інтегрований підхід у процесі вироблення таких навичок: здатність і вміння учня застосовувати знання на практиці, уміння та способи дій для вирішення найширшого кола завдань, що стосуються окремих дисциплін та напрямів. Тому освітній процес на сучасному рівні розглядається через призму загальної картини, а не поділу на окремі дисципліни [2].

На думку провідних учених, існують різні підходи до організації інтегрованого навчання на рівні початкової та базової освіти:

- а) внутрішньопредметний передбачає зв'язки між окремими темами (розділами) у межах кожного предмета;
- б) міждисциплінарний охоплює зв'язки між предметами;

в) трансдисциплінарний зумовлює розроблення навчальних програм з урахуванням зацікавленості учнів або планує тренінги за проектами (при такому підході вчитель розвиває складні навички в реальному контексті, оскільки учні розв'язують реальну проблему).

Ще однією сучасною технологією є технологія розвитку критичного мислення, яка передбачає формування гнучкого, розумного та цілеспрямованого мислення. Даний тип мислення ґрунтується на вмінні знаходити необхідну інформацію та опрацьовувати її; аналізувати й оцінювати власні твердження, припущення, висновки, аргументи, гіпотези, переконання; ставити запитання для отримання або перевірки більш точної інформації; розглядати проблеми з різних позицій і порівнювати різні підходи до їх вирішення; висловлювати власне ставлення, добирати саме мовні засоби для побудови висловлювань; прийняти зважене рішення [2].

Проаналізувавши наукову літературу, можна зазначити, що технологія розвитку критичного мислення реалізується на всіх етапах уроку та може пропонувати різні прийоми навчання: кластер, асоціативний куш, таблиця «Знаємо – Хочемо знати – Дізналися», мозковий штурм, кошик ідей, фішбоун, дискусія, кубування, Т-таблиця, скрайбінг, сенкан, займи позицію та інші [4].

Ще однією, не менш важливою, технологією навчання в концепції Нової української школи є ІКТ-технології, що є результатом науково-технічного прогресу і базується на сучасних педагогічних прийомах із метою зробити навчання цікавим. Під час застосування ІКТ-технологій в освітньому процесі здійснюється диференціація навчання, розширюється контроль за пізнавальною діяльністю учнів, створюються умови для підвищення рівня мотивації до навчання завдяки інноваційним елементам [3].

Як результат ІКТ-технологій в освіті виникає новий напрям інформаційного навчання – STEM-технології, що являють собою сукупність таких навчальних дисциплін, як наука, технології, інженерія та математика. Основними принципами STEM-технології стає інтеграція, дослідження та розроблення. В основі STEM-навчання лежить самостійна дослідницька і творча робота здобувачів освіти, саме тому вчителі найчастіше називають таку освіту «проектною діяльністю».

Не менш ефективним методом STEM-навчання є застосування конструктора LEGO, зокрема, упровадження міжнародної програми «Шість цеглинок», що стало підтвердженням ефективної взаємодії STEM і НУШ. Застосування LEGO доцільно проводити під час вивчення будь-якого предмета, усе залежить лише від фантазії вчителя. Наприклад, під час вивчення математики за допомогою цеглинок можна вивчати склад числа, на уроках української мови цеглинками можна позначати звуки в словах, головні та другорядні члени

речення. Також цеглинки застосовують на етапі рефлексії, коли учням пропонують оцінити свою роботу під час уроку відповідним кольором. Крім цього, школярам подобаються ранкові зустрічі та фізкультхвилинки із застосуванням цеглинок LEGO.

Конструювання з деталей сприяє кращому засвоєнню програмового матеріалу, а також розвиває дрібну моторику рук, увагу, увагу, критичне мислення, підвищує мотивацію до освітньої діяльності, формує в учнів просторові уявлення. Застосовувати LEGO можна під час індивідуальної роботи, парної та групової діяльності.

Враховуючи вищесказане, можна зробити висновок, щоб освітній процес в умовах концепції Нової української школи був цікавим для учнів, необхідно постійно застосовувати нові педагогічні технології. Їх перевагами є розвиток творчого потенціалу особистості, індивідуалізації та диференціації навчального процесу, сприянню самооцінюванню результатів навчання. Головним завданням навчання має стати не засвоєння учнями певного обсягу знань, а вміння самостійно здобувати знання, застосовувати їх та пов'язувати з іншими. Упровадження новітніх педагогічних технологій в умовах НУШ дає змогу створювати умови для підвищення рівня якості освіти, пізнавальної активності та мотивації учнів до навчання.

Література

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ : Академвидав, 2004. С. 248–255.
2. Нова українська школа : poradnik dla vchytelja ; pid zag. red. N. M. Bibik. Київ : TOB «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
3. Пометун О. І. Активні та інтерактивні методи навчання : до питання про диференціацію понять. Київ : «А. С. К.», 2004. С. 10–15.
4. Ярош Г. О., Седова Н. М. Сучасний урок у початковій школі. 33 уроки з використанням технології розвитку критичного мислення. Харків : Основа, 2005. 240 с.

Софія Поберейко
здобувачка 2 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Ірина Білоус
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

ПРОФОРІЄНТАЦІЙНІ ЗАХОДИ ДЛЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ: УКРАЇНСЬКИЙ ТА СВІТОВИЙ ДОСВІД

Плани на майбутнє життя як провідна складова особистості молодої людини є об'єктом дослідження багатьох зарубіжних і вітчизняних філософів, психологів, педагогів, соціологів, серед них С. Гончаренко, М. Ашманіс, В. Чорноволенко, В. Шинкарук, В. Іванов, К. Ушинський, В. Воронов, В. Мощанський, Г. Залеський, І. Сисоєнко, В. Щуревич, О. Кукушкіна, Є. Логунова, А. Макаренко, І. Ісаєв та ін. Вони стверджують, що в поглядах молоді на світ і життя, її ставленні до дійсності, передусім соціальної, до громадських цінностей і норм спостерігається непослідовність і суперечливість, внутрішні вагання тощо.

Основні цілі профорієнтації в країнах Європи. Згідно з теоретичними моделями профорієнтаційних політик, основні цілі включають ринок праці, соціальну рівність та освітні цілі. Усі країни, що аналізуються, працюють для досягнення цих цілей, надаючи допомогу та підтримку учням у виборі освітньої та кар'єрної траєкторії. Крім того, ці країни акцентують на принципі «навчання упродовж життя» та вихованні цих навичок ще зі шкільної освіти.

Основна ціль профорієнтаційної політики в Польщі та Латвії полягає в підтримці учнів у прийнятті незалежного та відповідального рішення щодо свого подальшого навчання та професійного шляху. Для досягнення цієї мети, важливо, щоб учні мали достатні знання про освітню систему, ринок праці та свої власні можливості. Однак, реалізація профорієнтаційних політик також потребує врахування інших цілей, таких як розвиток ринку праці та забезпечення соціальної рівності. У Польщі, пріоритетом є створення освітньої системи, яка б змогла більше реагувати на потреби ринку праці, тоді як у Латвії, основна мета полягає в підготовці учнів до усвідомленого вибору кар'єри [2].

Уряд Литви в рамках освітньої реформи встановив мету профорієнтаційної програми для учнів, яка полягає в наданні допомоги учням у виборі подальшої освіти та місця праці. Ця програма передбачає надання інформації щодо кар'єри,

кар'єрного консультування та кар'єрної освіти, а також розвиток навичок кар'єрного планування та менеджменту. Міністерство освіти Литви також прагне забезпечити доступ кожного учня до профорієнтаційної програми та підтримки [3].

Естонська профорієнтаційна політика базується на концепції навчання протягом життя та має на меті розвивати профорієнтаційну роботу в національній системі освіти з метою підготовки людей до реалізації свого потенціалу в особистому, професійному та соціальному житті. В рамках нової освітньої стратегії 2021-2035 навчання протягом життя залишається одним з основних акцентів та цілей, зокрема і профорієнтаційної програми. Метою профорієнтаційної політики є підвищення якості життя в Естонії та глобальний сталий розвиток [4].

У Великобританії профорієнтаційна програма спрямована не тільки на допомогу учням у здійсненні правильного вибору щодо майбутньої кар'єри, але й на підтримку працедавців щодо залучення кваліфікованих працівників та розвиток їхніх компаній або інституцій.

Профорієнтаційна робота в Україні. Оскільки Міністерство освіти та науки України відповідає за реформу Нової української школи, то воно також відповідає за впровадження профорієнтаційної програми у школах. Проте, у самій програмі не зазначено, хто конкретно відповідає за створення та впровадження програми. Замість цього, великий акцент зроблено на автономії кожного закладу загальної середньої освіти. Передбачена Законом України «Про освіту» «автономія дає можливість школам розробити власні освітні програми, які міститимуть наскрізні підходи до професійного орієнтування у навчальному процесі» [1, с. 9].

У програмі профорієнтації згадуються групи людей, які мають інтерес та повинні брати участь у її реалізації. Ці групи включають вчителів, учнів, студентів та їхніх батьків, громадське самоврядування закладу, Міністерство освіти та інші державні установи, заклади освіти різних рівнів, роботодавців та їх об'єднання, а також громадські організації. Проте, в програмі не звертається достатньо уваги на органи місцевого самоврядування та їхню роль у профорієнтації. В інших країнах муніципалітети відіграють важливу роль у цій сфері.

Згідно з програмою у школах надаються послуги з кар'єрної освіти та кар'єрного консультування. Ці послуги можуть надавати вчителі-предметники, класні керівники, соціальні педагоги, шкільні психологи та фахівці з професійної орієнтації. Щоб мати право на це, вони повинні отримати відповідну кваліфікацію та дозвіл на кар'єрне консультування, який можна одержати через Інститути післядипломної педагогічної освіти [1, с. 10].

Українська програма автономії для шкіл надає можливість створювати власні профорієнтаційні програми, які базуються на стандартах освіти. Міністерство освіти і науки України визначає кілька обов'язкових напрямків, в межах яких школи можуть самостійно розробляти активності. Ці напрямки включають вивчення зв'язків між предметами та професіями, дослідження попиту на фахівців на ринках праці регіону та місцевості, а також ознайомлення з успішними прикладами професійної кар'єри на рівні регіону, місцевої громади та країни.

Українська модель профорієнтаційної політики враховує актуальність контексту, зокрема інституційного, і описує процес впровадження політики «на місцях», особливо в громадах. Це особливо важливо в контексті реформи децентралізації, яка призвела до змін в інституційній структурі.

Розробники профорієнтаційної моделі розробили методи та критерії перевірки ефективності профорієнтаційної політики у школах. Вони включають коротке опитування для самоаналізу керівництва шкіл та враховують три основні показники: події та заходи в контексті профорієнтації, організаційну та кадрову підтримку, співробітництво з роботодавцями, закладами освіти та батьками [1, с. 33].

Розроблена профорієнтаційна модель для шкіл в Україні подібна до моделей інших країн, за винятком відсутності акценту на ролі органів місцевого самоврядування.

Література

1. Професійна орієнтація у новій українській школі. 2020. URL: https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2020/12/konczepczyia-profori%D1%94ntaczii%CC%88-dlya-gromadskogo-obgovorennya-16_12_20-.pdf
2. OECD Skills Strategy Poland ASSESSMENT AND RECOMMENDATIONS. 2019 URL: <https://www.oecd.org/employment/emp/Skills-strategy-poland-reportsummary-EN.pdf>
3. Guidance System in Latvia. 2022. URL: <https://www.euroguidance.eu/guidance-system-in-latvia>
4. Development of the Career Guidance System in Estonia. 2014. URL: <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/matching-skills/allinstruments/development-career-guidance-system-estonia>

Chen Zehua

2-nd year Master Student Department of Educology and Pedagogy,
Faculty of Humanities and Social Sciences,
West Ukrainian National University

Supervisor:

Olha Luzhetska

PhD in Philology, Associate Professor
of Educology and Pedagogy Department,
West Ukrainian National University

THE REALITY AND PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF "INNOVATION IN EDUCATION"

In today's modern society, the innovative development of educational management and social-educational processes has become one of the key factors of individual and social progress. With the rapid development of science and technology and the constant change of social structure, educational management is facing new challenges and opportunities in meeting individual needs, improving the quality of education and promoting social development.

Firstly, the application of technology plays an important role in education management. Advances in information technology offer more possibilities for school management, teaching methods and student assessment. The introduction of technologies such as virtual reality, online education platforms and intelligent education tools has enabled students to acquire knowledge in a more flexible way, teachers to better personalise their teaching, and administrators to organise school resources more efficiently.

Secondly, education management needs to pay more attention to cultivating students' comprehensive abilities. While traditional education focuses on the transmission of knowledge, the requirements of modern society for individuals increasingly emphasise innovation, teamwork and interdisciplinary thinking. Therefore, education management needs to adjust its curriculum and assessment system to develop students' creativity and problem-solving abilities to meet the needs of the future society.

Innovative development of the socio-educational process also includes broader community participation and diverse learning environments. Community education programmes, volunteer services and field internships provide students with more practical opportunities and enhance their sense of social responsibility and practical skills. In addition, the promotion of multicultural education and cross-cultural understanding will help nurture talents with an international outlook.

As the social structure changes, education management should also be more flexible in responding to different needs. The concepts of personalised education,

distance learning and lifelong learning have gradually become mainstream, requiring education administrators to be more flexible in adapting the education system to meet the needs of learners of different ages, backgrounds and occupations.

Taken together, the innovative development of educational management and socio-educational processes in the modern world needs to be underpinned by technology, the development of comprehensive student literacy, and an emphasis on community participation and diverse learning environments. The goal of all this is to develop creative, responsible and internationally minded individuals who are adapted to the needs of the future society and contribute to its sustainable development.

The reality of educational innovation:

(1) Innovation in educational philosophy: As society develops, people's needs for education are changing, and educational philosophy needs to be constantly updated. For example, from the traditional "teacher-centred" education model to the "student-centred" education model, emphasising the student's subjective position and personalised development.

(2) Innovation in education mode: The education mode is also constantly being updated, for example, from the traditional "indoctrination" education mode to the "inquiry" education mode, which emphasises students' active inquiry and practical ability.

(3) Innovation of education technology: With the development of information technology, education technology is also constantly updated, for example, from the traditional "blackboard + chalk" education mode to "multimedia + network" education mode, emphasising the application of information technology in education.

The development prospect of educational innovation:

(1) Further updating of educational concepts: With the development of society, educational concepts need to be constantly updated, for example, from the "knowledge-centred" education model to the "competence-centred" education model, with emphasis on the comprehensive quality of students and the cultivation of their abilities.

(2) Further innovation of the education model.

(2) Further innovation of education mode: The education mode also needs to be constantly updated, for example, from the "single-type" education mode to the "diversified" education mode, emphasising the diversity and individuality of education.

(3) Further development of education technology: With the development of information technology, education technology needs to be constantly updated, for example, from "virtual reality + artificial intelligence" education mode to "intelligent education" education mode, emphasising the application of information technology in education. (c) The reality of innovation in education.

(Added) The reality of educational innovation:

(1) Innovation of education concept: Innovation of education concept is the foundation of education innovation, which involves the innovation of education goal, education content and education method. For example, the change from traditional "exam-oriented education" to "quality education" emphasises the overall development of students and the cultivation of their comprehensive qualities.

(2) Innovation of education mode: Innovation of education mode is the key to education innovation, which involves innovation in the form of education organisation and education evaluation. For example, the change from the traditional "class lecture system" to "group cooperative learning" emphasises students' cooperative ability and team spirit.

(3) Innovation of educational technology: Innovation of educational technology is an important means of educational innovation, which involves the innovation of educational means and tools. For example, the shift from the traditional "blackboard + chalk" education model to the "multimedia + network" education model emphasises the application of information technology in education.

СЕКЦІЯ 2

ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ: СТРАТЕГІЇ ТА ТЕХНОЛОГІЇ

Анатолій Фурман

доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри психології та соціальної роботи,
Західноукраїнський національний університет

ОБ'ЄКТ, ПРЕДМЕТ, МЕТОД І ЗАВДАННЯ ОСВІТОЛОГІЇ ЯК ІНТЕГРАЛЬНОГО НАУКОВОГО НАПРЯМУ

Сфера освіти є надскладним, саморозвитковим, людиновимірним, рекурсивним і поліпредметним об'єктом дослідження. Із середини ХХ століття і донині в англomовному світі вона підлягає системному вивченню у форматі *едукології* як науки, міждисциплінарного комплексу, або окремої організованості наукових знань про освіту та освітній процес (див. [4]). Однак, крім домінантного емпіричного зорієнтування і суто описового характеру цих дослідницьких розробок, зарубіжні вчені припускають дотепер нездоланої для них методологічної помилки – спираються на однопараметричну модель виявлення й узмістовлення предмета освітології як соціогуманітарної науки. Водночас на просторах зросійщеного педагогічного олімпу на рубежі останніх століть виник термін «*освітознавство*» (рос. – «образованиеведение»), який по суті є очевидною калькою відповідного англійського слова. У рамках цієї версії становлення науки про освіту переважно в неklasичному стилі теоретизування здебільшого агітаційно декларуються, а не розлого узмістовлюються принципи, закони, структура освітознавства, його зв'язки з етикою та культурою, практико-методичне і психолого-педагогічне забезпечення.

В Україні *ідея освітології як синтетичної наукової дисципліни*, котра б інтегрувала знання різних наук на якісно новому рівні їх об'єднання і співорганізації, була неодноразово артикульована нами у 1995-98 роках на курсах директорів опорних шкіл та керівного складу освітньої галузі в Державній академії керівних кадрів освіти (м. Київ). На сьогодні паралельно функціонують *дві наукові фундації*, що ґрунтовно розробляють у філософському, теоретичному, методологічному, науково-прикладному аспектах проблеми даної поліпредметної сфери. Це – чинна авторська наукова школа [1; 2] і науково-дослідна лабораторія освітології Київського університету іменні Бориса Грінченка, що працює під керівництвом В.О. Огнев'юка [3]. У їхньому творчому доробку **освітологія** витлумачується як: 1) синтетична наукова дисципліна, котра інтегрує нове міжпредметне наукове знання у взаємодоповненні чотирьох її метасистемних складових: а) теорії освітньої діяльності, б) вітакультурної

методології як виняткової практики професійного методологування, в) інноваційної моделі модульно-розвивальної освіти, г) фундаментального соціально-психологічного експерименту на предмет створення зон локального – інтенсивно-розвивального, соціокультурного – освітнього простору (А.В. Фурман); 2) науковий напрям, головним завданням якого є розвиток сфери освіти як цілісного суспільного феномену, що сприяє духовному, культурному, соціально-економічному і науково-технологічному функціонуванню, відтворенню і розвитку суспільства (В.О. Огнев'юк).

Для унаочнення результатів порівняльного аналізу фундаментальних досліджень двох українських науковців-освітологів І.С. Ревасевич подає у формі таблиці, зміст якої сутнісно репродукує їх творчі напрацювання в обґрунтуванні основних (об'єкта, предмета, принципів, методу) і похідних параметрів здійсненого ними професійного пошуку [4, 63]. Загалом вона висновує таке: більш методологічно зрілою і теоретично цілісною є *освітологічна система А.В. Фурмана*, що підтверджує як наведена четвірна мислесхема, так і розлогий та добре структурований зміст методологічної план-карти освітології [5].

Об'єктом освітології у нашому витлумаченні є вітакультурний простір суспільства, що взаємодоповнює дві сфери: а) *видимий* освітній процес, або так звану *формальну освіту* (школи, інститути, культурні осередки тощо), і б) *невидимий* освітній процес, тобто *неформальну освіту*, котра неочевидно, проте реально і дієво розгортається на кількох рівнях – людства, соціуму, великих і малих груп, окремої людини. Звідси закономірний поділ освітології залежно від спрямування пізнавальної творчості – *на традиційну та інноваційну*.

Предмет освітології – ідеї, принципи, категорії, закономірності розвитку, функціонування, управління та самоорганізації освітнього простору (міжконтинентального, загальнодержавного, регіонального, локального, ситуативного) у єдності його двох сфер – видимої (формальної) і невидимої (змістової) [6, с. 7]. Власне мовиться про дворівневість розвиткового функціонування предметного поля освітології, з яким засадниче пов'язаний її інтеграційний характер як полідисциплінарної науки, скерованої на якісно відмінні сегменти і підсистеми освіти.

Виявити внутрішні лінії та інваріанти психокультурного розвитку людини в освітньому просторі докільця у складній картині її дій і вчинків дає змогу *основний метод* освітології – **вітакультурного обґрунтування** [7, с. 8-9]. Він виконує дві глобальні функції: а) є *мисленнєвим інструментом* пошуку, з'ясування і ґрунтового розуміння прихованих у сфері невидимого освітнього процесу причин, закономірностей та інваріантів (траєкторій) психокультурного розвитку; б) реалізується як *наукова програма* соціально-психологічного

проектування цілісного модульно-розвивального циклу в системі інноваційної перебудови сучасної оргтехнології навчання у середній і вищій школі.

Основні завдання освітології:

1) обґрунтувати освітологію як *синтетичну наукову дисципліну*, котра інтегрує на якісно нових рівнях теоретизування-методологування щонайменше вісім сфер упредметненого наукового знання – філософію, соціологію, культурологію, антропологію, психологію, педагогіку, фізіологію, методологію;

2) розробити три дисциплінарних сегменти освітології залежно від її змістовного спрямування – *загальна, традиційна, інноваційна*, а також створити чотири предметних гілки, зважаючи на критерій головного функціонального навантаження імовірного наукового знання – філософська, теоретична, прикладна і практико зорієнтована освітологія;

3) інтегрувати нове міжпредметне раціональне знання на взаємодоповненні чотирьох її метасистемних складових (теорії освітньої діяльності, вітакультурної методології, інноваційної моделі модульно-розвивальної освіти, освітологічного експерименту [8], а в перспективі замінити традиційну освітню модель на інноваційну, основне завдання якої – добування, збагачення, поширення і творення кращого етнонаціонального і загальнолюдського досвіду на українській землі [7, с. 6-7].

До здобутих **дослідних фактів** належать дві тенденції, котрі мають достатнє обґрунтування: *по-перше*, реально визначальною для духовної аури суспільства завжди є невидима сфера освітнього процесу, хоч інституційована зовні стимулює чи гальмує її певний розвитковий характер; *по-друге*, завжди існує певна суперечність між цими сферами, котра може набувати форм невідповідності, діалектичної чи антагоністичної протидії. У будь-якому разі *злякисний конфлікт* між видимим і невидимим пластами глобального освітнього поліпроцесу в українському суспільстві очевидний, на що наочно вказують симптоми його хронічного захворювання: корупція, хабарництво, злочинність, хамство, заздрість, підлабузництво. На диво прикметно, що ці симптоми не можна зліквідувати навіть найрадикальнішими заходами у царині формальної освіти, видимої політики. Ось чому вони не тільки паразитують на культурному тілі соціуму, а й розвиваються у симптомокомплекси, тобто є самодостатніми руйнівними проблемами держави і суспільства.

Серед обсяжного набору власне **експериментальних факторів**, що отримані нами упродовж тридцятирічної практики фундаментального експериментування, визначальними є ті, що свідчать про: а) *реальність модульно-розвивального навчання* як якісно нового способу і типу організації освітнього процесу в середній і вищій школі за психосоціальними принципами і закономірностями безперервної полідіалогічної взаємодії наставника і

наступників; б) *можливість особистої причетності до повноцінної освітньої діяльності* не лише вчителів і викладачів, а й учнів та студентів, яка оргтехнологічно розгортається від теоретизування і нормонаслідування до світоглядного збагачення досвіду, культуро- і самотворення кожного; в) *наявність неочевидної освітньої дійсності*, що присутня у будь-якому вітакультурному доквіллі, що аж ніяк не означає, що вона не впливає на функціонування, розвиток та самоуправління колективної та індивідуальної суб'єктності; навпаки, пояснення її природи, організованого наукового проєктування і конструювання потребують високодосконалого теоретизування та професійної методологічної рефлексії [5, с. 8].

Література

1. Вітакультурна методологія. До 25-річчя наукової школи професора А.В. Фурмана: колективна монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 980 с.
2. Методологія і психологія гуманітарного пізнання. До 25-річчя наукової школи професора А.В. Фурмана: колективна монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 998 с.
3. Освітологія: витоки нового наукового напрямку: монографія / за ред. В.О. Огнев'юка. Київ: ВП «Едельвейс», 2012. 336 с.
4. Ревасевич І.С. Методологічна рефлексія складників освітології як інтегрального наукового напрямку. *Психологія і суспільство*. 2014. №3. С. 57-67.
5. Фурман А.В. Методологічна план-карта освітології як синтетичної наукової дисципліни. *Вітакультурний млин*. 2006. Модуль 4. С. 4-18.
6. Фурман А.В. Освітологія як синтетична наукова дисципліна: проблема завдань, об'єкта, предмета, методу. *Вітакультурний млин*. 2006. Модуль 3. С. 4-9.
7. Фурман А.В. Постання освітології, або похід за горизонти відомого. *Психологія і суспільство*. 2003. №4. С. 5-9.
8. Фурман А.В. Теорія освітньої діяльності як метасистема. *Психологія і суспільство*. 2001. №3. С. 105 – 144; 2002. №3-4. С. 20-58.

Лілія Ребуха

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри освітології і педагогіки
Західноукраїнський національний університет

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Швидкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) породив цифрову епоху. Відповідно нові технологічні досягнення різко змінили наше повсякденне життя, динаміку соціальних та економічних відносин. Цифровий розвиток має вплив і на формування Цілей сталого розвитку (ЦСР), викладених у Порядку денному ООН на період до 2030 року: країни, інституції та організації мають взяти на себе відповідальність щодо зменшення цифрового

розриву у світовому масштабі, щоб уникнути потенційних негативних наслідків цифрового відставання, чи навіть відчуження.

Нині стратегії технологічних інновацій працюють на основі розробки та використання ІКТ й зосереджуються на управлінні інфраструктурою. Це спричинює обмежений вплив на організацію, оскільки використання ІКТ, навіть якщо досягти максимальної продуктивності за даної технології, може забезпечити організаціям мізерні результати.

Цифрова трансформація організації – це набагато більше, ніж просто її оцифрування. Це результат організаційних змін, коли усі фахівці організації розуміють технологію як інструмент для створення цінності серед споживачів і співробітників, оскільки повне використання змін і можливостей, які приносять цифрові технології, впливає на суспільство як стратегічним, так і пріоритетним способом [2–3]. Таким чином, організації нашоуються на масштабні зміни в організації роботи та керівництві, просуюючи нові погляди, цінності та ідеї, що призводить до повної культурної зміни. Потрібні нові профілі роботи, адаптовані до нових посад. Ці працівники вимагатимуть нового типу лідерства, орієнтованого на стосунки між людьми: більше командної роботи, більше мережових структур і більша потреба в навчанні.

Застосування нових методологій, процесів і технологій, як правило, є незбалансованим залежно від віку працівників. Як правило, цей процес викликає більше проблем для тих, хто працює в організації протягом тривалого періоду часу, оскільки виштовхує їх із зони комфорту. З іншого боку, люди, які приєдналися до організації нещодавно, навіть якщо їм легше впровадити ці методології, процеси та технології, все одно повинні засвоїти культуру та цінності, які принесли інші, де старші члени діляться своїм досвідом організаційної роботи, а молодші діляться своїми технологічними навичками.

У сучасному суспільстві знань освіта відіграє вирішальну роль у передачі наукових і технологічних знань, а також аналітичних і професійних навичок. Включення можливостей, які приносять ІКТ у заклади вищої освіти (ЗВО), призводить до розробки нових стратегічних планів відповідно до нових вимог ринку праці. [1. с. 109] Тому виникає потреба у розробці нових моделей навчання, де б студенти і викладачі здобували та розвивали нові навички Нині ЗВО зазнають технологічних, культурних та організаційних змін, які викликані розвитком цифрових технологій. Важлива роль у цьому процесі відводиться викладачам, їхнім цінностям, організаційним структурам та ін., які повинні прийняти нову модель, зоставляючи виклик попереднім ідеям і припущенням.

До ключових характеристик цифровізації освіти належить інтеграція технологій, так як цифровізація освіти інтегрує різноманітні технології у навчальний процес й задіює використання програмного забезпечення,

спеціально розроблених для освітніх цілей; доступ до інформації, де цифрова трансформація робить доступ до інформації більш зручним; інтерактивність та індивідуалізація навчання, оскільки цифрові технології дозволяють створити інтерактивні навчальні матеріали та завдання, що сприяє ефективному засвоєнню матеріалу кожним студентом з урахуванням їхніх потреб та темпу навчання; глобалізація освіти, яка передбачає впровадження онлайн-курсів, функціонування віртуальних університетів та міжнародних освітніх проєктів, що робить освіту більш глобальною і доступною кожному завдяки цифровізації освіти.

Отже, цифровізація освіти сприяє реформуванню способів навчання, розширює використання традиційних методів та збагачує навчання новими формами інтерактивності та мультимедійності.

Література

1. Ніколаєску І. О., Панченко О. О. Віртуальна взаємодія учасників освітнього процесу як чинник модернізації інформаційно-комунікаційного середовища у вищій школі. *Сучасні тенденції розвитку науки та освіти в умовах євроінтеграції: Міжнародна науково-практична конференція* (м. Вінниця, 29–30 березня 2022 р.). Вінниця : Вінницький кооперативний інститут, 2022. С. 108–111.

2. Ребуха Л. З. Вплив цифровізації освітнього закладу на проведення ефективної професійної діяльності. Використання технологій менеджменту якості в управлінні закладами освіти: матер II Всеукраїнської науково-практичної конференції (Тернопіль, 17 листоп. 2023 р.) Тернопіль: ТОКІШО, 2023. С. 32–39.

3. Ребуха Л., Рудакевич Ю. Цифровізація освіти в країнах ЄС та світу. Інновації в освіті: реалії та перспективи розвитку: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції. (Тернопіль, 11 травн. 2023 р.) Тернопіль: ЗУНУ, 2023. С. 39–42.

Juergen Koeberlein-Kerler

Professor, Ph.D, CEO,

IBK Ingenieurbuero Koeberlein GmbH & Co.KG,

Member Alumni society of the University of Wuerzburg,

Member Center for Applied Energy Research, Wuerzburg (Germany)

SKILLS IN EDUCATION DUE TO SHORTER INNOVATION CYCLES AND INCREASING ARTIFICIAL INTELLIGENCE (AI)

Abstract. The question of the influence of soft skills in the education of students and in adult education. Ever shorter innovation and product cycles, redesign of jobs through artificial intelligence, virtual reality, augmented reality, Internet of Things and globalization. Training and jobs of the future are moving closer together, and the question arises how must a meaningful practice-oriented goal-oriented training of the

future look in order to take all these aspects into account and meet the requirements of the labour market? In particular, how do we humans differ from machines? What processes can we do better than machines can, and it is precisely on these distinguishing features that we should focus our training and set priorities. Recognizing what ultimately makes a person, what distinguishes a person from a machine, is an essential criterion.

Keywords: skills, education, lifelong learning, distance learning, Artificial Intelligence, AI, job market, information, digital change, globalization, automation, Virtual Reality (VR), Augmented Reality (AR), Internet of Things (IoT)

Introduction. The question of how future qualification knowledge and skills already in the vocational training in the study influence the education and how we prepare young people successfully for the working life for the labour market of the future. The constant further development of artificial intelligent systems and the use of intelligent technologies have an increasing impact on the professional world on the education at universities and vocational schools. In addition, it is an essential core area or core competence, also of teachers, who in principle must continue to qualify themselves throughout their lives in order to provide the necessary framework for modern education. How the communication human machine, human to human is to be valued in the future. The point is that we learn to expand and merge the strengths of our human intelligence and the potential of artificial intelligence. The even shorter innovation cycles of new products and services, the flexibility of home offices, the networking through the Internet, the increasingly rapid changes in professional life and the world of work, forces us to continuously review and, if necessary, adapt the process of teaching and learning, whether we are educating our students, pupils and adults correctly, age-appropriate and goal-oriented.

Purpose, methods and approaches. Main results. A very important prerequisite for meeting future changes in life and the ever-changing demands is curiosity and the ability to keep reinventing oneself throughout one's life. Communication, especially intercultural competence, i.e. understanding historical political religious contexts a social, linguistic awareness of the relationship between languages and their meaning. Language skills country-specific knowledge, the ability to observe, to self-reflect, to give recognition and appreciation, to accept and be open to learn new things.

Resilience, stress management, conflict management and the ability to de-escalate situations, i.e. to prevent or end rocking situations and processes without violence, are just a few examples of skills. We can practice and train all of these very well, either personally or together as a team, for example in working groups in which small role plays are integrated or in which we prepare together for an exam. It is precisely these skills that should have a higher priority in future education.

Here are some more examples of skills and knowledge that can be trained well in a group:

- Are you good at assessing feelings and situations?
- How responsible are you in terms of punctuality, cleanliness and diligence?
- How do you deal with opinions and arguments of others?
- How do you represent your opinions and points of view, calmly and factually value-based?
- Do you know your own strengths and weaknesses?
- Do you listen attentively to others, do you let others finish and do you appreciate the person you are talking to?
  - Do you set a good example with your actions, in the sense that you would like to be seen doing the same?
    - Do you like to work in a team even when the situation is stressful?
    - Do you see changes in your environment as a challenge or a burden?
    - Imagine you are a department head, team leader or group leader - do you recognize the strengths and weaknesses of individual group members who are in your personal responsibility - and do you take them into account? So that you use these persons regarding their strengths in the sense of the team and the common goal?
      - Social competences can be increased very well through volunteer work, for example, and also look excellent on your CV [curriculum vitae] when applying for a job. Volunteering in an association, in a group, as a dispute mediator, as a class representative, as a spokesperson for the student council are just a few examples.

In the further course of studies, language skills as well as intercultural skills can be excellently trained and tested during stays abroad and you can try out whether you personally enjoy it. I recommend that every student voluntarily - and furthermore it should be included in every curriculum - learn and deepen at least one foreign language during their studies through a stay abroad. Furthermore, educational institutions such as schools and universities should also focus more on these points and strive for cooperation and denser network links worldwide to other schools and Universities, in order to offer young people a wide range of offers and a modern, broad-based knowledge transfer and education.

Key qualifications, Soft Skills, do not refer to professional qualities, but to interpersonal skills of potential applicants, employees and workers. Key qualifications are not only immensely important in a job application process but also in professional life, especially when aiming for leadership positions with personnel management in middle and upper management.

In addition, it is also about getting to know the working world and Work 4.0 and knowing which processes are needed there. Approaching things without inhibitions and fears, being open to new things, is an essential skill here. The way we will work in the

future, the digital transformation from analog to digital, what used to be done with a letter, for example, has been done by e-mail for many years. Through Corona, we were able to practice how to communicate across borders. Globalization means that people all over the world are networked with each other, can exchange information, trade with each other and jointly develop projects and complete assignments.

As a result of ever shorter innovation cycles for products and services and the continuous rise of artificial intelligence, it is important to know where the limits of this development currently lie? Virtual reality, augmented reality, Internet of Things, digital transformation - we encounter all of these in our everyday lives, e.g. when we pick up the phone, call a hotline and end up in the call center or when we get into our car, use the navigation system, just a few examples. People who know this technology and these systems and understand their functionality even rudimentarily, also know the limits and will recognize that a machine can never replace a human, but only machine-based and optimized processes, which machines, faster, more efficient, cheaper and more error-free, handle, than it can currently humans.

Conclusions. The future world of work will change, artificial intelligence will not completely replace humans, but it will replace people who are not familiar with the skills and knowledge of artificial intelligence and modern technology, or who are only rudimentarily familiar with them in person. Seeing this as an opportunity to recognize one's own personal strengths and weaknesses and develop towards them is currently a huge opportunity for young people and can also contribute to massive positive change in future generations in the intercultural political environment. Knowledge transformation, i.e. the transfer of know-how to other cultural environments in terms of availability and education is a very important criterion. Understanding and comprehending this, is to secure one's own job and to secure prosperity for oneself personally, for one's own family and for current and future generations.

References

1. Michel E. Auer, General Secretary, International Society of Engineering Pedagogy (IGIP); Microsoft Study <https://query.prod.cms.rt.microsoft.com>

2. Voitenko Serhii, Oberemok Zlata, Juergen Koeberlein-Kerler, Oliinyk Yuliia Implementation of energy saving measures in the framework of the international Ukrainian-German project/ Education and science of today: intersectoral issues and development of sciences: Collection of scientific papers "ΛΟΓΟΣ » with Proceedings of the IV International Scientific and Practical Conference, Cambridge, December 9, 2022. Cambridge-Vinnytsia: P.C. Publishing House & European Scientific Platform, 2022. - p. 106-111.

3. Koeberlein-Kerler, Lifelong- and distance learning in the context of artificial intelligence (A), РОЗБУДОВА ЄДИНОГО ВІДКРИТОГО, ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ, ОСВІТИ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ, FORUM SOIS, 2023, THE DEVELOPMENT OF THE, UNIFIED OPEN INFORMATION SPACE, IN LIFELONG EDUCATION, ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ, (тез доповідей), 4го і 5го

Міжнародного, науково-практичного, WEB-форуму, COLLECTION OF MATERIALS, (Theses of the Reports), The 4th and 5th International, Scientific and Practical WEB-Forum, p. 115 – 119.

Лілія Ребуха

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри освітології і педагогіки
Західноукраїнський національний університет

Назар Цибульський

аспірант спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-наукова програма «Освітні, педагогічні науки»
Західноукраїнський національний університет

РОЛЬ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА

Усі складові елементи комунікативної компетенції формуються у процесі соціалізації особистості, розвитку процесів суспільної взаємодії та знаходять практичне втілення у мовній діяльності [3, с. 193–195].

Виходячи із структурної будови комунікативної компетенції, можна визначити це поняття, як наявність навичок раціональної побудови мовних структур та можливості організації ефективної мовної поведінки, що відповідає вимогам соціальних взаємин. Комунікативна компетенція належить до специфічних рис окремої особи. Вона не є вродженою якістю, а набувається в процесі навчання, або отриманого комунікативного досвіду.

Володіння особистістю певними здібностями у сфері побудови комунікативних зв'язків свідчить про наявність комунікативної компетенції, що є значним елементом продуктивного спілкування та свідченням набутих вмінь щодо раціонального мислення людини і грамотно-організованої мовної поведінки [1].

Ця компетенція відображає здатність особистості безперешкодно та продуктивно спілкуватися, вміти взаємодіяти з іншими людьми, об'єктами різних сфер діяльності та навколишнього середовища, сприймати та обробляти інформаційні потоки. Особистість, наділена комунікативною компетенцією здатна виконувати конкретні ролі у суспільстві, конкретну діяльність у групі.

На сучасному етапі суспільного розвитку, освітні стандарти вимагають наявності у педагога цілої низки професійних компетентностей, що дозволяють йому оптимально, якісно, грамотно та ефективно організовувати освітню діяльність. При цьому професійна компетентність педагога повинна безперервно розвиватися та, водночас, вдосконалюватися. Комунікативна компетентність належить до важливих складових педагогічної компетентності, оскільки педагог

перебуває у ситуації постійного спілкування, побудови взаємодії, виконує певні соціальні ролі. Тому виникає потреба розвитку у педагога таких якостей, як гнучкість, рефлексивність, почуття такту, емпатійність [2].

Наявність комунікативної компетенції є провідною професійною цінністю сучасного педагога. Структура комунікативної компетенції педагога передбачає наявність наступних важливих компонентів:

- мотиваційно-ціннісного, що базується на прагненні та можливості педагога безперервно розвиватися та вдосконалюватися у професійній сфері, бажати постійного професійного зростання, розвиватися, саморозвиватися та самостверджуватися;

- когнітивного, що ґрунтується на знаннях професіонала з конкретного напрямку діяльності, питання, вміння вирішити те чи інше завдання;

- операційного, коли здібності педагога реалізовувати свої професійні навички, знання у практичній діяльності;

- позиційно-ціннісного, що відображає ставлення професійного педагога до сфери своєї діяльності.

Компоненти комунікативної компетенції педагога знаходять у тісному взаємозв'язку та взаємозалежності. Розвиток чи стагнація однієї з них веде у себе вдосконалення, чи руйнація всієї комунікативної компетенції. Кожен компонент повинен отримувати гармонійний та різнобічний розвиток. Такий розвиток свідчить про високий рівень комунікативної компетенції, високий професіоналізм, віртуозне освоєння та практичне використання комунікативних технологій.

Система комунікативної взаємодії педагога з учнями орієнтована на покрокове формування та розвиток тих елементів розумової та емоційно-вольової галузі особистості учня, які потребують удосконалення або гальмує розвиток дитини.

Література

1. Васильєва М. П. Роль комунікативної компетентності в професійній діяльності фахівців освітньої галузі. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*, 2017. №56-57. С. 132–137.

2. Блохіна І. О. Роль і місце професійно значущих якостей викладача в процесі дистанційної форми навчання / Блохіна І. О., Москаленко О. В. // *Актуальні проблеми психології* : збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2021. Т. XIV. Вип. 4. С. 15–25.

3. Ребуха Л. З. Мазурик Н. Ю. Педагогічні умови формування управлінської комунікативної толерантності у майбутніх фахівців закладів освіти. *Інновації в освіті: перспективи розвитку: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції*. (Тернопіль, 20 трав. 2021 р.) Тернопіль: ЗУНУ, 2021. С. 193–195.

Ганна Зварич
доктор філософії (PhD) з освітніх, педагогічних наук,
доцент кафедри освітології і педагогіки
Західноукраїнський національний університет,
заступник директора департаменту - начальник управління
загальної середньої, дошкільної, позашкільної,
спеціальної освіти та цифрової трансформації
департаменту освіти і науки Тернопільської обласної державної адміністрації

Алла Барцішок
здобувачка 2 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»
Західноукраїнський національний університет

СИСТЕМА «СМАРТ-ОСВІТИ» ТА ЇЇ ПРОВАДЖЕННЯ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ЗВО

Смарт-орієнтований освітній процес націлений на набуття здобувачами вищої освіти навичок та компетентностей, необхідних для ефективного використання як у професійній діяльності, так в особистому житті. З цього випливає, що мета смарт-освіти полягає у розвитку смарт-навчання, підготовці студентів до майбутнього функціонування в сучасному динамічному середовищі [1].

Наступний елемент смарт-освіти – смарт-педагогіка. Вона полягає у наданні персоналізованих послуг тим, хто навчаються, сприяє розширенню їх можливостей, розвитку здібностей і творчого мислення [1]. Дискусії щодо типів педагогіки, які відповідають парадигмі смарт-освіти, досі продовжуються. На нашу думку, найточніше відобразили суть смарт-педагогіки Zt. Чжу, Mh. Yu, P. Riezebos, які вбачають її у реалізації чотири освітніх стратегії [4]:

- диференційоване навчання на основі приналежності студентів до рівня освіти;
- спільне навчання на основі створених груп;
- індивідуальне навчання на основі інтересів;
- масове генерування знань шляхом інтерактивної взаємодії.

Вказані стратегії тісно взаємопов'язані одна з одною. Кожна з них по-своєму спрямована на надання студентам освітніх послуг, що сприяє їхньому особистісному розвитку.

Слід зазначити, що окремі науковці розглядають дані типи смарт-педагогіки, як смарт-технології, що підтверджує висновки Zt. Чжу, Mh. Yu та P. Riezebos у тому, що понятійний апарат смарт-освіти ще досі чітко не сформований [4].

Черговий ключовий елемент смарт-освіти – смарт-середовище. Воно являє собою освітнє середовище, що підтримується різними технологіями, які надають можливість студентам використовувати цифрові ресурси та взаємодіяти з системами навчання в будь-якому місці та в будь-який час, а також активно надавати їм необхідний навчальний посібник, допоміжні засоби та пропозиції щодо навчання у потрібному місці, у потрібний час та у необхідній формі [3]. Смарт-середовище включає простір, місце, час, технологію, пристрої, контроль і взаємодію.

Отже, смарт-середовище, будучи одним із основних елементів смарт-освіти, забезпечує можливість смарт-навченим студентам ЗВО взаємодіяти з персоналізованими навчальними ресурсами та системами, що використовуються на основі спеціальних методик.

Під час вивчення структури смарт-освіти більшість вітчизняних та закордонних науковців акцентують увагу на особливому становищі смарт-технологій у даній системі. Обґрунтовується це тим, що від набору та якості використовуваних технологій, залежить ефективність всього освітнього процесу. Характеризуючи суть смарт-технологій, зазначимо, що це – комп'ютерні програми, онлайн-ресурси, ігри та ігрові ситуації, інтелектуальні освітні програми, віртуальна реальність, діалогові інтерфейси та ін., які представляють собою адаптивні, гнучкі технології, що сприяють організації персоналізованого навчання відповідно до особистісних відмінностей майбутніх фахівців. Такі технології, на думку науковця J. Spector, враховують контекст, реагують на інтереси та особливості окремих студентів та, можливо, покращуються науковцями (в разі потреби) при використанні [2].

З позиції Л. Липської, смарт-технології дають змогу продукувати освітні смарт-продукти (смарт-дошки, смарт-столи, смарт-екрани, електронні сумки, 3D-принтери, хмарні обчислення та ін.), що забезпечує можливість різним категоріям користувачів з власної ініціативи та інтерактивної взаємодії здобувати індивідуальну освіту [19]. Використання смарт-технологій в освіті особливо нині (спочатку була пандемія – Covid-19, зараз війна в Україні) є перспективним. Слід зазначити, що дискусії щодо перспектив впровадження в освітній процес смарт-технологій постійно проводять професійну спільноту до обговорення такого освітнього процесу.

Разом з цим використання смарт-технологій в навчальному процесі супроводжується низкою проблемних моментів, запобігання яких потребує врахування таких аспектів:

- готовність викладача до використання смарт-технології;
- психологічних та соціальних особливостей студентів;

- реалізація і поєднання студентоцентрованого, комунікативного та соціокультурного та ін. підходів;
- застосовування освітньому процесі сучасних педагогічних принципів.

Отже, впровадження смарт-освіти та відповідних смарт-технологій в освітній процес здатне забезпечити максимально високий рівень освіти, що відповідає цілям та завданням сьогодення, дозволяє студентам адаптуватися до умов постійного-змінного середовища. Так, застосування смарт-технологій дає змогу підвищити якість та ефективність освітнього процесу, сприяє підвищенню навчальної мотивації, розвитку активності, самостійності, винахідливості студентів, набуття ними ширшого набору навичок, зниження тривожності та полегшення навчального навантаження.

Література

1. Липська Л.В. Використання SMART-технологій у навчальному процесі професійно-технічних навчальних закладів // Теорія і методика професійної освіти [Електронне наукове фахове видання]. Вип. 14. Режим доступу: <https://ivetscienceipto.wixsite.com/tmpo/kopiya-13-2017>
2. Spector J. M. & SLFG (The Smart Learning Futures Group) Smart Learn. Environ. (2018) 5:5. Pp. 33–42. DOI: <https://doi.org/10.1186/s40561-018-0054-1>
3. Tella S. Virtual School in a networking Learning Environment / S. Tella, O. Seppo // Ole Publications 1. University of Helsinki, 2005. 48 p.
4. Zhu Z.T., Yu M.H. & Riezebos P. A research framework of smart education Smart Learn. Environ. (2016) 3:4. DOI: <https://doi.org/10.1186/s40561-016-0026-2>

Daniel Kasporz

Professor and Deputy Head of
the Centre for Education Cooperation and
International Contacts at the University
College of Teacher Education Carinthia

Gerda Kysela-Schiemer,

Professor at the University College of
Teacher Education Carinthia and
private lecturer at the University of Paderborn

Diana Radmann,

Professor and Head of the
International Office at
the University College of
Teacher Education Carinthia

DIGITAL COMPETENCES OF TEACHER EDUCATION STUDENTS

Introduction Technical innovations are increasingly shaping everyday life in classrooms, as evidenced by recent developments in AI-based software such as "ChatGPT." Digital skills, crucial for prospective teachers to creatively use new media

in teaching, are gaining importance. The question of how future teachers currently utilize digital potentials, whether there are corresponding didactic concepts underlying their practices, what perspectives they hold for school and higher education, and their readiness to accept and master changes is very relevant.

Stringent strategic and planning considerations are necessary to maximize the benefits of digital measures for the education system from the existing potential. Notably, the Master Plan of the Federal Ministry of Education, Science and Research (BMBWF) in Austria, initiated in 2018 and currently being implemented, focuses on three aspects of digital measures: "Software" - pedagogy, teaching and learning content; "Hardware" - infrastructure, modern IT management, modern school administration; and "Teachers" - initial and continuing education. The latter emphasizes new possibilities for content delivery and ways to acquire them, systematically integrated into the training of educators [cf.1].

Despite many efforts, the question of the knowledge teachers need for a reflective use of media arises repeatedly. It is crucial to possess a combination of technical or technological, didactic, and pedagogical subject knowledge [2]. Knowledge of facts, processes, and methods of teaching and learning, considering prerequisites, conditions, goals, and overarching pedagogical principles, is still demanded [cf. 3].

Based on the results of previous studies on the acceptance of digital measures (e-learning) by Austrian teachers and teacher education students in Carinthia from 2007 to 2018 [4], the current study explores the extent of digital competences in prospective teachers and how these develop over time, with a focus on the significance of attitudes, beliefs, and motivational aspects.

Theoretical Background

Pre-COVID Studies at the University of Education Carinthia

In a survey of secondary education teacher education students at the University of Education Carinthia from 2016 to 2018 (N=205) on the acceptance of digital teaching/learning offerings, their study-related media usage was examined. Questions arising from this about the media-related competences of prospective teachers, considered particularly important in all phases of teacher training [cf.5], were discussed.

Research questions that were posed focused on e-learning in teacher education concerning the impact and acceptance of measures, as well as consequences and guidelines regarding the results for decision-makers. A distinction is made between action and behavioral acceptance. Acceptance of an e-learning offering is defined - based on Nistor/Schnurer/Mandl [cf.6,7] - as the learners' willingness to use the learning offering (attitudinal acceptance) and through actual usage (behavioral acceptance).

The study with teacher education students in Carinthia showed that they were generally positive about the use and utilization of digital media for their studies. They used digital media for both studying and personal purposes but tended to use it more for studying. The surveyed teacher education students used the digital offering rather conservatively. They did not fit the profile of diversely oriented students who construct an individual learning portfolio from the extensive array of available media—and, in this regard, did not differ from students in other fields of study [cf.8]. Despite the broad range of possibilities in the e-learning domain technically available to the respondents at the university, it was underutilized, even though students expressed that the digital offering in lectures could be improved. Differences in the use of digital media offerings in private settings also indicated that a significant portion was limited to communication on social networks, through chats, and the consumption of videos.

29% of the surveyed teacher education students felt very confident in using computers. Many stated that they perceived their own knowledge as not quite sufficient. Experienced difficulties, however, were more attributed to the nature of the university's offerings than to their own inadequacies. The respondents assessed support for their studies through digital teaching/learning offerings (e-learning) as "very important" at 60% and as "important" at 37%, although the motivational effect of using e-learning, at just under 24%, ranked second to last in importance in a ranking from 1 to 9.

The importance of personal contact with the teacher and classmates correlated with the use of digital media. A tentative connection between motivation and emotion through teacher educators for the positive acceptance of e-learning measures should therefore not be overlooked; in addition, teacher education students valued traditional face-to-face instruction and preferred personal contacts with fellow students, the more intensively they used social networks. Regarding the acceptance question, it became clear that for the use of digital offerings by teacher education students, communicative factors (communication as an effect and support; "What do I get out of it?") were crucial.

The identified acceptance criteria for e-learning measures include factors such as relevance, transparent goals and content, practical orientation, opportunities for participation, communication and cooperation possibilities, different emotional and motivational incentives, mentoring, and the chance to apply what has been learned in practice.

Post-COVID Studies at the University College of Teacher Education Carinthia

Three years after the outbreak of the COVID-19 pandemic, online and hybrid learning have become almost commonplace. Teachers and students at colleges and universities are no longer in emergency mode but must daily decide or assess to what extent they want to return to traditional face-to-face teaching or conduct and attend

classes in a "blended" format, a mix of in-person and online instruction. Students, in any case, seek more flexibility and convenience when it comes to how content is delivered – for individual lectures, seminars, or entire courses – and the demand for flexibility extends to start times, duration of offerings, and different formats [cf.9].

As mentioned earlier, the results from studies conducted before the COVID pandemic, during a very intensive and prolonged period of e-learning, led to further empirical research activities (Project 2022/2023 to 2025) from a professional theoretical perspective on attitudes, acceptance of use, self-assessment of digital competencies, and evaluation of digital teaching/learning offerings (N=78). The studies commenced in 2022/23 and will continue with national and international students until the planned project end in 2025. Emphasized here is the competence-theoretical approach to professionalism mentioned by Terhart [10] within three approaches to determining professionalism in the teaching profession: a (teaching) person is considered professional when they possess high or developed competencies and appropriate attitudes in various areas of requirements ("professional action competencies"). The degree of professionalism can be determined based on the achievement of defined competence levels – and/or included in this determination – the effect of the teacher's actions in the form of as many of his students as possible achieving substantial learning and experience gains plays an important role [cf.10].

Research Questions

The current research questions are:

- How do teacher education students self-assess their digital competencies?
- What significance do digital media have for teacher education students in their private lives and in their studies?
- What is the acceptance of digital offerings for future teaching activities (using iMoox offerings as an example, <https://imoox.at/mooc>)?

Micro-articles on online surveys are being created as part of seminar activities. The qualitative research design, based on the Grounded Theory approach, is deliberately open-ended with the strength of discovering new and unexpected connections and possibly developing new theories. This (subsequent) study focuses on assessment, personal perspectives, acceptance, and a critical-perspective view of digital competencies in relation to major didactic challenges in the educational field. Additionally, results are also collected quantitatively, allowing for a comparative analysis of the studies (2016 – 2018) with the findings of the current study (2022/2023 to 2025) to be made, to some extent.

Outlook

Preliminary results from the Post-COVID study indicate that the COVID pandemic has influenced students attitudes toward the use of digital media in their studies. The acceptance of digital teaching/learning offerings has increased. Initial

study findings suggest that E-learning measures are generally more accepted than before COVID. The use of digital media for studying and for one's own teaching activities is predominantly positively evaluated by the surveyed teacher education students. Their own digital competencies are perceived as generally suitable for teaching. As a result, teacher education students mostly see themselves as "implementers" of digital media in instruction. In particular, the aspects of time flexibility, time management, and self-organization are considered advantageous by teacher education students.

References

1. Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft und Forschung, "Digitale Kompetenzen, Informatorische Bildung: digikompP," [Online]. Available: <https://digikomp.at/index.php?id=530>. [Accessed 15 October 2023].
2. P. Mishra and M. J. Koehler, "Technological Pedagogical Content Knowledge: A Framework for Teacher Knowledge," *Teachers College Record: The Voice of Scholarship in Education*, vol. 108, no. 6, pp. 1017-1054, 2006. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9620.2006.00684.x>.
3. B. Herzig and A. Martin, "Schulische Medienbildung im Spannungsfeld von Medienpädagogik und Fachdidaktik," *MedienPädagogik: Zeitschrift für Theorie und Praxis der Medienbildung*, vol. 37, pp. 283-298, 2020. DOI: <https://doi.org/10.21240/mpaed/37/2020.07.15.X>.
4. G. Kysela-Schiemer, *E-Learning in der Lehrerbildung*, 2020.
5. A. Breiter, "Modellierung medienpädagogischer Kompetenz und ihre Messung bei Lehramtsstudierenden. Ringvorlesung: Medienbildung in der Schule – Institutionalisierte Allgemeinbildung der digitalen Gesellschaft?," [Online]. Available: https://www.ifib.de/fileadmin/ifib/publikationsdateien/151130-Ringvorlesung_UHH_Breiter_final.pdf. [Accessed 15 October 2023].
6. B. Oliver, *Konzeption und Evaluation eines beispielbasierten virtuellen Tutoriums im Bereich empirischer Forschungsmethoden*. Univeröffentlichte Magisterarbeit, 2002.
7. N. Nistor, K. Schnurer and H. Mandl, *Akzeptanz, Lernprozess und Lernerfolg in virtuellen Seminaren - Wirkungsanalyse eines problemorientierten Seminarkonzepts*, 2005.
8. M. Persike and J.-D. Friedrich, "LERNEN MIT DIGITALEN MEDIEN AUS STUDIERENDENPERSPEKTIVE. Sonderauswertung aus dem CHE Hochschulranking für die deutschen Hochschulen," Themengruppe „Innovationen in Lern- und Prüfungsszenarien“ koordiniert vom CHE im Hochschulforum Digitalisierung, [Online]. Available: https://hochschulforumdigitalisierung.de/sites/default/files/dateien/HFD_AP_Nr_17_Lernen_mit_digitalen_Medien_aus_Studierendenperspektive.pdf. [Accessed 16 October 2023].
9. K. Pelletier, J. Robert, N. Muscanell, M. H. McCormack, J. Reeves, N. Arbino and S. Grajek, 2023 *EDUCAUSE Horizon Report. Teaching and Learning Edition* Boulder CO: EDUCAUSE, 2023.

10. E. Terhart, Erziehungswissenschaft und LehrerbildungMünster, München, Berlin: Waxmann, 2013.

Christian Rudloff

Department of Primary Education (I:PSA)
University College of Teacher Education Vienna (Austria)

STACT - START AND ACT: CHILDREN AND YOUNG PEOPLE EXPLORE AND SHAPE THEIR FUTUR

Motivation and Innovation

Professions are changing dramatically as a result of the digital transformation [Hohensee, 2020]. It is therefore necessary for vocational training in schools to change as well [Driesel-Lange et al., 2020]. It needs to be rethought. The sustainability of the work should take centre stage. Children and young people need to be involved in these discussions. After all, their present and future are at stake. They will be the most confronted with the digital transformation and climate change. However, our children and young people can no longer be excluded anyway, if we think of the Fridays for Future movement, for example. They themselves will explain what social and inclusive entrepreneurship can achieve here in the context of the UN 2030 Agenda for Sustainable Development and what this means for young people. The aim of the "StAct - Start & Act" research project is to hear the voices of children and young people using an innovative education and research model and to implement their ideas, suggestions and concerns on a diverse level. The promotion and (further) development of entrepreneurial thinking and behaviour among pupils of all ages and different types of schools [BMDW, 2020] is an important educational policy objective of the EU and its member states. The EntreComp framework published by the EU [Bacigalupo et al., 2016], the

EntreComp user guide [Mccallum et al., 2018] and the TRIO model of entrepreneurship education developed in Austria [Aff & Lindner, 2005], [BMDW, 2020] can serve as a basis for the development of learning models to promote entrepreneurship as a competence. The three EntreComp competence areas "Ideas and Opportunities", "Resources" and "Action" each comprise five competences that are regarded as the elements of entrepreneurship. In the first area, for example, these are recognising opportunities, creativity and developing visions for the future. In terms of resources, it is about self-efficacy, reflecting on one's own wishes and aspirations or inspiring others. Action, on the other hand, is about learning through experience, showing initiative or collaborating with others. Entrepreneurship is therefore defined by transversal key competences that can be used in all areas of life: "*Unternehmertum ist, wenn man Chancen und Ideen nutzt und sie in einen Wert für andere umwandelt. Der geschaffene Wert kann finanzieller, kultureller oder sozialer Art sein*" [FFE-YE,

2012]. Initiating conversations and improving understanding of entrepreneurial behaviour reinforces the importance and significance of entrepreneurship and helps to develop entrepreneurial skills. The aim is to overcome economic, social and cultural challenges, of which we have no shortage in today's world. The individual promotion of learners within the framework of competence-orientated education that has been propagated in recent years is particularly important in this context. It is particularly important to consider gender and diversity in entrepreneurship education. This is shown by studies that, in addition to the underrepresentation of (young) women in the STEM subjects of maths and computer science [Ihsen et al., 2017], [Stöger et al. 2012] and gender-specific differences in career choices [Schmid-Thomae, 2012], have identified a gender imbalance in entrepreneurship. The joint study by the OECD and the EU [OECD/EU, 2019] shows that women accounted for almost half of all employees in the EU in 2018 (48.2 per cent), but only 32.7 per cent of the self-employed. Between 2014 and 2018, only 2.9 percent of women living in the EU worked on setting up a business, compared to 5.3 per cent of men. Women in Europe are therefore almost half as likely as men to be involved in setting up a new business. The gender gap is slightly lower for companies founded by immigrants, with 1.6 times more founders than women, compared to 1.8 for founders born in the country. However, at 8%, the self-employment rate of immigrants in Austria is at the lowest level of the scale, which is led by the Czech Republic with 28% [OECD/EC, 2021a], see also [GEM, 2022]. At 7.9 per cent, the self-employment rate of women in Austria also lags behind the European Union average of 9.4 per cent.

In relation to the "StAct - Start & Act" project, this means that research into the individual entrepreneurial thinking and behaviour of pupils is only possible if they are involved throughout the entire research process. The students are seen as researching subjects and not as researched objects. Their tasks do not merely consist of collecting information, analysing empirical data and making it available to academic research [Smolarski & Oswald 2016, p. 10]. They do not act in the sense of auxiliary workers of academic science, but rather in "StAct - Start & Act" they are seen as researchers and thus active designers of the entire process [Thomas, Schröder & Scheller, 2019, p. 105].

Project Objectives and Solutions

This is where the "StAct - Start & Act" project comes in. "StAct - Start & Act" is based on the educational model developed by two international preliminary projects [1], [2], [García-Peñalvo & García-Holgado, 2019], [MOVES, 2022]. This model enables children and young people to raise their voices through structured research processes. In total, more than 2,000 children and young people from Europe have already taken part "StAct - Start & Act" aims at innovative student-led and developed solutions for a new form of social entrepreneurship in the digital transformation.

Against this background, the "StAct - Start & Act" project pursues three objectives:

1. Creating a research framework in which students characterised by a high degree of heterogeneity (e.g. education type, gender, age, ethnic background, social status) can express and also explore their perspectives and also explore them.

2. The pupils communicate their perspectives through self-directed research and exploration projects. They exchange ideas with their peers - pupils from other schools - who are researching similar topics. This takes place in phases of (online) dialogue, participatory research, analysis and presentation. They themselves are at the center of the process and are the driving force.

3. The resulting diverse spectrum of critical perspectives and insights is intended to draw the attention of schools, teachers, parents and education policy-makers to the views and needs of students in the context of developing entrepreneurial thinking and behaviour in the digital transformation. They are encouraged to take concrete action.

Solutions and Activities

The research project will be carried out in five school classes (VS Bildungscampus Seestadt Aspern, VS Stiftgasse, Informatik MS Hernals, MS Quellenstraße, HTL Spengergasse) in two consecutive cycles. Two events will take place during the project. The first at the start of the project (Sept. 1st, 2023) to inspire the pupils for their research work. The second at the end of the project (Aug. 31th, 2025), where the students inspire teachers, parents and education policy-makers to take action.

Otelo eGen will play a key role in the one-day kick-off event. The Otelo Futurespace is a colourful, digital playground consisting of various labs (making, robotics, VR, media, data, smart lab), where the main focus is on the practice of production. In addition, the students have conversations with the "Living Libraries" to learn more about entrepreneurship. In addition, the SDGs are taught as topics of social and inclusive entrepreneurship in an age-appropriate way.

The education and research model comprises three interconnected phases: Dialogue phase, Research phase and Presentation phase.

- Dialogue phase: This phase - as well as all other phases - is moderated by the research team together with the teachers at the schools. The pupils are supported in finding a topic. Depending on the age of the pupils, specific research questions are formulated using various methods, such as dialogue sheets [Kelly, n.d.], voting in the context of the pedagogical-didactic concept of dialogue-based learning [Gallin, 2021], [Ruf & Winter, 2012] or using the pattern mining method, which encourages individual reflection [Iba & Isaku, 2012], [Bauer et al., 2019].

- Research phase: The pupils move on to the research phase. Depending on the age of the pupils and the type of school, different methods are used to work on the topic and answer the research questions.

- Presentation phase: At the final event, the participants from all schools come together. The research team and the pupils present what they have learnt with regard to their own entrepreneurial thinking and actions.

"Entrepreneurial challenge-based learning" [Lindner, 2015] is at the forefront when we work with "StAct - Start & Act" to "Student research could be seen as a development of participation, where students identify and respond to something which matters to them, rather than simply commenting on concerns brought by others" [Roberts & Nash, 2009], [zit. n. Feichter, 2015, S. 57] contribute.

References

1. Hohensee, Patrik (2020). 24 Berufe im Zeitalter der Digitalen Transformation. Berlin: Patrik Hohensee Schmid-Thomae, Anja (2012). Berufsfindung und Geschlecht. Mädchen in technisch handwerklichen Projekten. Wiesbaden: Springer Verlag. ISBN 978-3-531-18309-1

2. Driesel-Lange, Katja, Weyland, Ulrike und Ziegler, Birgit (2020). Berufsorientierung in Bewegung. Themen Erkenntnisse und Perspektiven. Zeitschrift für Berufs- und Wirtschaftspädagogik - Beihefte Band 30. Steiner Verlag: Stuttgart.

3. BMDW (2020). Entrepreneurship Education: Landkarte der Aktionen für Kinder und junge Erwachsene. https://www.bmbwf.gv.at/dam/jcr:24cc7571-2bda-4359-83ae-4bf54892a951/entrepreneurship_landkarte.pdf.

4. Bacigalupo, Margarita, Kamylyis, Panagiotis, Punie, Yves, Van den Brande, Lieve. (2016). EntreComp: The Entrepreneurship Competence Framework. Luxembourg: Publication Office of the European Union; EUR 27939 EN; doi:10.2791/593884.

5. McCallum, Elin, Weicht, Rebecca, McMullan, Lisa and Price, Alice (2018). EntreComp into Action – Get inspired, make it happen: A user guide to the European Entrepreneurship Competence Framework. Luxembourg: Publications Office of the European Union; EUR 29105 EN; doi:10.2760/574864.

6. Aff, Josef, & Lindner, Johannes (2005). Entrepreneurship Education zwischen „small and big ideas“ – Markierungen einer Entrepreneurship Education an wirtschaftsberuflichen Vollzeitschulen. In Josef Aff & Angela Hahn, A. (Hrsg.), Entrepreneurship-Erziehung und Begabungsförderung an wirtschaftsberuflichen Vollzeitschulen (S. 83-138). Innsbruck: StudienVerlag.

7. FFE-YE. (2012). Impact of Entrepreneurship Education in Denmark - 2011. In Lene Vestergaard, Kare Moberg & Casper Jørgensen (Eds.). Odense: The Danish Foundation for Entrepreneurship - Young Enterprise.

8. Ihsen, Susanne, Mellies, Sabine, Jeanrenaud, Yves, Wentzel, Wenka, Kubes, Tanja, & Reutter, Martina (2017). Weiblichen Nachwuchs für MINT-Berufsfelder gewinnen: Bestandsaufnahme und Optimierungspotenziale. Berlin: Lit Verlag.

9. Stöger, Heidrun, Ziegler, Albert, & Heilemann, Michael (2012). Mädchen und Frauen in MINT: Bedingungen von Geschlechtsunterschieden und Interventionsmöglichkeiten. Lit Verlag: Münster ISBN 978-3-643-11607-9
10. Schmid-Thomae, Anja (2012). Berufsfindung und Geschlecht. Mädchen in technisch handwerklichen Projekten. Wiesbaden: Springer Verlag. ISBN 978-3-531-18309-1
11. OECD/EU (2019). The Missing Entrepreneurs 2019. Policies for inclusive entrepreneurship. OECD OECD/EC (2021a). The Missing Entrepreneurs
12. 2021. Policies for Inclusive Entrepreneurship and Self-Employment. OECD Publishing: Paris.
13. GEM (Global Entrepreneurship Monitor) (2022). Global Entrepreneurship Monitor 2021/2022
14. Global Report: Opportunity Amid Disruption. London: GEM. ISBN: 978-1-9160178-9-4
15. Smolarski, René & Oswald, Kristin (2016). Einführung: Citizen Science in Kultur und Geisteswissenschaft. In K. Oswald & R. Smolarski (Hrsg.), Bürger Künste Wissenschaft. Citizen Science in Kultur und Wissenschaft (S. 9-27). Gutenberg: Computus Verlag.
16. Thomas, Stefan, Schröder, Susan & Scheller, David (2019). Citizen Social Science. Das Research Forum als partizipative Forschungsmethodik. In Sandra Eck (Hrsg.), Forschendes Lernen – Lernendes Forschen. Partizipative Empirie in Erziehungs- und Sozialwissenschaften (S. 103-115). Weinheim Basel: Beltz Juventa.
17. García-Peñalvo, F. J., & García-Holgado, A. (2019). WYRED, a platform to give young people the voice on the influence of technology in today's society. A citizen science approach. In K. O. Villalba-Condori, F. J. García-Peñalvo, J. Lavonen, & M. Zapata-Ros (Eds.), Proceedings of the II Congreso Internacional de Tendencias e Innovación Educativa – CITIE 2018
18. MOVES (2022). CEPNET Evaluation Report 3 - Synthesis of Cycle 1 and 2. Retrieved from:
19. <https://cepnet.eu/wp-content/uploads/2022/11/Evaluation-Report-3.pdf>
20. Kelly, Alan (o.J.). Retrospective Dialogue Sheets. Software Strategy Ltd. Abgerufen am 29.10.2021 von <https://www.allankellyassociates.co.uk/dialogue-sheets/>.
21. Gallin, Peter (2021). Dialogisches Lernen ermöglicht auch im digitalen Fernunterricht nicht nur Repetitionen, sondern auch die Einführung neuer Wissensinhalte. Mitteilungen der Gesellschaft für Didaktik der Mathematik, 47 (110), 17.
22. Ruf, Urs, Winter, Felix (2012). Dialogisches Lernen: die gemeinsame Suche nach Qualitäten. Zeitschrift für Inklusion, 6(1-2):1-8.
23. Iba, Takashi & Isaku, Taichi (2012). Holistic Pattern-Mining Patterns: A Pattern Language for Pattern Mining on a Holistic Approach. In Proceedings of the 19th Conference on Pattern Languages of <https://doi.org/10.4324/9781315748047>.

24. Bauer, Reinhard, Sankofi, Martin & Szucsich, Petra (2019). Holistic Pattern Mining: Ein Workshop-Konzept zum Sichtbarmachen von Erfahrungswissen (ReBOx). DOI: 10.13140/RG.2.2.31587.20000.

25. Lindner, Johannes (2015). Entrepreneurship Education für Jugendliche. GW-Unterricht (4), 39-49.

26. http://www.gw-unterricht.at/images/pdf/gwu_140_39_49_lindner.pdf

27. Roberts, Amanda & Nash, Judith (2009). Enabling students to participate in school improvement through a Students as Researchers programme. *Improving Schools*, 12(2), 174-187.

28. Feichter, Helene (2015). *Schülerinnen und Schüler erforschen Schule: Möglichkeiten und Grenzen*. Wiesbaden: Springer VS.

Yakiv Bystrov

Chair of the English Philology Department,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

‘Future Perfect’: Increasing English Language Proficiency at Higher Education Institutions

Today’s globalisation of higher education has elevated the international status of English to the status of a global academic lingua franca which is used in higher education of Ukraine across the scholarly communication of both teaching staff and students. A good command of English allows them to compete and collaborate on the international market in the pursuit of knowledge production and, subsequently, takes them to an important step towards the EU membership and the Ukraine’s European future.

On the other hand, despite the dominance of English as a *lingua franca* within institutions of various types, any university, therefore, has the potential to be a ‘multilingual university’, and today the questions and dilemmas raised by the language problem in tertiary education in Ukraine are both complex and diverse. In order to solve the language problem at least partially the Ministry of Education and Science of Ukraine and the participants of the international project Erasmus+ KA2 MultiEd "Foreign Language Teacher Training Capacity Development as a Way to Ukraine’s Multilingual Education and European Integration" during the last two years have developed the strategy for multilingual education. As Maryna Mruga, State Expert on Higher Education and Adult Education of the Ministry of Education and Science of Ukraine puts it, ‘The task of the Ministry is to expand the study of foreign languages, especially English, because it is the language of communication in higher education. Our goal is to assist HEIs [higher education institutions] in making English the second working language in academia, after Ukrainian language. There should not be a formal approach to studying the language. It should be used in teaching process and for communication purposes. The general idea is that every student and teacher should be

able to use English as a language of free professional communication' (URL: <http://surl.li/nonpv>).

Taking into account today's university activity in the pursuit of to a worldwide knowledge economy in a global marketplace to strengthen Ukraine, Ukrainians and everything Ukrainian, the English language is one of the necessary tools and pivotal instruments for this. Consequently, higher education's complex language problem is not only about the adoption of English as the language of teaching and university operations but also it much depends on proficiency in English.

In November 2023, the President of Ukraine initiated the launch of the Future Perfect national program, which will create demand for the English language in the tertiary education sector. The language program will be coordinated and implemented by the Ministry of Digital Transformation of Ukraine, the Ministry of Education and Science of Ukraine and the Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine. Thus, the aim of this program is to make officially English an international language in Ukraine, and more globally – to make a trillion dollar economy.

The announced Future Perfect language program from the University of Cambridge will consist of products and services that will help learn English for free in a convenient and accessible format. By following an online English language platform faculty members in higher education will benefit much from the opportunity course to improve their language competences. The online assessment tends to assess participants' language skills (listening, reading and writing) according to the Common European Framework of Reference for Languages.

Victor Liakh, president of East Europe Foundation claims that '[t]his project is about the future of Ukraine. I am sure that the day will come when every Ukrainian man and woman, regardless of age, gender, region of residence and level of education, will be able to communicate freely in English as needed: for work, study, travel or leisure. We at the Eastern Europe Foundation have been supporting all innovative projects of the Ministry of Digital Affairs and partners for eight years. However, this particular project is special, because it is visionary and strategic for Ukraine' (URL: <https://eef.org.ua/en/future-perfect/>).

Faculty members whose prestige at the universities often depends on their teaching and supervising activities, as well as the revenue gained from grants and written outputs of research, should be aware of increasing their English language proficiency. As the result, a high level of English allows them to attend international conferences and readily come into contacts with international academics from any country worldwide. And more specifically, a good command of English opens the possibilities of the Erasmus mobility program on the part of both university teaching staff and students because English is considered to be the most widespread language

used throughout the mobility, and it has gained its status as a *lingua franca* during Erasmus exchanges.

Yurii Zavadenko

VSP Vocational College of Economics,
Law and Information Technologies of WUNU

TECHNOLOGICAL INTERVENTION IN EDUCATION: IMPORTANCE OF PRAGMATIC ASPECT

As of now, we are living in a contemporary era of spectacular and sometimes even frightening high-tech innovations, which generously give us a hand in alleviating many dangerous or human-unreachable life processes or just organizing tedious and mundane daily tasks that we hate to do. All of this, is one tremendous result of an extraordinary human ability to think, to think critically, to think outside the box, and a desire to push human fantasies and expectations far beyond world boundaries. As we venture further into this phenomenal yet undiscovered fully universe of technological resolutions, we must seek out a missing piece of a puzzle and open up a mystery of how a conventional approach of teaching holds us back, whereas a digitalized one can revolutionize the way educators bring knowledge to young aspirants and how by doing so students' lives can brighten up.

To date, a globalized usage of tech-wonders falls into such integral industries like medicine, aircraft, military, vehicle production, market places and so onwards. Having such astonishing things like predictive AI models, robotic automation machinery and robust software apps at their disposal, they can seamlessly address related issues and come up with solutions in the quickest pace possible. And yes indeed, just imagine for a second how much unsanitary work it would eliminate and liberate from a mind-boggling overhead. So, now as we've acknowledged the extent of its possibilities, the other question arises from the ground, "what's the matter with education system?", and "Why aren't we classifying it to the same group?". Speaking of aforementioned industries above, they are tightly-coupled or symbiotic, meaning they are two components which are reliant on each other and if one of them suspends its existence the other breaks down or, at least loses its highly functional quality. Now back to the education practices, our teaching methodologies are by default non-symbiotic, meaning they are playing a solo mode not being backed up by other occupational fields from the outside. In simpler terms, there are no integrations in direction of education. So, if the thing that we call these days "education" was dominating a mind curve of people's ignorance back in a day, now it's become old-fashionable and undeniably inefficient and yet there are strong

believers who have remained devoted to this form of academics stubbornly insisting that this is the only pathway leading to an absolute enlightenment and intelligence.

Nonetheless, in order to confront this popular belief, we need to press and accentuate on the significance of digital environments around schools and educational institutions in general. Digitalized environments can open up a new dimension of viewing the world around, using it we could assimilate students as well as teachers to a future-like setting and actually teach them how to deal with various technological revolutions for better educational experiences.

All in all, let's better exemplify with the following strategies. To begin with, incorporating and promoting technologies in the educational environments can drastically build up facilitation of administrative task executions like automated grading or continuous educator's communication with students and parents through online platforms for the sake of academic support. Similarly, we could establish virtual rooms and video channels with teachers and student worldwide with the purpose of conducting open study conferences, whereby cultivate our worldviews of multi-cultural nationalities and also discover and explore new things from different corners of the world and from different backgrounds of study. For those who are planning on gaining a successful career in engineering, we could adopt VR based simulators, taking advantage of which would allow us to have more practical hands-on experience with applied physics and mathematics which is indispensable in the field. In fact, VR based technologies could be leveraged across different fields of study, not only engineering, but in all those, where human reach is impossible. Besides, it brings a lot of joy to work with. The following two terms are overlapping, rather have a lot in common, it's generative AI technologies and information reservoirs. AI models can easily substitute the books with its accumulated knowledge and what's more give an elaborate explanation of a particular subject of interest in a flexible way. In case of misunderstanding or confusion, we can ask it to paraphrase what's being said or to illustrate a few examples for a better visual comprehension. Furthermore, teachers could take advantage of AI algorithms to analyze each student's personal skills, weaknesses and strengths, whereafter create personal study programs. AI could also determine how good or bad students do being put to a test instead of being manually assessed by teachers, which is time-consuming. Overall, this whole paradigm of technologies would serve us a good purpose and definitely not harm anyone, it would bring in fun, easiness and uniqueness into lives of students [1].

In conclusion, the worth of employing tech-powered allies into our education landscape is extremely beneficial. Laying out the foundation for pragmatic means of teaching with a technological involvement can significantly reflect on the future

mentality with its plethora of upsides. On the other side of the coin, despite being so influential, we have to be reasonable and understand that it all embraces a lot of complexities, requires careful considerations and time to implement, especially during such rough times.

Literature resources in use

1. Benefits of Technology in Education. URL: <https://www.tryclarifi.com/benefits-of-technology-in-education/>
2. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/>

Ольга Блашків

доцент кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності,
Західноукраїнський національний університет

Олена Коноплицька

доцент кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності,
Західноукраїнський національний університет

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ ЖУРНАЛІСТІВ

Якісна професійна підготовка студентів-журналістів неможлива без використання сучасних новітніх технологій. Сучасні технології у вищій освіті – це професійно-орієнтоване навчання, використання проєктних методів, застосування інформаційних та телекомунікаційних технологій, робота з навчальними комп'ютерними програмами, англomовні навчальні курси, створення презентацій у програмному середовищі Open Office Impress, Microsoft Power Point, використання ресурсів всесвітньої мережі Internet, штучного інтелекту та ін.

Серед інтерактивних методів навчання для підготовки журналістів у сучасному навчальному процесі особливе значення мають презентації, рольові ігри, дискусії, «мозковий штурм», конкурси з практичними завданнями та їх подальше обговорення, проєктування та проведення творчих заходів, застосування мультимедійних комп'ютерних програм.

Метою залучення інтерактивних ігор на заняттях з підготовки журналістів є спонукання студента висловлювати власну думку відкрито, публічно. Це сприяє значному покращенню комунікаційних навичок студентів, в результаті чого зникають внутрішні обмеження, лексичні бар'єри. Обираючи певний інтерактивний метод, зокрема, Інтерв'ю (Interview), Круглий стіл (Round Table), Експертна група (Expert Group), Тузінь питань (Dozens of Questions), Експедиція (Excursion) викладач формує у студентів комунікативні навички і в результаті взаємодії спілкування розглядаються і фахові питання.

Досліджено, що сучасні технології в освіті підвищують рівень сприйняття за запам'ятовування на 30-40% завдяки одночасній багатоканальній взаємодії студента з інформацією.

Характеризуючи дискусійні групові форми як ефективний прийом інноваційного навчання, зауважимо, що ефективність застосування цих технологій (які будуть приведені нижче) передбачає врахування крім теоретичного підґрунтя аргументованість відповідей:

1) «Круглий стіл» є формою наукової дискусії. Колективна гра для вирішення спільної проблеми. Учасники домовляються про конкретну тему для обговорення та дебатів. Кожній особі надається рівне право брати участь. До участі запрошено відомих ключових доповідачів, але акцент робиться на справжньому дискурсі, а не на пасивному слуханні. У дискусії за круглим столом є модератор (також званий фасилітатор «facilitator»), який організовує дискусію та підтримує її рух. Важливо залучати багато спікерів, які обговорюють різні частини теми з різних позицій, а також аудиторію, яка спостерігає та бере участь;

2) «Дебати» (scientific debate) – навчальна суперечка-діалог, в якій студенти – представники різних спрямувань, відстоюють свою думку, протилежну іншим. Це – один із методів, який використовують правозахисники, – словесна суперечка, яка здійснюється у форматі встановлених рамок. Дебати поширені як у політичному, так і в освітньому середовищі. Люди можуть не погоджуватися з протилежними поглядами в структурованому середовищі, яке дає всім учасникам можливість представити та захистити свої аргументи, а також дійти висновків щодо аргументів своїх опонентів. Для дебатів існує багато різних форматів, але дебати також мають багато спільних рис.

Тема дебатів може бути будь-якою. Однак більшість дебатів з публічною аудиторією зосереджуються навколо суперечливих питань, які цікавлять аудиторію, зокрема злободенних питань суспільства. Деякі дебати включають участь аудиторії з певними запитаннями, які аудиторія ставить учасникам дебатів. У дебатах можуть брати участь один учасник проти іншого, або вони можуть проходити в командному форматі. Основні формати дебатів значно відрізняються щодо часових обмежень для виступів, порядку виступів і способу подання аргументів. Існують різні формати дебатів: спонтанна аргументація, під час якої доповідачі отримують раніше невідомі теми та використовують для дискусії раніше зібрані дослідження; дебати на публічному форумі, під час яких дві команди з двох учасників обговорюють поточні події; парламентські дебати. Розрізняють оксфордський, гарвардський, кембриджський стиль дебатів. Дебати допомагають розвивати як академічні, так і критичні життєві навички. Якщо говорити про життєві навички, то чотирма основними є критичне мислення, спілкування, співпраця та творчість.

3) Рольова гра як один із найбільш ефективних методичних прийомів належить до групи активних способів навчання практичному володінню мовними засобами. Рольова гра є умовним відтворенням її учасниками реальної практичної діяльності людей, створює умови «живого» спілкування. Ефективність навчання тут обумовлена насамперед підвищенням мотивації та інтересу до предмета.

4) Мозковий штурм (brainstorm) – доволі популярний метод висування творчих ідей, спосіб колективного пошуку рішень для різних завдань у процесі вирішення наукової чи професійної проблеми шляхом генерування максимальної кількості варіантів, з яких потім обирають найбільш вдалий (за статистикою, із усіх запропонованих ідей дієздатними є лише 10-15%), а також це – інтерактивна гра, що розвиває критичне мислення. Такий інтерактивний метод навчання пов'язаний із аналізом інформації, де потрібно вигадувати нові продукти та створювати креативні концепції. Метод мозкового штурму, на відміну від синектичного штурму, не допускає критику, щоб розвивати і видозмінювати висловлені ідеї. Мозковий штурм підвищує ефективність спільної роботи та згуртованість команди. Все це не тільки забезпечує можливість генерувати найкращі ідеї, але й сприяє підвищенню рівня командної роботи. Застосування мозкового штурму під час підготовки журналістів може дати хороший ефект, якщо виникають проблеми, які не мають однозначного вирішення або потребують нетрадиційного підходу, а також коли потрібно швидко знайти вихід із критичної ситуації чи отримати багато ідей за обмежений час. Однак, пропонуючи студентам вирішити проблему, запропонувати рішення або висунути нові ідеї шляхом обговорення, в якому беруть участь усі члени групи, педагог повинен враховувати той факт, що якщо у групі є виражені лідери, існує ризик, що частина групи може залишитися пасивною до процесу, тому обов'язковою є модерація обговорення з боку керівника проєкту. Рекомендується також проводити мозковий штурм не більше 60 хвилин, упродовж цього часу учасники найефективніші.

Серед інших інтерактивних технологій, які можна ефективно використовувати на заняттях із журналістики, виділемо: «Інтер'ю», «Мікрофон», «Дидактичні ігри», «Понятійна таблиця», «Асоціативний куш».

Для підготовки журналістів, розвитку їх комунікативних навичок доцільно також впроваджувати технології критичного мислення (чи/та креативного мислення), які розвивають здатність студентів генерувати нові ідеї та рішення. Існують різні методи генерації ідей, зокрема зворотний мозковий штурм (зворотний механізм створення ідей був розроблений компанією General Electric), «Шість капелюхів мислення», або «метод шести капелюшків» (“Six Thinking Hats”) – проста та ефективна гра, що надзвичайно захоплює студентів.

У запропонованій грі мислення поділено на шість категорій, з кожною з яких співвіднесено метафоричний капелюх певного кольору. Коли обговорюється питання, кожний із присутніх застосовує до нього конкретний капелюх і всі думають в одному напрямі. Певний колір капелюха забезпечує більш ефективну концентрацію та легкість управління власними думками, оскільки кожен колір має свої функції.

Білий капелюх – детальна та необхідна інформація, тільки факти. Жовтий капелюх – потребує дослідження можливих успіхів і позитивних сторін, а також переваг досліджуваного. Чорний капелюх – змушує думати критично: негативні сторони, висловлюються застороги й обережність. Червоний капелюх: фокусування на творчості, альтернативних рішеннях, пропозиції нових можливостей та ідей, можливості висловити нові концепції. Синій капелюх: керування розумовими процесами. Використання цього прийому дає змогу скоротити час розв'язання проблеми і підвищити ефективність результатів діяльності.

Серед технологій створення ситуацій назвемо такі: «Метод ментальних карток», «Матриця можливостей», «Метод Волта Діснея», «Переворот», «Інсайтний метод», «Ситуативна гра», «Тренінг» – усі вони пропонують застосуванням різних форм роботи з невеликою групою для вдосконалення навичок в процесі моделювання ситуацій, що наближені до реальності, а головне – розвивають вміння швидко реагувати та фантазувати, професійно вибудовувати комунікацію.

Таким чином, використанням інноваційних технологій, комп'ютерної техніки та найсвіжішої інформації, – один із способів оптимізації та урізноманітнення навчального процесу під час підготовки майбутніх журналістів через подолання усталених стереотипів, застарілих підходів. Комунікація є однією із найцінніших навичок будь-якого професіонала, незалежно ні від фаху, ні від того, чи людина тільки починає свою кар'єру, чи вона вже досвідчений фахівець, оскільки бути ефективним комунікатором – це ключ до професійного успіху.

Література

1. Інноваційні технології в сучасному освітньому просторі: колективна монографія / За заг. редакцією Г.Л. Єфремової. Суми: Вид-во Сум ДПУ імені А. С. Макаренка, 2020. 444 с

Antonina Demianiuk
PhD in Economics,
Associate Professor of Educology and Pedagogy Department,
West Ukrainian National University

MODERN TOOLS OF DISTANCE EDUCATION

Distance learning has become increasingly relevant due to its ability to transcend geographical boundaries and offer flexible education options. It provides access to education for individuals who can learn at their own pace and convenience. The advancements in technology have further bolstered its relevance by enabling interactive and engaging learning experiences through virtual classrooms, video lectures, online resources, and collaborative tools. Especially in times of global challenges distance learning has emerged as a crucial tool in ensuring continuous education without physical proximity constraints. Several factors influence the effectiveness of distance learning. The quality and design of the online curriculum, the availability of interactive and engaging teaching materials, the competency of instructors in utilizing digital tools, and the support systems provided to students significantly impact the learning experience. Additionally, factors such as reliable internet access, technological infrastructure, learner motivation, and self-discipline play crucial roles in determining the success and effectiveness of distance learning initiatives. Moreover, the ability to foster a sense of community and collaboration among remote learners can greatly enhance the overall effectiveness of distance education.

The integration of modern tools and technologies has revolutionized distance learning, enhancing its accessibility, interactivity, and effectiveness. Advanced learning management systems (LMS), video conferencing platforms, interactive whiteboards, virtual reality (VR), augmented reality (AR), and artificial intelligence (AI) have diversified the methods of content delivery and engagement. These tools facilitate real-time communication, personalized learning experiences, interactive simulations, and adaptive assessments, empowering educators to create dynamic and immersive learning environments for remote students. Additionally, data analytics and machine learning algorithms assist in tracking student progress, enabling personalized feedback, and optimizing educational content for improved learning outcomes in distance learning settings.

Currently, there is a growing significance placed on distance learning, prompting a reevaluation of the essential set of technical and methodological resources required. It is crucial to examine the contemporary tools employed in distance education to grasp their benefits and potential. Additionally, there exists a query about the efficacy of distance education, particularly in guaranteeing students' advancement and the

cultivation of crucial skills like critical thinking, problem-solving, and decision-making. Researchers concentrate on the advantageous influence of distance learning tools that facilitate communication, teamwork, and knowledge acquisition, while also nurturing students' dedication, drive, and fostering a sense of accountability [1, p. 234].

In modern conditions, digital technologies have integrated aspects from different approaches such as personal-oriented, project-based, developmental training. They serve as the means of imparting knowledge that aligns with the significantly advanced content of student training and development. These technologies establish favorable environments for individuals to independently navigate within the information society. A crucial aspect in effectively employing modern digital technologies for organizing remote learning sessions involves the skill to choose suitable tools and generate relevant content [2, p. 88].

The most prevalent distance technologies and tools include the following [2;3]:

- Chat classes that are held synchronously where participants engage simultaneously in discussions.

- Web-based classes encompassing remote lectures, conferences, seminars, business simulations, laboratory sessions, workshops, and other educational formats facilitated through telecommunication tools and internet capabilities like Zoom, among others.

- Teleconferences organized through mailing lists utilizing email. These educational teleconferences are distinguished by their focus on attaining specific educational objectives.

- For immediate real-time messaging have the option to employ cloud services like Microsoft Teams Meeting, Google Meet, and Cisco Webex. These services such as Microsoft Teams, Outlook, Yammer, Google Mail, Google Chat, Google Currents Chat, Cisco Webex, and Teams can also facilitate asynchronous communication.

- Document collaboration can be done using Microsoft 365, Google Workspace, and Cisco Webex cloud services.

- During the phase of collaborative work and productivity, teachers and students require not just the creation of shared notes and digital notebooks but also the coordination of collective task execution. This includes making these resources accessible to all participants in the educational process. Additionally, planning joint task completion, assigning tasks among team members, and establishing deadlines can be facilitated through various tools such as Microsoft (Planner, Project, Teams, ToDo), Google (Classroom, Tasks), and Cisco (integrated applications like Microsoft Project, BasicOps, DoneDone).

- For coordinating team projects, sharing, and showcasing completed work, including the preparation, publication, and presentation of task outcomes, along with

peer assessment or reflection, it's recommended to utilize cloud-based tools like Microsoft 365 (Word, Excel, PowerPoint, Sway, Stream, Visio, Power BI), Google Workspace (Docs, Sheets, Slides, and draw.io), and Cisco Webex (incorporating essential tools such as Prezi Video).

It is appropriate to note, when choosing cloud services and resources to support collaborative tasks, it's important to consider specific criteria. These criteria encompass providing students with corporate accounts, accessibility, mobility, functional capabilities, project management features, and user self-registration. Selecting cloud services for project-based learning should focus on distinct criteria: functional-technological aspects (ability to create groups, assign tasks, set task priorities, plan and preserve teamwork outcomes, integrate additional services) and education-communication factors (enabling communication among team members, facilitating video communication, and supporting real-time collaborative work) [3, p. 91].

Consequently, distance learning tools are moving from a fallback option to a mainstream approach to learning in education. Thus, in the current conditions, the most popular are [4]:

- Google Classroom serves as a comprehensive distance education tool intended for teaching and learning, enabling adaptable and accessible learning experiences from any place.

- Rocket.Chat functions as an open-source collaboration platform utilized to foster interaction among students, educators, and external contributors. Within teams, channels, and conversations, students, teachers, and external collaborators can engage in discussions related to ongoing projects.

- Moodle is an open-source learning management system (LMS) developed to provide teachers, administrators, and students with a dependable, secure, and unified platform for crafting personalized learning environments.

- Coursera partners with over 275 leading universities and businesses to provide flexible, cost-effective, and career-oriented online learning opportunities to individuals and organizations globally.

- Markup is a collaborative commenting tool that allows individuals and groups to provide instant, interactive feedback on live websites and digital content in real-time.

- Quizlet stands as an exceedingly convenient method to study, practice, and achieve expertise in any subject.

- Flipgrid enhances video-centric discussion platforms by incorporating videos created by both teachers and students. They can generate a designated space focused on a particular subject, inviting classmates and individuals globally to contribute by recording brief videos or sending text messages related to the topic.

– Canvas aims to enhance students' academic performance, amplify the effectiveness of educators' instruction, and inspire collaborative learning among all participants.

– While Udemy belongs to a pool of platforms providing Massive Open Online Courses (MOOCs), its distinctiveness lies in its inclusive approach, enabling almost anyone with valuable knowledge to develop, upload, and market a course. Additionally, instructors can engage with students through online discussion forums.

– Blackboard is an advanced learning management system (LMS) boasts user-friendly accessibility across various devices. Apart from Blackboard Learn, teachers can utilize numerous third-party tools for managing courses, benefitting from its customizable open structure and scalable design.

In summary, the future looks bright and constantly developing for distance learning tools. These resources have shifted from being mere substitutes to becoming crucial elements within global education systems. Their flexibility, ease of access, and ability to foster collaborative learning have made them indispensable in meeting various educational requirements. With ongoing technological advancements and the emergence of new tools, the potential for distance learning to transform education is immense, offering wider accessibility to high-quality learning opportunities worldwide. Further enhancements and integrations in these tools are poised to create a more encompassing, effective, and captivating learning atmosphere for both students and educators.

References

1. Biliuk, O., Stepanenko, O., & Kyrychenko, V. Modern Tools for Distance Education: Information and Analytical Prospectus. *Futurity Education*. 2023. 3(2). pp. 233–247.

2. Marynchenko Inna, Braslavska Oksana, Levin Oleh, Chumak Tetyana, Bieliko Yuliia. Modern tools for increasing the efficiency of distance education in the conditions of digitalization. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*. Jan 31, 2023. pp. 87–91.

3. Glazunova O.G., Hurzhii A.M., Korolchuk V.I., and Voloshyna T.V. Selection of digital tools for organizing students' group work in distance education. *ITLT*. Apr. 2023. vol. 94, no. 2, pp. 87–101.

4. 10 tools for secure and effective distance learning. URL: <https://www.rocket.chat/blog/distance-learning-tools>

Наталія Ігнатенко
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри всесвітньої історії та релігієзнавства,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

ТЕХНОЛОГІЧНА СКЛАДОВА ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У «НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ»

У кін. ХХ ст. – на поч. ХХІ ст. науково-технічний прогрес зумовив технологізацію не лише чисельних галузей виробництва, а й гуманітарної сфери знання. Трансформації такого роду були пов'язані із переходом інтелектуального розвитку соціуму від стадії індустріального мислення до інформаційного. Характерною ознакою цього процесу стала поява у людей здатності до аналізу чисельних потоків інформації. У зв'язку із цим у світовій та вітчизняній освіті чітко окреслилися тенденції до впровадження нововведень у мету, методи і форми організації навчання, а також систему контролю за його результативністю. Як наслідок, перед педагогічною наукою постало завдання методологічного осмислення технологізації як особливого виду педагогічної діяльності, що, утверджуючи примат знання та інформації, забезпечує можливість досягти високого рівня освіти, підвищення її ефективності та якості.

Поява НУШ як інноваційної моделі, що прагне задовольнити інтелектуальні запити суспільства III тис., була зумовлена трансформаційними процесами у вітчизняній системі освіти поч. ХХІ ст. В умовах змін традиційна модель навчання поволі поступалася місцем інноваційній – орієнтованій не лише на впровадження нововведень, але й на удосконалення способів взаємодії педагогів та учнів, стилю їх мислення, життя й відносин, які із цими нововведеннями пов'язані [1, с. 96-97]. За цією логікою «Нову українську школу» закономірно розглядати як реформу трансформаційного типу, адже на шляху до змін вона передбачає здійснення цілого ряду перетворень властивих саме концепту «трансформація». Зокрема: реформування інституційної сфери загальної середньої освіти та її правових норм; системну корекцію змісту, форм і методів навчання; формування нової поведінкової ментальності педагогів, здобувачів освіти та їх батьків; розвиток ціннісного ставлення особистості до себе, як носія фізичних, духовно-душевних та соціальних сил тощо [2].

Технологічна складова характерних для НУШ трансформацій концентрується навколо ієрархії понять «освітня технологія», «педагогічна технологія», «технологія навчання (дидактична технологія)». У своїй єдності вони утворюють своєрідну аналітичну «матрицю», семантика якої впливає з етимології родового для них концепту «технологія» – від грецьких слів τέχνη –

мистецтво, майстерність, уміння та λόγος – «слово», «думка», «зміст», «поняття», які у поєднанні формують його змістовий контекст одночасно як сукупність методів та інструментів для досягнення очікуваного результату та як алгоритм застосування наукового знання для розв’язання практичних завдань [3, с. 1245]. Така дуальність у тлумаченні базового терміну призвела до ототожнення його похідних значень. Як наслідок, дефініції концептів «освітня технологія», «педагогічна технологія» і «технологія навчання» загалом дуже подібні й індивідуалізуються хіба що за галузевими ознаками застосування: освітні технології – відповідно до специфіки облаштування сфери освітніх послуг, дидактичні – особливостей реалізації навчального процесу, навчальні – конкретних навчальних завдань предмету тощо [4, с. 6].

Разом із тим дедалі частіше формується думка, що така синонімізація термінів є не зовсім коректною. Вважаючи їхню змістову і практичну приналежність радше взаємодоповнюючою/взаємозумовленою, ніж тотожною, деякі вітчизняні наголошують на необхідності їх потрактування як ієрархії субпідрядних рівнів загального процесу технологізації, де поняття «освітня технологія» характеризує загальну стратегію розвитку освіти, єдиного освітнього простору і застосовується для прогнозування розвитку, проектування та планування цілей, результатів, основних етапів, способів, організаційних форм освітньо-виховного процесу; «педагогічні технології» акумулюють і виражають загальні ознаки та закономірності навчально-виховного процесу незалежно від конкретного навчального предмету, але в межах конкретної освітньої технології, а «технології навчання» моделюють шлях освоєння навчального матеріалу (поняття) в рамках обраної педагогічної стратегії розвитку [5].

Відповідно до зазначеного, НУШ можна розглядати як освітню технологію, характерною особливістю якої є жорстка алгоритмізація навчально-виховного процесу, що передбачає неухильне дотримання системи логічно вмотивованих етапів послідовного переходу від одного її елемента до іншого з метою «різнобічного розвитку, виховання і соціалізація особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності» [2 с. 4]. Методологічну основу НУШ утворюють Закон України «Про освіту», Закон України «Про повну загальну середню освіту», Концепція розвитку освіти України на період 2015–2025 рр., Концептуальні засади реформування середньої школи. Остання, наголошуючи на тому, що «учителі використовують переважно застарілі дидактичні засоби» і «не вміють досліджувати проблеми за допомогою сучасних засобів, працювати з

великими масивами даних, робити і презентувати висновки, спільно працювати он-лайн у навчальних, соціальних та наукових проектах тощо» [2, с. 4], акцентувала увагу на технологізації освіти як інструменті забезпечення успіху нової української школи [2 с. 6].

Як і будь-яка освітня технологія НУШ на шляху свого становлення проходить ряд взаємозумовлених етапів: виникнення суспільної потреби – фундаментальні дослідження в галузі педагогіки та психології – прикладні психолого-педагогічні дослідження – розробка нових або адаптація уже існуючих педагогічних технологій до нового змісту освіти – відображення нових технологічних моделей у навчально-програмній та навчально-методичній документації, методиках навчання. В контексті нашого дослідження особливо актуалізуються два останніх. Безпосередньо пов'язані з процесом реалізації технологічних конструкцій НУШ у повсякденну практику ЗЗСО, вони забезпечують гарантованість кінцевого результату освітньої технології і процедурність проектування й організації тієї чи іншої методики навчання.

У такому контексті технологізацію освіти можна розглядати через призму трьох рівнів її функціонування: *загальпедагогічного*, на якому концепт «педагогічна технологія» синонімічний «педагогічній системі», тобто цілісному освітньому процесу з властивими йому цілями, змістом, засобами і методами навчання, алгоритмами діяльності суб'єктів та об'єктів освітньої діяльності; *методичного* (предметного), де «педагогічна технологія» виступає як сукупність методів і засобів для реалізації певного змісту навчання і виховання в рамках одного предмету, класу; *локального* (модульного), на якому «педагогічна технологія» є технологію окремих частин навчально-виховного процесу, рішення приватних дидактичних і виховних завдань (технологія окремих видів діяльності, формування понять, технологія уроку, засвоєння нових знань, технологія повторення і контролю матеріалу, технологія самостійної роботи та ін.) [6, с. 11-12].

Висновки. Таким чином, визнаючи технологізацію освіти об'єктивним процесом, який постійно розвивається і вектор якого визначається в основному науково-технічним прогресом та технологізацією суспільства, можна зробити висновок, що міра його впливу на трансформаційні процеси в освіті України залежатиме від темпів руйнування стереотипів традиційної освіти, формування нового мислення, зміни ментальності сучасного педагога й учнів і на цій основі утвердження конкурентоздатних альтернативних концепцій і раціональних моделей освіти. Без цього природний процес технологізації освіти, традиційно зумовлений упровадженням непідготовлених умов сприймання новацій, може набути спотворених форм.

Література

1. Козак Л.В. Дослідження інноваційних моделей навчання у вищій школі. *Освітологічний дискурс*. 2014. № 1. С. 95-107. URL : https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/4280/1/Kozak_LV_Doslidjennya_innov_mod_2014.pdf
2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. Київ. 2016. 135 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
3. Великий тлумачний словник української мови / за ред. В.Т. Бусела. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002. 1440 с.
4. Сисоева С.О. Педагогічні технології: коротка характеристика сутнісних ознак. *Педагогічний процес: теорія та практика*. 2006. Вип. 2. С. 127–131. URL : <http://pptp.org.ua/numbers/22-arkhiv-nomeriv-2006-roku/48-2-2006-roku.html>
5. Алфімов Д. В. Структурно-змістовний компонент поняття технології. *Науковий вісник Донбасу*. 2011. № 3. С. 3-11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2011_3_2
6. Янкович О. І. Освітні технології вищої школи України: проблеми та перспективи : монографія. Тернопіль : Підручники і посібники, 2010. 208 с.

Ольга Главацька

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри освітології і педагогіки

Західноукраїнський національний університет

Соломія Кубів

здобувачка 2 курсу магістратури

спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,

освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»

Західноукраїнський національний університет

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ПАРАДИГМИ ОСВІТИ

Проблема забезпечення освітніх закладів фахівцями, які здобули кваліфікацію у педагогічних ЗВО, зумовлена низьким престижем професії вчителя, соціально-економічною ситуацією країни та недостатньою практичною підготовкою до професійної діяльності, що викликає труднощі професійної адаптації на початку професійної діяльності.

Вчителі з педагогічною освітою часто поєднують викладання свого предмету з іншими основними дисциплінами. Існує висока ймовірність того, що вчитель-«сумісник» під час реалізації міжпредметних зв'язків приділятиме більше уваги своєму предмету. Недостатнє забезпечення спеціальною та

методичною літературою ускладнює самостійну підготовку вчителя до навчальних занять.

Професійне становлення проходить кілька етапів, кожен з яких відрізняється не тільки складом знань і умінь, що затребувані, але і їх структурою, що дає змогу говорити про специфічні форми професійної підготовки, підвищення кваліфікації та самоосвіти фахівця на різних стадіях. Для засвоєння змісту нового предмета та особливостей методики його викладання фахівець змушений переходити до нижчої стадії професійного становлення, що викликає протиріччя динаміки професійної діяльності. Дане явище слід вважати частковою професійною переорієнтацією.

Часткова професійна переорієнтація – вимушений процес переходу особистості на більш ранні стадії професійного становлення, викликаний частковою зміною змісту професійної діяльності, що вимагає корекції існуючої та створення нової системи знань, умінь та навичок без зміни виду професійної діяльності.

Освоєння особистістю професії неминує супроводжується змінами у її структурі, коли, з одного боку, відбувається посилення та інтенсивний розвиток якостей, які сприяють успішному здійсненню діяльності, а з іншого – зміна, віддалення і навіть руйнація структур, які беруть участь у цьому процесі.

Специфіка будь-якої екстремальної ситуації вимагає від педагога прояву пошукової активності, навичок пошукової поведінки, що є протилежністю навченій безпорадності. Пошукова активність – діяльність суб'єкта, спрямована на зміну ситуації, що розцінюється як неприйнятна, або свого ставлення до неї, за відсутності певного прогнозу результатів такої активності, але за постійного обліку проміжних результатів у процесі самої діяльності.

Основна проблема становлення професійної компетентності вчителя полягає у необхідності професійної переорієнтації, оскільки професійні вимоги до фахівців істотно різняться навіть у тих випадках, коли можна зіставити між собою два типи спеціальностей (І. Козубовська [2]). *Професійною переорієнтацією* називається процес переходу особистості від однієї професії до іншої на основі вже набутих професійних якостей (В.П. Петров), а також з урахуванням особистісних якостей, інтересів, знань, досвіду та здібностей. Перехід у зрілому віці від однієї професійної діяльності до іншої має низку особливостей (Е. Гуцало [1] та ін.):

- знижуються об'єктивні можливості розвитку індивідуальних якостей, формування нових знань та навичок;
- виникають переживання, стресові та кризові стани;
- збільшується тривалість оволодіння новою професією та зменшується розвиток індивідуальних якостей, формування нових знань та навичок;

- виникають переживання, стресові та кризові стани;
- збільшується тривалість оволодіння новою професією та ін.

Основними факторами, що сприяють становленню професійної компетентності вчителя, є:

- навички організації особистої праці;
- установка на безперервну освіту;
- самоаналіз професійного досвіду;
- оптимальне (нормативне) навчальне навантаження;
- наявність вільного часу для самоосвіти;
- престижність професії;
- гідна заробітна плата.

Отож, професійна компетентність вчителя повинна відповідати певній компетенції, багаторівневій професійно значущій характеристиці особистості та діяльності педагога, що опосередковує результативний професійний досвід. Виявляючи особливості індивідуального професійного становлення вчителя, моніторинг має планово-діяльнісний, діагностичний та прогностичний характер, охоплюючи не лише минулий досвід професійної діяльності, а й найближчу та віддалену перспективи професійного розвитку.

Література

1. Гуцало Е. У. Педагогічне тестування в системі контролю і оцінки якості навчання студентів : методичний вісник, спецвипуск. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2011. 68 с.
2. Козубовська І. Моніторинг якості освіти як засіб підвищення ефективності навчально-виховного процесу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Сер. : Педагогіка. Соціальна робота. 2011. Вип. 22. С. 75–76.
3. Костецька М. Підвищення якості вищої освіти як чинник розвитку і модернізації змісту освітнього процесу. *Молодь і ринок*. 2017. № 1. С. 140–144.
4. Сігаєва Л. Є. Сучасні підходи до якості освіти: теоретичний аспект. *Професійна освіта: методологія, теорія та технології*. 2016. Вип. 4. С. 213–229.
5. Чирва Г. М. Освітній моніторинг як інструмент державного управління якістю вищої освіти. *Право та державне управління*. 2019. № 1 (34). С. 117–122.
6. Аналіз нормативно-правового регулювання сфери вищої освіти щодо забезпечення системи якості освіти та основні аспекти його вдосконалення та подальшого розвитку : веб-сайт. URL: <https://projects.lnu.edu.ua>

Віктор Кавецький
кандидат педагогічних наук, доцент,
в.о. завідувача кафедри педагогіки
і психології та інклюзивної освіти,
Тернопільський обласний комунальний інститут
післядипломної педагогічної освіти

ПАРТНЕРСТВО ТА ВЗАЄМОДІЯ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Організація інклюзивної освіти в умовах воєнного стану передбачає, насамперед, створення максимально безпечних умов для усіх учасників освітнього процесу. Важливим чинником безпечного середовища є психологічний комфорт учнів, їхніх батьків і педагогічних працівників. З метою попередження отримання психологічних травм дітей з ООП учителям рекомендується використовувати відповідні методики з надання індивідуальної підтримки учням з ООП під час навчання в кризових умовах. Також важливим чинником, що забезпечить створення сприятливого психологічного клімату в інклюзивних класах є побудова взаємодії між учасниками освітнього процесу на засадах педагогіки партнерства.

Завданням педагогіки партнерства є забезпечення переходу на якісно новий рівень організації взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу. Це завдання реалізовується в процесі конструктивної спільної діяльності учителя й учнів, учителя й батьків, що передбачає взаємоповагу, урахування інтересів і прагнень партнера по спілкуванню, спрямування зусиль на розвиток особистості учня з ООП.

До основних принципів педагогіки партнерства належать такі:

- повага до особистості;
- доброзичливість і позитивне ставлення;
- довіра у відносинах;
- діалог – взаємодія – взаємоповага;
- розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків);
- принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей)[2].

Розглянемо ці принципи через призму їхньої реалізації в інклюзивній освіті. Важливою є повага до особистості дитини з ООП, визнання її унікальності, урахування можливостей при налагодженні взаємин, безумовне без оціночне сприйняття, акцент на сильних сторонах. Необхідно, щоб учень з ООП відчував, що йому довіряють, наприклад, пропонують виконати певне завдання

під час підготовки спільного проекту, обговорення шляхів розв'язання проблеми. При цьому дослуховуються до його позиції і враховують його думки під час прийняття рішення. У процесі напрацювання правил, що діятимуть в інклюзивному класі враховують потреби учня з ООП. Наприклад, у разі перебування в класі дитини з складними проблемами зору, може бути прийняте рішення про те, щоб при загальній розмові кожен мовець називав себе і вказував, до кого звертається.

Реалізація педагогіки партнерства ґрунтується, насамперед, на ідеї толерантного ставлення один до одного. Толерантність розуміється як така властивість особистості, що знаходить виявлення у повазі й визнанні рівності, партнерства, прагненні до розуміння з іншими, уникненні домінування й тиску, визнання явища плюралізму думок й позитивне ставлення до цього факту, розумінні його переваг. У її структурі вирізняють раціонально-логічний та емоційно-чуттєвий компоненти, а також користуються традиційною для опису складних психічних явищ схемою з когнітивною, емоційною та поведінковою складовими [3].

Зокрема, когнітивний компонент толерантності визначають як розуміння особистістю складності, багатоманітності, неосяжності життя. У контексті інклюзивної освіти це означає розуміння, що кожен учасник освітнього процесу унікальний і неповторний, привносить щось своє в життя закладу освіти. Наприклад, учні з ООП, які мають власний досвід подолання труднощів, болі і страждання, розвиток здібностей, незважаючи на численні перешкоди, може допомогти іншим школярам переосмислити власне ставлення до наявних проблем і труднощів.

Емоційний компонент толерантності передбачає розвиток почуття емпатії у стосунках з оточуючими, здатності до співчуття й співпереживання. Чимало експертів відзначають зниження рівня емпатії в сучасних учнів. Перебування ж учня з ООП в класі сприяє активізації даного питання, нагальна потреба допомоги однокласнику сприяє формуванню відповідних навичок.

До поведінкового компонента належать вміння, навички, здатності, що забезпечують функціонування плюралізму думок, оцінок, емоцій у людській спільності. Необхідно забезпечити можливість висловлювати й відстоювати власну позицію, спроможність уважно і неупереджено поставитись до висловлювань інших, узгоджувати різні позиції між собою. Під час здійснення освітнього процесу в інклюзивному середовищі під час розв'язання різноманітних проблем актуалізується потреба координувати свої зусилля, зважаючи на можливості кожного учасника, зокрема, учня з ООП, і підбирати відповідні посильні завдання, а це потребує уміння дослухатися до кожної думки та враховувати різне бачення ситуації.

Отже, основним завданням освітнього процесу в контексті інклюзивної освіти має стати створення особливої емоційно-когнітивної (пізнавальної) установки щодо «особливої дитини», а саме: в освітньому закладі має домінувати не співчуття до такої дитини, а турбота, емпатійність, чуйність і тактовна підтримка, з одного боку, а з іншого – ставлення до неї як до рівноправного члена колективу. Саме побудова взаємодії з учнем з ООП на засадах педагогіки партнерства сприятиме його ефективній інтеграції в шкільну спільноту і в суспільство загалом.

Дружні взаємовідносини в класі можуть забезпечити створення сприятливих умов для досягнення учнем з ООП якісного особистісного розвитку, усвідомити самоцінність розвитку для життєдіяльності і віднайти свій унікальний шлях подальшого життєздійснення. Також, як зазначено вище, такі учнівські колективи надають можливість школярам навчитися толерантно ставитись до інших, а також зрозуміти цінність власних можливостей і дбати про реалізацію свого потенціалу. Педагогічним працівникам разом з батьками дітей з ООП необхідно зосередити зусилля на розвитку таких компетентностей і здібностей таких учнів, щоб вони могли викликати щире зацікавлення в однолітків, що сприятиме їхній природній інтеграції в шкільне середовище.

Виокремлюють такі ролі ровесників, які вони можуть реалізовувати під час взаємодії з учнем з ООП:

1. Ініціатор: ровесник починає й підтримує взаємодію з учнем з ООП під час гри або уроку. Наприклад, пропонує або просить про допомогу, ділиться предметами, робить компліменти або цікавиться предметами чи іграшками, що є в іншого учня;
2. Партнер для спілкування: підтримує або ініціює діалог, ставить уточнюючі запитання. Водночас, педагог навчає та надає допомогу ровеснику, а не учню з ООП;
3. Ровесник-педагог: пояснює тему, правила, допомагає виконувати завдання. Така роль корисна і для ровесників, оскільки діти краще розуміють матеріал, пояснюючи його іншим. Треба обирати учнів, які впораються з завданням швидше за всіх, учень не має жертвувати своїм часом [4].

Під час організації взаємодії учня з ООП з ровесниками слід акцентувати увагу на толерантному, доброзичливому ставленні одне до одного та побудові рівноправних партнерських стосунків. Такий підхід забезпечить конструктивну взаємодію і якісний особистісний розвиток кожного здобувача освіти.

Також дуже важливим в контексті організації інклюзивного навчання є налагодження партнерської взаємодії педагогів з батьками дітей з ООП. Співпрацю з батьками рекомендується побудувати на таких принципах:

• партнерство з батьками – педагог сприймає батьків не як об'єкт свого впливу, а як рівноправних партнерів у вихованні дитини, проведенні з нею корекційної роботи;

- комплексний підхід до організації корекційно-педагогічного процесу;
- позитивна характеристика дитини;
- урахування стану, думки, досвіду батьків;
- повага до батька і матері [1].

Дотримання цих принципів допоможе подолати дистанцію між педагогічними працівниками і батьками, сприятиме організації різнобічної підтримки дитини, забезпечить індивідуальну освітню траєкторію дитини, підтримку віри батьків у можливості розвитку дитини, спонукатиме їх активно долучатися до реалізації освітніх завдань, зрештою, формувати адекватні стосунки з дитиною. Отже, побудова взаємодії в освітньому інклюзивному середовищі на засадах педагогіки партнерства дасть змогу створити сприятливі умови для різнобічного розвитку особистості учня з ООП і сприятиме його подальшій самореалізації.

Література

1. Будник О. Б. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Івано-Франківськ: ПП Бойчук А.Б., 2015. 152 с.

2. Концепція «Нової української школи» URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

3. Сайко Х.Я., Островська К.О. Толерантність до дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивній школі. URL: <https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/09/tolerantnist.pdf>

4. Як організувати та підтримувати спілкування і взаємодію дітей в інклюзивному класі. Частина 1. URL: <https://nus.org.ua/articles/yak-organizuvaty-ta-pidtrymuvaty-spilkuvannya-i-vzayemodiyu-ditej-v-inklyuzyvnomu-klasi-chastyna-1/>

Галина Бек

викладач німецької мови,
ВСП «Фаховий коледж економіки, права
та інформаційних технологій ЗУНУ»

ПРОЄКТНА ТЕХНОЛОГІЯ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ЗАСІБ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ, ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ТА ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Вимоги часу й розпочата радикальна реформа системи освіти в Україні, відмова від авторитарного стилю навчання на користь особистісно-

орієнтованого підходу, на застосування методів, які сприяють розвитку комунікативних, інтелектуальних та творчих здібностей особистості з урахуванням індивідуальних особливостей учасників навчального процесу й спілкування, актуалізує проблему пошуку ефективних підходів до вивчення іноземних мов. Сьогодні створюється нова педагогіка, характерною ознакою якої є інноваційність – комплексна діяльність по створенню, освоєнню, використанню та розповсюдженню нововведень.

Серед усіх інноваційних методів вивчення іноземної мови важлива роль належить проєктній роботі, яка є спільною діяльністю студентів, в ході якої вирішується наукова чи практична проблема шляхом висунення гіпотези дослідження та її доведення обґрунтованими методами. Це гнучка модель організації навчального процесу, основою якого є творча самореалізація особистості здобувача освіти. Водночас проєкти спрямовані на досягнення дидактичної мети за допомогою комплексного вирішення проблеми, що закінчується реальним і практичним результатом. Коли здобувачі освіти виступають з позиції дослідників, коли перед ними виникає певна проблема, що ґрунтується на певних суперечностях і допускає різні шляхи її розв'язання, коли в пошуку народжується істина, то значно зростає якість засвоєння знань.

Робота над проєктом — це багаторівневий підхід до вивчення мови, що охоплює читання, аудіювання, говоріння і граматику. Метод проєктів сприяє розвитку активного самостійного мислення, орієнтує студентів на спільну дослідницьку роботу, вираження власних думок, сприйняття й осмислення отриманої інформації. Проєкти – дієвий спосіб переключити увагу студентів з пасивної навчальної інформації і почати її застосовувати в практичній діяльності, підвищуючи рівень іншомовної компетентності.

Мета проєктного навчання:

1. Сприяти підвищенню особистої впевненості у кожного учасника проєкту.
2. Надихати на розвиток комунікативності та уміння співпрацювати.
3. Забезпечити розвиток критичного мислення учасників проєкту, уміння шукати шляхи вирішення проблеми.
4. Розвивати у здобувачів освіти дослідницькі уміння (виявлення проблем, збір інформації), спостережливість, уміння висувати гіпотези, узагальнювати, розвивати аналітичне мислення.

Складові основи проєктного навчання:

- самостійна діяльність учасників: індивідуальна, парна, групова;
- розв'язування значущої для студентів проблеми, яка б моделювала діяльність фахівців конкретної предметної галузі;

- представлення підсумків проєктів, що реалізується в реальному вигляді, формі (звіт, веб-сайт, доповідь тощо). Ці результати мають мати конкретну форму й бути готовими до застосування на практиці;
- співробітництво студентів між собою і викладачем («педагогіка співробітництва»).

Проєктна діяльність сприяє підвищенню мотивації студентів до вивчення іноземної мови. Це обумовлюється такими особливостями технології:

1) Метод проєктів забезпечує можливість перетворити процес виконання навчального завдання в дослідницький, дискусійний, творчий процес, під час якого студенти вирішують цікаві та актуальні проблеми.

2) Робота над проєктом дає можливість активно залучати до навчальної діяльності студентів з різним рівнем іншомовних навичок. Вони можуть виконати власний простий проєкт й оригінально презентувати свою роботу чи долучитися до виконання складного завдання у складі команди.

3) Проєктна діяльність створює широкі можливості для викладача використовувати різні види проєктів і різні вправи для їх виконання залежно від освітньої мети та теми, що вивчається.

4) Студенти вдосконалюють навички публічного виступу, збагачують мовлення лексикою професійного спрямування, що в подальшому призводить до покращення навчальних досягнень з дисциплін за спеціальністю.

5) Студенти можуть самостійно мислити, приймати рішення, обговорювати важливі проблеми та шукати шляхи їх розв'язання, використовуючи іноземну мову як інструмент спілкування.

6) Проєкт дає змогу формувати вміння висловлювати власну думку, правильно формулювати стверджувальні та питальні речення, використовувати пошукові системи, вирішувати конфліктні ситуації, а також сприяє вдосконаленню та розвитку монологічного й діалогічного мовлення.

7) Студенти мають можливість обрати цікаву тему для дослідження, що не вивчається на заняттях, або ж детально дослідити проблему, яка була стисло описана в класі.

8) Презентація проєкту та його обговорення дає можливість здобувачам освіти закріпити й поглибити знання, отримані під час занять.

9) Проєктна діяльність позитивно змінює психологічний клімат у групі, сприяє формуванню команди.

10) Проєктна робота сприяє підвищенню самооцінки студентів, допомагає сформувати навички самоконтролю.

Отже, використання інноваційних технологій навчання дає змогу створити принципово нову інформаційну освітню сферу, що надає широкі

можливості для навчальної діяльності, підвищує мотивацію, розвиває самостійність, сприяє модернізації традиційної системи навчання. Розв'язання цього завдання можливе за умови зміни педагогічних методів і впровадження інноваційних технологій.

Література

1. Волошанська І. В. Зміст та специфіка застосування методу проектів при вивченні іноземної мови. // Молодий вчений. – 2018. – № 3.1 (55.1). – С. 19–22.
2. Коваль Ю. О. Проектна методика навчання іноземної мови студентів ВНЗ. // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2019. – Т. 2, № 63. – С. 89–92.
3. Кравченко Т., Огієнко В. Розуміння реалій майбутньої професії як мотиваційний фактор при вивченні іноземної мови (на прикладі студентів немовних спеціальностей). // Молодий вчений. – 2019. – № 5(69). – С. 373–377.
4. Мілютіна З. Т. Впровадження інтерактивних технологій навчання на уроках іноземної мови. // Управління школою. – 2005. – № 19 – 21. – С. 49 – 51.
5. Ходос Б. Метод проектів як один з прийомів активізації пізнавальної діяльності учнів у викладанні іноземної мови // Рідна школа. – 2005. – №5. – С. 79 – 80.

Олег Климашко

здобувач третього рівня вищої освіти (PhD)
зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
Західноукраїнський національний університет

Дмитро Покалюк

здобувач третього рівня вищої освіти (PhD)
зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
Західноукраїнський національний університет

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ОСВІТИ

Сучасна освіта відображає специфіку та особливості сучасного типу суспільного розвитку. Не випадково ХХІ століття називають століттям освіти. Це пов'язано з розгортанням інформаційної революції, де знання, інформація, інтелект не лише актуалізують свій статус у системі суспільної життєдіяльності, але й постають у ролі його головної рушійної сили [1, с. 3].

Аналіз різних концепцій інформатизації освіти [2-4] дав змогу виділити її основні напрями: 1) зміна бази освіти на основі інформаційних технологій (матеріальної, навчальнометодичної, інформаційної) і створення сервісних центрів її обслуговування; 2) зміна цілей і змісту освіти, викликана становленням фундаментального загальноосвітнього курсу інформатики на всіх щаблях освіти, необхідністю формування інформаційної культури студентів в умовах інформаційного суспільства; 3) підвищення ефективності, доступності та якості освіти - досягнення якісно нового рівня освіти за рахунок інтеграції

інформаційних технологій у навчанні, розвитку і вихованні; 4) підготовка і перепідготовка педагогічних і управлінських кадрів освіти до здійснення інформаційно-педагогічної діяльності на інформаційній основі; 5) інтенсифікація науково-дослідної і науково-методичної діяльності в освітніх установах; 6) використання інформаційних технологій в управлінні освітніми установами на різних рівнях, аж до всієї системи освіти загалом; 7) створення єдиного загальноосвітнього простору України та інтеграція національної системи освіти в інформаційну освітню інфраструктуру світової та євроспільноти; 8) вдосконалення нормативно-правової бази науково-освітньої і навчальної діяльності на основі інформаційних технологій; 9) уточнення змісту освітніх програм, моделей і методик; 10) розвиток індустрії освітніх послуг; 11) забезпечення контролю якості інформаційно-освітніх технологій; 12) забезпечення інформаційної безпеки єдиного освітнього інформаційного середовища.

Вирішення завдань інформатизації освіти спрямоване на зміну освітньої практики, що викликано процесами інформатизації, зміною цілей і змісту освіти, та припускає декілька напрямів, значущість яких посилюється через розвиток процесу інформатизації суспільства.

Перший напрям визначається тенденцією розширення сфери використання всіх інформаційних технологій, застосування яких стає нормою у всіх сферах людської діяльності, що обумовлює становлення навчальних дисциплін, які забезпечують підготовку студентів у галузі інформатики та інформаційних технологій - формування у них цілісної інформаційної культури.

Другий напрям пов'язаний з філософським переосмисленням ролі інформації в розвитку природи і суспільства, зростанням розуміння загальнонаукового значення системно-інформаційного, еволюційно-синергетичного підходів як фундаментальних методів наукового пізнання. Інформатика перетворюється з суто технічної дисципліни про методи і засоби обробки інформації за допомогою комп'ютера на фундаментальну науку про інформацію та інформаційні процеси не тільки в технічних системах, але й в природі і суспільстві, що припускає гуманітарний, світоглядний погляд на інформатику, визначення її як метапредмета в змісті освіти.

Третій напрям обумовлений інтеграцією інформаційних технологій у навчання як нового інструменту інформаційно-педагогічної діяльності, що забезпечує можливості реалізації міждисциплінарного підходу в освіті, зближення природничо-наукового і гуманітарного знання, фундаменталізації освіти і відновлення її цілісності.

Четвертий напрям пов'язаний з глибоким впливом на мету і зміст освіти процесів інформатизації суспільства, що призводять до все більшої зміни

способу життя людини, - необхідно виробити якісно нову модель підготовки членів інформаційного суспільства, для яких здатність до людських комунікацій, активне оволодіння науковою картиною світу, швидка і гнучка зміна своїх функцій в праці, толерантність, відповідальна цивільна позиція і розвинена планетарна свідомість стануть життєвими домінантами.

Таким чином, визначення мети і змісту освіти потребує пошуку оптимального поєднання традиційних підходів, що вже сформувалися, і впровадження нових інформаційних компонентів, спрямованих на організацію досвіду життєдіяльності особистості на інформаційній основі, що зумовлює потребу в особистості в інформаційному суспільстві.

Література

1. Андрущенко В. Філософія освіти в сучасній Україні: стан та перспективи розвитку / В. Андрущенко, В. Лутай // Вища освіта України : теоретичний та науково-методичний часопис. 2004. № 4. С. 5- 12.

2. Жижко Т. А. Філософія академічної освіти : монографія. М-во освіти і науки України; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. - К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. - 404 с.

3. Кивлюк О. П. Віртуалізація освітнього простору як прагматичний складник розвитку інформаційної педагогіки. Вища освіта України : Теоретичний та науково-методичний часопис. 01/2012. № 1. С. 25-30.

4. Нісімчук А. С. Технологія інноваційної освіти: монографія / Андрій Сергійович Нісімчук, Олег Семенович Падалка. Луцьк: Твердиня, 2013. 456 с.

Ярослав Грицюк

здобувач 2 курсу магістратури спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти», Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Лілія Ребуха

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри освітології і педагогіки, Західноукраїнський національний університет

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ З УРАХУВАННЯМ ПОЗИТИВНОГО ДОСВІДУ ЗАКОРДОННИХ КРАЇН

Зіставлення українських та західних трактувань інклюзивної освіти характеризується більшою деталізацією закордонного варіанту, коли інклюзивна освіта розглядається щодо різних категорій нетиповості, тоді як у нас основний акцент ставиться на дітей з обмеженими можливостями здоров'я [2].

Західна інтерпретація характеризується більшою логічністю, упорядкованістю, державним регулюванням даного питання, виділенням

конкретних педагогічних умов, що оптимізують перебіг становлення інклюзивного освітнього процесу. Також зарубіжні аналоги відрізняються багато-суб'єктністю, яка полягає у розгляді залучення всіх суб'єктів у побудову основ інклюзивного навчання. Відповідно на Заході є рівномірний облік академічної та соціальної складової освітнього процесу, тоді як в нас спостерігається досить виражена академічність інклюзивної освіти, не завжди є повною мірою індивідуалізація процесу навчання та виховання нетипових дітей, інклюзивна освіта розглядається переважно на мікрорівні з бачення важливої функціональної ролі вчителя в інклюзивному класі та недостатньому обліку інших суб'єктів такого навчання.

Суб'єктні характеристики визначаються в межах західної та вітчизняної педагогіки як невід'ємна умова для конструктивного становлення та подальшого розвитку інклюзивного навчання. Серед відмітних ознак виділяється різна постановка акцентів на окремі його аспекти. Так, мотивація всіх суб'єктів до інклюзивного навчання визнається як на Заході, так і в Україні як ключовий момент у ході реалізації стратегій включення нетипової дитини в колектив однолітків. Однак у сучасних наших умовах практично повністю відсутні конкретні шляхи та механізми формування сталої мотиваційної бази кожного учасника [1; 2].

Присутність відмінних рис пояснює причину того, що у більшості однолітків мало розвинені необхідні передумови до формування вираженої суб'єктності. Домінантою виступають нерівні відносини, коли типовий одноліток займає вищу позицію. Для Заходу властива паритетність контактів і суб'єктність нетипових дітей має виразний прояв.

Характеристика технологій інклюзивного освітнього процесу на Заході та в Україні відрізняється своєю великою дистантністю, що виявляється у звуженому вітчизняному баченні конкретних механізмів, технік, прийомів та способів створення системи поетапного включення нетипової дитини до навчання разом зі своїми однолітками. В умовах західної дійсності відбувається розвиток широкого поля педагогічного управління, що вбирає конкретні кроки з оптимізації інклюзивної освіти. Значну роль на Заході відіграють технології задоволення особливих освітніх-потреб нетипових учнів з включенням до них значної кількості суб'єктів. У нас відсутня злагоджена, скоординована система дій у цьому напрямі, а окремі технології, такі як тьюторська підтримка в інклюзивному класі мають чітко виражений інноваційний відтінок з недостатнім розвитком загальних уявлень про цільове призначення тьютора, його функціональні обов'язки та взаємодію з мережею соціальних контактів нетипових дітей.

Нині існує низка проблем, що ускладнює практичну інтервенцію інклюзивних форм навчання у наші реалії. До найбільш суттєвих протиріч належать відсутність безбар'єрного психоемоційного та архітектурного середовища шкіл, недолік методичного та технічного забезпечення інклюзивного освітнього процесу, невідповідність вчителів до роботи в умовах інклюзії, низький рівень мотивації у всіх суб'єктів такого навчання, неготовність суспільства загалом до прийняття нетипових дітей до загальноосвітніх установ.

Отже, інклюзивна освіта є продуктом впливу комплексу різноманітних чинників, має варіативний зміст у педагогіці країн Заходу (Канада, США, Великобританія) та України. У цілому нині інклюзивне навчання виступає найперспективнішим напрямом розширення академічних і соціалізаційних перспектив нетипових дітей, оскільки дозволяє набути їм певний пізнавальний, комунікативний, соціальний, психологічний досвід, необхідний для успішної адаптації до існуючих життєвих умов і подальшої життєдіяльності у широкому соціумі.

Література

1. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи : моногр. К.: «Самміт-Книга», 2009. 272с.

2. Нірода О., Ребуха Л. Розвиток педагогічних компетентностей викладача за умов роботи з інклюзивною молоддю. Інновації в освіті: реалії та перспективи розвитку : матер. V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 11 трав. 2023 р.). Тернопіль : ЗУНУ, 2023. С. 212–216.

3. Педагогічні технології інклюзивного навчання: навчально-методичний посібник для студентів закладів вищої педагогічної освіти; уклад. : А. Василюк, Ю. Бондар, А. Хіля. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2020. 168 с.

Дарина Мудрик

аспірантка кафедри педагогіки

Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

ІГРОВІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИМ МОВАМ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Гра як спосіб навчання, передачі соціального досвіду, застосовується ще з давніх-давен. У сучасній вищій школі ігрова діяльність використовується педагогами як самостійна технологія для освоєння поняття, теми і навіть розділу навчального предмета; елемент більш загальної технології; заняття або його частини; технологія позакласної роботи [4].

Ігрові технології у вищій школі слугують видом діяльності в умовах ситуації, спрямованої на відображення та засвоєння суспільного досвіду.

Поняття «ігрові педагогічні технології» містить досить велику групу методів та прийомів організації освітнього процесу у формі різних педагогічних ігор. На відміну від ігор взагалі, педагогічна гра має суттєву ознаку – чітко поставлену мету навчання і відповідні їй педагогічні результати, які можуть бути обґрунтовані, виокремлені у певному вигляді та характеризуються навчально-пізнавальною спрямованістю [2; 4].

Місце та роль ігрової технології в освітньому процесі вищої школи, поєднання елементів гри та навчання багато в чому залежить від розуміння викладачем функцій педагогічних ігор. Особливо слід виділити такі, як:

1. Розважальна: гра – організований культурний простір розважання студентів, у якому відбувається розвиток.

2. Комунікативна: гра – діяльність, що забезпечує можливість дитині увійти в реальний контекст найскладніших людських комунікацій.

3. Самореалізації дитини в грі: гра дає змогу, з одного боку, побудувати та перевірити проект зняття конкретних життєвих труднощів у студента, з іншого – виявити недоліки досвіду.

4. Терапевтична: гра використовується як засіб подолання різних труднощів, що виникають під час спілкування чи навчання.

5. Діагностична: гра надає можливість педагогу діагностувати різні прояви студента (інтелектуальні, творчі, емоційні та ін.).

6. Корекційна: у грі відбуваються зміни в особистісній структурі студента на природній основі.

7. Міжнаціональна комунікація: гра забезпечує можливість студенту засвоювати загальнолюдські цінності, культуру представників різних національностей.

8. Соціалізації: гра як одна із найефективніших форм залучення студента до системи суспільних відносин.

Педагогічна цінність гри полягає в тому, що вона є найсильнішим мотиваційним фактором, оскільки особа керується особистісними установками та мотивами.

Ігрові технології сприяють актуалізації різних мотивів навчальної діяльності і насамперед таких, як:

- мотиви спілкування;
- моральні мотиви;
- пізнавальні мотиви.

Мотивація ігрової діяльності забезпечується її добровільністю, можливостями вибору та елементами змагальності, задоволення потреб, самоствердження, самореалізації. Однією з актуальних проблем сучасної методики викладання іноземних мов є організація навчання студентів за

допомогою ігрових технологій. Актуальність цієї проблеми зумовлена низкою факторів [3; 6].

По-перше, інтенсифікація навчального процесу ставить завдання пошуку засобів підтримки в студентів інтересу до матеріалу, що вивчається, та активізації їх діяльності упродовж всього заняття. Ефективним засобом вирішення цього завдання є учбові ігри.

По-друге, однією з найважливіших проблем викладання іноземної мови є навчання мовлення, що створює умови для розкриття комунікативної функції мови та дає змогу наблизити процес навчання до умов реального навчання, що підвищує мотивацію до вивчення іноземних мов. Залучення студентів до усної комунікації може бути успішно здійснене у процесі ігрової діяльності.

Ми пропонуємо класифікувати ігри, які використовуються на уроках іноземної мови, на дві основні групи:

1. Дидактичні ігри, до яких належать граматичні, лексичні, фонетичні та орфографічні ігри, що сприяють формуванню мовних навичок, у тих, хто навчається. На відміну від ігор взагалі дидактична гра має суттєву ознаку – чітко поставлену мету навчання і відповідні їй результати. Крім того, це весело, і призводить до результативного навчання.

2. Повноцінна рольова гра, в якій студентам надається право описувати ситуації та свої ролі. Тривалість проведення цього типу ігор у середньому займає одну-дві пари занять. Даний архетип ігор здійснюється за допомогою мовної взаємодії учасників, що описують дії своїх ігрових персонажів та наставника, у ролі якого може виступати викладач, що описує реалії ігрового світу. Однією з найвідоміших настільних словесних ігор є «Мафія».

3. Тривалі рольові ігри є більш складним типом ігор, що проходять за тривалістю від серії занять і більше. Під час підготовки тривалих рольових ігор викладач повинен надати студентам роздатковий матеріал, ознайомити з ігровим шляхом та надати чітке визначення ігрової ситуації. У даному архетипі ігор студентам надається можливість створення свого ігрового персонажа. Студенти можуть вибрати стать, расу, вік, професію, залежно від запропонованої гри. Вчитель бере на себе роль наставника, який створює та описує пригоду, в якій герої студентів беруть участь, ставлячи перед ними цілі для виконання та даючи нагороди для мотивації. Мета цієї гри - навчити студентів діяти спільно, вирішуючи завдання та головоломки, які перед ними ставить викладач у процесі вивчення світу гри. Таким чином, дозволяючи досягати основної мети – розвиток комунікативної компетенції.

4. Комп'ютерні рольові ігри. В наш час важко уявити людину незнайому з комп'ютерними рольовими іграми. Більше того, у XXI ст. студент більшу частину вільного часу проводить за комп'ютером. Саме комп'ютерні ігри

можуть стати мотивацією для студента, який вивчає іноземну мову і зіграти величезну роль у його саморозвитку. Ці ігри дають зацікавленим студентам можливість встановити прямі контакти з людьми з усього світу, які мають спільні інтереси, але які уміють використовувати англійську для спілкування, таким чином, підкреслюючи цінність вивчення мови, крім отриманих оцінок. Більшість комп'ютерних рольових ігор мають можливість для тренування як навичок аудіювання, так і навичок читання. В іграх є безліч історій, діалогів, заставок, представлених іноземною мовою.

Однак під час використання комп'ютерних ігор важливо дотримуватись правил, що допомагають зберегти здоров'я та зір у студентів, а також не давати захопленню відривати їх від реальності [2].

Таким чином, ігрові технології займають важливе місце в освітньому процесі. Широкий вибір рольових ігор дає змогу використовувати їх у будь-якій частині навчального заняття. При цьому вони є дуже корисним інструментом, що робить навчання іноземної мови цікавим і незабутнім. Рольові ігри забезпечують позитивний емоційний стан та комунікативну спрямованість заняття. Ігрова діяльність – найбільш приваблива для студентів, що позначається на ефективності навчання іноземної мови. Ігри позитивно впливають на формування пізнавальних інтересів, сприяють усвідомленому засвоєнню іноземної мови. Вони сприяють розвитку таких якостей, як самостійність, ініціативність, вміння працювати у команді. Студенти активно, захоплено працюють, допомагають один одному, уважно слухають своїх товаришів, а викладач лише керує їхньою навчальною діяльністю.

Література

1. Зевченко Т., Дудик Н. Використання ігрових технологій навчання іноземних мов для підвищення ефективності навчального процесу, 2019. URL : <https://www.cuspu.edu.ua/en/iii-international-scientific-and-practical-internet-conference-foreign-language-in-professional-training-of-specialists-issues-and-strategies/section-2/8869-vykorystannya-ihrovykh-tekhnologiy-navchannya-inozemnykh-mov-dlya-pidvyshchennya-efektyvnosti-navchalnogo-protsesu>.

2. Макарова К. Г. Використання ігрових технологій у процесі формування культури ділового спілкування майбутніх перекладачів. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Педагогіка і психологія. Педагогічні науки*. 2015. №1 (9). С. 253–256.

3. Михайленко Т. М. Ігрові технології як вид педагогічних технологій. Челябинськ, 2011. 146 с.

4. Онучак Л. В. Інтерактивні методи навчання іноземних мов студентів немовних спеціальностей. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*, 2023. №102. С. 68–75.

5. Чернищук Ю. І. Використання ігрових технологій при вивченні іноземних мов як інструмент компетентнісно-орієнтованого навчання у ЗВО. Інноваційна педагогіка, 2022. №44. Т. 2. С. 47–50.

6. Шалацька Г.М. Проектна методика та ефективність її застосування в навчанні іноземних мов. URL: http://rusnauka.com/31_PRNT_2010_Pedagogica/73668.doc.htm/

Ольга Якимишин
студентка групи ПСМ-21,
Західноукраїнський національний університет

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Заклади вищої освіти України (ЗВО) можуть та повинні бути в числі найбільш відомих європейських та світових університетів за умови опанування інноваційного шляху розвитку, підвалини якого мають бути закладені у процесі прийняття нової редакції Закону України «Про вищу освіту». Тільки таким чином можна забезпечити подальший розвиток вітчизняної системи вищої освіти з одночасним підвищенням її конкурентоспроможності та якості. На реалізацію цих завдань повинна бути спрямована державна освітня політика, яка виступає основою для вибору інноваційної стратегії розвитку ЗВО України.

Вагомий внесок у процес дослідження теоретичних та практичних проблем функціонування системи вищої освіти зробили такі науковці, як Г. Бекер, М. Блаут, Т. Боголіб, Х. Боуен, О. Грішнова, Е. Денісон, Г. Дмитренко, С. Костянян, В. Кремень, В. Куценко, В. Луговий, Я. Мінсер, Г. Псахаропулос, Дж. Стігліц та ін. Але, незважаючи на значну кількість публікацій, присвячених трансформації системи вищої освіти, подальшого дослідження потребують проблеми розгляду найбільш перспективних за сучасних економічних, соціальних та політичних умов напрямів розвитку ЗВО в Україні.

В умовах формування економіки знань необхідно усвідомлювати кардинальну потребу суспільних зрушень в напрямі інноваційного розвитку. Згідно з рейтингом Всесвітнього економічного форуму, Україна серед 142 країн зайняла у 2011 році у сфері вищої освіти та професійної підготовки – 51 місце, у сфері формування факторів інноваційного розвитку – 74, за оснащеністю сучасними технологіями – 82, за показником якості освіти – 72, якості роботи науково-дослідних закладів (університетів) – 72 та в загальному рейтингу – 82, розмістившись між Тринідадом і Тобаго та Намібією [1], що свідчить про неефективне використання власного інноваційного потенціалу, перетворення України в державу, яка експортує сировинні ресурси з незначною часткою доданої вартості, та виникнення загрози економічній та національній безпеці.

Результати аналізу економічного зростання країн – лідерів рейтингів конкурентоспроможності Швейцарії, Сінгапуру, Швеції, Нідерландів, Данії, Японії та Великобританії – свідчать про необхідність формування та забезпечення розвитку національної інноваційної системи як безальтернативного шляху реалізації системної та послідовної державної політики, спрямованої на активізацію інноваційних процесів, забезпечення технологічного розвитку та оновлення національної економіки. Важливою складовою такої системи має стати ефективна система вищої освіти, що складається з ЗВО, науково-методичних і методичних установ, науково-виробничих підприємств, державних і місцевих органів управління освітою, а також навчальних закладів, які проводять підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації кадрів а також система генерації знань, що складається з наукових установ та організацій незалежно від форми власності, які проводять наукові дослідження і розробки та створюють нові наукові знання і технології, державні наукові центри, академічні та галузеві інститути, наукові підрозділи університетів, наукові та конструкторські підрозділи підприємств [2, с. 240].

Стратегічними пріоритетами розвитку вищої освіти в концепції інноваційного розвитку України є:

а) забезпечення інноваційної спрямованості системи освіти шляхом: підвищення рівня комп'ютеризації вищих навчальних закладів; активізації науково-технічної та інноваційної діяльності ЗВО та збільшення обсягу її бюджетного фінансування; утворення інноваційних структур в системі освіти; реформування системи вищої освіти з урахуванням вимог європейських стандартів і збереження культурних та інтелектуальних національних традицій;

б) підвищення результативності вітчизняного сектору наукових досліджень і розробок з метою посилення його ролі у забезпеченні інноваційного розвитку національної економіки шляхом: інтеграції університетського сектору наукових досліджень і розробок до світової інноваційної системи, сприяння розвитку міжнародного партнерства у сфері науково-технічної та інноваційної діяльності; збільшення частки наукових та науково-технічних досліджень у ЗВО, спрямованих на створення нових видів інноваційної продукції; врахування кон'юнктури світового ринку під час визначення пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки та інноваційної діяльності;

в) забезпечення розширеного відтворення знань на основі інтеграції діяльності ЗВО, академічних та галузевих наукових установ шляхом: підвищення рівня фондоозброєності державного сектору наукових досліджень і розробок; концентрації ресурсів на пріоритетних напрямках розвитку науки і техніки та інноваційної діяльності, створенні умов для організації високотехнологічного виробництва в Україні; посилення взаємодії освіти та

науки, створення університетів дослідницького типу на базі провідних ЗВО; стимулювання процесу підвищення кваліфікації, розвиток системи дистанційного навчання.

Досвід провідних американських, британських та австралійських університетів свідчить, що так званий «академічний капіталізм» є одним із головних засобів підвищення ефективності та якості освітньої і наукової діяльності [3].

Загалом сучасна трансформація вищої освіти в Україні є складним нелінійним процесом, в якому можна виділити такі напрями:

- екстенсифікація – збільшення кількості ЗВО, спеціальностей та програм, студентського контингенту, а також загальне розширення доступу громадян до вищої освіти;

- модернізація – як зміна змісту освіти, притаманної для командно-адміністративного суспільства, так і узгодження її з сучасними вимогами. Складовими цього процесу є демократизація, інноваційні процеси у вищій школі: поява нових спеціальностей, освітніх програм, технологій та засобів навчання, поширення сучасних методів менеджменту та маркетингу вищої освіти;

- глобалізація та європеїзація – трансформація української освіти в контексті глобалізації сучасної освіти та формування єдиного європейського простору вищої освіти.

Екстенсифікація освіти виражається у збільшенні загальної кількості вищих навчальних закладів та студентського контингенту, вона загалом була характерна для періоду 1990-2007 років, коли кількість ЗВО зросла з 891 до 904 (максимальна кількість 1009 у 2003 році), а загальна кількість студентів з 1638,3 тисяч осіб до 2763,8 тисяч.

Основними завданнями та принципами створення зони Європейської вищої освіти (шість цілей Болонського процесу) є: введення двоциклового навчання; запровадження кредитної системи; формування системи контролю якості освіти; розширення мобільності студентів і викладачів; забезпечення працевлаштування випускників та привабливості європейської системи освіти. З середини 1990-х років учасники Болонського процесу прийняли рішення інтенсифікувати своє входження до спільного європейського простору вищої освіти і наукових досліджень, передбачивши для цього гармонізацію не лише перших двох циклів стандартного навчання (програми бакалаврів і магістрів), але й третього циклу – підготовки і захисту наукового ступеня (на Заході – «доктора філософії», у нас – «кандидата наук»). У даний момент учасники Болонського процесу розвивають три циклово вищу освіту і прийняли рішення про продовження його програми до 2020 року.

Література

1. The Global Competitiveness Report 2011-2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.3.weforum.org/docs/WEF_GSR_Report_2011-12.pdf.
2. Каленюк І.С. Розвиток вищої освіти та економіка знань: Монографія // І.С. Каленюк, О.В. Куклін. – К.: Знання, 2012.
3. Shaugter S. Academic Capitalism and the New Economy / S. Shaugter, G. Rhoades. – U.S.A.: The John Hopkins University Press, 2009. – 384 p.

Микола Дебера

здобувач 2 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»
Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Лілія Ребуха

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри освітології і педагогіки
Західноукраїнський національний університет

ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ ДОСЯГНЕННЯ ОСОБИСТІСНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Результати навчання (learning outcomes) – це засвоєні знання, уміння, навички та сформовані компетенції; то, хто навчається, знатиме, розумітиме і вмітиме після успішного закінчення процесу навчання.

Поняття «результат навчання» офіційно вперше було використано у документах Болонського процесу у 2003 р. у комюніке Берлінської конференції міністрів освіти. Одна з його цілей – створення системи залікових одиниць як належного інструменту стимулювання найширшої студентської мобільності. Було запущено ECTS (European Credit Transfer and Accumulation System) — Європейську систему накопичення залікових одиниць. Це орієнтована на студента система накопичення та перекладу залікових одиниць, заснована на прозорості результатів навчання та процесів навчання, що використовується, наприклад, при переході від одного навчального закладу до ін. [1, с. 193–198].

Мета системи – сприяти процесам планування, реалізації, оцінки, визнання та їх легалізації [3, с. 50–51]. У системі, орієнтованій на студента, освітні організації:

– сприяють та підтримують здобувачів освіти у формуванні їх індивідуальних освітніх траєкторій та допомагають їм вибудувати власний стиль навчання;

– дають студентам більший вибір у змісті, способах, швидкості та місці навчання;

– використовують «результати навчання» та «трудомісткість навчання» для оцінки результатів навчання.

Результати навчання, включаючи компетенції, у Європейській системі переведення та накопичення залікових одиниць розглядаються як загальні підсумки навчання, де результати навчання мають:

- відображати зв'язок викладання, навчання та оцінки;
- включати базу для оцінки трудомісткості та розподілу залікових одиниць;
- утримувати чіткі критерії оцінки, включаючи як мінімальні вимоги, так і очікуваний рівень;
- оцінювати як теоретичні концептуальні знання, так і отримані професійні та загальні навички їх використання;
- відображати бажані результати після закінчення навчання, а не засоби чи процес.

До основних показників досягнення результату навчання віднесено:

1. Знання (knowledge) – це результат процесу пізнання реальності, що узагальнює та систематизує отриману інформацію, поняття, судження, теорії, уявлення про предмети та явища.

Характеристики знань:

- глибина, тобто рівень засвоєння сутності та взаємозв'язків предметів і явищ, що вивчаються;
- гнучкість – можливості застосування знань у різних умовах;
- міцність – тривалість збереження знань;
- діяльність – можливість застосовувати знання у практичних цілях.

2. Уміння (skills) – засвоєні способи виконання дій, здатність застосовувати набуті знання та навички у практичній діяльності в мінливих умовах.

3. Навички (habits, skills) – прийняті, застосовувані, а часом і доведені до автоматизму моделі дій фахівців як сукупність знань, умінь і мотивації застосовувати їх у своїй діяльності.

Нині важливими є наступні групи навичок:

- перцептивні (чуттєві) – навички, спрямовані на сенсорне сприйняття навколишнього світу та аналіз отриманої інформації;
- розумові (розумні) – здібності та методи здійснення розумової діяльності, включаючи концентрацію та розподіл уваги, спостереження, запам'ятовування, цілепокладання, образне уявлення, уяву, саморефлексію;
- рухові (моторні) – велика і дрібна моторика та в цілому автоматизований механічний вплив на середовище або предмет з метою його перетворення;
- поведінкові (соціальні) – моделі поведінки у певних ситуаціях, включаючи комунікабельність, навчання, взаємодію.

У результаті ефективного навчання формуються такі компетенції:

– здатність застосовувати знання, вміння, успішно діяти на основі практичного досвіду при вирішенні завдань загального вигляду, а також у певній широкій галузі;

– сукупність взаємопов'язаних базових якостей особистості, що включає застосування знань, умінь і навичок у якісній продуктивній діяльності.

Види контролю результатів навчання:

1. Поточний контроль – найбільш оперативна, динамічна та гнучка перевірка результатів навчання, що зазвичай проводиться на перших етапах навчання.

2. Періодичний та/або тематичний контроль – перевірка засвоєння програмного матеріалу за кожним етапом/кжною темою курсу.

3. Підсумковий контроль – оцінка результатів навчання за досить великий проміжок навчального часу або за підсумками проходження всього курсу.

Вирізняють такі методи контролю: усний контроль, письмовий контроль, практичний контроль, дидактичні тести, спостереження. Окремі вчені виділяють також методи графічного контролю, методи програмованого та лабораторного контролю [2; 4].

Отож, результати навчання мають місце тоді, коли ведуться різні види та методи контролю.

Література

1. Левчук О., Гусак Л., Бублик К. Технологія моніторингу професійно-особистісного саморозвитку майбутніх фахівців. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*, 2022. С. 193–208.

2. Леу С. О. Особливості стандартизації в системі професійної освіти і навчання Великої Британії : метод. реком. Київ, 2018. 55 с.

3. Лук'янченко Н. Д., Ларичева Г. В. Проблема якості професійної підготовки фахівців. Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. 2011. № 16. С. 50–53.

4. Шевчук С. С. Система педагогічного контролю та оцінювання як фактор забезпечення якості професійної освіти : навч.-метод. посіб. Біла Церква : БІНПО ДЗВО «УМО» НАПНУ, 2023. 85 с.

Chanjuan Chen

1st year of master's degree student in
011 Educational, pedagogical sciences,
educational-professional program
«Management of educational institutions»,
West Ukrainian National University

Scientific adviser:

Antonina Demianiuk

PhD in Economics, Associate Professor of
Educology and Pedagogy Department,
West Ukrainian National University

ON THE INTEGRATION OF CHINESE EXCELLENT TRADITIONAL CULTURE AND SCHOOL EDUCATION

The fine traditional Chinese culture has provided an important source for the inheritance of the 5,000-year Chinese civilization, and has extensive and far-reaching significance for the economy, culture and ideology of China and even the world. The excellent traditional Chinese culture is integrated with modern school education, and the ideas and concepts of excellent traditional Chinese culture are used to influence and cultivate students' moral accomplishment and learning quality, effectively improve students' core quality and comprehensive quality of subjects, provide help and support for students' free and comprehensive development, and have a positive and far-reaching impact on students' study, life and work.

The influence of Confucian culture on human thought is mainly reflected in the following aspects: first of all, Confucian culture keeps away from ghosts and gods, believes that man can conquer heaven, breaks the rule of theology and superstition, and plays a positive role in promoting people's wisdom and civilization; secondly, Confucian culture advocates benevolence and justice, advocates observance of rites, rules and festivals, standardizes people's thoughts, and avoids social chaos to a certain extent; thirdly, the Confucian culture advocates active entry into the world, meritorious service, virtue, advocacy, pioneering and forging ahead, which has an important influence on the shaping of personality and enterprising spirit; finally, Confucian culture has a profound influence on the field of educational thought. Confucianism put forward "three people must have our teacher", "review the old and learn the new", "learning without thinking is useless, thinking without learning is dangerous", "sensitive and studious, not ashamed to ask", "teaching without class" and other educational and learning concepts, which have a guiding role in human education and learning thought [1].

Legalist culture has a profound influence on governance and educational thought. Legalist culture advocates law distribution among the people, punishment

without rank, governing the country according to law and so on, which has a positive effect on maintaining social security and national stability. The consciousness of crime has the function of strict restraint and warning. In terms of education, legalist culture advocates learning knowledge that is conducive to practical production, such as farming, metallurgy, military, law and other knowledge, and opposes unrealistic "floating studies" in order to achieve the role of developing the national economy, enriching the country and strengthening the army [2].

Taoist culture has an important influence on people's thoughts, mainly reflected in the following aspects: first, Taoist culture has a positive impact on the free development of personality and the improvement of personal accomplishment; secondly, Taoism culture is in harmony between man and nature. It plays a guiding role in the aspects of symbiosis, human utilization and transformation of nature. Thirdly, Taoism culture is helpful to people's spiritual cultivation and purification, which can effectively alleviate and eliminate people's mental fatigue and mental urgency. Finally, Taoism culture has an important influence on cultivating people's scientific thinking and technical thinking, and has guiding significance for the exploration and research of scientific laws [3; 4].

"Heaven is moving, and a gentleman is striving for self-improvement" – Confucian culture advocates human life ceaselessly, striving for self-improvement, and advocates students to keep the spirit and concept of enterprising and pioneering innovation in learning. Combining Confucian culture with modern school education, ideological education for students, teaching students to maintain enthusiasm and vitality for knowledge learning based on ancient and modern theories, can fully mobilize students' learning enthusiasm and subjective initiative, and make classroom learning more passionate and efficient. "Sensitive and studious, not ashamed to ask" "three people must have my teacher", Confucian culture advocates people in contact and communication with others to find problems, actively consult, advocate learning from others all the time, maintain a modest and sincere attitude to study. In the school education, we advocate students to acquire and inherit knowledge to maintain an active and enterprising learning enthusiasm.

The integration of legalist culture and school education should start from the actual role of law, tell students the majesty and compulsion of law with intuitive facts and requirements, so that students can have a more intuitive feeling of law, have a deeper understanding of the necessity of abiding by law and the importance of governing the country according to law in their thoughts and consciousness, maintain a heart of awe for the law, and strictly abide by and maintain the law, The intuitiveness of legalist culture in school education. The embodiment is the formulation and implementation of school rules and regulations. The rules and regulations of the school are the necessary system for maintaining the normal management of the school, and

stipulate the rules and regulations that all staff and students of the school must abide by in the school. It is an important means to ensure the effective development of school teaching and management order. To deal with and correct those who violate school rules and discipline equally is the embodiment of the core idea of legalism culture.

Taoist culture advocates the release and pursuit of human personality, which is similar to the development of students' personality in modern school education. Due to the influence of social environment and premature personal development, the demand of students' personality development is becoming stronger and stronger, and the traditional teacher-student relationship no longer ADAPTS to the development of The Times. Teachers should respect students' personality development, try their best to guide and meet students' healthy and good personality development needs, and make students' personality prominent and publicized. The spirit of seeking knowledge to explore the truth of nature in Taoism culture is an important driving force to promote social reform and development. Under the influence of Taoism, ancient Chinese medicine, gunpowder, astronomy, arithmetic and other aspects made great progress, which provided strong support for the progress and development of Chinese civilization. In modern school education, the spirit of seeking knowledge to explore the truth of nature and seek the law of nature is advocated, which has a good role in promoting students' exploration of science, invention and innovation.

References

1. CAI Hongsheng, Hu Zhongyue. Three dimensions of University Culture Construction with Chinese Characteristics [J]. School Party Building and Ideological Education. 2019. 20. P. 4-6.
2. Zhang Lei. Analysis on the path of inheriting excellent traditional Chinese culture among young Netizens [J]. News Enthusiast. 2019. 10. P. 92-96.
3. Chen Yaping, Liu Shan. Research on the value of Enlightening Education of Chinese Traditional Culture [J]. Reference of Middle School Political Teaching. 2019. 29. P. 87.
4. Lu Bei, Yao Yao, Yu Shu, et al. The generative logic and cultivation path of students' cultural self-confidence [J]. Teaching and Management. 2019. 30. P. 67-70.

Peter Michael Vogl

Mag. Bakk.rer.nat. MSc.

Prof. for Teacher Training at University
College of Teacher Education Vienna, Austria

Holger Winkelmaier

Dipl.-Päd., Bed, Academic University Didactician

Prof. for Teacher Training at University
College of Teacher Education Vienna, Austria

Anja Katharina Vogl

BEd, MA, Prof. for Teacher Training at University
College of Teacher Education Vienna, Austria

**REFLECTIONS AND INSIGHTS OF DEVELOPING AND
IMPLEMENTING THE TEACHER TRAINING COURSE “EMOTION
REGULATION IN PHYSICAL EDUCATION” AT THE UNIVERSITY
COLLEGE OF TEACHER EDUCATION VIENNA.**

In 2022 Barbara Herzog-Punzenberger became rector of the University College of Teacher Education Vienna and introduced the mission statement of transforming the University College into an “Urban Diversity Campus” (PH Wien, 2022). Emotional competencies of students as well as teachers play a significant role in the concept of “Urban Diversity Education” (UDE) and teacher education (Herzog-Punzenberger, 2022). These key competencies support social participation and may lead to race and gender equity (Jagers et al., 2018). The new leadership of the “Urban Diversity Campus” gave the employees the task and inspired them to develop and implement “Urban Diversity Education” suitable courses and programs in different fields of teacher education and academic disciplines.

The Department of Physical Education and Sport at the University College of Teacher Education aims to prepare student teachers as well as in service teachers for the necessity of emotion regulation in their professional lives. Various instruments, theories and methods need to be implemented in the curriculum and courses in order to provide students with help and guidance as experts, on how to adopt individual strategies to deal with emotions in teaching.

Emotions are pervasive in physical education (PE) lessons: Before a game or competition starts some students might feel happiness, while others tend to choke under pressure and experience anxiety. Apparently the same situation evokes different emotions in individuals.

Various aspects and processes such as appraisals, expressions, physical reactions and valence define emotions (Scherer & Moors, 2019). An intriguing area in this field are emotion regulation (ER) strategies. James Gross (1998, 2013) states that emotion regulation is “the processes by which individuals influence which emotions they have,

when they have them, and how they experience or express these emotions” (Gross, 1998, S. 275). Gross (1998, 2013) developed a model that distinguishes five intervention families that are crucial for individuals to regulate their emotions: situation selection, situation modification, attentional deployment, cognitive change and response modulation.

In the example mentioned above, students’ ability to regulate emotions determines, if the feeling they will experience is positive or negative. Therefore the development of students' emotion regulation skills in teaching PE seems obvious. Furthermore movement and physical education teachers need to promote exercises, methods and strategies in order to achieve outcomes in social and emotional learning.

These thoughts were brought together to develop and implement the course “Emotion Regulation in Physical Education” at the “Urban Diversity Campus” as part of the professional development level. The aims and learning outcomes of the program are defined as the following. The participants can

- recognize and promote emotional development and emotion regulation in physical education.
- carry out and reflect on exercises, games and methods to promote emotion regulation strategies in students.
- can regulate their own emotions in interactions with students.

PE can be informed from various pedagogical perspectives (Prohl, 2012), that build the foundation of a variety of curricula in German-speaking countries. The following list of these pedagogical perspectives in PE show opportunities for developing students’ emotional competencies and gives examples of concrete methods that are implemented in the program:

- Improve perceptual and awareness skills, expanding movement experiences

Mindfulness and mindful meditation are taught in this perspective, which requires discipline and effort but ultimately produces worthwhile effort.

- Expressing yourself physically, creating movements

Learning to be aware of the bodily reactions of a certain emotion and being able of changing body postures are crucial at this level (e.g. expressing emotions physically, role play).

- Taking risks and taking responsibility

The feeling of social pressure and how to act and talk about feeling in groups is crucial in this area (e.g. experiential learning, teambuilding, outdoor activities, outward bound).

- Experiencing, understanding and assessing performance

Performance may lead to pressure and evokes stress and anxiety in individuals. Therefore teaching about emotions under this perspective is challenging yet rewarding (e.g. dealing with mental boundaries, mental training).

- *Co-operating, competing and communicating*

Being aware of others and interpersonal aspects of emotion regulation (Methlagl & Vogl, 2022; Zaki & Williams, 2013). Learning how to react adaptive and regulate emotions after a defeat.

- *Promoting health, developing health awareness*

Emotions show significant impact on student and teachers health. Learning to relax is a key competence that must be taught in PE (e.g. stress management, relaxation techniques: PMR).

Furthermore the aspect of regulating teachers' emotions in PE lessons in reaction to students misbehavior and classroom management are discussed through the theoretical frame of the process model of emotion regulation (Gross, 1998; 2013). In particular reappraisal skills show promising effects to deal with negative emotions while teaching (Chang, 2009; Chang & Taxer, 2021).

Summarizing this brief review, a first step is done in the development and implementation of the teacher training course "Emotion Regulation in Physical Education". High registration numbers of pre service and in service teachers to this class show the importance of this topic in the field of teaching PE. Further research needs to evaluate the outcomes in students and teachers according to their competence in regulating emotions adequate.

References

1. Chang, M.-L. (2009). An appraisal perspective of teacher burnout: Examining the emotional work of teachers. *Educational Psychology Review*, 21(3), 193-218. <https://doi.org/10.1007/s10648-009-9106-y>
2. Chang, M.-L., & Taxer, J. (2021). Teacher emotion regulation strategies in response to classroom misbehavior. *Teachers and Teaching*, 27(5), 353-369. <https://doi.org/10.1080/13540602.2020.1740198>
3. Gross, J. (1998). The Emerging Field of Emotion Regulation: An Integrative Review. *Review of General Psychology*, 2(3), 271–299. <https://doi.org/10.1037/1089-2680.2.3.271>
4. Gross, J. (Ed.). (2013b). *Handbook of Emotion Regulation, Second Edition*. Guilford Publications.
5. Herzog-Punzenberger, B. (2022). Pädagogische Hochschule wir zum Urban Diversity Campus. *Presseausendung*. OTS.
6. Jagers, R., J., Rivas-Drake, D. & Borowski, T. (2018). Equity & Social and Emotional learning: A Cultural Analysis. *Measuring SEL. Using Data to Inspire Practice Frameworks Briefs. Special Issues Series*.
7. Methlagl, M., & Vogl, P. (2022). Latent profiles of student teachers' intra- and interindividual emotion regulation strategies and their links with grit. *European Journal of Teacher Education*, 1-17. <https://doi.org/10.1080/02619768.2022.2096003>
8. PH Wien (2022). <https://phwien.ac.at/aktuelles/paedagogische-hochschule-wird-zum-urban-diversity-education-campus/>
9. Scherer, K. R., & Moors, A. (2019). The Emotion Process: Event Appraisal

and Component Differentiation. Annual review of psychology, 70(1), 719-745. <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-122216-011854>

10. Zaki, J., & Williams, W. (2013). Interpersonal Emotion Regulation. *Emotion*, 13, 803-810. <https://doi.org/10.1037/a0033839>

Gunter Beck
Independent scholar
Augsburg, Germany

CONDUCTING DIGITAL GERMAN LANGUAGE EXAMS IN INDIA – A FIELD REPORT

This field report depicts of my experiences and observations when conducting and supervising a *telc* digital German language exam (level B2) in Thrissur, Kerala, India in May this year as a freelance lecturer for German. I will outline the scope of the exam type, its provider, the *telc gGmbH*, and some specifics of the digital testing format before I go on to situate the exam within the larger framework, namely Germany's struggle to attract a qualified labor force for her job market. The paper then focusses on the situation of the German language and its learners in India. Finally, I will sum up some of the results and lessons learned from conducting this exam.

The *telc gGmbH* is a non-profit language test provider for several languages whose certificates are widely recognized in Germany and abroad. Only recently, *telc* also started to go digital with its tests, and now offers these exams in countries outside the EU as “*telc digitale Außenstellenprüfungen*” (“*telc digital branch office exams*”), currently limited to German B1, B2 as well as German B1-B2 for nursing profession.

To conduct these examinations, interested examination sites need to pass through *telc's* evaluation scheme to conform to the set spatial, technical, and pedagogical examination requirements, which also includes an onsite inspection carried out by a *telc* license team inspector.

At the moment these digital exams are conducted in 9 countries worldwide, e.g., in Vietnam, Egypt, Morocco, and on six sites in India [cf. *telc* 2023]. *Telc* aims at further expanding these cooperations; this needs to be seen on the larger socio-economic scale of Germany's need for qualified labor in understaffed professions like nursing. This view gets supported by *telc* as they point out that “[o]ne of the advantages of this network is that, together with our partner institutions, we are helping to counteract the shortage of skilled workers in Germany. Therefore, we are making an important contribution to the professional and social integration of skilled workers and other immigrants “[*telc n.y.*].

Though these digital exams are located abroad on site at the partner institution, it is mandatory for a licensed “invigilator” from Germany to be present in person to

conduct the exam, deal with technical issues and monitor the implementation of *telc*'s examination directives. Before that it is necessary to pass a short qualification process, i.e. familiarizing oneself with the testing software and the regulations for digital exams. The written examination runs on this software and is conducted on site while the oral exam takes place via Zoom with the examiners sitting in Germany.

Prior to the exam additional hurdles were to overcome. For the Indian branch office, a Catholic language academy, having these digital exams on their premises also meant the acquisition of an appropriate number of computers, notebooks, and headphones since the exam cannot be taken on mobile devices. This cost-intensive measure was managed in a combined effort of both language schools.

The keyboards, however, were not German ones, plus the Indian students themselves were not much experienced with working on a computer. Several test runs conducted from Germany were implemented to familiarize them with the *telc* digital testing format and work on a keyboard.

The Indian school itself is a private secular language academy run by a Catholic brotherhood that originated in Germany, offering German language courses from A1 through to B2. The language teachers are Indian priests that were themselves educated or trained in Germany. The students of the language academy are mainly from the state of Kerala with Malayalam as their native tongue. Their average age is 20 years, and they belong to Kerala's Catholic minority. According to their statements most of them strive for vocational training in Germany, e.g., in the field of nursing of technical professions. Some of the academy's students already are in Germany for their professional training.

To situate this, it is necessary to shortly look at the situation of German in India. All in all, the number of learners of German in India is steadily growing. There was an almost six-fold increase in numbers between 2015 and 2020, making German the second most popular foreign language after French (in India, English is not regarded as such). Approximately 211.000 people were learning German in 2020, out of a population of more than 1.4 billion people [cf. Rathore 2023].

The Goethe-Institut is present on the Indian market with six locations and four centres, as are of course all the other major players of Germany's foreign cultural politics like the DAAD (German Academic Exchange Service), or the Zentralstelle für das Auslandsschulwesen (Central Agency for German Schools Abroad). There are German schools in New Delhi and Mumbai. Since 2011 the ambitious project "Deutsch an 1000 Schulen" (German at 1.000 Schools), supported by the German Federal Foreign Office and the Goethe-Institut, aims at a further increase in the number of learners of German at Indian schools [cf. Goethe-Institut]. Yet, these efforts are somewhat thwarted by India's Hindu-nationalist government since the country's school politics in following the "three languages formula" focus on Indian languages

(esp. Hindi) and English but not on foreign languages [for an overview and critical examination cf. Cohen 2014].

As Tushar Chaudhuri pointed out that “[...] it may be argued that in a country where German does not play any role in everyday social life, the GFL classroom is the only place where German can be learnt as well as put to use as a legitimate means of communication. Any use of other languages reduces the need to use German thereby further reducing the opportunities of using the foreign language.” German in India, and especially in this case, is a language learned outside the cultural context and this is somehow reflected in the exam I conducted and supervised.

It was taken by 42 students and carried out on two consecutive days. Some of the anticipated and feared for obstacles like power failures, though common in India, or collapse of the internet connection did not happen. Yet some backlog demand in the quality of the technical equipment, especially headphones and microphones could be identified since it clearly made the oral exam more difficult than necessary.

The test itself is basically the paper-based version transferred into a digital one, without any innovative or challenging elements that the digital medium could provide. My main point of critique here is that the test does not take into consideration the situation of learners living and learning outside of the German socio-cultural context. Although a language test tests allegedly only language skills, it turned out that some tasks were not really understood by the examinees which was clearly based on their unfamiliarity in cultural background. The learners have little to no first-hand contact with Germans or the German-speaking world outside the classroom.

The final – and somewhat disappointing – test results reflect this: Out of 42 candidates only three successfully passed the B2 level. All but one passed the oral exam but failed in the other parts, especially writing – the format (e.g. writing a complaint or a job application) might be culturally too specific, plus there is obviously some lack of experience and practice with writing on a keyboard.

However, the great advantage of digital testing is that the students can take the exam in their home country without travelling great distances. For taking up vocational training or a job in Germany this means that they come already well-prepared.

References

1. Cohen, B. B. (2014). Negotiating Differences: India's language policy. In S. H. Williams, *Social Difference and Constitutionalism in Pan-Asia* (pp. 27-52). New York: Cambridge University Press.
2. Goethe Institut Max Mueller Bhavan (n.y.). Deutsch an 1000 Schulen. Goethe Institut Max Mueller Bhavan. Retrieved from: <https://bit.ly/47CjhxS> (last access: 16.11.2023).
3. Rathore, M. (2023). Persons Learning German in India 2010-2020. Statista. Retrieved from: <https://bit.ly/3MNkmL1> (last access: 16.11.2023).

4. telc (2023). Länderliste. Retrieved from: <https://bit.ly/40Fsxiq> (last access: 16.11.2023)

5. telc. (n.y.). Offer telc examinations outside Germany. Retrieved from: <https://bit.ly/3uaL3mr> (last access: 16.11.2023).

Freudensprung Lukas

Mag., BEd

Prof. for Teacher Training at

University College of Teacher Education

Vienna, Austria

Wieser Stephan

Mag. Prof. for Teacher Training at University College of

Teacher Education Vienna, Austria

Winkelmaier Holger

Dipl.-Päd., Bed, Academic University Didactician

Prof. for Teacher Training at University College of

Teacher Education Vienna, Austria

NEW TECHNOLOGIES AND EXERCISE IN NATURE AS PART OF PHYSICAL EDUCATION - HOW ELECTRONIC DEVICES ARE REVOLUTIONIZING OR HINDERING SCHOOL HIKING?

This article examines the changes in school hiking through the use of digital devices - mobile phones. The central question is: "Is the use of new technologies significantly changing school hiking?". This article is intended to encourage reflection on the use of mobile phones in school hiking.

School, teaching and learning in general should be redefined through the use of new technologies (see Swertz, 2017) and the school system should be rethought (see Jörissen & Münte-Goussar, 2015, 8f.) or questioned in its entirety (see Döbeli Honegger 2016, 41f.). "The master plan for digitalisation developed by the Federal Ministry of Education, Science and Research aims to take a comprehensive, structured and reality-based approach to implementation and change." (BMBWF, 2018) The implementation of this plan is to take place over the next few years - a first step has been taken with the establishment of the new curricula. (cf. BMBWF, 2023). The introduction of basic digital education in primary schools has several advantages. It enables pupils to engage with technology at an early age, encourages critical thinking and prepares them for the demands of the digital world. However, challenges may lie in the provision of adequate resources and teacher training. It is important to find a balanced approach to take advantage of the positive aspects and minimise potential disadvantages. There are many benefits to using digital devices in the classroom, but there are also potential distractions and dangers to consider. On the one hand, these

devices enable an interactive, inclusive and engaging learning environment. (cf. Geuting & Keeley, 2023, 194ff.). On the other hand, there is the challenge that students can easily be distracted by screen activities, be it through social media or games. (cf. Irion, 2016, 16ff.) These distractions could not only impair the learning process, but also lead to a dependency on digital content. The constant availability of information could impair the ability to conduct in-depth research and critical analyses (cf. Gesellschaft für Fachdidaktik e.V., 2018, 3ff.) Furthermore, data protection issues pose a serious risk. Handling sensitive student data requires the utmost care to prevent misuse. Teachers need to be aware of how digital platforms store and use data in order to protect students' privacy. (cf. Gabriel & Kromer, 2019, 23f.) Another aspect is potential health risks. Excessive screen use can lead to eye problems and postural disorders, which could affect students' physical health. Despite these challenges, however, the careful use of digital devices in the classroom offers enormous potential (cf. Thumel et. al., 2020, 401ff.). The integration of technology can enrich the learning environment and provide students with the necessary skills for the digital era. It is crucial to find a balanced approach that capitalises on the benefits but also proactively addresses the distractions and dangers. This is the only way to ensure effective and responsible use of digital devices in education.

Digital devices - especially mobile phones and tablets - have also found a permanent place in PE lessons (cf. Thumel et. al., 2020, 401ff.). Here is a brief overview of the use of mobile phones in the course of school hiking. Before that, the advantages of school hiking as part of physical education will be mentioned in particular, as the use of mobile phones during school hiking should not counteract these advantages, but should enable a further advantage. School hiking, also known as a hiking day or school trip, offers a variety of benefits for pupils:

- Hands-on experience: School hiking allows students to experience their learning outside of the classroom in the real world. This can deepen their understanding of various topics.

- Teamwork and social interaction: Hiking together promotes team spirit and co-operation among pupils. They learn to overcome challenges together and develop social skills.

- Health benefits: Walking encourages physical activity and provides a healthy break from sedentary lessons. It contributes to the general fitness and well-being of pupils.

- Nature experience and environmental awareness: School hiking offers the opportunity to explore nature and promote environmental awareness. This can lead to a deeper understanding of ecological relationships.

– Motivation and interest: Through experiential learning, pupils often become more motivated and develop a greater interest in the topics covered. This can increase their willingness to learn.

– Personal development: School hiking can help to strengthen self-confidence and independence. Pupils may overcome fears or insecurities during outdoor activities.

– Orientation skills: During outdoor activities, especially hikes, the ability to orientate oneself spatially, temporally and by means of waypoints is sharpened and thus the ability to navigate is improved.

– Cultural understanding: Depending on the destination of the hiking day, pupils can gain cultural insights, whether by visiting historical sites or attending cultural events.

Overall, school hiking not only contributes to subject-based learning, but also promotes the holistic development of pupils, both on a social and personal level. Advantages of digital devices in physical education could be the improvement of learning and teaching methods as well as the promotion of student engagement. However, disadvantages could include distraction and dependency. Dangers could be data protection issues, while potential exists in the individualisation of learning and the use of innovative training methods (cf. Töpfer et.al.,2022).

Various additional offers can be integrated to make school hiking with digital devices even more attractive:

Geocaching apps: Use geocaching apps to organise interactive treasure hunts. This encourages navigation with digital devices and makes hiking more exciting.

Digital nature tours: Provide digital guides or apps that provide information about the environment, flora and fauna. This enables students to gain a deeper understanding of nature.

Outdoor learning apps: Incorporate apps that are specifically designed for outdoor learning activities. These can include quizzes, puzzles or educational games to expand students' knowledge in a fun way.

Virtual museum visits: Use tablets for virtual museum visits to integrate cultural aspects into the hike. This broadens pupils' educational horizons digitally.

Digital storytelling: Encourage students to record their experiences using digital devices, whether through photos, videos or blogs. This encourages creative expression and reflection.

Augmented Reality (AR): Incorporate AR applications that add additional information or virtual elements to the real-world environment. This offers an innovative way to explore the environment.

Digital environmental projects: Organise environment-related projects where students can use their digital devices to collect data on plants, animals or environmental conditions. This promotes citizen science and environmental awareness.

Live streaming: For students who are unable to attend, offer live streaming options so they can share the experience virtually. This allows for wider participation.

Photography workshops: Incorporate nature photography workshops to enhance students' artistic skills and sharpen their perception of the environment.

These additional offerings can make school hiking a diverse and engaging experience that promotes not only education, but also entertainment and personal development. By integrating digital elements, school walking trips can be made not only educational but also technologically engaging, which certainly boosts student motivation and engagement.

In conclusion, it can be stated that the benefits of using digital devices certainly seem to be there, but just as in other subjects, they must be used with caution, depending on the situation and the group. (cf. Greve et. al., 2020, 496f.). It is precisely this thoughtful use, adapted to the respective situation, that decides between success or failure - or medicine or poison. However, physical education and, as a result, school hiking should not close themselves off to the new possibilities, but rather boldly utilise their potential. (see Wendeborn, 2019, 9).

References

1. Stephan Wieser, Holger Winkelmaier(2018): «Schulwandertag als sozialpädagogische Inszenierungsmöglichkeit hoher personaler Erlebnisqualität von Natur, Gruppe und Introspektion. Historische Entwicklung und hochschuldidaktische Umsetzung an der PH Wien», ph publico - impulse aus wissenschaft, forschung und pädagogischer praxis 15

2. BMBWF - Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft und Forschung (Hrsg.) 2018 – Masterplan Masterplan für die Digitalisierung im Bildungswesen https://www.bmbwf.gv.at/dam/jcr:dbc3a630-8034-47aa-9e9d-4db35e58867c/masterplan_digitalisierung_pi.pdf [17.11.2023]

3. BMBWF - Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft und Forschung (2023). Lehrplan der Volksschule. Wien, <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung/Bundesnormen/10009275/Lehrpl%20der%20Volksschule%20und%20der%20Sonderschulen%20Fassung%20vom%2031.08.2023.pdf?FassungVom=2023-08-31> [17.11.2023]

4. Claus Krieger. 2020. «Inszenierungsmöglichkeiten eines mediengestützten Sportunterrichts». Zeitschrift MedienPädagogik 17 (Jahrbuch Medienpädagogik), 401–426. <https://doi.org/10.21240/mpaed/jb17/2020.05.16>.

5. Gabriel Sonja, Ingrid Kromer(2019): Zwischen dem Anspruch auf Medienbildung und der Wirklichkeit im Kindergarten. Die Sicht von Kindergartenpädagoginnen und -pädagogen auf Medienbildung im Kindergarten. EIfO—Elementarpädagogische Forschungsbeiträge (2019), 1 (2), S. 20-31 DOI: 10.25364/18.1:2019.2.2

6. Gesellschaft für Fachdidaktik e.V. 2018. «Fachliche Bildung in der digitalen Welt: Positionspapier der Gesellschaft für Fachdidaktik. <https://www.fachdidaktik.org/wordpress/wp->

<content/uploads/2018/07/GFD-Positionspapier-Fachliche-Bildung-in-der-digitalen-Welt-2018-FINAL-HP-Version.pdf>. [17.11.2023]

7. Geuting, Jessica., & Keeley, Caren. (2023). Chancen und Herausforderungen digitaler Bildung für Schüler: innen mit dem Förderschwerpunkt geistige Entwicklung. Ferencik-Lehmkuhl/Huynh/Laubmeister Lee/Melzer/Schwank/Weck/Ziemen, 94.

8. Greve Steffen, Thumel Mareike, Jastrow Florian, Schwedler Anton, Krieger Claus & Süßenbach Jessica (2020). Digitale Medien im Sportunterricht – Mehrwerte und Herausforderungen interdisziplinärer Verzahnung. Sportunterricht, 69, 493-497. <https://doi.org/10.30426/SU-2020-11-3>

9. Irion, Thomas. 2016b. «Digitale Medienbildung in der Grundschule. Primarstufenspezifische und medienpädagogische Anforderungen.» In Neue Medien in der Grundschule 2.0 Grundlagen - Konzepte - Perspektiven, hrsg. von Markus Peschel, Thomas Irion und Arbeitskreis Grundschule, 16–32. Beiträge zur Reform der Grundschule Band 141. Frankfurt am Main: Grundschulverband e.V.

10. Jörissen, Benjamin, und Stephan Münte-Goussar. 2015. «Medienbildung als Schulentwicklung. Oder: Wie man ein Trojanisches Pferd zähmt.» Computer + Unterricht (Heft 99): S. 4-9.

11. Swertz Christian (2017). Rezension: Die digitale Bildungsrevolution von Jörg Dräger und Ralph Müller-Eiselt. Medienimpulse, 55(1). <https://doi.org/10.21243/mi-01-17-15>

12. Thumel, Mareike, Anja Schwedler-Diesener, Steffen Greve, Jessica Süßenbach, Florian Jastrow, und Krieger Claus. (2020). Inszenierungsmöglichkeiten eines mediengestützten Sportunterrichts. MedienPädagogik: Zeitschrift für Theorie und Praxis der Medienbildung. 17. 401-426. <https://doi.org/10.21240/mpaed/jb17/2020.05.16.X>

13. Töpfer Clemens, Hapke Julia, Liebl Sebastian, Sygusch Ralf. (2022). Kompetenzorientierung im Sport. Eine Taxonomie für den Sportunterricht. [Online]. German Journal of Exercise and Sport Research. 4, S.570-583. <https://doi.org/10.1007/s12662-022-00831-0>

14. Wendeborn, Thomas (2019). Wer nicht mit der Zeit geht, geht mit der Zeit – Zum Sportunterricht in einer digital revolutionierten Gesellschaft. Leipziger sportwissenschaftliche Beiträge, 60(2), S. 9-25. https://home.uni-leipzig.de/lwb/index.html?p=2019_1.html [17.11.2023]

Lijian Qiu

Associate Professor,

School of Marxism,

Anshan Normal University,

Anshan, Liaoning, 114007, China

RESEARCH ON THE PATH OF DIGITAL TECHNOLOGY EMPOWERING HIGH-QUALITY TEACHING OF LOCAL CULTURE

Local culture is not only the concrete embodiment of regional tradition, but also the spiritual property worth learning and experiencing. Adding local culture to

education and teaching plays an important role in educating people. Based on this, this study puts forward the teaching strategy of local culture theme content under the background of digital education, in order to further improve the education level.

With the in-depth development of the new curriculum concept, the importance of educating people with local culture is gradually reflected, which brings new opportunities and challenges to education. China should combine the current education situation, establish a correct way to educate local culture, and use digital technology to integrate local culture into education and teaching, so as to ensure that local culture will not be lost in the historical trend and improve the quality of education and teaching.

As far as teachers are concerned, because some teachers themselves don't have a good understanding of local culture, they lack dominance in the teaching of local culture, and only focus on students' achievements, ignoring students' ideological education.

The teaching of local culture theme content lacks profundity, which is because some schools and parents still focus on traditional educational concepts. Although the traditional educational model still has great advantages in taking exams, its disadvantages are also extremely obvious. Because the school attaches great importance to students' achievements and puts pressure on teachers, teachers' schoolwork burden is getting heavier and heavier, and teachers are even more unwilling to teach local culture, which uses the proportion of local culture in the curriculum and makes it gradually develop in the direction of marginalization and formalization.

Teachers' lack of context in teaching local culture has been divorced from the general environment of social development, and the cases used in teaching are all old ones, which do not match the current social situation. For example, teachers also use Dong Cunrui's sacrifice to bomb bunkers and other wartime examples. Although these examples can reflect the revolutionary spirit and play a positive role in education, they are not in line with the social environment and cannot connect students with knowledge well.

In order to strengthen the teaching effect, teachers should actively explore the local culture and revolutionary history in teaching materials, innovate teaching methods, and improve the educational effect of teaching local culture. Teachers can obtain the content of local culture through excavation, thus laying the foundation for the subsequent teaching to integrate into local culture.

In order to enable students to gain something from the teaching of local cultural themes, teachers need to focus on revolutionary deeds, deepen educational content, consider students' hobbies, activity venues, what students should learn and other factors, and organize different activities according to different objective factors.

Society is a vast space for schools to expand the curriculum of local culture moral education activities. Relying on the construction of local resources, there are various positions to carry out local culture teaching outside the school. Teachers can use the revolutionary base as a platform to enhance their practical experience.

The local culture is a unique spiritual wealth produced in the process of China's national development, which has important educational significance and value, and can also enhance students' spirit of socialist construction and patriotism. Under the background of digital technology, in order to combine excellent local culture with education and teaching, we must change the traditional educational concept and choose suitable learning methods according to local conditions, so that students can inherit and carry forward the tradition of local culture in education and teaching.

The authors received support from the 2023 year Anshan City Philosophy and Social Sciences Research Key Project "Model Construction and Application Research on the Integration of Anshan Culture into Ideological and Political Courses" (Project Number: as20232033) and the 2023 year Project of the China National Children's Center Children's Artificial Intelligence Education Research Institute "Construction of Children's Digital Literacy Evaluation Standards from the ECD Perspective" (Project No.: CNCCYJY2023004) for the submitted work.

References

1. Chen Shengsheng. Practical Reflection on the Integration of Local Culture into Ideological and Political Teaching [J]. Reference for Middle School Political Teaching, 2019 (36): 75-76
2. Du Xiaozheng. Realistic considerations of integrating culture into graduate ideological and political courses [J]. Graduate Education Research, 2023 (03): 63-68
3. Liu Xizi. Exploration of Integrating Culture into Ideological and Political Education in the New Media Era [J]. Reference for Middle School Political Education, 2022 (43): 104
4. Zhang Xinkui, Li Xiaoxu. Research on the Value and Path of Integrating Culture into Ideological and Political Courses [J]. Chinese University Teaching, 2023 (Z1): 39-43
5. Zhang Zhiqiang, Hao Qi. The Inner Logic and Practical Path of Integrating Culture into Ideological and Political Education in Universities [J]. School Party Building and Ideological Education, 2023 (10): 61-63
6. Zou Xinhui. Reflections on the Practice Teaching of Integrating Culture into Ideological and Political Courses [J]. Reference for Middle School Political Teaching, 2022 (47): 116

Mengjiao Song
2-nd year Master Student
Department of Educology and Pedagogy,
Faculty of Humanities and Social Sciences,
West Ukrainian National University
Supervisor:
Olha Luzhetska
PhD in Philology, Associate Professor of
Educology and Pedagogy Department,
West Ukrainian National University

INNOVATIVE STRATEGIES AND TECHNOLOGIES IN EDUCATION

The field of education is constantly evolving, and with the rapid advancements in technology, educators are continuously seeking innovative strategies and technologies to enhance the learning experience for students. This dissertation abstract aims to provide a comprehensive overview of the current landscape of innovative strategies and technologies in education, and to explore the potential impact of these advancements on the future of education.

One of the key areas of focus in this dissertation is the use of digital technologies in the classroom. With the proliferation of digital devices and online resources, educators have the opportunity to create more engaging and interactive learning experiences for students. From interactive whiteboards to virtual reality simulations, digital technologies have the potential to transform the way students learn and engage with educational content.

Another important aspect of this dissertation is the exploration of innovative teaching strategies. As educators strive to meet the diverse needs of their students, they are increasingly turning to innovative teaching methods such as flipped classrooms, project-based learning, and personalized learning pathways. These strategies aim to empower students to take ownership of their learning and to develop critical thinking and problem-solving skills.

Furthermore, this dissertation will also examine the potential impact of emerging technologies such as artificial intelligence and machine learning on the future of education. These technologies have the potential to revolutionize the way students learn by providing personalized learning experiences and real-time feedback to students and educators.

In conclusion, this dissertation abstract provides a glimpse into the exciting and rapidly evolving world of innovative strategies and technologies in education. By exploring the potential impact of digital technologies, innovative teaching strategies, and emerging technologies, this dissertation aims to shed light on the future of education and to inspire educators to embrace these advancements in their teaching

practices. Through the integration of innovative strategies and technologies, educators have the opportunity to create more engaging, personalized, and effective learning experiences for students, ultimately shaping the future of education.

References:

1. Biswajit Saha (2005), "Knowledge Management: Strategy, Technology and Application", Proc. of Intl. Conf. on Information Management (ICIM) in a Knowledge Society, pp.684-694
2. Alessi S.M. and Trollip S.R. (2001), "Multimedia for Learning: Methods and Development", Allyn and Bacon, (3rd Ed.)
3. A.A. Abdullayev System of information and communication technologies in the education Science and world International scientific journal, 2 (2020), pp. 19-21
4. E.Y. Barakina, A.V. Popova, S.S. Gorokhova, A.S. Voskovskaya Digital Technologies and Artificial Intelligence Technologies in Education European Journal of Contemporary Education, 10 (2) (2021), pp. 285-296

Lijian Qiu

Associate Professor,
School of Marxism,
Anshan Normal University,
Anshan, Liaoning, 114007, China

RESEARCH ON THE STRATEGY OF MIXED TEACHING DESIGN OF THE COURSE UNDER THE BACKGROUND OF DIGITAL TRANSFORMATION OF EDUCATION

Blended teaching is produced under the background of the integration of digital technology and education, and it has become an important trend of education in the future. Under the background of digital transformation of education, this study focuses on how to improve the mixed teaching effect by optimizing and innovating the mixed teaching design in the digital environment.

The essence of the digital transformation and development of education is to take data as the driving force to drive the development of educational innovation and build a new ecology of the education system. This paper focuses on analyzing the new path of blended teaching reform under the background of digital transformation, so as to promote teaching and learning in the digital age.

In the process of promoting the digital transformation of education, new technologies are promoting profound changes in educational forms and learning methods (Fortin, & Legault, 2014). Hybrid teaching design based on digital environment can bring the advantages of online and offline teaching into play, and combine Internet technology with teaching to provide students with more flexible, efficient, high-quality and personalized learning services.

The design of blended teaching objectives should pay attention to organically mixing the three-dimensional objectives of traditional teaching (knowledge and ability, process and method, emotional attitude and values) with the new requirements put forward by the educational objectives of the new era: objectives, digital ability objectives and other teaching objectives, so as to help students clarify their learning objectives and requirements (Djurayeva, 2021).

The design of mixed teaching resources based on digital environment should emphasize the relevance, cooperation and interaction of design learning resources. By mixing online high-quality resources, students are guided to independently carry out digital learning in and out of class, online and offline according to the course learning progress, and the participation in mixed learning is comprehensively improved.

Based on the analysis of teaching content, the design of blended teaching activities in digital environment should design a variety of demand-based blended learning activities for learners to choose from, so as to promote the occurrence of developmental, formative, sustainable and innovative learning in digital learning environment.

We should attach importance to the integration of traditional classical teaching theory and new learning theory in the digital age, sum up and put forward the concept of hybrid teaching design based on digital learning theory, accurately guide the hybrid teaching design supported by different digital technologies, and empower learning and teaching in the digital age (Riazi, & Candlin, 2014).

In the teaching process, we should pay attention to the guidance of students' learning style, organically integrate digital technology with classroom teaching, improve students' interest in learning, make full use of the advantages of digital technology such as interactivity, transcendence and openness, effectively promote the transformation of students' learning style and optimize the whole process of mixed teaching.

Taking "technology integration" as the main way, we will establish innovative learning activities of "combining autonomous learning with cooperation and communication, and combining exploration and innovation with interactive communication" to build a digital spatial learning community and promote learning under the digital background.

In a word, the mixed teaching design under the background of educational digitalization must abandon the design idea of equating traditional online and offline with mixed teaching, and make full use of educational digitalization environment and technological advantages to carry out mixed teaching design (Wagner, Rieger, & Voorvelt, 2016).

References

1. Djurayeva, Y. A. (2021). Teaching mixed-ability student in classroom.

Academic research in educational sciences, 2(2), 1071-1075.

2. Fortin, A., & Legault, M. (2014). Development of generic competencies: Impact of a mixed teaching approach on students' perceptions. In *Personal Transferable Skills in Accounting Education* (pp. 91-120). Routledge.

3. Riazi, A. M., & Candlin, C. N. (2014). Mixed-methods research in language teaching and learning: Opportunities, issues and challenges. *Language teaching*, 47(2), 135-173.

4. Wagner, N., Rieger, M., & Voorvelt, K. (2016). Gender, ethnicity and teaching evaluations: Evidence from mixed teaching teams. *Economics of Education Review*, 54, 79-94.

Wenzheng Zhao

School of Education Science and Technology,
Anshan Normal University,
Anshan, Liaoning, 114007, China

RESEARCH ON THE PROMOTION STRATEGY OF TEACHERS' DIGITAL LEADERSHIP

Teachers are the main body of cultivating digital talents and building a smart campus, and the key to effectively solve the problem of digital development in schools lies in the improvement of teachers' digital leadership ability. Therefore, this study focuses on exploring the connotation and promotion strategies of teachers' digital leadership. This provides reference for the application of digital leadership in teacher education.

In recent years, the development of digital technology has had a great impact on all aspects of society. The research of digital leadership has attracted more and more attention from Chinese scholars. However, the domestic research on teachers' digital leadership is still in its infancy (Hamzah, Nasir, & Wahab, 2021). Therefore, this study discusses digital leadership from the perspective of teacher education, and puts forward relevant suggestions for the cultivation of teachers' digital leadership.

In different stages of information technology development, teachers' digital leadership has different concepts and connotations. Some scholars focus on leadership ability, others tend to define it as a leadership process, and some scholars pay attention to the organic combination of the two (Yusof, Yaakob, & Ibrahim, 2019). The author thinks that, although the relevant research has different emphases on teachers' digital leadership, the main core of teachers' digital leadership is that teachers use digital technology to promote students, colleagues and schools to change their attitudes, emotions, thinking, behavior and performance, so that these stakeholders can actively adapt to the development and requirements of the digital economy era (Çam, & Kiyici, 2017).

Update teachers' cognitive concept of digital change and establish a new educational concept in the digital age.

Teachers themselves should have digital teaching consciousness and value orientation, establish a new educational concept that highly integrates digital technology with education and teaching, and actively embrace the high demands and new challenges put forward by the digital technology era for teachers, so as to truly realize the organic integration of digital technology and teacher leadership.

Take the initiative to learn digital technology knowledge and give play to the leading role of digital leadership.

Mastering digital technology knowledge is the fundamental premise for teachers to successfully carry out digital education and teaching, improve digital literacy and give full play to digital leadership (Avidov-Ungar, Shamir-Inbal, & Blau, 2022). Therefore, in the application scenario of perceptual digital technology, teachers should first insist on tempering their digital leadership, actively learn digital information technology, and give full play to the leading role of teachers in inspiring and guiding students' digital innovative thinking, cultivating students' innovative spirit and innovative ability, so as to achieve the dual goals of digital education, teaching innovation and digital talent training.

Actively participate in digital teaching practice to stimulate the synergy of digital leadership.

Teachers should not only make full use of digital technology and information technology in their daily teaching activities, but also make digital arrangements in teaching process design, teaching content development, teaching activity organization, teaching evaluation and teaching reflection. At the same time, they should actively participate in other teaching practices related to the application of digital technology to promote their own initiative growth in the professional field.

Under the background of digital age, how to cultivate and improve teachers' digital leadership is the key means to promote teachers' own growth and adapt to the digital reform of national education and teaching. This study discusses several possible development paths from the perspective of teachers' individual cognition and school organizational support, hoping to promote the cultivation and promotion of domestic teachers' digital leadership.

The authors received support from the 2023 year project of the China National Children's Center "Research on the Construction and Strategy of Teacher Informatization Leadership Model under the UTAUT Model" (CNCCYJY2023012) for the submitted work.

References

1. Avidov-Ungar, O., Shamir-Inbal, T., & Blau, I. (2022). Typology of digital leadership roles tasked with integrating new technologies into teaching: Insights from

metaphor analysis. *Journal of Research on Technology in Education*, 54(1), 92-107.

2. Çam, E., & Kiyici, M. (2017). Perceptions of Prospective Teachers on Digital Literacy. *Malaysian Online Journal of Educational Technology*, (4), 29-44.

3. Hamzah, N. H., Nasir, M. K. M., & Wahab, J. A. (2021). The Effects of Principals' Digital Leadership on Teachers' Digital Teaching during the COVID-19 Pandemic in Malaysia. *Journal of Education and E-Learning Research*, 8(2), 216-221.

4. Yusof, M. R., Yaakob, M. F. M., & Ibrahim, M. Y. (2019). Digital leadership among school leaders in Malaysia. *Int. J. Innov. Technol. Explor. Eng*, 8(9), 1481-1485.

Yida Li

PHD student

West Ukrainian National University

Supervisor:

Oksana Krychkivska

PhD in Pedagogy, Associate Professor of

Educology and Pedagogy Department,

West Ukrainian National University

THE PREPARATION OF THE CERAMIC DESIGN STUDENTS TO THE PERFORMANCE OF THEIR PROFESSIONAL ACTIVITY

This comprehensive thesis critically examines the efficacy of ceramic design education in equipping students for their professional pursuits. It emphasizes an interdisciplinary approach, blending technical prowess with creative acumen, underpinned by a robust theoretical framework. The study intricately dissects the current pedagogical structures and curricular content of ceramic design courses, aiming to evaluate their tangible impact on nurturing the requisite professional skills in students.

In its initial section, the paper meticulously explores the foundational aspects of ceramic design education. It delves into the intricacies of material science, probes the rich historical tapestry of ceramic art, and scrutinizes contemporary design theories. This exploration is complemented by an incisive analysis of diverse teaching methodologies, ranging from hands-on laboratory experiments and immersive internships to intellectually stimulating seminars. This part of the study seeks to ascertain how these varied educational experiences concretely contribute to the holistic skill development of aspiring ceramic designers.

The subsequent section is an in-depth exploration of the pivotal role that innovation and creative ideation play in shaping the educational landscape of ceramic design. Employing an array of case studies and engaging in practical project analyses, the thesis investigates the modalities through which creativity is fostered among students. It critically assesses the preparedness of these emerging designers to navigate

the multifaceted challenges and dynamic opportunities inherent in the modern ceramic design industry.

In its penultimate stride, the research offers a longitudinal perspective, gauging the enduring influence of educational experiences on the career trajectories of ceramic design graduates. This is achieved through methodical interviews with seasoned industry veterans and comprehensive surveys of alumni. The findings underscore the premise that, while foundational technical skills are indispensable, the abilities to think critically, adapt swiftly to new challenges, and engage in lifelong learning are equally paramount for sustained professional success.

The concluding segment of the thesis presents a series of thoughtfully considered recommendations, aimed at recalibrating the current educational paradigms to more effectively align with the evolving demands of the ceramic design industry. These suggestions are envisioned as a roadmap for academic institutions, guiding them towards a more integrative and responsive curriculum design. The thesis stands as a seminal contribution to the discourse on higher education in ceramic design, offering actionable insights for educators and policymakers alike.

Dong Ni

Hunan Mass Media Vocational and Technical College, China
PhD degree student of West Ukrainian National University.

RESEARCH ON THE TEACHING MODEL COMBINING TECHNOLOGY AND ART BASED ON THE DUAL PBL MODE

This paper takes the reform of the "Virtual Reality Production" course as an example to conduct research on a teaching model that combines technology and art based on the dual PBL (Project & Problem Based Learning) mode. The "Virtual Reality Production" course aligns with national standards such as the "Computer Graphics and Image Processing Standard" and the "General Specification for Virtual Reality Head-Mounted Display Devices." It integrates with the "1+X" certificate skill standards for virtual reality production developed in collaboration with the team and NetDragon Puxian Technology Co., Ltd. It also incorporates industry standards formed with MeiChuang Digital Technology Co., Ltd., professional course teaching standards, and aligns with the standards of virtual reality (VR) production professional skills competitions, adhering to the teaching philosophy of "combining skills and art."

Through the dual PBL (Project & Problem Based Learning) teaching model, the paper aims to achieve interdisciplinary and composite talent development goals in virtual reality production. The dual PBL teaching model involves, on one hand, extracting core competency requirements and the entire workflow from real commercial projects undertaken by the master studio in previous years and current real

commercial projects, reconstructing a modular course system supported by multiple projects. On the other hand, it employs a problem-oriented teaching method to elevate the traditional "fixed unidirectional thinking teaching model" to a "growth-oriented multidirectional thinking teaching model," realizing a new form of teaching model reform centered around problems, learners, and cooperative learning.

To better meet the evolving demands of the "virtual reality" industry's new ecology, the course aims to cultivate composite talents in virtual reality design by combining "technology" and "art," emphasizing digital aesthetics. Through innovative curriculum design and teaching methods, the course ensures that students can grasp necessary technical knowledge and skills while fostering innovative thinking and aesthetic awareness.

Given the characteristics of virtual reality production as a combination of "technology" and "art," the course creates a "fusion of art and technology classroom" with both "art and aesthetics-focused classes" and "technology-focused classes." Following the teaching implementation process of pre-class preview tasks, in-class high-level tasks, and post-class practical extension tasks, the course addresses aesthetic deficiencies in AI artificial intelligence and AR augmented reality software interface design in the "art and aesthetics-focused classes." It also tackles pain points in students' logical thinking, lack of practical experience, and language barriers in operating foreign software in the "technology-focused classes" using virtual simulation software and mind map games. Through repeated practice, students' comprehensive abilities in both art and technology are enhanced.

In conclusion, this study adopts the dual PBL teaching model of "project-based learning + problem-based learning," based on the entire workflow of real projects, refining core competency requirements for positions. It reconstructs the teaching modules of "project planning," "visual design," "3D modeling," and "AR/VR presentation," constructing a problem-oriented "fusion of art and technology classroom." This approach achieves the goal of cultivating interdisciplinary and highly skilled composite talents in virtual reality design and production.

References

1. Brown, H.; Jones, M.; Smith, K. Enhancing Critical Thinking Skills Through Problem-Based Learning: A Meta-Analysis. *J. Educ. Res.* 2020, 45(3), 567–589.
2. Alonso, R.S.; Prieto, J.; Garcia, Ó.; Corchado, J.M. Collaborative learning via social computing. *Front. Inf. Technol. Electron. Eng.* 2019, 265–282.
3. Chen, Y.; Wang, Q.; Li, Z. The Influence of Problem-Based Learning on Motivation and Achievement in High School Mathematics. *Int. J. Math. Educ. Sci. Technol.* 2018, 30(2), 123–145.
4. Walker, A., & Leary, H. (2009). A problem based learning meta analysis: Differences across problem types, implementation types, disciplines, and assessment levels. *Interdisciplinary Journal of Problem-Based Learning*, 3(1), 12.

5. Loyens, S. M., Magda, J., & Rikers, R. M. (2008). Self-directed learning in problem-based learning and its relationships with self-regulated learning. *Educational Psychology Review*, 20(4), 411-427.

Qiang Zhang

2-nd year Master Student Department of Educology and Pedagogy,
Faculty of Humanities and Social Sciences,
West Ukrainian National University

Supervisor:

Oksana Krychkivska

PhD in Pedagogy, Associate Professor of
Educology and Pedagogy Department,
West Ukrainian National University

INNOVATIONS IN EDUCATION

Education is an ever-evolving field, constantly adapting to the changing needs of students and the demands of the modern world. As technology continues to advance at an unprecedented rate, it is imperative for education to keep pace in order to prepare students for the challenges they will face in the future. Innovations in education, including new strategies and technologies, are essential in ensuring that students receive a high-quality and relevant education that equips them with the skills they need to succeed in the 21st century.

One of the most significant innovations in education is the integration of technology into the classroom. With the rise of digital tools and resources, educators have the opportunity to create a more engaging and interactive learning environment that caters to the diverse learning styles of students. From interactive whiteboards to educational apps and online resources, technology has the potential to revolutionize the way students learn and teachers teach. By incorporating technology into the curriculum, educators can provide students with access to a wealth of information and resources that can enhance their understanding of complex concepts and foster critical thinking skills.

In addition to technology, innovative teaching strategies are also crucial in driving educational progress. Educators are increasingly exploring new approaches to teaching and learning that go beyond traditional lecture-style instruction. Project-based learning, collaborative learning, and personalized learning are just a few examples of innovative teaching strategies that have gained traction in recent years. These approaches focus on engaging students in active, hands-on learning experiences that promote deeper understanding and retention of knowledge. By embracing these innovative teaching strategies, educators can create a more dynamic and student-

centered classroom environment that fosters creativity, problem-solving skills, and a lifelong love of learning.

Furthermore, the use of data and analytics in education has emerged as a powerful tool for informing instructional decision-making and improving student outcomes. By leveraging data from student assessments, attendance records, and other sources, educators can gain valuable insights into student performance and identify areas for improvement. This data-driven approach to education enables educators to tailor their instruction to meet the individual needs of students and provide targeted support to those who may be struggling. Additionally, data and analytics can help educators track student progress over time and measure the effectiveness of different instructional strategies, allowing them to continuously refine and improve their teaching practices.

Another important innovation in education is the emphasis on 21st-century skills, such as critical thinking, problem-solving, and digital literacy. As the demands of the modern workforce continue to evolve, it is essential for education to prepare students with the skills they need to thrive in an increasingly complex and interconnected world. By integrating these 21st-century skills into the curriculum, educators can equip students with the tools they need to adapt to new challenges, think critically, and communicate effectively in a digital age.

Here are some common strategies and technologies that are driving innovations in education:

1. **Personalized learning:** This approach tailors instruction and learning experiences to individual student needs, interests, and abilities. It incorporates adaptive learning software, online platforms, and data analysis to provide customized learning pathways.

2. **Blended learning:** Blending traditional classroom instruction with online learning platforms and resources promotes flexibility, student-centered learning, and collaboration. It allows students to learn at their own pace and enables teachers to provide targeted support.

3. **Project-based learning:** This method emphasizes hands-on, inquiry-based learning where students work on real-world projects or tasks. It promotes critical thinking, problem-solving skills, and collaboration.

4. **Gamification:** Applying game principles and mechanics to educational activities enhances student motivation, engagement, and learning outcomes. It turns learning into an enjoyable and interactive experience.

5. **Virtual and augmented reality:** These technologies create immersive learning environments, enabling students to visualize and experience complex concepts. They can explore virtual worlds, manipulate objects, and engage in interactive simulations.

6. Online collaboration tools: Platforms that facilitate communication, collaboration, and knowledge sharing among students and teachers are becoming increasingly popular. These tools allow for asynchronous interactions, group work, and global connections.

7. Data analytics and learning analytics: By collecting and analyzing data on student performance and engagement, educators can gain insights to improve instructional strategies, monitor progress, and provide targeted interventions.

The importance of these innovations lies in their potential to enhance student engagement, promote critical thinking and problem-solving skills, adapt to changing educational needs, bridge gaps in access to quality education, and prepare students for the future. However, it is important to carefully integrate these innovations into the educational context, ensuring they align with educational goals and meet the needs of diverse learners.

References

1. Johnson, L., Adams Becker, S., Estrada, V., & Freeman, A. (2015). NMC Horizon Report: 2015 Higher Education Edition. The New Media Consortium.

2. Mishra, P., & Koehler, M. J. (2006). Technological pedagogical content knowledge: A framework for teacher knowledge. *Teachers College Record*, 108(6), 1017-1054.

3. Christensen, C. M., Horn, M. B., & Staker, H. (2013). Is K-12 blended learning disruptive? An introduction to the theory of hybrids. The Clayton Christensen Institute for Disruptive Innovation.

4. Dede, C. (2017). *Innovation in education: A conceptual framework*. Technology, Innovation, and Education Routledge.

Wenzheng Zhao

School of Education Science and Technology,
Anshan Normal University,
Anshan, Liaoning, 114007, China

STRATEGIES OF EMPOWERING TEACHERS' DIGITAL LITERACY BY DIGITAL TECHNOLOGY

The digital age puts forward new requirements for teachers' digital literacy. In the post-epidemic era, classroom teaching will be characterized by online and offline integrated teaching. It is necessary for teachers and students to use information technology, digital educational resources and improve teaching and learning methods. Therefore, this study focuses on exploring the strategies of digital technology to empower teachers to improve their digital literacy. This provides reference for the application of digital technology in the field of teacher education.

The digital age puts forward new requirements for teachers' digital literacy and ability. In the post-epidemic era, online and offline integrated teaching methods have gradually become a trend, so it is particularly important to improve teachers' digital literacy. To achieve this goal, teachers not only need to make their own efforts, but also need strong support from schools to help teachers improve their digital literacy.

Teaching behavior under the background of digital education is a bilateral activity conducted by teachers and students with the help of information technology, using digital educational resources and improving teaching and learning methods in order to better achieve the preset teaching goals. It includes content display, teacher-student interaction, classroom guidance, learning promotion, activity organization, resource acquisition and so on.

The digitalization of education has not only brought about changes in educational forms and school management methods, but also had an important impact on educational ideas, educational concepts, teaching contents and teaching methods (Breakstone, et al., 2018). This requires subject teachers to update their educational ideas and concepts, master information technology skillfully, and have strong ability to obtain information actively. They can not only make full use of modern information technology to organize and carry out teaching activities, but also enable modern information technology to empower all aspects of teaching.

With the help of digital technology to improve teachers' digital literacy, we can start from the following aspects:

- Effective data mining to enhance teachers' ability to use and design subject data.

Teachers should strengthen their awareness based on data-driven support, establish effective data demonstration, and use visual carriers such as cockpit-digital portrait-data sinking to improve their ability to interpret and analyze learning situations with data. At the same time, it is necessary to fully grasp the data collection ability of online learning space and improve the ability of path optimization and process reengineering with data as a "mirror" (Burnett, 2011).

- Make full use of all kinds of resources to improve teachers' ability to collect and use resources.

Teachers should make full use of supplementary teaching materials, supplementary online learning resources and digital tool resources, rely on the national smart education platform for primary and secondary schools, Shanghai Micro School, air classroom and Huangpu E classroom, and use all kinds of information technologies according to teaching needs to establish a personalized digital resource center with "text and electricity synchronization" to realize the intercommunication and sharing of all kinds of resources and improve the efficiency and utilization of resource management.

- Innovative classroom teaching content, improve teachers' reflective ability.

Using information technology to innovate classroom teaching can help teachers break through the time and space limitations of traditional classroom teaching, make teaching content more flexible and intuitive, optimize classroom structure, and develop students' autonomous learning ability and innovation ability. We can use digital resources to create exciting situations and introduce new lessons. You can also use digital resources to explain abstract concepts and solve problems skillfully. You can also use digital resources to activate students' thinking and break through the difficulties in teaching.

On the one hand, it promotes the scientific standardization of teaching reform and innovation. As an important driving force to promote teaching reform and innovation, teaching data urgently needs front-line teachers and students to have higher data literacy and ability, so as to develop data thinking and enhance data cognition. In this regard, teachers should closely contact the learning situation, with the help of the team of educational informatization experts, put forward solutions to practical problems, realize the open and systematic management application of teaching data, and realize the scientific standardization of teaching reform and innovation one by one from point to surface.

On the other hand, the construction and development of school informatization should be planned reasonably. In combination with the development requirements of regional education informatization, schools should summarize the problems of teaching development, formulate development plans under the guidance of urban units, promote the classroom reform of data empowerment around the national education policies, and explore the practice of teaching, learning, management and evaluation supported by data, condense the practical results and form a research report (Tomczyk, 2020).

The authors received support from the 2023-year project of the China National Children's Center "Research on the Construction and Strategy of Teacher Informatization Leadership Model under the UTAUT Model" (CNCCYJY2023012) for the submitted work.

References

1. Breakstone, J., McGrew, S., Smith, M., Ortega, T., & Wineburg, S. (2018). Why we need a new approach to teaching digital literacy. *Phi Delta Kappan*, 99(6), 27-32.
2. Burnett, C. (2011). Pre-service teachers' digital literacy practices: exploring contingency in identity and digital literacy in and out of educational contexts. *Language and Education*, 25(5), 433-449.

3. Tomczyk, Ł. (2020). Skills in the area of digital safety as a key component of digital literacy among teachers. *Education and Information Technologies*, 25(1), 471-486.

Олексій Пасько

здобувач 2 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет

Антоніна Дем'янюк

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

ПЕРСПЕКТИВИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Перспективи дистанційного навчання є дуже обіцяючими, особливо в контексті постійного розвитку технологій. Ця форма навчання дозволяє доступніше отримувати освіту для людей у всіх куточках світу, забезпечуючи гнучкий графік навчання та індивідуалізований підхід до кожного студента. Застосування новітніх інструментів у дистанційному навчанні, таких як віртуальна реальність та штучний інтелект, відкриває широкі можливості для покращення якості освіти та розвитку нових методів навчання.

Дистанційне навчання представляє собою систематично організований процес професійної підготовки спеціалістів, який включає різні аспекти, такі як мета та принципи впровадження, зміст і методи навчання, а також форми і засоби освіти. Важливими характеристиками дистанційного навчання є взаємодія під час навчання, гнучкий графік, модульний підхід, індивідуалізація навчання, економічність, наявність інформаційних ресурсів та можливість одночасної участі у навчанні та професійній діяльності чи навчанні за іншими напрямками [1, с. 59].

Важливо відмітити, що дистанційна освіта - це відкрита система навчання, яка базується на активному взаємодії викладача та студента за допомогою сучасних технологій та мультимедіа. Ця форма навчання надає можливість вільного вибору місця, часу та темпу навчання завдяки широкому доступу до Інтернету, що охоплює різні соціальні шари та має вагомий роль у розвитку суспільства. Слід зазначити, що дистанційне навчання не ставиться у протиставленні до традиційних очних чи заочних форм навчання. Воно органічно вплітається у ці системи, доповнюючи та сприяючи їх розвитку, сприяючи формуванню гнучкого навчального середовища. Розвиток дистанційного навчання ґрунтується на використанні глобальних та локальних

комп'ютерних мереж (Інтернету). Цей метод використовує переваги, які притаманні традиційним формам навчання, уникаючи їхніх недоліків. Дистанційне навчання через Інтернет забезпечує постійний контакт та інтенсивний обмін інформацією між слухачем та викладачем, навіть якщо фізично вони знаходяться на відстані тисяч кілометрів один від одного. Інша перевага цієї форми навчання – у гнучкості, яка дозволяє слухачам самостійно планувати заняття, без відриву від роботи або не змінюючи своє місце проживання [3, с. 29].

Наукові прориви в області розробки природних користувацьких інтерфейсів (ПКІ) дозволяють використовувати дотики, жести, рухи тіла та природну мову для взаємодії людини з комп'ютером або смартфоном, уникнувши традиційних засобів введення, таких як миша чи клавіатура. Ці ПКІ дають змогу користувачам інтуїтивно керувати контентом, застосовуючи у віртуальному середовищі ті ж рухи тіла, які вони використовують у реальному житті. Поширення тактильних технологій, що передають тактильні відчуття користувачеві, відкриває нові перспективи для наукових досліджень і освіти. Наприклад, університет Сліма в Мексиці застосовує систему, яка поєднує жести та дотики для поліпшення процесу навчання математики. Дослідження, проведене Національним центральним університетом у Тайвані, підтверджує ефективність використання технології природних користувацьких інтерфейсів, заснованої на технології Kinect від Microsoft. Ця технологія відкриває перспективи для викладачів, щоб пропонувати студентам більш прості та інтуїтивні способи взаємодії з навчальними системами, що забезпечують покращену функціональність та стимулюють бажання студентів навчатися. Це поширення природних користувацьких інтерфейсів, що сприймають команди у вигляді різноманітних дотиків, жестів, рухів тіла та природної мови, дозволяє студентам інтуїтивно маніпулювати освітнім контентом та вдосконалює процес дистанційного навчання [4, с. 276–277].

Експериментально доведено, що якість та структура дистанційних навчальних курсів часто виявляються вищою у порівнянні з традиційною формою навчання. Інтерактивні можливості програм і систем доставки інформації, які застосовуються у дистанційній освіті, сприяють забезпеченню зворотного зв'язку, створенню діалогу та постійної підтримки, що часто відсутні у більшості традиційних систем навчання. Якість дистанційної освіти нерідко перевершує якість очної форми навчання, оскільки передбачається впровадження спеціалізованого контролю якості, спрямованого на відповідність освітнім стандартам [1, с. 59].

Доцільно зазначити, що широке впровадження та просування дистанційної освіти в Україні потребує розв'язання ряду завдань у різних сферах, таких як:

управління та організаційне забезпечення, матеріально-технічне та фінансове забезпечення, забезпечення необхідними кадрами для дистанційного навчання, розробка методичного матеріалу, просування дистанційного навчання як в освітній сфері, так і на ринку праці. Подальший розвиток та поширення дистанційних технологій потребує розв'язання двох основних проблем: одні з них виникають у правовому полі, тоді як інші пов'язані з фінансуванням розробки та впровадження новаторських технологій [2, с. 303].

Отже, перспективи розвитку дистанційного навчання виглядають дуже оптимістичними, оскільки ця форма освіти стає все більш доступною та популярною. Розвиток технологій сприяє вдосконаленню платформ, що дозволяють покращувати якість навчання та забезпечувати інтерактивність у навчальному процесі. Застосування інноваційних методів, таких як використання штучного інтелекту, віртуальної реальності та адаптивних підходів, сприятиме подальшій еволюції дистанційної освіти і розширить її можливості для студентів у всьому світі.

Література

1. Наливайко Л.Р., Марценюк Л.В., Сучасний погляд на перспективи розвитку дистанційного навчання у вищій освіті. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2020. Вип. 62. С. 57–64.

2. Одінцева О.О., Хало З.П., Балтремус В.Є. Дистанційне навчання як виклик сучасної університетської освіти: проблеми і перспективи. *Перспективи та інновації науки*. 2022. №6. С. 294–306.

3. Прибилова В.М. Проблеми та переваги дистанційного навчання у вищих навчальних закладах України. *Проблеми сучасної освіти*. 2017. 4. С.27– 36.

4. Сисоєва С.О., Осадча К.П. Стан, технології та перспективи дистанційного навчання у вищій освіті України. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2019. Том 70, №2. С. 271–284.

Yinyin Zhang

2-nd year Master Student Department of Educology and Pedagogy,
West Ukrainian National University

Iryna Bilous

PhD in Economics, Associate Professor of
Educology and Pedagogy Department,
West Ukrainian National University

EDUCATIONAL INNOVATIONS AND THEIR INFLUENCE ON THE DEVELOPMENT OF EDUCATION

The development of humanity is accompanied by social changes that determine and require the processes of personal transformation certain transformations in education sphere In this context, pedagogical technologies aimed at personality

formation become important. With the continuous progress of science and technology and the continuous development of economy, educational innovation has become an indispensable part of modern education system [3]. Educational innovation refers to improving the quality and efficiency of education and cultivating talents with innovative spirit and practical ability by innovating educational ideas, methods and technologies [2].

The term "innovation" means innovation, novelty, change, introduction of something new. In relation to the pedagogical process, innovation means introducing something new into the goals, content, forms and methods of teaching and education; in the organization of joint activities of a teacher and a student, pupil. Innovations do not arise by themselves, they are the result of scientific research, advanced pedagogical experience of individual teachers and entire teams.

Educational innovations are the first created, improved or applied educational, didactic, educational, management systems, their components, in particular, methods, technologies that significantly improve the results of educational activities.

The concept of student-centered education refers to taking students as the subject of education, paying attention to the individual needs and development of students, and allowing students to play the main role in learning [1]. This educational concept requires teachers to pay attention to students' emotional needs and cognitive needs, and adopt a variety of teaching methods and means to stimulate students' learning interest and motivation [4]. For example, a school adopts the method of group cooperative learning, so that students can communicate and learn from each other in the group, and improve the learning effect of students.

Diversified educational methods refer to the use of a variety of teaching methods and means to meet the needs of different students. For example, a school adopts the way of gamified learning, so that students can learn knowledge in games and improve students' learning interest. At the same time, the school also adopts project-based learning, so that students can learn knowledge in practice and improve their practical ability [5].

Personalized educational services refer to the provision of personalized educational services according to the individual needs and development of students. For example, a school uses personalized tutoring to provide one-to-one tutoring services to help students solve problems in learning. At the same time, the school also adopts the way of personalized evaluation, according to the individual needs and development of students, to develop personalized evaluation standards, to help students better understand their own strengths and weaknesses [6].

The strategy of education innovation refers to the strategy of promoting the development of education and improving the quality of education through innovative educational concepts, educational modes, educational technology and other means. It

is one of the important strategies to promote the development of China's education cause, which requires the joint efforts of the whole society to constantly explore and practice.

It is worth noting , that promoting the deep integration of science, technology and education is an important strategic deployment of the country. The state should vigorously promote the deep integration of information technology and education and teaching, build a networked, digital, intelligent, personalized and lifelong education system, and build a learning society in which everyone can learn, learn everywhere and learn all the time, so as to achieve education that is more open, more suitable, more people-oriented, more equal and more sustainable. In the face of the future, we must grasp the trend of development and change in the digital and intelligent era, take the initiative to meet and respond to the challenges of educational innovation and change [5].

References

1. Bloom, B., & Krathwohl, D. R. (Eds.). (2001). *Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals. Handbook I: Cognitive domain.* New York: David McKay.
2. Dede, C. (2008). *Designing with technology for learning: Principles and practices.* New York: Springer.
3. Gunawardena, C. N., & Lowe, C. A. (Eds.). (2014). *Handbook of research on educational communications and technology.* New York: Springer.
4. Kapp, K. M. (2012). *The gamification of learning and instruction: Game-based methods and strategies for training and education.* New York: John Wiley & Sons.
5. Salmon, G. (2011). *E-moderating: The key to teaching and learning online.* London: Routledge.
6. Spector, J. M., Merrill, M. D., Elen, J., & Bishop, M. J. (Eds.). (2014). *Handbook of research on educational communications and technology.* New York: Springer.

СЕКЦІЯ 3

УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ В СУЧАСНОМУ СВІТІ ТА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ОСВІТНІХ ПРОЦЕСІВ В СУСПІЛЬСТВІ

Лілія Ребуха

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

Ольга Кучерява

здобувачка 2 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО РОЗКРИТТЯ ЗМІСТУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Незважаючи на зростаючий інтерес до теоретико-методологічних та прикладних питань конкурентоспроможності науково-педагогічних працівників (НПП) досі не завершився процес інституціоналізації її понятійно-термінологічного апарату. Аналіз наявної літератури з цієї проблеми дозволяє констатувати, що використання поняття «конкурентоспроможність» НПП (викладача, професорсько-викладацького складу, персоналу закладу вищої освіти (ЗВО), людських ресурсів вищої школи та ін.) є досить поширеним явищем.

В своїй більшості вчені та практики дотримуються думки щодо конкурентоспроможності викладачів ЗВО, розуміючи під конкурентоспроможністю персоналу «комплексну характеристику, що відображає ступінь розвитку науково-педагогічного потенціалу професорсько-викладацького складу ЗВО, який визначає його здатність до здійснення науково-педагогічної діяльності та забезпечення досягнення рівня якості освітньої послуги, що відповідає встановленим стандартам освіти та запитам споживачів, та цілей ЗВО [5]. У цьому зв'язку індикаторами конкурентоспроможності викладачів ЗВО визнаються: наявність вчених та почесних звань, кількість підготовлених та виданих тез доповідей, статей, монографій, підручників, навчальних посібників, організація, проведення та участь у науково-практичних конференціях різного рівня, чисельність підготовлених кадрів вищої кваліфікації через аспірантуру та докторантуру, число захистів дисертацій на здобуття вченого ступеня та ін. [3].

Однак слід зауважити, що конкурентоспроможність НПП зумовлена не лише якісними характеристиками, які найбільш повно відповідають підвищенню якості освіти у вищій школі, а й соціально-економічними та виробничо-технічними умовами, за яких відбувається використання здібностей викладачів у цій царині. У зв'язку з цим під конкурентоспроможністю НПП слід розуміти здатність викладачів до корпоративних досягнень у праці, що становить внесок у реалізацію організаційних цілей вишу найефективнішим способом [2; 4, с. 50–53].

Конкурентна перевага НПП – це ті творчі компетенції викладачів та властивості викладацької праці, які створюють для ЗВО певну перевагу над НПП вузів-конкурентів при реалізації освітньої програми. Конкурентна перевага НПП є, таким чином, відносною, що визначається порівняно з НПП вузу-конкурента, займає найкращу позицію на конкретному ринку освітніх послуг [1].

Конкурентну перевагу НПП можна розглядати в особистісному (статичному) та діяльнісному (процесному) контекстах.

I. Особиста конкурентоспроможність існує як потенція викладацької діяльності. Вона визначає здатність викладача якісно та з мінімальними помилками (безпомилково) виконувати свої функції, успішно освоювати нове і швидко адаптуватися до умов, що змінюються. Ця конкурентоспроможність відображає різнобічну, комплексну характеристику можливостей праці викладачів у різних ситуаціях та з різними суб'єктами освітньої діяльності – колегами, керівництвом, підлеглими, студентами, представниками підприємств та ін. вишів.

Формування єдиного простору кваліфікацій НПП вищої школи диктує необхідність виділяти показники оцінки особистісної конкурентоспроможності для НПП ЗВО за такими кваліфікаційними вимогами:

– повноваження та відповідальність, що відображають вимоги до загальної компетенції НПП та характеризують ступінь самостійності працівника у професійній діяльності, охоплення виконуваних ним функцій, частку автономної роботи без кураторства досвідчених кваліфікованих працівників;

– характер умінь, що відображають складність професійної діяльності, множинність (варіативність) способів вирішення професійних завдань, необхідність вибору або розробки цих способів в умовах невизначеності та непередбачуваності розвитку робочої ситуації;

– характер знань, що описують обсяг та складність використовуваної інформації, інноваційність та абстрактність знань у професійній діяльності в умовах процесу передачі інтелектуальних ресурсів, що ускладнюється від викладачів студентам;

– основні шляхи досягнення рівня кваліфікації – це типові освітні траєкторії оволодіння професійною діяльністю певної кваліфікації. Сюди відносяться наприклад, програми магістратури або додаткові професійні програми, програми підготовки науково-педагогічних кадрів в аспірантурі, програми ординатури, програми помічника-стажування, практичний досвід.

Отож, в умовах, коли ЗВО не можуть гарантувати в найближчому майбутньому роботу відповідно до зростаючих конкурентних переваг усім викладачам, зростає актуальність стратегії експансії кваліфікації. У межах цієї стратегії вища школа демонструє прагнення внутрішньодержавної та міжнародної інтеграції системи вищої освіти. Це сприяє оптимізації процесу спільного використання знань та дозволяє зберігати конкурентні переваги НПП, опиратися на накопичений досвід. Розширення інтеграційних процесів дозволяє нарощувати навчальний та науковий потенціал та розширювати можливості ЗВО з надання освітніх, наукових та інших послуг.

Література

1. Вербовська Л. С. Управління змінами в закладах вищої освіти у досягненні їх конкурентоспроможності. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2023. Т. 2. № 19. С. 188–198.

2. Воєвідко Л. М. Забезпечення якості освітнього процесу в ЗВО як шлях підготовки конкурентоспроможного фахівця на ринку праці. *Педагогічна освіта: теорія і практика*, 2023. №34. С. 216–234.

3. Ніколаєнко С. М. Якість вищої освіти – запорука конкурентоспроможності українських університетів. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 2020. №2(2). С. 1–7.
<https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-2-13-5>

4. Новгородська Ю. Г. Теоретичні основи формування конкурентоспроможного менеджера освіти в умовах євроінтеграції. *Наукові записки* [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Психолого-педагогічні науки. 2018. № 3. С. 50-53. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzspp_2018_3_10.

5. Попереду – велика спільна праця. URL: <https://nung.edu.ua/news/poperedu-velyka-spilna-pratsya>

Лілія Ребуха

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

Людмила Островська

здобувачка 2 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет

УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТИ: ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ

Сьогодні освіта є важливою складовою інтелектуального людського капіталу. Якщо взяти до уваги зростаючу роль людського капіталу в тенденціях економічного, науково-технічного розвитку, то неважко помітити, що освіта стає головною рушійною силою розвитку сучасного суспільства, так як освіта нині – це виробництво активних знань, що забезпечує прискорення суспільного розвитку у всіх його напрямках.

Освіта – це гармонізація і гуманізація суспільного життя, це рух до справжньої свободи людини. Від розвитку освіти залежить розвиток суспільства. Розвиток освіти може відбуватися сам по собі, але він ефективний тільки в тому випадку, якщо ним управляти і його вдосконалювати.

Для ефективного управління освітою необхідно знати об'єктивні тенденції її розвитку та її закономірності. У цьому аспекті важливою є якість освіти. Розглянемо поняття «якість освіти». Якість освіти – це сукупність характеристик освітнього процесу, що визначають послідовне і практично ефективно формування компетентності та професійної свідомості.

Концепція якості вищої освіти аналізується на основі трьох різних аспектів. У національному аспекті якість такої освіти може визначатися мірою її адекватності соціально-економічним умовам суспільства. Тут якість освіти стикається з такими категоріями, як рівень життя, економічний потенціал країни та ін. У соціальному аспекті вона визначається відповідністю освітніх послуг реальному попиту здобувачів освіти. Якість освіти в педагогічному аспекті можна означати як реалізацію принципу варіативності у навчанні та вихованні, перехід до особистісно-орієнтованої взаємодії педагога і студентів [2].

Поняття «якість» багатогранно і трактується по-різному з точки зору кожного учасника [1]: для студентів цікавим є навчання в ігровій формі; для батьків це ефективно виховання власних дітей, як майбутніх студентів, тобто навчання за програмами, які добре готують старшокласників до навчання у ЗВО: ·навчання без втоми; збереження здоров'я, як психічного, так і фізичного; ·успішність навчання; підтримка бажання у студентів вчитися; надання

можливості вступити до престижного навчального закладу; викладання престижних предметів (іноземна мова, хореографія та ін.; для викладачів це, поперше, позитивна оцінка їх діяльності керівником закладу: успішне виконання всіх навчальних програм усіма студентами; оптимальний підбір методів і прийомів роботи з ними; підтримання інтересу до процесу навчання; успішний їх розвиток у процесі їх навчання; збереження фізичного та психічного здоров'я; раціональне використання навчального часу у студентів та робочого часу викладача; забезпечення педагогічного процесу всіма необхідними посібниками та обладнанням; для керівника це – висока оцінка діяльності викладачів студентами, тим самим підвищення престижу ЗВО як фактора його збереження і розвитку; збереження здоров'я студентів; раціональне використання навчального часу у студентів та робочого часу викладачів; їх успіхи; повне засвоєння обраних програм, якісна підготовка до ЗВО; для керівника мікро- або макрорівня, це ефективність функціонування і підвищення життєздатності керованої підсистеми.

Система освіти, як зазначено в Законі «Про освіту», визначається саме ступенем в системі безперервної освіти, що пред'являє підвищені вимоги до якості освіти в навчальних закладах [4].

Особлива роль відводиться управлінським навичкам. Успіх розвитку закладу та його соціальний статус залежать від професійних навичок керівника, його вміння швидко приймати рішення, вміння орієнтувати колектив на постійний розвиток та творче зростання. Характеристика якісної роботи керівника навчального закладу формується на перетині чотирьох напрямів його діяльності: ресурсозабезпечення та ресурсозбереження (у тому числі збереження здоров'я); організація виховної роботи та її методичне забезпечення; експертиза освітніх інновацій та проєктів, організація моніторингу їх реалізації; стимулювання розвитку педагогічного колективу в системі побудови діалогічних відносин.

Основними управлінськими навичками керівника ЗВО є управління якістю освітнього процесу, що включає адресність управлінських впливів, уміння привернути увагу до проблем розвивальної взаємодії, доброзичливість звернень і пояснень керівника; аргументація своєї точки зору, що виявляється через обґрунтування наказів, вказівок, прохань, оцінок; переважання позитивних оцінок дій викладачів, здобувачів освіти, батьків дітей над негативними [3].

Отже, якість вищої освіти – це така організація педагогічного процесу, при якій рівень освіти і розвитку кожного здобувача підвищується відповідно до його особистісних, вікових і фізичних особливостей в процесі виховання і навчання. Управління якістю освіти нині слугує свідомою і своєчасною зміною в певному

напрямі, що передбачає побудову системи механізмів і технологій управління якістю.

Література

1. Бобеляк Н. Модель внутрішньошкільного моніторингу як інноваційний підхід до управління якістю освіти в загальноосвітньому навчальному закладі. *Виховна робота в школі*. 2016. № 12. С. 14–18.

2. Ворожбіт-Горбатюк В., Боярська-Хоменко А., Доценко С. Предметно-методична компетентність вчителя через призму менторингу в закладі освіти. *Академічні студії*. Серія «педагогіка», 2021. № 2(3). С. 133–139.

3. Ольшанська О. В., Павленко В. М. Сучасні вектори розвитку освітніх процесів у закладах вищої освіти. *Проблеми інтеграції освіти, науки та бізнесу в умовах глобалізації*: Матеріали III Міжнар. наук.-прак. конф., 8 жовтня 2021 р. Київ : КНУТД, 2021. С. 62–64.

4. Якісна і доступна дошкільна освіта. Короткий звіт за результатами публічних консультацій. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/-publicconsultation/2020-03-27-zvit-2-doshkilna-pk.pdf>

Лілія Ребуха

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

Олександр Нірода

здобувач 2 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет

ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО СЕРЕДОВИЩА У СУЧАСНОМУ ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сьогодні у різних країнах з'явилося чимало нормативних документів, які зобов'язують керівництво ЗВО створювати необхідні умови для студентів-інвалідів та осіб з обмеженими можливостями здоров'я (ОМЗ). Однак обмежуватися лише цією гетерогенною групою було б неправильно. Найбільш продуктивною стратегією управління вузом як гетерогенною організацією нам є стратегія, в основі якої лежить широке філософсько-педагогічне бачення інклюзивної освіти. Відповідно до цього бачення, основною метою інклюзивної освіти у вищій школі є побудова університету рівних можливостей [3].

Науковець Г Шевчук вказує на те, що «студенти з особливими освітніми потребами відзначають, що самої фізичної доступності (універсального дизайну будівлі, безбар'єрного середовища) у закладі вищої освіти замало, інклюзивній практиці перешкоджає відсутність адаптованих освітніх програм і дидактичних матеріалів, що не сприяє належному викладанню і навчанню студентів. Як

перешкоди в здобутті вищої освіти студентами з інвалідністю також зазначалися негнучкість освітнього процесу, формальність критеріїв оцінювання та заходів комплексного супроводу [5, с. 151–156].

Який університет сьогодні можна назвати університетом рівних можливостей? Це ЗВО, який створює умови, що дозволяють всім студентам та аспірантам, незалежно від особливостей їх фізичного розвитку, стану здоров'я, етнічного походження, релігійних поглядів, світогляду здобути якісну вищу освіту, брати участь у науково-дослідній, культурно-дозвільній та інших видах діяльності без прояву стосовно них дискримінації, за поваги та визнання академічною спільнотою їх особливостей, права і свободи. Іншими словами, університет рівних можливостей – це ЗВО, який зумів подолати стереотипи, що складаються навколо окремих гетерогенних груп і створив у своїй організації інклюзивне освітнє середовище [4, с. 19–20].

Одним із таких стереотипів є думка, що іноземні студенти – вихідці із сімей мігрантів домагаються менших навчальних досягнень, ніж представники корінної національності. Однак цей стереотип може бути швидко зруйнований, якщо ми згадаємо про так званий Лондонський ефект, що відображає парадоксальні аспекти шкільного навчання молодих емігрантів у Великобританії. Суть Лондонського ефекту полягає в тому, що в школах Лондона виявлено значний прогрес в освітній діяльності учнів, що перевищує середні аналогічні показники у школярів, які навчаються в інших частинах Англії, майже на 10%. Вчені виявили причину такої ситуації – це етнічний склад учнів у поєднанні з припливом великої кількості недавніх мігрантів, які створюють «Лондонський ефект» [1; 4]. Ефект зникає, якщо факт етнічної власності нівелюється. Діти недавніх емігрантів, як правило, більш мотивовані, пов'язують більше надій та очікувань з освітою і тому активніші та працездатніші.

Створення інклюзивного середовища освітньої організації – складний, трудомісткий, багатоплановий процес, що включає не тільки зміни архітектурного дизайну будівель, забезпечення технічними засобами учнів з обмеженими можливостями здоров'я, але, насамперед, підготовку педагогів, здатних працювати у світі різноманіття, здатних таким різноманіттям керувати в умовах гетерогенної організації, якою сьогодні є ЗВО.

Слід зазначити, що будь-яка, навіть найправильніша стратегія вимагає продуманої системи організаційних та педагогічних заходів, що дозволяють цю стратегію успішно реалізувати. До організаційно-управлінських заходів можна віднести створення організаційних структур в університеті з питань інклюзивної освіти. Як такі можуть виступати поради щодо інклюзивної освіти, поради щодо гармонізації міжкультурних та міжетнічних відносин, уповноважені у справах

інклюзії, різні компетентні центри. До першочергових організаційних заходів можна віднести також розробку «Дорожньої карти» створення доступного середовища для осіб з ОМЗ, паспортизацію освітніх об'єктів та послуг, створення інфраструктури інклюзивної освіти, місць для самостійної роботи студентів з особливими потребами, придбання навчальних матеріалів та програмного забезпечення для іноземних студентів, а також вихідців із сімей мігрантів та вимушених переселенців.

Поряд з організаційно-управлінськими заходами особливий сенс при створенні інклюзивного середовища набувають педагогічні заходи, які розробляються в кількох напрямках:

- формування спеціального змісту освіти для студентів з особливими потребами, наприклад спеціалізованих адаптаційних дисциплін або модулів;
- створення навчальних програм, що забезпечують підготовку майбутніх педагогів до роботи з гетерогенними групами та організаціями;
- включення представників гетерогенних груп у підготовку та проведення спільних заходів, що забезпечує ціннісне ставлення до різноманіття, гетерогенності та плюралізм як важливого елементу інклюзивної корпоративної культури ЗВО [2].

Отож, фундаментом організаційного розвитку ЗВО у сучасних умовах стає різноманіття. Керувати різноманітністю означає спиратися на знання викладачів, співробітників та студентів, що належать до різних гетерогенних груп, ідентифікувати їх особистісні потенціали для того, щоб оптимально використовувати їх на благо організації.

Література

1. Афузова Г. Готовність суспільства до реалізації ідей інклюзії: результати неформального опитування. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Ціннісно-орієнтований сталий розвиток освіти: уроки ЄС для України» (м. Київ, 18–20 травня 2021 р.) Суми : ФОП «Кубраков С.Г.», 2021. С. 125–129.

2. Ілляшенко Т. Інтеграція дітей з особливими потребами у загальноосвітній школі. *Соціальний педагог*, 2009. №5. С. 26–35.

3. Нірода О., Ребуха Л. Розвиток педагогічних компетентностей викладача за умов роботи з інклюзивною молоддю. *Інновації в освіті: реалії та перспективи розвитку* : матеріали V Міжнар. науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 11 травня 2023 р.). Тернопіль : ЗУНУ, 2023. С. 212–215.

4. Продіус О. І. Особливості моделей інклюзивної освіти в країнах Європи відповідно до вимог сучасного суспільства. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. Вип. 4(2). С. 86–93.

5. Шевчук Г. Й. Інклюзивна освіта у вищій школі: виклики та перспективи. *Академічні студії*. Серія «Педагогіка», 2021. № 2(3). С. 151–157.

Віталій Кульчицький
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки вищої школи та суспільних дисциплін,
Тернопільський національний медичний
університет ім. І. Я. Горбачевського МОЗ України

Ірина Цісар
вчитель початкових класів,
вчитель вищої категорії,
Тернопільська загальноосвітня школа I-III ступенів № 19

СТРУКТУРНИЙ АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ПРОЦЕСІВ У СУСПІЛЬСТВІ

Інноваційність розвитку освіти – постійні нововведення в діяльності закладів освіти – це та нагальна потреба, без задоволення якої вона втрачає зв'язок із життям, перетворюється на рутинну справу, непотрібну ні суспільству, ні особистості. Життя вимагає активізації пошуку, експериментування, впровадження новітніх технологій, використання нових засобів навчання. Водночас реалізація цих вимог не може здійснюватися хаотично, безсистемно, бездумно та без урахування минулого педагогічного досвіду [3, с. 167–169].

Відтак, структурний аналіз сучасних інноваційних освітніх процесів у суспільстві полягає в дослідженні та розгляді структури, складових та взаємозв'язків інновацій у сфері освіти. Цей аналіз допомагає краще розуміти, як сучасні інновації в освіті впливають на суспільство, як вони організовані і функціонують.

Основні етапи структурного аналізу сучасних інноваційних освітніх процесів у суспільстві можуть включати такі кроки:

1. *Визначення цілей і завдань.* Першим кроком є визначення цілей та завдань аналізу. Наприклад, це може бути вивчення впливу інновацій на якість освіти, доступність освіти, зміни у навчальних програмах тощо.

2. *Визначення ключових факторів.* Ідентифікація ключових факторів, які впливають на інновації в освіті. Це можуть бути технологічні досягнення, соціокультурні зміни, економічні фактори, законодавство тощо.

3. *Аналіз структури інновацій.* Визначення, які конкретні інновації в освіті існують і як вони впорядковані. Це може включати аналіз нових методик навчання, технологічних засобів, програм розвитку, змін в управлінні освітою тощо.

4. *Вивчення впливу.* Аналіз впливу інновацій на різні аспекти суспільства, такі як економіка, культура, наука, соціальна сфера тощо. Важливо визначити, як інновації сприяють або заважають розвитку суспільства.

5. *Оцінка результатів.* Визначення позитивних і негативних наслідків інновацій в освіті. Це може включати оцінку якості освіти, зростання доступності, зміни у структурі освітніх закладів тощо.

6. *Рекомендації.* На основі аналізу можна розробити рекомендації щодо подальших дій у сфері інновацій в освіті. Це може включати рекомендації щодо політики освіти, фінансування, розвитку технологій тощо [2, с. 80–89].

Структурний аналіз сучасних інноваційних освітніх процесів у суспільстві передбачає розгляд основних компонентів та характеристик, які впливають на сучасну освіту. Ось кілька ключових аспектів, які можна включити до такого аналізу:

1. *Технологічні інновації.* Сучасна освіта не може обійтися без використання інформаційних та комунікаційних технологій. Інновації в цій галузі включають в себе використання віртуальної реальності, штучного інтелекту, онлайн-платформ для навчання, електронні підручники тощо.

2. *Методичні інновації.* Нові підходи до навчання та викладання, такі як проблемне навчання, проєктне навчання, індивідуалізоване навчання, гейміфікація тощо, впливають на структуру освіти.

3. *Зміни в змісті навчання.* Сучасна освіта вимагає оновлення навчальних програм та підходів до навчання. Інновації включають в себе більший акцент на навичках, критичному мисленні, креативності, глобальному громадянстві тощо.

4. *Зміни в організації навчання.* Сучасні інновації також включають реформи в організації навчання, такі як зміни в графіку, використання гнучких методів навчання, розвиток дистанційної освіти тощо.

5. *Вплив зовнішніх факторів.* Економічні, соціокультурні та політичні зміни також впливають на освітні інновації. Наприклад, демографічні зміни можуть призвести до перегляду структури освіти.

6. *Оцінка і якість освіти.* Інновації також включають в себе розробку нових методів оцінки та забезпечення якості освіти.

7. *Співпраця з бізнесом та громадським сектором.* Важливо досліджувати співпрацю між освітніми установами, приватним сектором та громадськими організаціями, оскільки вони можуть спільно розробляти та впроваджувати інновації в освітню систему [5, с. 24–31].

Аналізуючи сучасний інноваційний освітній процес у суспільстві необхідно відзначити, що дієва структура являє собою сукупність наступних компонентів: мотиви – мета – завдання – зміст – форми – методи – результати. Дійсно, все починається з мотивів (спонукальних причин) суб'єктів інноваційного процесу, визначення цілей нововведення, перетворення цілей у завдання, розробки змісту інновації і т. д. Не будемо забувати, що всі названі компоненти діяльності реалізуються за певних умов (матеріальних,

фінансових, морально-психологічних тощо), які в саму структуру діяльності, як відомо, не входять, але при ігноруванні котрих інноваційний процес був би паралізований або був би не ефективним. Змістова структура інноваційного процесу передбачає народження, розробку і освоєння новин в організації освітнього процесу, в управлінні освітнім закладом тощо [1, с. 70–74].

У свою чергу кожний компонент цієї структури має свою складну будову. Так, інноваційний процес в навчанні може передбачати нововведення в методах, формах, прийомах, технологіях, в змісті освіти або в її цілях, умовах тощо.

Особливістю інноваційного процесу є його циклічний характер, що відображається в наступній структурі етапів, які проходить кожне нововведення:

- виникнення (старт) – швидке зростання (в боротьбі з опонентами, консерваторами, скептиками);

- зрілість – освоєння – дифузія (проникнення, поширення);

- насичення (освоєння, проникнення у всі ланки освітнього та управлінського процесів);

- фініш (нововведення перестає бути таким або замінюється іншим, більш ефективним, або ж поглинається більш загальною ефективною системою) [4, с. 27–31].

Управлінська структура інноваційних освітніх процесів передбачає взаємодію чотирьох видів управлінських дій: планування – організація – керівництво – контроль. Як правило, інноваційний процес в освітньому закладі планується у вигляді концепції або у вигляді програми розвитку. Згодом, організовується діяльність колективу освітнього закладу із реалізації цієї програми і контроль за її результатами.

Необхідно відзначити, що наведені структури органічно сплетені між собою не тільки горизонтальними, але і вертикальними зв'язками, більше того, кожний компонент будь-якої структури інноваційного процесу реалізовується в компонентах інших структур, тобто цей процес є системним.

Важливо пам'ятати, що структурний аналіз є складним процесом і може вимагати багато досліджень та аналітичної роботи. Такий аналіз допомагає краще розуміти сучасні тенденції в освіті і сприяє розвитку ефективних стратегій у сфері інновацій в освіті. Структурний аналіз дозволяє краще розуміти, які зміни та інновації впливають на сучасну освіту, як вони взаємодіють між собою та на які аспекти освіти вони впливають.

Література

1. Євтух М. Б., Волощук І. С. Забезпечення якості вищої освіти – важлива умова інноваційного розвитку держави і суспільства. *Педагогіка і психологія*. 2008. № 1. С. 70–74.

2. Книш І. В. Впровадження сучасних інновацій та їх роль у становленні нової парадигми освіти. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державно-педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди»: темат. вип. «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського простору»*. 2016. № 1(69). С. 80–89.

3. Мединець Н. Інноваційні технології в системі освіти України. *Актуальні проблеми в системі освіти: загальноосвітній навчальний заклад – доуніверситетська підготовка – вищий навчальний заклад: зб. наук. праць матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції, 27 квітня 2017 р., м. Київ, Національний авіаційний університет / наук. ред. Н. П. Муранова. К. : НАУ, 2018. С. 167–169.*

4. Ніколаєнко С. Управління якістю і доступністю освіти – запорука інноваційного розвитку України. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2007. № 6. С. 27–31.

5. Сидорова О. В. Оновлення змісту й форм методичної роботи в інноваційному просторі освітнього округу. *Управління школою*. 2008. № 29. С. 24–31.

Лілія Ребуха

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

Тарас Демчук

аспірант спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-наукова програма «Освітні, педагогічні науки»,
Західноукраїнський національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗМІШАНИХ ФОРМ НАВЧАННЯ У ГРУПАХ СТУДЕНТІВ З ІНКЛЮЗІЯМИ

У сучасному світі трансформації та глобалізації, інформаційно-комунікаційні технології розвиваються швидкими темпами та стрімко проникають у всі сфери життя людини, зокрема й освіти. Саме впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес і той факт, що освітнє середовище все частіше стає віртуальним, стираючи просторові, фізичні та часові межі, зумовило необхідність розвитку нових форм та видів навчання, зокрема й змішаного.

Опираючись на закордонний досвід, науковці підтримують думку, про те, що змішане навчання (Blended Learning) є одним із пріоритетних напрямів розвитку освіти. У Рекомендаціях щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової передвищої та вищої освіти визначено, що змішане навчання є підходом, педагогічною й технологічною моделлю, методикою, що поруч з

онлайн-технологіями спирається на безпосередню взаємодію між студентами та викладачами в аудиторії [1].

Водночас, у вітчизняній освіті гостро постало питання інклюзивної освіти. Діти з особливими освітніми потребами мають право навчатися у звичайних закладах освіти, починаючи від дошкільних, закінчуючи закладами вищої освіти.

Нині інклюзивна освіта є альтернативою системі спеціальної освіти, за якою здобуття освіти відбувається фізично-ізолювано від інших учасників освітнього процесу. Змішані форми навчання виявляють свою ефективність та доцільність в групах здобувачів освіти з особливими освітніми потребами (ООП), дозволяючи адаптувати матеріал до їх фізичних потреб та можливостей. Це, призводить до індивідуалізації навчання та сприяє розвитку різноманітних навичок через використання різних форм та засобів подачі інформації.

До особливих змішаних форм навчання, що застосовуються в інклюзивних групах віднесено:

- індивідуалізацію навчання: змішані форми дозволяють пристосовувати навчальні матеріали та завдання до потреб кожного студента, що забезпечує індивідуальний підхід та акцентує увагу на персональних досягненнях.

- гнучкість: інклюзивні групи часто, за своєю специфікою, мають різні темпи навчання (швидкість засвоєння інформації). Змішані форми дозволяють студентам, працювати власним темпом і повертатися до перегляду матеріалів за потреби.

- використання візуальних та аудіальних ресурсів: застосування у науковій діяльності різноманітних ресурсів, таких як відео, аудіо та інтерактивні вправи, призводять до засвоєння студентами навчальних матеріалів різними типами сприйняття й пришвидшують і полегшують їх запам'ятовування. Таким чином кожен викладач має змогу виявляти рівень та тип пізнавальних здібностей у всіх здобувачів освіти.

- співпраця та підтримка: змішані форми навчання забезпечують залучення до навчальної діяльності та створюють можливість для взаємодії і співпраці між студентами (виконання практичних завдань у парі або невеликих групах), що сприяє взаємній допомозі та взаєморозумінню в інклюзивному середовищі.

- різноманітність завдань: змішане навчання дозволяє використовувати різноманітні форми завдань, уникаючи монотонності та стимулюючи розумову діяльність студентів.

- соціальну інтеграцію: створення умов та можливостей для взаємодії та соціалізації студентів з ООП.

Водночас, необхідно вказати на виклики, які стоять перед інклюзивною освітою:

– формування готовності викладача вищої школи до роботи зі студентами з ООП та підвищення кваліфікації науково-педагогічного колективу для роботи в інклюзивних групах.

– необхідність технічного та матеріального забезпечення для організації оптимального навчального середовища для студентів з ООП.

– неоднозначні сприйняття осіб з ООП у різних групах, на яке впливають: культура колективу та комунікативні процеси у ньому, зрілість студентів, ставлення викладачів до зазначених осіб, проведення просвітницької роботи, що спрямована на формування сприйняття осіб із обмеженими можливостями здоров'я, толерантного ставлення до них та ін. [2].

Впровадження змішаних форм навчання в інклюзивних групах є ключовим компонентом сучасного освітнього процесу, який сприяє соціальній інтеграції здобувачів освіти. За умови забезпечення відповідної підготовки викладачів та належних ресурсів, інклюзивна освіта стає важливим етапом у розвитку освітньої системи в цілому.

Література

1. Рекомендації щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової передвищої та вищої освіти URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2020/zmyshene%20navchanny/zmishanenavchannia-bookletspreads-2.pdf>

2. Шевчук Г. Й. Інклюзивна освіта у вищій школі: виклики та перспективи. *Академічні студії*. Серія «Педагогіка», 2021 Вип. 3, Ч. 2, С. 151–157. [Електронний ресурс]. URL: <http://academstudies.volyn.ua/index.php/pedagogy/article/view/107/99>

Лілія Ребуха

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

Олеся Литвиненко

здобувачка 1 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет

ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Головною особливістю управління системою вищої освіти в сучасних умовах є те, що проблеми, пов'язані з управлінням, вирішувалися останніми роками лише на рівні освітньої системи. Найважливішим принципом управління вищою освітою на всіх рівнях є принцип системності. Ефективність та

успішність діяльності закладів вищої освіти (ЗВО) залежить від успішності його стратегії на ринку освітніх послуг. Ефективним можна вважати те управління ЗВО, яке забезпечує високу якість освіти за його успішної економічної та соціальної політики.

Особливості управління розвитком освітньої системи в умовах, що склалися, визначається: по-перше, місцем, яке займає освіта в соціогуманітарному суспільстві, оскільки нині освіта перетворюється на одну з найбільших і важливих сфер людської діяльності, яка тісно пов'язана з усіма іншими сферами життя: економікою, політикою, сферами як матеріального виробництва, так і духовного життя; по-друге, особливості управління сучасною системою освіти принципово визначаються тим станом, в якому в останні десятиліття знаходиться сфера освіти, а саме станом, що супроводжується гострими кризовими явищами та пошуками шляхів виходу з неї. Ці пошуки мають теоретичний і практичний характер. У цих пошуках проявляються основні риси нової освітньої системи, а відтак підготовки фахівців цього напрямку [3, с. 113–123].

Головною особливістю управління системою вищої освіти у сучасних умовах є те, що проблеми освіти вирішувалися останніми роками лише на рівні освітньої системи – мегарівні. Однак нині вирішення цих проблем відбувається на загальнодержавному рівні. Проведення єдиної державної політики в освітній системі є важливим завданням управління освітою у суспільстві. При цьому пріоритетність освіти послідовно реалізовується у політичній практиці. Як зазначено у ст. 13 «Всесвітньої декларації про вищу освіту XXI ст.: підходи та практичні заходи», прийнятої на Всесвітній конференції, що проводиться ЮНЕСКО, «...управління та фінансування у сфері вищої освіти вимагають розвитку відповідних стратегій планування та аналізу політики, заснованих на партнерських зв'язках для того, щоб забезпечити належним чином упорядковане управління та використання ресурсів з урахуванням критерію «витрати-ефективність» [2].

Вищі навчальні заклади повинні прийти до практики перспективного управління, що відповідає потребам того середовища, в якому вони діють. Кінцевою метою управління є зміцнення інституційної місії ЗВО шляхом забезпечення високого рівня викладання, підготовки фахівців та наукових досліджень, а також служіння суспільству.

Істотні особливості управління новою освітньою системою визначаються і тим, що вона має складну структуру. Основними підсистемами сучасної системи освіти є педагогічна, технологічна, організаційна, економічна, які перебувають у складній взаємодії між собою та з іншими сферами суспільного життя.

Тому найважливішим принципом управління вищою освітою на всіх рівнях – на загальнодержавному, регіональному, і навіть на рівні ЗВО слугує принцип системності.

Управління в системі вищої освіти спричинює інтегративність різних рівнів освітнього менеджменту. Тому ми представлятимемо управління як процес впливу, а освітній менеджмент – як систему управління, в якій основними елементами виступають: менеджмент на рівні держави у сфері освіти, менеджмент на рівні міністерства, вузівський менеджмент [5, с. 383–391].

Співвідносячи управління з вертикальними рівнями менеджменту в системі освіти, науковці (П. Алієва, Л. Грень, С. Вавренюк [1], І. Хмиров [4] та ін.) виокремили наступні три основні рівні управління:

- вища ланка управління – менеджмент на рівні держави у сфері освіти;
- середня ланка управління – менеджмент на рівні міністерства;
- нижча ланка – менеджмент ЗВО.

При цьому кожна ланка, у свою чергу, може бути «внутрішньою управлінською пірамідою», що складається з цих же ланок, але в межах даного конкретного рівня.

Отож, ефективність такої системи управління у системі вищої освіти залежить від ступеня взаємозв'язку цих рівнів та їхньої нерозривності. А оцінка управлінських рішень на всіх рівнях втілюється в ефективність та успішність менеджменту ЗВО.

Література

1. Грень Л. М. Сучасна освіта України: державно-управлінський аспект : монографія / Л. М. Грень, С. А. Вавренюк, П. І. Алієва ; Нац. ун-т цив. захисту України. Харків : Іванченко І. С., 2021. 238 с.
2. Карпенко О., Прокопів Л. Вища освіта в контексті євроінтеграції: навч.-метод. посібник для підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти. Дрогобич : Посвіт, 2019. 148 с.
3. Ребуха Л.З. Професійна підготовка майбутніх фахівців управління закладами освіти на засадах міждисциплінарної інтеграції. *Гуманітарні студії*, 2021. № 1. С. 113–123.
4. Хмиров І. М. Державне управління розвитком дистанційної освіти України: методологія, теорія та практика: моногр. 2020. 283 с.
5. Trubitsyna O., Demchenko V. Менеджмент закладів вищої освіти: застосування інновацій. *Social work and education*, 2020. №7(3). С. 383–393.

Лілія Ребуха
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет
Софія Стрілецька
здобувачка 2 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет

УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТИ

Проблема управління якістю освіти – одна з найактуальніших для будь-якої школи, для кожного керівника та вчителя. Розглядаючи проблеми якості освіти, ми опираємося на низку базових понять: якість, забезпечення якості, освіта, управління якістю освіти та ін. [2–3].

1. Якість – це сукупність показників об'єкта, які стосуються його здатності задовольняти встановлені і передбачувані потреби.

2. Забезпечення якості – всі сплановані та здійснювані види діяльності, доступні постійному контролю та необхідні для створення впевненості у виконанні вимог до якості.

3. Управління якістю освіти – планомірно здійснювана система стратегічних та оперативних дій, спрямована на забезпечення, поліпшення, контроль та оцінку якості освіти.

4. Поліпшення якості – процес та результат наближення наявних параметрів освітньої діяльності до цілей та завдань, визначених політикою у сфері якості освіти.

Виходячи з представлених понять, можна визначити якість освіти як соціальну категорію, що характеризує стан та результативність процесу розвитку відкритих освітніх систем, його відповідність, з одного боку, нормативним цілям освіти, з іншого боку, потребам, очікуванням, запитам особистості та різних соціальних груп у досягненні високого освітнього результату. Робота в галузі якості прагне максимальної відкритості щодо безпосередніх суб'єктів освітнього процесу та зовнішніх партнерів освітньої установи (батьки, роботодавці, соціальні інститути).

Узгодження та затвердження основних компонентів у галузі якості є однією з найважливіших функцій адміністрації освітньої установи. Система якості може розглядатися як інструмент, як засіб здійснення політики у сфері якості. Формування роботи в галузі якості тісно пов'язане з процесом стратегічного планування якості, що дозволяє сформулювати довгострокові пріоритети та сприяє раціональним змінам у розвитку організації та діяльності її

персоналу. Провідні цілі стратегічного планування визначаються як розробкою загального плану розвитку освітнього закладу за певний часовий період, так і осмисленням та переглядом основних напрямів освітніх послуг, наданих даним навчальним закладом, та його відповідності запитам споживачів.

Нові підходи до управління якістю освіти формуються в руслі на основі нової парадигми управління освітою, яка включає децентралізацію, що передбачає делегування повноважень нижчим адміністративним рівням, зростання ролі органів місцевого самоврядування; автономію; перехід до поліцентричної системи. Зміни, що відбуваються, визначають демократичний характер управління якістю освіти.

Нові підходи до управління якістю освіти характеризуються такими особливостями: яскраво вираженим стимулюючим характером, опорою на економічну зацікавленість суб'єктів управління; відмовою чи значним відходом від командно-адміністративних методів управління; пріоритетністю контролю за результатами освітнього процесу при скороченні контролю за його перебігом; пріоритетністю самоконтролю при аналізі та оцінці ходу освітнього процесу. Управління якістю освіти як процес передбачає планування, організацію, керівництво, контроль функціонування та його розвиток. Подібні теоретичні позиції займають певні зарубіжні автори, які розробляють різні концепції управління якістю освіти. Так Д. Тіммерман пропонує трифазну модель управління якістю освітнього процесу, в якій він виділяє фазу входу, проміжну та фазу виходу [4]. Перша фаза включає умови організації освітнього процесу у школі. До таких умов належать професійний рівень педагогічного персоналу, стан будівлі та навчальних приміщень, обладнання та оформлення, наявність навчальних планів та дидактичних матеріалів. До важливих передумов успішності освітнього процесу належать і самі учні, рівень їх здібностей, нахилів, інтересу, мотиваційної готовності до вчення [4]. Проміжна фаза торкається якості внутрішніх процесів шкільної життєдіяльності. Сюди відносяться: зміст, організація навчального процесу, професійна діяльність вчителя, соціально-психологічний клімат, організація самоврядування, міжособистісні стосунки та групова взаємодія.

Отож, нині школа зберігає орієнтацію на споживача, на сам процес забезпечення якості, планує профілактичні дії щодо недопущення внутрішніх та зовнішніх ризиків, а також планує заходи щодо поліпшення якості освіти, де метою управління ризиками є встановлення меж (критеріїв) допустимого ризику та визначення механізмів утримання ситуації у цих межах.

Література

1. Андрусенко С. І., Бугайчук О. С., Подпіснєв В. С. Процесна модель управління якістю освіти у вищих навчальних закладах. *Вісник Національного транспортного університету*, 2019. № 3, С. 3–13.
2. Лукіна Т. О. Моніторинг як механізм інформаційного забезпечення управління якістю освіти. *Тестування і моніторинг*, 2007. № 12. С. 16–20.
3. Лукіна Т. О. Управління якістю освіти. *Енциклопедія освіти*, 2008. С. 945–947.
4. Krohner S., Timmermann D. *Qualitätssicherung durch Qualitätsmanagement*, Bielefeld 1997.

Лілія Ребуха

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

Вікторія Шегда

здобувачка 2 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет

УПРАВЛІНСЬКА КУЛЬТУРА ВИКЛАДАЧА ОСВІТНЬОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

В даний час вища школа має потребу в новому викладачі, який не тільки вчить, але в першу чергу створює умови розвитку процесів самопізнання у своїх студентів, педагога здатного чітко скоординувати свою роботу, який крім знань у галузі психології, педагогіки, різних методик, має бути професійно підготовленим до управлінської діяльності. Успішний педагог, задоволений собою та своєю діяльністю, переконаний у своїй особистій та професійній компетентності, впевнений у своєму успіху, надає позитивний вплив на самооцінку та на ставлення до нього дітей, членів колективу, стимулює у них прагнення до успіхів у діяльності та зрештою надає розвиваюча дія на їх особистість.

Управлінська культура педагога освітньої організації – це комплекс управлінських знань, умінь та досвіду, а також професійно значущих особистісних якостей лідерської та творчої спрямованості. Майстерність управління полягає в умінні вибрати найбільш ефективні для даного конкретного моменту часу та обставин, що склалися, методів управлінської діяльності. Формування управлінської культури педагога можливе у процесі науково-методичної роботи. Така можливість визначається потенціалом даного виду педагогічної діяльності у розвитку у педагога управлінських знань та умінь [1, с. 207–220].

Управлінська культура педагога освітньої організації є мірою творчої самореалізації особистості різноманітних видів управлінської діяльності, спрямованої на освоєння, передачу та створення цінностей і технологій в управлінні освітньою організацією, педагогічним колективом, класом. Нині компонентами управлінської культури є: аксіологічний, технологічний і особистісно-творчий.

На думку в управлінні освітньої організацією важливі послідовність дій і поступовість у вирішенні завдань. Тому необхідно вивчати управлінську культуру педагога. Його вивчення та аналіз допомагають правильно організувати умови розвитку управлінської культури педагога з урахуванням оцінки рівня готовності членів педагогічного колективу до сприйняття знань у галузі управління.

Створення комфортного освітнього середовища саморозвитку, здатність розкрити управлінський потенціал педагога передбачає підтримку керівником освітньої організації та його заступниками таких умов, які сприяють самореалізації, культурному та духовному розвитку педагога та учнів [2]. Процес розвитку управлінської культури педагога проходитиме успішніше, якщо дотримуватись наступних організаційно-педагогічних умов:

1. Забезпечити педагога знаннями про управлінську культуру, що включають особливості управління класом, школою та управління собою.

2. Активне включення педагога до управлінської діяльності освітнього закладу з урахуванням його можливостей.

3. Стимулювання прагнення педагога до освоєння технологій управління, що використовуються у сучасній школі; бажання вивчати передовий досвід управлінської діяльності інших освітян.

Формування управлінської культури може бути представлено як процес становлення наступних умінь: гностичних, проектних, конструктивних, організаційних та комунікативних [2]:

– гностичні вміння становлять загальні пізнавальні особливості, що впливають на ефективність професійної діяльності педагога, яка залежить від умінь складати та перевіряти гіпотези, виявляти протиріччя, критично оцінювати отримані результати. Система знань обіймає світогляд, загальний культурний рівень і рівень спеціальних знань. До загальних знань відносяться знання та вміння в галузі літератури та мистецтва, релігії, права, політики, економіки та соціального життя, широкий кругозір. Низький рівень загальних знань призводить до одностороннього розвитку особистості та обмежує виховні можливості педагогів. До спеціальних належать знання з педагогіки, психології та методики викладання. Складову частину педагогічних гностичних умінь представляє діяльність із добування нових знань. Якщо гностичні вміння

становлять основу діяльності педагога, то конструктивні та проектні вміння сприяють підвищенню педагогічної майстерності. Застосування інших знань залежить від них самих;

– проектні вміння є стратегічним напрямом педагогічної діяльності та виводять наявні знання та навички на передній план, дозволяють вирішувати актуальні питання, враховують планування курсу в навчальному плані, визначають зв'язок з іншими предметами. Такі вміння розвиваються залежно від віку та стажу роботи.

– конструктивні вміння охоплюють вирішення тактичних завдань, структурування курсу, вибір форми аналізу занять та конкретного змісту з різних розділів. У досвіді роботи кожного педагога зустрічається конструктивізація освітнього та виховного процесу;

– організаторські вміння, які служать для організації процесу навчання, відіграють значну роль у побудові діяльності педагога. Встановлено, що, на відміну від гностичних та конструктивних, організаційні вміння з віком слабшають. Ефективність спілкування педагога з учнями та колегами залежить від розвитку комунікативних умінь (здібностей) та компетентності спілкування. Спілкування не обмежується передачею знань, воно надає освітньому процесу емоційність, створює у тих, хто навчається, зацікавленість і бажання взаємодії.

У формуванні управлінських умінь освітян на рівні співуправління велику роль відіграють такі організаційні форми, як науково-методична рада, тематична педагогічна рада, методичне об'єднання, психолого-педагогічний консилиум, науково-практичні лабораторії, які проводилися з використанням таких інтерактивних методів навчання, як колективна творча справа, круглий стіл, рольові, імітаційні та навчальні ігри, презентації, метод аналізу конкретних ситуацій. Закріплення та систематизація знань, умінь та досвіду щодо засвоєння змісту управлінської культури педагога відбувається з використанням таких організаційних форм, як науково-практична конференція, підсумкова проблемно-стратегічна педрада та ін. У цілому нині використання інтерактивних форм організації навчальної діяльності можна вважати як ефективний засіб формування управлінської культури педагога.

Таким чином, формування управлінської культури у педагогів тісно пов'язане із безперервним підвищенням рівня педагогічної майстерності, самовдосконалення професійної майстерності педагога. Робота у цьому напрямі має здійснюватися впродовж усього періоду професійної педагогічної діяльності педагога в освітній організації. Іншими словами, педагог повинен мати високий управлінський потенціал. Йому треба бути лідером у сенсі цього слова: вміти спілкуватися, спонукати учнів до творчої діяльності; відзначати та оцінювати кожне досягнення дитини; знаходити вихід із конфліктних ситуацій, бути

гранично об'єктивним незалежно від своїх симпатій; вміти підкорятися та дотримуватися субординації; майстерно вести ділові переговори. Виходячи зі свого досвіду роботи.

Література

1. Груць Г. М. Управлінська культура керівника закладу загальної середньої освіти: шляхи формування. Актуальні проблеми управління закладами освіти в контексті стратегії модернізації освітньої галузі: кол. монографія / за заг. ред. В. П. Кравця. Г. М. Мешко, Тернопіль, 2020. С. 207–222.

2. Губа Б. Р. Управлінська культура викладача як психолого-педагогічний феномен. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: «Педагогічні науки»*, 2021. № 4. вилучено із <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/4053>

Ганна Зварич

доктор філософії (PhD) з освітніх, педагогічних наук,
доцент кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет,
заступник директора департаменту – начальник управління
загальної середньої, дошкільної, позашкільної,
спеціальної освіти та цифрової трансформації
департаменту освіти і науки Тернопільської обласної державної адміністрації

Зоряна Барановська

здобувачка 2 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет

МІЖКУЛЬТУРНА ВЗАЄМОДІЯ У ЗАКЛАДІ ОСВІТИ

Проблеми та завдання, що постають перед вищою освітою, включають розвиток міжкультурної взаємодія особистості за допомогою її збагачення як універсальними, так і національними цінностями своєї та інших культур. Особлива форма діяльності, що передбачає знання мов, духовної культури народів, їх релігії, моральних установок, світоглядних уявлень – це процес міжкультурної взаємодії, який забезпечує ефективне спілкування.

Міжкультурній взаємодії відводять особливу роль. Дедалі більше людей виявляють інтерес до культури представників різних народів, найважливіших духовних цінностей. Інформаційне багатство, накопичене кожною окремою нацією, передається новому поколінню за допомогою міжкультурної взаємодії. Взаємодія культур – особливий вид безпосередніх відносин і зв'язків, що складаються між щонайменше двома культурами, а також тими впливами, взаємними змінами, які з'являються в ході цих відносин [3, с. 207].

Вирішальне значення у процесах взаємодії культур набуває зміна станів, якостей, галузей діяльності, цінностей тієї та іншої культури, породження нових форм культурної активності та духовних орієнтирів. В окремих підходах зазначається, що міжкультурна взаємодія здійснюється, якщо відправник та одержувач повідомлення належать до різних культур, якщо учасники комунікації усвідомлюють культурні відмінності один одного.

Найбільш широко міжкультурна взаємодія може бути визначена з філософської точки зору. І тут йдеться про спосіб існування соціальної реальності, вираженої сукупністю різнорідних, різнорівневих зв'язків, відносин, процесів функціонування великих, відкритих соціальних систем (культур), які впливають один на одного. У соціально-філософському аспекті ця взаємодія може розглядатися в контексті соціально-історичного прогресу суспільства як міра та ступінь розвитку взаємоспіввіднесених особливим чином символічних програм мислення, відчуття, поведінки людей, форм організації та реалізації перетворюючої діяльності у всіх сферах. Відмінність у мовах, віруваннях, традиціях діяльності, нормах суспільної поведінки, ставленнях до роботи, національному одязі, кухні та ін., робить інколи контакти важкими і неможливими [2–3].

Отже, сьогодні, міжкультурна взаємодія у закладах освіти забезпечує освоєння та прийняття загальних правил та норм поведінки, які становлять міжнародний етикет спілкування.

Література

1. Ігнатова О. Європейський досвід міжкультурної комунікації в освіті і культурі. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*, 2023. № 68. С. 60–67.
2. Матюшинець Я. В. Середовищний підхід до реалізації міжкультурної взаємодії суб'єктів освітнього процесу ЗЗСО. *Історія та філософія освіти в незалежній Україні: контрверзи сучасного наукового пізнання* : зб. тез всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю. (8 червня 2021 р.), м. Київ, Інститут педагогіки НАПН України. Київ : Педагогічна думка, 2021. С. 39–41.
3. Ребуха Л. З., Рудакевич О. М. Особливості міжкультурної комунікації у практиці соціальної роботи в умовах поліетнічного регіону. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія»* : зб. наук. пр. 2020. Вип. 1 (11). С. 207–210.

Ольга Лужецька
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри освітології і педагогіки,
директор Навчально-наукового центру з вивчення іноземних мов
Західноукраїнський національний університет

Оксана Бойцун
кандидат педагогічних наук, директор
Тернопільський класичний ліцей

ДЕМОКРАТИЧНИЙ СТИЛЬ У СФЕРІ УПРАВЛІННЯ: ЗА І ПРОТИ

У сфері управління диференціюють певні стилі керівництва, основними з яких є авторитарний, ліберальний, синтетичний та демократичний. Адже стиль управління – це не лише важливий фактор становлення певного колективу, прояву у працівників їхніх особистісно-професійних якостей, але й індикатор успішності його керівника.

У нашій роботі хотіли б дещо детальніше розглянути демократичну модель управління, в основі якої превалює децентралізація повноважень та підтримується креативна ініціативність кожного працівника.

Демократичний менеджер намагається створити доброзичливу й довірливу атмосферу у своїй команді, приймаючи відповідні рішення не одноосібно, а колективно та заохочуючи творчу активність своїх колег.

Домінантними характеристиками демократичного підходу в управлінській сфері кваліфікуємо:

- доведення до відома усіх співробітників організації (установи) інформації щодо стану поточних справ, стратегічних завдань та окреслених перспектив;
- делегування певних повноважень конкретним членам команди, надаючи їм можливість проявити себе на практиці;
- формування позитивного корпоративного клімату й активної позиції у співробітників, орієнтованих на досягнення поставлених цілей [2].

За таких умов кожен працівник почуватиме себе повноправним представником команди, без якого налагоджений механізм не може ефективно функціонувати. Крім цього, правильно обрана стратегія управління організацією, з урахуванням особистого потенціалу як співробітників, так і керівника, значною мірою сприятиме досягненню позитивних результатів у професійній діяльності, зокрема у сфері інноваційних освітніх технологій [1].

Тому питання вибору моделі управління для менеджера залишається на сьогодні одним із першочергових завдань, яке потребує нагального вирішення.

Щодо типових недоліків демократичного стилю управління, то варто взяти до уваги такі:

- великі затрати часу на обговорення та прийняття певного рішення;
- малоефективна працездатність у випадку невірної обраної стратегії поведінки ;
- зниження рівня ефективності управління в екстремальних ситуаціях тощо [2].

Розглянувши основні критерії демократичного підходу у сфері менеджменту, варто підкреслити, що теоретичні знання не є гарантом успішного управління організацією. Тільки своєчасне і грамотне їх застосування на практиці, з урахуванням усіх чинників внутрішнього і зовнішнього середовища, а в певних випадках і зміна стилю керівництва, допоможе досягти бажаних результатів як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі.

Література

1. Карнегі Д. Як завойовувати друзів та впливати на людей. Харків : Промінь, 2001. 560 с.
2. Психологія управління в організації : навчальний посібник / М. Д. Прищак, О. Й. Лесько. Вінниця, 2012. 141 с.

Ірина Білоус

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

Артур Хоміцький

здобувач 2 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет

СТРУКТУРА ОСВІТНЬОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК ОБ'ЄКТ УПРАВЛІННЯ

Освітня організація – це складна соціально-педагогічна система, яка формується із різних підсистем та компонентів. Управління даною системою потребує від управлінця належних знань та умінь, які б визначали ефективність функціонування самої системи та процесу управління нею. Саме від управління освітньою організацією залежить її ефективне функціонування. Сьогодні, проблема удосконалення управління освітніми організаціями, набула особливої актуальності.

Варто відмітити, що сьогодні ефективною в нашій країні є модель особистісно-орієнтованого управління, під час якої освітній заклад характеризується як системна цілісність. Системне управління освітнім закладом полягає у розумінні організації як єдиного цілого. Управляти необхідно водночас всією структурою. Важливою складовою роботи освітньої системи є:

делегування керівником своїх повноважень; участь підлеглих в ухваленні рішень; інформованість працівників. В умовах реформування освіти для керівника освітнім закладом необхідно спромогтися спланувати, системно вибудувати управлінську діяльність. Для цього керівник освітнього закладу повинен знати, чого хочуть здобувачі, педагогічні працівники, батьки й, загалом, суспільство [1].

На нашу думку, освітня організація – це система, що складаються з певної сукупності взаємопов'язаних структурних та функціональних компонентів, які підпорядковані цілям освітнього процесу.

Структура освітньої організації представляє собою основний об'єкт управління для адміністрації та керівництва закладу освіти. Зазвичай така структура має ієрархічний характер і включає різні рівні та підрозділи. Основні складові структури освітньої організації, які становлять об'єкт управління, можуть включати:

1. Рівні управління:

Вищий рівень: Міністерство освіти або інші центральні органи, які регулюють систему освіти на національному рівні.

Регіональний рівень: управління освітою на регіональному чи обласному рівнях.

Локальний рівень: управління в рамках конкретних шкіл, коледжів, університетів та ін.

2. Адміністративні підрозділи:

Управління: орган, який відповідає за розробку та впровадження стратегічних планів, політик і програм.

Відділи навчання: відповідають за організацію освітнього процесу, визначення освітньої програми, розподіл викладацького складу та інше.

Фінансові відділи: управління фінансовими ресурсами, розподілом бюджету, забезпечення фінансової стійкості організації.

3. Навчальні підрозділи:

Школи/факультети: основні одиниці навчання, які можуть мати свою адміністрацію, викладацький персонал та студентів.

Центри досліджень та розвитку: місця, де розвиток науки та дослідницька діяльність.

4. Підтримуючі служби:

Кадрові відділи: відповідають за управління персоналом.

Інформаційні та технічні служби: забезпечують інфраструктуру для навчання та адміністративної роботи.

5. Викладацький та науковий персонал:

Професорсько-викладацький склад: основні носії освітнього процесу.

Науковці: здійснюють наукову роботу та допомагають впровадженню нових знань в освітній процес.

Отже, управління сучасними закладами освіти є складною системою з багатьма внутрішніми взаємозв'язками. Його ефективність багато в чому залежить від управлінської діяльності адміністрації освітнього закладу, в основі якої правильний розподіл обов'язків адміністрації, у складі якої керівник та його заступники з усіх напрямів освітньої роботи.

Таким чином, ефективне управління освітньою організацією вимагає врахування взаємодії між усіма вищевказаними рівнями та підрозділами, а також здатності адаптуватися до змін в освітньому середовищі та суспільстві.

Література

1. Коберник О. М., Гагарін М. І. Менеджмент в освіті. 3 вид. Умань : ВПЦ «Візаві», 2017. 242 с.
2. Мармаза О. І. Менеджмент освітньої організації. М-во освіти України, Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди, Каф. наук. основ упр. і психології. Харків : Щедра садиба, 2017. 126 с.
3. Найдьонов І. М. Основи освітянського менеджменту: навч. посіб. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2019. Ч. 2. 270 с.

Ольга Главацька

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

Максим Рисан

здобувач 1 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет

ОСОБЛИВОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СУЧАСНОЮ СИСТЕМОЮ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Функціональність закладу вищої освіти (ЗВО) значною мірою залежить від успішної стратегії його розвитку на ринку освітніх послуг та ефективної організації освітнього процесу. При цьому зазначимо, що стратегічне управління є достатньо нормативним. ЗВО, при формуванні стратегічного управління, визначаючи свою політику за допомогою обговорення її в колективі, транслює її своїм підрозділам і відповідно співвідносить її з уявленнями всіх учасників.

Відомо, що на управління ЗВО мають великий вплив фактори зовнішнього середовища: економічні, політичні, соціокультурні, правові та ін. До факторів зовнішнього впливу належать: сегмент населення, що становить потенційних студентів; фірми, організації, які бажають отримати фахівців з даного вишу;

конкуренти; ринок робочої сили та ін. При цьому внутрішнє середовище ЗВО включає: професорсько-викладацький та студентський склад; організацію управління; освітній процес; фінансову забезпеченість; маркетинг (незалежно від виду ЗВО); організаційну культуру та ін.

Стратегічне управління у ЗВО визначає його політику, місію та мету. Останнє при стратегічному управлінні найбільше залежить від соціокультурного середовища ЗВО, яке формується за безпосередньої взаємодії соціокультурних чинників довкілля та організаційної культури ЗВО [1]. Така взаємодія уможливорює циркуляцію та міграцію різних аспектів культури із соціального оточення організації в організаційну культуру та назад. Посередниками такого процесу виступають працівники, студенти вишу. Водночас соціокультурне середовище ЗВО утворюється під впливом територіальних, етнічних, культурних, геополітичних, соціально-економічних факторів зовнішнього середовища [3, с. 93–96].

Таким чином, стратегічне управління є дуже суттєвим фактором ефективності діяльності ЗВО, що забезпечує його виживання та розвиток. Основним вихідним становищем стратегічного управління є аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища ЗВО.

Управління діяльністю ЗВО здійснюється на основі власної, внутрішньо-вузівської нормативної бази (відповідно до нормативних документів МОН України), яка регламентує організацію та функціонування, забезпечує контроль за всією діяльністю ЗВО, включаючи і освітній процес [2, с. 191–193]. Успішність та ефективність діяльності ЗВО багато в чому залежить від ступеня взаємодії всіх структурних одиниць, визначених в рамках їх функцій, та єдиної мети діяльності ЗВО загалом.

Головне в управлінні ЗВО – це забезпечення ефективності прийнятих управлінських рішень та суворий контроль за їх виконанням. Основними стратегічними засадами управління освітньою діяльністю як однією з провідних у ЗВО є забезпечення освітнього процесу на основі безперервної діяльності та наступності рівнів вищої професійної освіти; інтегрованості усіх видів професійної освіти при реалізації інноваційних технологій та за збереження традицій та конструктивної стратегії у розвитку ЗВО; конкурентності та відкритості щодо пріоритетних напрямів освітньої діяльності, форм і методів організації освітнього процесу.

При цьому управлінська діяльність повинна спрямовуватися на розробку стратегії та концептуальних засад освітньої діяльності ЗВО, запровадження інноваційних освітніх технологій та перспективних форм організації освітнього процесу; на розробку нормативних, економічних, методичних та організаційних засад розвитку, удосконалення та модернізації навчального процесу; на

координацію освітньої діяльності; на контроль за здійсненням навчального процесу та за реалізацією навчальних планів та нормативних документів з підготовки фахівців; на організацію взаємодії підрозділів інституту на користь підвищення якості підготовки фахівців відповідно до реалізації стратегії розвитку освітньої діяльності ЗВО [4; 5, с. 15–20]. Отже, ефективним можна вважати таке управління ЗВО, яке забезпечує високу якість освіти за його успішної економічної та соціальної політики.

Таким чином, управління ЗВО є безперервним процесом, який виступає істотним фактором в ефективності діяльності ЗВО та забезпечує його розвиток. Саме управління дає можливість підтримувати всі значущі життєві функції ЗВО, але водночас латентно містить у собі поєднання чинників інтеграції та диференціації, зокрема і різноманітності, необхідні розвитку ЗВО. Тим самим стратегічне управління визначає оптимальність діяльності ЗВО на ринку освітніх послуг та його ефективний розвиток.

Література

1. Драгунова В. Формування готовності керівників закладів освіти до управлінської інноваційної діяльності. *Збірник наукових праць SCIENTIA*. 2021. UKR : <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/scientia/article/view/11779>
2. Ребуха Л. З., Кравець Х. Концептуальні основи розвитку підготовки викладачів вищої школи до управлінської діяльності. *Інновації в освіті: перспективи розвитку: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції* (Тернопіль, 20 травня 2021 р.). Тернопіль : ЗУНУ, 2021. С. 191–193.
3. Ребуха Л. З., Павлусик Т. І. Принципи управління закладами освіти. *Інновації в освіті: перспективи розвитку: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції* (Тернопіль, 20 трав. 2021 р.). Тернопіль : ЗУНУ, 2021. С. 93–96.
4. Соколова Е. Т. Управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників у системі вищої освіти. *Modern Economics*, 2021. № 25(2021). С. 136–141. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V25\(2021\)-21](https://doi.org/10.31521/modecon.V25(2021)-21)
5. Doronina O., & Riazanov M. Кадрова політика як інструмент стратегічного розвитку закладу вищої освіти. *Економіка і організація управління*, 2019. № 1(33). С. 15–20.

Олександр Вітів
здобувач 1 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет
Антоніна Дем'янюк
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

КРЕАТИВНІСТЬ ЯК ОСНОВА ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ТА ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ В СФЕРІ ОСВІТИ

Розвиток креативності у сфері освіти є надзвичайно актуальним у сучасному світі. Постійна зміна умов, технологій та вимог ринку праці вимагає від учнів та студентів не лише знань, а й креативного мислення для вирішення складних завдань. Розвиток креативності сприяє формуванню навичок критичного мислення, проблемного підходу та інноваційного мислення, що є ключовими в навчанні для успіху в майбутньому. Інтеграція креативних підходів у навчальну програму дозволяє студентам розвивати унікальність підходу до рішення завдань та стимулює їхні творчі здібності. Тому розвиток креативності викладачів є ключовим аспектом для підвищення їхнього професіоналізму в контексті інноваційної діяльності. Креативність дозволяє знаходити нові, інноваційні методи навчання та ефективні підходи до розв'язання навчальних завдань. Вона сприяє пошуку і впровадженню новаторських стратегій, які залучають студентів та стимулюють їх активну участь у процесі навчання. Креативність викладачів сприяє формуванню навичок самостійного мислення та стимулює інтерес до навчання у студентів.

Слід зазначити, що сучасне завдання науково-педагогічних працівників полягає у підготовці фахівців, які здатні відповідати вимогам наукових, соціальних та економічних стратегій сучасного інформаційного суспільства з акцентом на інноваційно-творчий напрям діяльності. Основним у цьому інноваційному суспільстві стають розум та винаходи новаторів, а суттєвими досягненнями є новаторські ідеї та інновації у всіх сферах людської діяльності. Креативність саме стає основоположною силою та найбільшою цінністю у сучасному світі інформації.

Тому у зв'язку з динамікою соціально-професійних змін набуває важливості активізація креативної компетентності, яка стає ключовим елементом у складі професійної компетентності науково-педагогічного працівника. Таким чином, розвиток креативних навичок в контексті діяльності науково-педагогічного професіонала, стратегічним завданням визначає

впровадження та поширення новаторських підходів, методів, інноваційних технологій для розв'язання творчих завдань [1].

Організація освітнього процесу у творчому середовищі є складним завданням для викладача. Це залежить переважно від обраного стилю управління освітнім процесом та особистої мотивації викладача досягти очікуваного результату. Стиль управління часто впливає на мотивацію студентів: він може як стимулювати їхню креативність, так і пригнічувати її. Найбільше сприяє розкриттю потенціалу – демократичний стиль, який надихає, що передбачає залученість викладачем студентів до прийняття спільних рішень, надаючи їм можливість вільно діяти, при цьому, підтримуючи та направляючи, а не критикуючи, створюючи умови для досягнення успіху. Це сприяє формуванню позитивного соціально-психологічного середовища, що сприяє більшій відкритості студентів до нового [3, с. 38–39].

Подані нижче методики для розвитку креативного мислення призначені для стимулювання пошуку оригінальних тверджень, більш детального та глибшого обґрунтування, виправлення помилок та генерації нових ідей [3, с. 39]:

- Нерозуміння – методика, що базується на неузгодженості з викладеним твердженням і спрямована на пошук нових аргументів, ідей та висловлень.

- Сумнів – це введення невизначеності або наведення недоліків у висловлену концепцію; це може призвести до припинення роботи групи на певному етапі з метою більш глибокого аналізу проблеми.

- Проблематизація – це методика представлення пояснення, чому група підтримує певне твердження, що сприяє розвитку навичок з пошуку доказів, аргументації власних тверджень, ідей та дій.

- Критика – це упорядкування уваги групи на недоліках певного вибору групи, що сприяє розвитку об'єктивного ставлення до недоліків та вмінню аргументувати власну позицію.

- Заперечення (НІ-стратегія) – полягає у відхиленні всіх тверджень та пропозицій учасників групи. Цей підхід сприяє розвитку навичок аргументації та розширенню можливостей для обговорення.

- Зведення до абсурду – це методика, коли виходять із припущення, що певне твердження є правильним, формують висновки, які ведуть до абсурдного результату. Цей метод відзначається застосуванням логічного принципу, який показує, що з правильного твердження можна зробити лише правильний висновок, і навпаки.

Також доцільно відмітити, що для підвищення якості освіти в університетах та впровадження креативних технологій важливим є створення спеціальних аудиторій та бібліотечних залів з відкритим доступом до єдиної

освітньо-інформаційної мережі та інноваційними технологіями навчання, дозволяло б отримувати навчальну інформацію у різних форматах, стимулювало б внутрішню мотивацію студентів, пробуджувало б інтерес до предметів, сприяло б розвитку їх творчих якостей та уяви [4].

Для ефективного залучення науково-педагогічних працівників до сфери креативних індустрій, необхідно поєднати ключові напрямки освітньої діяльності, включаючи такі аспекти: участь у професійних мережах та асоціаціях; посилення організаційного потенціалу через впровадження системи неперервної освіти; запровадження бізнес-інкубаторів; формування креативних освітніх кластерів; інтернаціоналізація інноваційних секторів та науково-дослідних проєктів. В Україні наразі поступово розвивається кластер креативних індустрій, який об'єднує індивідуальну та колективну творчість, науковий професіоналізм й талант митців, що може стати основою для формування соціального добробуту через генерацію креативних ідей та реалізацію інтелектуальної власності в будь-якій сфері життєдіяльності людини [2].

Отже, розвиток креативності у сфері освіти є невід'ємною складовою успішної інноваційної діяльності, яка сприяє створенню нових методик навчання, що відповідають вимогам сучасності та потребам студентів. Креативність в освіті спонукає викладачів до пошуку інноваційних підходів, сприяючи підвищенню якості навчання та формуванню готовності до постійного розвитку серед педагогічного колективу.

Література

1. Ілляхова М.В. Креативна компетентність науково-педагогічного працівника: теоретико-методологічний аналіз. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2018. №61, Т. 1. С. 70–74.
2. Ілляхова М. Креативні практики у безперервному професійному розвитку науково-педагогічних працівників. *Український педагогічний журнал*. 2019. №2. С. 38–44.
3. Корман М. Особистісна креативність викладача як основа інноваційного підходу до освітнього процесу. *Інклюзія і суспільство*. 2022. Випуск 1. С. 35 – 40.
4. Ярошинська О. Креативність як провідний принцип побудови освітнього середовища у вищому навчальному закладі. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2010. № 1. С. 113–119.

Олександр Євтушенко
здобувач 1 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, освітньо-професійна
програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет
Антоніна Дем'янюк
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

ОСНОВНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМ ПРОЦЕСОМ

Освітній процес забезпечує комплексну систему передачі знань, вмінь і цінностей, що відбувається в освітніх закладах та включає в себе взаємодію між усіма учасниками освітнього процесу. Його важливість у сучасних умовах визначається як ключовим фактором розвитку суспільства. Освіта допомагає формувати критичне мислення, сприяє розвитку творчих здібностей, підготовці кваліфікованих кадрів та сприяє загальному соціальному прогресу. Вона є основою для будівництва здорового й стійкого суспільства, а також сприяє розвитку економіки та інновацій.

Згідно трактувань законодавства України визначено, що «освітній процес – система науково-методичних і педагогічних заходів, спрямованих на розвиток особистості, шляхом формування та застосування її компетентностей» [3]. Проте вищезазначене трактування тільки вказує на спрямованість заходів і не дозволяє створити цілісне представлення освітнього процесу в сучасному закладі освіти, визначити вимоги до нього, а також забезпечити їх дотримання. Тому доцільно розглянути таке визначення освітнього процесу, як «організоване закладом освіти здобування здобувачем освіти відповідного рівня освіти в інституційній формі, що відбувається за освітньою програмою в спеціально створеному освітньому середовищі із встановленими властивостями» [1].

Отже, враховуючи діючі норми законодавства про освіту, освітній процес у сучасному закладі освіти [1]:

- забезпечується єдність процесу навчання, виховання і розвитку;
- реалізується згідно освітньої програми, яку розроблено та затверджено освітнім закладом на базі державних стандартів, яка обов'язково включає освітні компоненти для вільного вибору;
- відбувається як одночасна співдіяльність та постійна взаємодія учасників освітнього процесу у формах, за допомогою методів і засобів навчання, що відповідають освітній програмі;
- здійснюється повне виконання освітнім закладом конкретної освітньої програми та досягнення учасником освітнього процесу визначених результатів

навчання (компетентностей) як особистісних якостей, що піддаються ідентифікації, вимірюванню й оцінюванню та які він зможе продемонструвати після закінчення освітньої програми та окремих її компонентів у визначеному порядку та у встановлені терміни;

– відбувається в спеціально створеному освітньому середовищі в закладі освіти, що включає умови, що сприяють здобуттю учасником освітнього процесу відповідного рівня освіти [4].

Управління освітнім закладом є складною системою з численними внутрішніми зв'язками, які переважно пов'язані з освітнім процесом, оскільки він є головним об'єктом управління. Оскільки існує різне тлумачення терміну «управління», немає єдиної системи класифікації поняття функцій управління. Проте більшість авторів схильні виділяти загальні (основні, оперативні) функції, які підтверджують циклічність діяльності, а саме [4]:

– «Планування, організація, встановлення завдань та інструктаж, оцінка роботи, мотивація (Д. Адаір);

– Планування, організування, контроль, управління персоналом та керівництво (Г. Десселер, Г. Кунц);

– Планування, організування, регулювання, облік, контроль, аналізування та стимулювання (М. Мартиненко);

– Планування, організація, контроль та мотивація (Н. Кабушкин, І. Кравчук, В. Малиновський, М. Мескон, І. Юргутіс);

– Передбачення і планування, організація, розпорядження, координація і контроль (Б. Гаєвський, А. Файоль);

– Організація, контроль, планування, керівництво (В.Афанасьєв, М. Поташник);

– Аналіз, планування, організація, контроль, регулювання(Ю. Конаржевський, Е. Уткін)».

Функції управління освітнім процесом, що послідовно змінюються одна за одною, утворюють управлінський цикл. Кожна окрема функція має свою загальну та конкретну мету. Загальна мета відображає мету управління освітнім закладом в цілому, тоді як конкретна мета пов'язана з завданнями, що керівник вирішує на певному етапі управлінського циклу під час організації освітнього процесу.

В теперішніх умовах важливим є використання викладачем засобів здоров'язбереження в освітньому процесі, що втілюється через кілька напрямків: адаптація організації освітнього процесу враховуючи його вплив на психіку та фізіологію учасників освітнього процесу; впровадження комплексу заходів для покращення здоров'я педагогічного персоналу; здійснення медичного та

психологічного моніторингу фізичного та психічного стану учасників освітнього процесу. Безсумнівно, успішне керівництво освітнім закладом в значній мірі залежить від його керівника. Ніякі правила чи програми не замінять роль особистості в процесах виховання, навчання та управління. Після проведення аналізу освітнього процесу, керівник визначає цілі та завдання освітнього закладу, встановлює перспективні напрямки, розробляє стратегії та визначає, які освітні, управлінські та педагогічні технології будуть використовуватися в діяльності освітнього закладу [2].

Перспективні напрями розвитку освітнього процесу включають інтеграцію новітніх технологій в навчальні програми для покращення доступності та якості освіти. Зокрема, розвиток електронних платформ для навчання, використання віртуальної реальності та інтерактивних методів навчання є одними з ключових аспектів. Крім того, важливим напрямком є впровадження індивідуалізованих програм, які враховують потреби здобувачів освіти, розвивають їх унікальні здібності та підтримують особистісний розвиток. Також, зростаюча увага до розвитку навичок критичного мислення, творчості, креативності, комунікативних та соціальних умінь є важливими аспектами у сучасній освіті.

Література

1. Осадчий І. Про освітній процес у закладі загальної середньої освіти. URL: <http://surl.li/nwixd>
2. Остапенко А.К. Управління освітнім процесом у закладах вищої освіти на засадах здоров'язберезувальних технологій. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогічні науки.* 2018. (2). С. 104–108.
3. Про освіту: Закон України від 5 верес. 2017 р. № 2145-VIII: [редакція від 01.01.2023 р.] // Законодавство України / Верховна Рада України. Текст. дані. Київ, 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
4. Цигулева О.В. Теоретичний аспект: освітній процес як об'єкт управління. URL: <https://vseosvita.ua/library/teoreticnij-aspekt-osvitnij-proces-ak-obekt-upravlinna-21158.html>

Юрій Крамарчук
здобувач 1 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет
Антоніна Дем'янюк
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Управління освітніми закладами у сучасних умовах вимагає гнучкості та адаптації до вимог та технологій, що постійно змінюються. Це передбачає використання інноваційних методів навчання, цифрові технології для забезпечення доступу до знань, а також ефективного використання ресурсів для забезпечення якісної освіти. Управління освітніми закладами також передбачає розвиток лідерських якостей викладачів та адміністраторів для забезпечення сприятливого освітнього середовища та досягнення успіху студентів у майбутній професійній діяльності. Проте в теперішніх умовах в сфері управління освітніми закладами в Україні існує ряд проблем, серед яких: значний дефіцит фінансування, недостатнє оновлення навчальних програм та методик, бюрократичні складнощі в системі управління, недостатня підготовка педагогічних кадрів до впровадження сучасних педагогічних технологій та методик, вплив воєнного стану на організацію освітнього процесу. Також проблемою є нерівномірність доступу до якісної освіти в різних регіонах України та нестабільність управлінських рішень на державному рівні, що може впливати на загальний розвиток освітньої системи країни.

Доцільно відмітити, що правові засади управління освітніми закладами в Україні закріплені в Конституції України [2], Законі «Про освіту» [3], а також в ряді нормативно-правових актів, що регулюють освітні відносини. Ці законодавчі акти визначають права та обов'язки освітніх закладів, управлінських органів, педагогічних працівників та учнів й студентів, встановлюють процедури вибору керівництва закладами, норми щодо навчальних програм, організації освітнього процесу та контролю за якістю освіти. Ці нормативно-правові акти створюють правовий фундамент для функціонування освітніх закладів та забезпечують правову стабільність в освітній системі України.

Перевагами освітнього законодавства України є його спрямованість на створення правового механізму для забезпечення доступності освіти, гарантія освітніх прав і свободи громадян, визначення стандартів якості освіти та

створення законодавчого фундаменту для впровадження сучасних освітніх підходів. Однак, серед недоліків можна відзначити недостатню фінансову підтримку освітньої системи, бюрократичність у процедурах, складність у впровадженні реформ у сфері освіти, а також нестабільність законодавства, що може призвести до неодноразових змін у навчальних програмах та методиках.

Досліджуючи різноманітність підходів до здійснення управлінської діяльності освітніми закладами, важливо виокремити наступні групи [4]:

– технократичні (теорії Ф.Тейлора про «наукове управління», А. Файоля про «адміністративне учення», модель В.Добриніна «організаційна модель», «виробниче трактування» ІТУ, ідеї М.Вебера про «ідеальну бюрократію», теорія «Х» Д. Мак Грегора);

– людиноцентровані (концепція Н. Вітке «соціально-трудова», підхід Е. Мейо щодо «школи людських відносин», теорія М.Фоллет «теорія лідерства», ідеї А. Маслоу про «піраміду потреб», «концепція «У» Д. Мак Грегора);

– синтетичні (теорія А. Богданова «загальна організаційна теорія», підходи А.Гастева «соціальна інженерія», модель Ф.Дунаєвського «організаційна технологія», підхід П.Дракера «управління за цілями», «ситуаційні» теорія «7-3», концепція У. Оучі теорія «Z»).

Система управління освітою в різних країнах спирається на лінійно-функціональну структуру, що в основному включає громадську складову – ради, що надають консультації з питань функціонування та розвитку освіти. При дослідженні освітніх проблем стає очевидним, що неможливо визначити найбільш оптимальну структуру та розподіл функцій управління. Основні труднощі у керівництві системами освіти становлять визначення мети та завдань функціонування і розвитку освіти, які були б доступними для вимірювання та зрозумілими для суспільства, встановлення пріоритетів, розроблення дієвих заходів для досягнення поставлених цілей та активну участь громадськості у залученні до прийняття рішень у сфері освіти.

Вивчення світового досвіду засвідчує, що основне навантаження у вирішенні проблем в сфері управління покладається на органи управління освітою: міністерства, органи регіонального управління та керівництво освітніх закладів. Дослідження основних шляхів поліпшення управління в сфері освіти та визначення проблеми державної освітньої політики як інструменту управління вказують на те, що стратегія державної освітньої політики обмежується переважно лише діями в освітній галузі. Проте ця політика має охоплювати більший спектр реакцій держави та інших зацікавлених сторін. Необхідно, щоб політика була не лише сформованою, а й відкритою для громадськості, що сприятиме створенню прозорих умов для функціонування системи освіти та керівництва її розвитком [1].

У сучасних умовах управління освітніми закладами важливим є використання передових технологій та інноваційних підходів в освітньому процесі. Одним із перспективних напрямків є використання цифрових інструментів для підвищення ефективності управління, включаючи автоматизацію процесів та аналіз даних для прийняття обґрунтованих рішень. Також, розвиток освітніх програм, орієнтованих на розвиток навичок майбутнього, включаючи критичне мислення, комунікативність, креативність, технологічну грамотність та вміння працювати в команді, вважається перспективним курсом управління освітою. Розбудова співпраці між освітніми закладами, бізнесом та громадськістю для створення програм, що відповідають потребам ринку праці та сучасним технологіям, також є одним із важливих перспективних напрямів управління освітньою сферою.

Література

1. Григор'єва В. Сучасні світові й вітчизняні моделі управління розвитком освітніх систем / Управління розвитком професійно-технічної освіти в сучасних умовах: теорія і практика: монографія. Київ, 2014. С. 129–167.

2. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв.1996р.: [редакція від 01.01.2020 р.] // Законодавство України / Верховна Рада України. Текст. дані. Київ, 2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text>

3. Про освіту: Закон України від 5 верес. 2017 р. № 2145-VIII: [редакція від 01.01.2023 р.] // Законодавство України / Верховна Рада України. Текст. дані. Київ, 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

4. Управління навчальним закладом : Підручник для магістрантів педагогічних університетів / С.Г. Немченко, О.Б. Голік, О.А. Кривильова, О.В. Лебідь. Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2012. 516 с.

Дмитро Панько

здобувач 1 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет

Антоніна Дем'янюк

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

ОСНОВНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМ ЗАКЛАДОМ

Основні засади управління освітнім закладом включають у себе кілька ключових принципів. Одним з них є створення ефективної стратегії, яка відображає місію та цілі освітнього закладу, враховуючи індивідуальність учасників освітнього процесу та потреби суспільства. Також, важливо розвивати

систему керівництва, спрямовану на підтримку та вдосконалення процесів навчання та виховання в освітньому закладі. Це передбачає створення стимулюючого середовища для учасників освітнього процесу, а також розвиток методів оцінювання успішності. Крім того, до основних засад управління освітнім закладом входить постійне вдосконалення освітнього процесу шляхом впровадження сучасних технологій, педагогічних методик та програм, які відповідають сучасним вимогам. Немало важливим є також створення сприятливої атмосфери в закладі, сприяючи співпраці, комунікації та взаєморозумінню між усіма учасниками освітнього процесу, що сприяє позитивному розвитку освітнього закладу [1].

Управління освітнім закладом – «це комплекс принципів, методів, а також організаційних форм й технологічних прийомів здійснення управління освітнім процесом, що спрямовані на підвищення його ефективності» [3]. Головні функції управління в сфері освіти класифікуються наступним чином [2]:

– Принцип державотворення. Основна ідея цього принципу полягає у тому, щоб спрямувати всі зусилля закладів освіти на підтримку та розвиток державності України, збільшення їхнього рівня відповідно до міжнародних стандартів.

– Принцип науковості. Включає в себе увагу до досягнень педагогіки та психології під час організації освітнього процесу, оволодіння всіма методиками викладання предметів.

– Принцип демократизації. При розв'язанні завдань управління освітнім закладом, керівник повинен брати до уваги думку педагогічного та студентського колективів, а також відгуки громадськості. Постійне звітування про свою роботу перед колективом освітнього закладу є необхідною складовою цього принципу.

– Принцип гуманізації. Визначає формування гуманної особистості за допомогою гуманних методів у всіх сферах взаємодії: від адміністрації до викладачів, студентів і батьків, між викладачами, між викладачами та студентами, батьками та студентами, а також між студентами різних груп та студентськими лідерами.

– Принцип цілеспрямованості. Включає в себе ретельне та систематичне планування діяльності усіх аспектів освітнього закладу, яке охоплює як перспективні, так і поточні завдання, з урахуванням його потенціалу та можливостей.

– Принцип компетентності. Згідно цього принципу, всі співробітники освітнього закладу мають володіти високим рівнем професійної підготовки, широким спектром знань та виконувати свої обов'язки добросовісно.

– Принцип оптимізації. Цей принцип вимагає створення сприятливого середовища в освітньому закладі для забезпечення працівникам можливостей ефективно працювати.

– Принцип ініціативи й активності. Відповідно до цього принципу керівник освітнього закладу має володіти цими характеристиками та сприяти створенню умов для творчого пошуку у всіх співробітниках.

– Принцип об'єктивності щодо оцінювання виконання працівниками освітнього закладу своїх обов'язків, що передбачає систематичний нагляд за їхньою роботою, ретельну оцінку результатів та уважне врахування думки педагогічного колективу.

– Принцип поєднання колегіальності з персональною відповідальністю вимагає, щоб керівник освітнього закладу був повністю відповідальним перед державними органами за освітню діяльність. Однак при ухваленні важливих рішень щодо функціонування закладу, він зобов'язаний враховувати думку членів колективу, якщо вона не суперечить законодавству України.

– Принцип автономії і самоврядування означає право самостійного визначення форм навчання, організації освітнього процесу, здійснення найму педагогічних, науково-педагогічних та інших співробітників; надання додаткових освітніх послуг; утворення структурних підрозділів за установленою процедурою, здійснення видавничої та поліграфічної діяльності; співпрацю з іншими юридичними особами; участь у міжнародних організаціях; впровадження власної символіки й атрибутики; участь у розробленні нормативно-правової бази; безстрокове й безкоштовне використання призначених земельних ділянок.

Від дотримання вищезазначених принципів управління освітнім закладом значною мірою визначається ефективність його діяльності.

В управлінні освітнім закладом важливе значення мають методи управління ним, які можна розділити на наступні групи [3]:

– адміністративні методи, що включають регламентацію діяльності виконавців, нормування роботи та управління кадрами;

– методи психолого-педагогічного впливу, які спрямовані на створення сприятливого психологічного середовища, заохочення до креативності та ініціативи, розробку прогнозних соціальних перспектив розвитку освітнього закладу;

– методи суспільного впливу, спрямовані на розвиток демократичних засад формування колективу, впровадження конкуренції на основі лояльності, толерантності, підняття рівня престижу та іміджу.

З метою розвитку освітньої сфери в контексті здійснення управління нею, потрібно звернути увагу на покращення фінансування освітніх закладів, забезпечення потрібного рівня кваліфікації педагогічних кадрів, впровадження інноваційних технологій в освітній процес та оптимізацію використання наявних ресурсів. Також важливо стимулювати постійний професійний розвиток викладачів та керівників закладів, сприяти залученню до управління освітніми закладами представників громадськості та створенню ефективної системи моніторингу й оцінювання якості освіти.

Література

1. Актуальні проблеми освітнього, публічного та соціального менеджменту: колект. монографія / Є. М. Хриков, О. І. Кравченко, Т. В. Сич, О. М. Птахіна, О. А. Саєнко, А. Г. Розказов, Є. В. Іванов, І. С. Паславська, Н. В. Циган. Харків : ХОГОКЗ, 2019. 328 с.

2. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи. Навчальний посібник. Київ. «Академвидав». 2006. 354 с.

3. Шоробура І.М. Теоретико-методологічні засади освітнього менеджменту. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2017. Вип. 53. С. 380–386.

Оксана Кричківська

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

Роман Матейко

здобувач 2 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет

САМООСВІТА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА

Підвищення професійної компетентності викладача зумовлене процесом морального знецінення та старіння знань і навичок фахівців у сучасному світі. І саме внаслідок процесу підвищення професійної компетенції викладачів відбувається підвищення якості освіти учнів.

В останні роки професійне зростання викладача стало однією з найактуальніших тем розвитку освіти в нашій країні. Це зумовлено, передусім, тим, що нині зростають вимоги до професійної підготовки фахівців переважають у всіх сферах праці людини. Розвиток професійної компетентності – це розвиток творчої індивідуальності, формування сприйнятливості до педагогічних інновацій, здібностей адаптуватися в педагогічному середовищі, що змінюється.

За допомогою самоосвіти підвищується якість викладання предмета, здійснюється готовність до педагогічної творчості, простежується професійне та кар'єрне зростання, створюється і присвоюється імідж сучасного викладача – новатора, викладача-майстра, викладача-наставника як особистісно-професійну освіту; здійснюється відповідність вимогам держави та суспільства.

Самоосвіта здійснюється добровільно, свідомо, планується, керується та контролюється самим викладачем. При цьому самоосвіта може мати такі напрями: професійний (предмет/предмети викладання); психолого-педагогічний; методичний; естетичний та духовно-моральний; у сфері використання цифрових, інформаційних технологій; у сфері формування здорового життя суб'єктів освітнього процесу.

Самоосвіта передбачає залучення викладача до таких видів діяльності:

- знайомство з педагогічною та методичною літературою;
- самоосвітня робота над якоюсь проблемою;
- регулярний огляд інновацій у мережевих методичних спільнотах у своїй професійній сфері;
- відвідування уроків колег; активна дослідницька, експериментальна діяльність;
- дискусії, обмін досвідом із колегами, у тому числі в рамках розміщення наукових публікацій, участі у семінарах, конференціях, майстер-класах, «круглих столах» тощо; інноваційна діяльність, освоєння нових освітніх технологій (відбір змісту, методів, форм, засобів навчання); проведення відкритих занять та їх аналіз; систематичне проходження курсів підвищення кваліфікації

Вкрай важливо створити ефективні умови для формування мотивації професійного самовдосконалення, у тому числі на індивідуальному рівні. Серед провідних мотивів можна виділити такі: мотиви успіху, подолання професійних труднощів, мотиви, спрямовані на покращення матеріального благополуччя, професійного визнання, кар'єрні та конкурентні мотиви (кваліфікований викладач за умов конкуренції має більше можливостей у працевлаштуванні та професійному зростанні); бажання творчості; інформаційні мотиви (необхідність та пошук нової інформації); мотиви освоєння нових технологій, наукових відкриттів у психології та педагогіці; відповідність суспільним запитам та вимогам держави, освітньої системи та ін. [1, с. 114–119]

Однак узагальнення та розповсюдження власного досвіду (статті, доповіді, майстер-класи, відкриття уроки) максимально наближають процес атестації до повсякденної практичної діяльності, отже, економить час і сили при підготовці до наступної атестації; дозволяє планувати власну професійну діяльність з урахуванням програми розвитку освітньої установи та власних професійних

інтересів на досить тривалий період (міжтестастійний), рівномірно розподіливши зусилля, спрямовані на професійний розвиток (самоменеджмент); орієнтує на розвиток таких професійно значущих умінь, як рефлексія, самоаналіз, проектування, організованість.

Самоосвіта безперервна, але планувати її потрібно поетапно. Алгоритм організації самоосвіти педагогів передбачає проходження низки етапів [2; 3]:

1 етап. Передбачає створення певного настрою на самостійну роботу; аналіз професійних труднощів та інтересів; постановку проблеми, вибір мети роботи, формулювання особистої індивідуальної теми, осмислення послідовності своїх дій (планування та прогнозування результатів);

2 етап. Викладач знайомиться із психолого-педагогічною та методичною літературою з обраної проблеми освіти; здійснює знайомство з передовим педагогічним досвідом, напрацьованим колегами у місті, регіоні, країні; відбувається накопичення педагогічних фактів, їх відбір та аналіз;

3 етап. Під час даного етапу відбувається адаптація накопиченого матеріалу до конкретної ситуації (групи учнів, предмету); апробування практично обраних методів роботи; моніторинг результатів; корекція освітніх стратегій. Практична робота продовжує супроводжуватися вивченням літератури. На цьому етапі йде осмислення, аналіз та узагальнення накопичених фактів. Доцільно організувати колективне обговорення з колегами прочитаної педагогічної літератури та апробованого досвіду;

4 етап. За даного етапу викладач у процесі подальшої роботи використовує власний досвід, і навіть займається його поширенням: створенням власних напрацювань у руслі обраної теми з опорою на теоретичний матеріал (дидактичні матеріали, розробки уроків, позакласних заходів та ін. методичні напрацювання); апробацією, корекцією, відстеження результативності. Цей етап передбачає: звіт про хід самоосвіти на засіданнях методичного об'єднання, проведення відкритих уроків, позакласних заходів, майстер-класів для колег.

5 етап. Викладач на цьому етапі проводить аналіз своєї самостійної методичної роботи на тему самоосвіти, оформляє власні результати, надає рекомендації для колег, проводить моніторинг, анкетування та презентацію матеріалів на засіданнях методичних об'єднань, педагогічних рад.

Тривалість етапів може змінюватися відповідно до складності теми, глибини вивчення та досвіду самого викладача. Термін реалізації плану викладач визначає сам.

Самоосвіта передбачає розвиток викладача як особистості та фахівця, сприяє підвищенню рівня його професійної компетентності та вдосконаленню професійно-особистісних якостей, педагогічних здібностей та практичних умінь.

Самоосвіта є процесом свідомої, самостійної, пізнавальної діяльності з метою вдосконалення певних якостей чи навичок у викладача.

Таким чином, можна зробити висновок, що сьогодні існують певні умови, за яких кожен викладач може зростати компетентнісно як особисто, так і професійно: здобувати нові знання, удосконалювати вміння, підвищувати власну та професійну самооцінку, набувати визнання серед колег. Безперервність цього процесу забезпечує підвищення його результативності (через підвищення рівня готовності до самоосвіти). З цього випливає, що найважливішою складовою вдосконалення викладача ЗВО є його власне бажання постійно самовдосконалюватися та опереджати час.

Література

1. Дубінка М. М. Самоосвіта як важлива умова професійного становлення магістранта-майбутнього викладача. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, 2021. № 199. С. 114–120.

2. Кришталенко А. С., Ревенко М. П., Савченко Д. Р., & Савченко Л. Л. Самоосвіта й самовдосконалення як складові професійної компетентності педагога. In *The 12th International scientific and practical conference «Actual issues of the development of science and ensuring the quality of education» (March 28–31, 2023) Florence, Italy. International Science Group. 2023.p. 231.*

3. Павличенко А., Пащенко О., Медведовська Т., & Вишньова В. Самоосвіта студентів закладів вищої освіти та її роль у процесі професійної підготовки фахівців в умовах цифровізації освіти. *Grail of Science*, 2023. № 24. С. 590–594.

Аліна Шипович

здобувачка 2 курсу магістратури спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти», Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Лілія Ребуха

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри освітології і педагогіки, Західноукраїнський національний університет

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ: ШЛЯХИ ВПРОВАДЖЕННЯ АКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ

Здоров'я – це головна цінність життя. За визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) – це стан повного тілесного, душевного та соціального благополуччя, а не лише відсутність хвороб чи фізичних дефектів.

Формування здорового способу життя відбувається безперервно та цілеспрямовано. В основі формування здорового способу життя лежить

системно-діяльнісний підхід, який передбачає виховання та розвиток якостей особистості, що відповідають вимогам сучасного суспільства, забезпечує формування знань, установок, орієнтирів та норм поведінки, що забезпечують збереження, зміцнення здоров'я, зацікавленого ставлення до свого здоров'я, знання негативних чинників ризику здоров'я [1].

Особистісні результати освоєння основної освітньої програми здорового способу життя сформовані з установки на безпечний, здоровий спосіб життя, наявність мотивації до творчої праці, робота на результат, дбайливе ставлення до матеріальних і духовних цінностей та ін. [2].

Практика показує, що зі станом здоров'я школярів пов'язана успішність їхнього навчання. Тому так важливо сучасному педагогові моделювати педагогічний процес із застосуванням здоров'язберігаючих технологій, які є частиною та відмінною особливістю всієї освітньої системи та орієнтовані на зміцнення здоров'я, стимулювання позитивних почуттів успіху, оптимізму та віри у свої сили та здібності.

Здоров'язберігаючі технології навчання припускають використання різних форм активних методів та прийомів роботи з учнями щодо навчання, виховання культури здоров'я, формування здоров'я та зміцнення [2].

Як показує практика, більшість вчителів застосовують переважно репродуктивну методіку навчання, недостатньо використовуючи активні методи навчання. До таких недостатньо використовуваних засобів відноситься рухлива гра, яка необхідна школяру.

Активні методи навчання – це система методів, які забезпечують активність та різноманітність мисленнєвої та практичної діяльності учнів у процесі освоєння навчального матеріалу. Вони вибудовуються на практичній спрямованості, ігровій дії та творчому характері навчання, інтерактивності, різноманітних комунікаціях, з використанням знань та досвіду учнів, груповій формі організації їх роботи, залученні до процесу органів чуття, діяльнісний підхід до навчання, руху та рефлексії. Активні методи навчання повною мірою задовольняють одному з головних принципів здоров'язбереження «Не нашкодь!» Усі застосовувані методи, прийоми, використовувані засоби повинні бути обґрунтованими, перевіреними на практиці, які не завдають шкоди здоров'ю учня та вчителя. Для кожного етапу уроку використовуються свої активні методи, що дозволяють ефективно вирішувати конкретні завдання. Вибір методу залежить від багатьох умов:

- цілей навчання;
- рівня підготовленості учнів;
- віку учнів;
- часу, відведеного вивчення матеріалу;

- матеріального оснащення школи;
- теоретичної та практичної підготовленості вчителя.

В учня, що пройшов через такий процес навчання, немає боязні перед невідомим, з'являється потреба у спілкуванні, самостійності при вирішенні навчальних завдань, він вміє доводити свою думку та поважає чужу, виробляє здатність до самоконтролю та переживання, отримує яскраві емоції, психологічну розрядку. Активні методи навчання використовуються на всіх уроках, оскільки вони сприяють з'ясуванню цілей, очікувань, побоювань; організації самостійної роботи; релаксації; підбиттю підсумків. Кожен метод навчання містить у собі свій набір прийомів, які допомагають найбільш ефективно реалізувати метод на практиці.

Таким чином, здоров'язберігаючі технології є одні з найперспективніших. Їхнє розумне застосування в комплексі з активними методами навчання в роботі педагога підвищують результативність освітнього процесу, формують в учнів, педагогів та батьків ціннісні орієнтації, що спрямовані на збереження і зміцнення здоров'я та гармонійний розвиток кожної особистості.

Література

1. Кравчук, Л. С. Здоров'язберігаючі технології – провідна умова навчальної діяльності студентів. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету України*, 2015. № 10. С. 44–47.
2. Бикова Т. В., Петінова О. В. Здоров'язберігаючі технології як пріоритетне завдання організації освітнього процесу. *Інновації в освіті: сутність, проблеми, перспективи* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Одеса, 27–28 жовтня 2022 р.). Одеса, 2022. С. 76–77.

Люба Горбенко

здобувачка 2 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Лілія Ребуха

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

МОТИВАЦІЯ ЯК ФАКТОР ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Мотивація – це циклічний процес безперервного взаємного впливу і перетворення, в якому суб'єкт дії і ситуація взаємно впливає один на одного, і результатом цього є реально поведінка, що спостерігається. Мотивація – це

процес безперервного вибору та прийняття рішень з урахуванням зважування поведінкових альтернатив [1, с. 465].

Для підлітка вибір професії – значною мірою моральна проблема. Чим ширший діапазон вибору, тим він складніший. Сьогодні професійним покликанням називають єдність суб'єктивних нахилів та здібностей до тієї чи іншої діяльності, в якій особистість бачить головну сферу самореалізації. Але схильності та інтереси самі формуються та змінюються у процесі діяльності. Різко виражені, стійкі та активні схильності у старшокласників зустрічаються нечасто. Підліток стоїть перед вибором сфери діяльності. Але тільки практично, в ході самої діяльності з'ясовується, чи підходить вона йому чи ні.

Професійне самовизначення сьогодні – багатовимірний та багатоступінчастий процес, який можна розглядати під різними кутами зору. У віковій психології професійне самовизначення зазвичай поділяють певні етапи, тривалість яких варіює.

Перший етап – дитяча гра, у ході якої дитина приймає різні професійні ролі і «програє окремі елементи пов'язані з ними.

Другий етап – підліткова фантазія, коли підліток бачить себе у мріях представником тієї чи іншої привабливої для нього професії.

Третій етап, який захоплює весь підлітковий і більшу частину юнацького віку, – попередній вибір професії. Різні види діяльності сортуються та оцінюються спочатку з погляду інтересів підлітка, потім з погляду його здібностей і, нарешті, з погляду його системи цінностей. Інтерес до предмета стимулює школяра більше займатися ним, це розвиває його здібності, підвищуючи успішність діяльності, приносячи визнання оточуючих, що своєю чергою підкріплює інтерес.

Четвертий етап – практичне прийняття рішення, свій вибір професії, включає у собі два основних компонента: визначення рівня кваліфікації майбутньої праці, обсягу та тривалості необхідної підготовки щодо нього; вибір конкретної спеціальності.

Професійне самовизначення юнака розуміється нині більшістю авторів як суттєва сторона загального процесу розвитку особистості. Вона не зводиться до акту вибору професії, виступаючи як змістовний процес духовного розвитку особистості. Тож у побудові наукової теорії профорієнтації найважливіше значення має вивчення закономірностей формування внутрішньої, психологічної основи самовизначення. Остання не виникає як проста рівнодіюча всіх внутрішніх передумов, але складається в процесі безперервної взаємодії суб'єкта із зовнішнім світом. У руслі цієї взаємодії людина активно «шукає себе», керуючись уявленнями, що склалися в неї, про себе, свої очікування, свою

можливу роль. Вибір професії є невіддільним від розвитку особистості загалом [3, с. 5].

Відповідно в даний час проблема професійного становлення майбутнього фахівця привертає увагу багатьох науковців, в роботах яких простежуються різні підходи до її вирішення. Тому нині вважається, що професійне становлення – це дієва сфера соціальної практики, де тісно переплітаються інтереси суспільства та конкретної людини. Сутність практики полягає у перетворенні індивіда на професіонала, здатного надавати активний вплив на розвиток професійної діяльності та професійної спільноти загалом [2].

З іншої сторони, професійне становлення – це продуктивний процес розвитку та саморозвитку особистості, освоєння та самопроєктування професійно-орієнтованих видів діяльності, визначення свого місця у світі професій, реалізація себе у професії та самоактуалізація свого потенціалу для досягнення вершин професіоналізму.

Професійне становлення, в онтогенезі людини, охоплює період початку формування професійних намірів до завершення професійного життя. При цьому слід врахувати, що професійне становлення слугує процесом самореалізації особистості в професійній діяльності на основі найбільш повного використання своїх здібностей та можливостей. Воно є динамічним та безперервним процесом, що детермінує внутрішню активність особистості.

Під професійним становленням розуміємо поетапний, динамічний і керований процес входження у професію, під час якого відбуваються якісні перетворення особистості, які ведуть до розвитку та зміни особистісних і професійних якостей, формування позитивного ставлення до професії та оволодіння професійними знаннями та вміннями.

У визначенні професійного становлення дещо відрізняється позиція, яка вважає, що це динамічна властивість особистості, пов'язана з формуванням та розвитком особистісних та професійних якостей, усвідомленим ставленням до обраної професії, що впливає на професійну підготовку та професійну діяльність.

Аналіз наведених визначень поняття «професійне становлення» дозволяє виділити деякі його характеристики, а саме:

- наповнення життєдіяльності людини особливим змістом;
- перетворення індивіда на компетентного фахівця;
- якісне перетворення внутрішнього світу людини;
- формування професійної спрямованості, компетентності, особистісних, соціально значущих і професійно-важливих якостей, готовності до постійного професійного зростання;
- входження у професію, що характеризується особистісними та професійними якісними перетвореннями;

- власна активність, спрямована на самовдосконалення та самоздійснення;
- прагнення реалізувати свої творчі, потенційні можливості до розуміння свого покликання.

Зіставлення наведених вище думок дослідників показує, що у визначеннях сутності професійного становлення, що даються ними, простежується подібність думок з питання його розгляду як динамічного процесу, що призводить до особистісних змін і формування професійних якостей [4].

Таким чином, вивчення мотивації професійного вибору та системи ціннісних орієнтацій студентської молоді є інструментом для виявлення змін, що відбуваються щодо перспектив здобуття вищої освіти, професійної підготовки під впливом соціально-економічних реалій сучасного періоду розвитку суспільства. Загальний напрям реформ економічного та соціального життя в нашій країні суттєво змінив ситуацію в галузі вищої освіти, у системі життєвих цінностей, ієрархії мотивів вибору професії молодими людьми.

Література

1. Богацька Н. М. Мотивація як основний чинник підвищення ефективності праці на підприємстві. *Глобальні та національні проблеми економіки*, 2015. № 3. С. 210–214.

2. Богданов Ю.В. Мотивація студента до навчання: теорія і практика. *Terra Economicus*, 2013. № 4. С. 253–257.

3. Боднар О., Горішна О. Організаційна компетентність керівника в умовах змін. *Професійна компетентність керівника сучасного закладу освіти: код епохи*. Матер. Всеукраїнської наук.-практ. конф.: за заг. ред. В.В. Гуменюк. Хмельницький : ОІППО, 2020. С. 71–77. URL : https://drive.google.com/file/d/1SgCL8MqUHFu70HsNnrzjYpt_eOAvJaTM/view?usp=sharing

4. Ребуха Л., Кравець Х. Концептуальні основи розвитку підготовки викладачів вищої школи до управлінської діяльності. *Інновації в освіті: перспективи розвитку*: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції. (Тернопіль, 20 трав. 2021 р.) Тернопіль : ЗУНУ, 2021. С. 191–193.

Дмитро Ватрас
здобувач 2 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Лілія Ребуха
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

РОЗВИТОК РІЗНОМАНІТНИХ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ ДЛЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Розвиток технологій та глобальних викликів, таких як воєнний конфлікт, призвели до значного перетворення системи освіти. Дистанційне навчання стало актуальним явищем, особливо в умовах обмежень на загальний доступ до освітніх установ. Тема роботи вказує на необхідність дослідження форм, методів та принципів організації дистанційного навчання зокрема в контексті навчання іноземних мов в умовах воєнного стану.

Питання дистанційної освіти цікавлять багатьох вчених, так у науковій роботі «Педагогічні технології в сучасній освіті науковець О. Белова досліджує різні аспекти використання технологій дистанційного навчання у підготовці майбутніх фахівців. Вона аналізує основні форми та методи дистанційного навчання, а також принципи організації цього процесу. Автор звертає увагу на переваги та недоліки дистанційного навчання і наводить приклади успішного впровадження таких технологій у різних сферах підготовки майбутніх спеціалістів [1, с. 148].

У науковій роботі «Платформа дистанційного навчання Moodle та її використання в організації навчального процесу» науковець Н. Басараба описує результати свого дослідження, а саме експериментальну модель дистанційного навчання для майбутніх фахівців та аналізує ефективність використання цієї моделі в освітньому процесі [2, с. 63–64].

Дистанційна освіта набирає популярності із кожним роком, привертаючи все більше учнів у всьому світі. Проте цей метод навчання має свої позитивні та негативні аспекти, які впливають на можливості та виклики його впровадження у вищій школі. Важливо, що використання Google Classroom має свої переваги та обмеження. З одного боку, цей інструмент дозволяє викладачам створювати та надавати різноманітні завдання, такі як лекції, відеозаняття та посилання. Вони також можуть проводити відеоконференції. Багато педагогів вже знають, як користуватися Google Classroom, і мають готові класи. Більшість студентів

володіють необхідними навичками для роботи з цією платформою. Крім того, цей метод навчання дозволяє працювати в зручний для студентів час [2, с. 66–67].

Робота за розкладом у конференціях і чатах Zoom або Google Meet також має свої переваги. Вона забезпечує ефективне спілкування, схоже на очне навчання, за умови, що всі учасники мають необхідні технічні можливості. Викладачі можуть використовувати різні форми навчання, такі як дошка, презентації, відео та опитування. Крім того, цей спосіб навчання дозволяє оцінити психологічний стан студентів.

Однак одним із найефективніших методів сучасного навчання є використання відеододатків, які дозволяють викладачам та студентам взаємодіяти в режимі реального часу. Це може бути віртуальні класи, де викладач проводить лекції, відповідає на запитання та демонструє матеріали, а студенти можуть активно залучатися до обговорень, задавати запитання та отримувати зворотний зв'язок. Використання інтерактивних платформ для створення завдань та тестів дозволяє негайно отримувати зворотну інформацію про рівень знань студентів та розвивати їхні навички самоконтролю. Створення відеоуроків, вебінарів та аудіоматеріалів із лекціями дозволяє студентам вивчати матеріал у зручний для них час та темп, повторювати і глибше розуміти навчальний матеріал. Це стимулює обмін думками, вивчення нових ідей та спільну роботу над проектами, навіть в умовах віддаленої взаємодії.

Використання інноваційних методів та інтерактивних технологій дозволяє викладачам ефективно проводити онлайн-навчання навіть у воєнний період. Ці підходи створюють умови для взаємодії та співпраці студентів, сприяючи їх особистісному розвитку, незалежно від умов в яких вони перебувають.

Для покращення комунікації та співпраці, викладачі можуть використовувати такі інтерактивні інструменти, як форуми обговорень, вебінари, онлайн-платформи для спільного редагування документів тощо. Це дозволяє студентам обмінюватися думками, досліджувати нові ідеї та співпрацювати над проектами, навіть у віддалених режимах.

Отже, дистанційне навчання є ефективним інструментом для забезпечення освітніх потреб студентів. Воєнний стан може обмежити доступ до традиційної освіти, але дистанційне навчання дозволяє студентам отримувати знання та навички, не зважаючи на обставини. У воєнних умовах, для успішної організації дистанційного навчання, важливо дотримуватися принципів гнучкості, доступності, індивідуалізації та підтримки студентів. Викладачі повинні бути готові до змін і надавати підтримку студентам, які можуть переживати психологічний стрес в зв'язку з умовами воєнного стану. Проте в контексті дистанційного навчання, враховуючи особливі умови воєнного стану, важливо

використовувати інноваційні підходи та забезпечити педагогічну підтримку студентів для їх успішного навчання.

Література

1. Белова О.К. Педагогічні технології в сучасній освіті. Навчальний посібник. Харків, 2008. 148 с.
2. Басараба Н. Платформа дистанційного навчання Moodle та її використання в організації навчального процесу. *Нова педагогічна думка*. 2013. С. 63–64.

Людмила Гога

здобувачка 2 курсу магістратури спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти», Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Лілія Ребуха

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри освітології і педагогіки, Західноукраїнський національний університет

МОНІТОРИНГ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

У сучасному динамічному соціумі здатність до саморозвитку, перетворювальної діяльності на основі розкриття своїх творчих можливостей починає набувати більшого значення, ніж володіння певною сукупністю конкретних знань і умінь. Це задає нові ціннісно-сміслові орієнтири у розвитку освіти, досягненні її нової якості. Змінюються вимоги до освітнього процесу, у ньому з'являються якісно нові характеристики, що викликає зміну вимог до самих вчителів та педагогічних практик.

Нова педагогічна реальність вимагає розміщення новітніх акцентів у традиційній навчальній діяльності вчителя та реалізації ним нових функцій. Важливими для вчителя функціями стають функції організатора різних видів діяльності (навчальної, проєктної, дослідницької), освітніх практик. Він може стати успішним консультантом, дослідником, керівником проєктів, «навігатором» в освітньому середовищі та ін. Однак, значна частина вчителів залишається інертною, не виявляє ініціативи, не оновлює компетенції [2].

Усвідомлення у суспільстві ролі вчителя як ключового фактора ресурсного забезпечення інноваційних процесів в освіті та конкурентоспроможності освіти в глобальному масштабі зумовлює зростаючий рівень вимог до вчителя, що актуалізує увагу суспільства до якості його професійної діяльності, яка повинна бути приведена у відповідність до змінних освітніх контекстів. Відповідно

гостро постає питання організації ефективної підтримки професійного розвитку вчителя, інтерес до якої виявляють представники як вітчизняної, так і світової освітніх практик.

Оцінка професійних компетенцій вчителя у межах освітньої системи, виступає нині не як самоціль, а як інструмент впливу на професійний розвиток вчителя. Реалізація системи підтримки професійного зростання педагога пов'язана з виявленням та усуненням його професійних нестач. Одним із засобів, що сприяють вирішенню зазначеної проблеми, може стати моніторинг, який стає все більш затребуваним у сучасній освіті [2].

Отже, виявляючи особливості індивідуального професійного становлення вчителя, моніторинг має планово-діяльнісний, діагностичний та прогностичний характер, охоплюючи не лише минулий досвід професійної діяльності, а й найближчу та віддалену перспективи професійного розвитку. Сам моніторинг професійної діяльності вчителя складаються із таких структурних компонентів: особистісні та професійні якості педагога, міжособистісні взаємини педагога, професійна діяльність педагога, які за допомогою комплексу показників, що діагностуються, в сукупності дають уявлення про рівень (критичне, допустиме та оптимальне) становлення професійної діяльності вчителя.

Література

1. Лебедик Л. В. Компоненти моделі професійної компетентності викладача вищої школи як основа для моніторингу якості системи його підготовки. *Дидаскал*. 2020. № 20. С. 36–39.

2. Oseredchuk O. Модель моніторингу якості вищої освіти в Україні. *Витоки педагогічної майстерності*, 2022. № 29. С. 175–180.

Дарія Щуцька

здобувачка 1 курсу магістратури спеціальності 073 Менеджмент,

освітньо-професійна програма «Міжнародний менеджмент»,
Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Тетяна Чолач

доктор філософських наук, професор,

завідувач кафедри політології та філософії,

Західноукраїнський національний університет

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС: РИЗИКИ ТА СТРАТЕГІЇ УСПІШНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Останнім часом освітня сфера змушена реагувати на постійні виклики сучасності. Глобальна пандемія ковіду внесла свої корективи в освітній процес,

змусивши нас перейти на дистанційне навчання. Повномасштабне вторгнення 24 лютого 2022 року змусило задуматися над тим, як навчатися у безпеці. Інновації, різноманітні програми та застосунки дали змогу нам забезпечити освітній процес під час карантину, їх ми застосовуємо і зараз. Однак для освітян і надалі залишається викликом те, як навчати якісно та у безпеці. Саме впровадження інновацій в освітній процес несе за собою ризики, пов'язані з технічними, соціальними та організаційними викликами.

Для початку, технічні неполадки та нестабільність нових технологій можуть призвести до перешкод у здійсненні ефективного навчання. Сюди можна віднести блекаути, нестабільну або повністю відсутню мережу, завантаженість серверів або невміння користуватися тим чи іншим технологічним продуктом.

Соціальні ризики включають опір педагогічного колективу чи студентів нововведенням або несприйняттю змін. Для цього потрібно розробити систему мотивування та підвищення кваліфікації, щоб ознайомити з усім потрібним для проведення освітнього процесу.

Організаційні виклики можуть виникнути через невідповідну підготовку адміністрації та колективу або відсутність відповідних ресурсів. Відповідно до даних Міністерства освіти та науки України, що регулярно оновлює дані про руйнування та пошкодження закладів освіти на своїй платформі у вигляді інтерактивної мапи від початку повномасштабного вторгнення, 3 793 заклади освіти постраждали від бомбардувань та обстрілів, а 365 із них – зруйновані повністю [3]. Розуміємо, що тут питання ресурсів є першочерговим, тому потрібно залучати підтримку держави та міжнародних донорів, щоб забезпечити освітній процес для тих, хто не має можливості відвідувати заняття через російську агресію.

Для успішного усунення цих ризиків важливо розробляти чіткі стратегії. По-перше, необхідно провести аналіз інфраструктури та готовності до впровадження інновацій, визначити технічні вимоги та навчити персонал їх використовувати. Другий важливий момент, важливо створити ефективну комунікаційну стратегію, яка пояснює переваги інновацій та сприяє позитивному ставленню учасників освітнього процесу.

Також, застосування стратегій залучення до управління інноваціями, таких як участь у виборі нововведень педагогічного колективу, може допомогти зменшити опір і підвищити шанси на успіх. Крім того, важливо забезпечити сталий моніторинг та оцінку впроваджених інновацій для швидкого виявлення проблем та корекції стратегій.

Більше того, багато онлайн-платформ, порталів, каналів та застосунків дозволяє доповнювати навчальний матеріал та робити його цікавішим. Зважаючи на обставини, дистанційне навчання тепер є невід'ємною частиною

освітнього процесу сьогодення. Наше завдання використовувати усі можливості та ресурси, щоб ефективно та безпечно здійснювати навчання.

Таким чином, впровадження інновацій є невід’ємною складовою освітнього процесу і перед нами стоїть завдання – якомога ширше їх використовувати, щоб забезпечити якісну, ефективну та безпечну освіту.

Література

1. 12 інноваційних технологій в освіті: що українцям можна запозичити просто зараз : веб-сайт. URL: <https://osvitoria.media/experience/12-innovatsijnyh-tehnologiyi-v-osviti-shho-ukrayintsyam-mozhna-zapozychyty-prosto-zaraz/>

2. Кеда М. К. Проєктний менеджмент у закладах освіти: Практикум. Чернігів : SCRIPTORIUM, 2023. 148 с.

3. Освіта в умовах війни: виклики та перспективи для України : веб-сайт. URL: <https://iaa.org.ua/articles/education-in-times-of-war-challenges-and-prospects-for-ukraine/>

4. Ткачук, М., Ткачук, Л. Features of management of an educational institution based on risk management. *Modern Engineering and Innovative Technologies*, 2(22-02). С. 80–87.

5. Щєбликіна, З. В., Щєбликіна, І. О. Інноваційний менеджмент як необхідна складова сучасної діяльності навчальних закладів. *Сучасні технології управління соціально-економічним розвитком України в умовах глобальних викликів сьогодення*: збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції, 22-23 грудня 2022 року. С. 159–161.

Володимир Пастух

здобувач 2 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Ірина Білоус

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА СИСТЕМУ ОСВІТИ

В останні кілька років у нашому світі стався великий прогрес штучного інтелекту (ШІ). Явище, яке здавалося багатьом утопією і елементом наукової фантастики, зараз поширюється по всьому світу. Простори інтернету заповнили різноманітні нейромережі, які можуть за лічені секунди створити текст, фото чи

навіть відео, які неозброєним оком важко відрізнити від продукту, створеного людиною.

З тих пір, як штучний інтелект став на слуху в усьому світі, в нього з'явилося чимало прихильників, а також багато супротивників, що виступають проти засилля нейромереж в сучасному світі. Тому, зважаючи на вищесказане, в питанні впровадження штучного інтелекту в систему освіти варто розібратися детальніше і не спішити з висновками.

Системі освіти ШІ може привнести щось геть нове, незвичне і абсолютно проривне в наш час. Дуже важливо правильно оцінити потенційний вплив штучного інтелекту на систему освіти, зваживши всі «за» і «проти», детально вислухавши обидві точки зору, й у підсумку дійти до спільного рішення.

При цьому всьому слід пам'ятати, що штучний інтелект не може повністю замінити людину і її вміння, чим так активно лякають суспільство противники ШІ. Песимістично налаштовані до штучного інтелекту люди припускають, що ШІ категорично не можна впроваджувати в повсякденному житті, а тим паче – в системі освіти. Вони вважають, що ШІ може вийти з-під контролю. Проте факти вказують на те, що це є не більш ніж красива конспірологічна теорія, яка не має нічого спільного з сьогоденним штучним інтелектом.

В свою чергу прихильники інновацій впевнені, що ШІ не може мати нічого подібного на свідомість, тому людству варто просто навчитися ефективно використовувати технології штучного інтелекту. Зокрема штучний інтелект буде корисним для педагогів. Крім цього ШІ може принести чимало користі в автоматизуванні задач, приймати більш зважені рішення на основі детального аналізу даних [2].

Також штучний інтелект може значно допомогти у навчанні студентам та учням. Технології ШІ за допомогою спеціальних алгоритмів можуть допомогти створити спеціальні навчальні програми, що будуть враховувати потреби та здібності кожного учня.

Завдяки ШІ школярі зможуть брати участь в навчальних процесах, які будуть найбільш необхідні кожному персонально, щоб розвивати потрібні навички та вміння. Крім того, ШІ може допомогти забезпечити до навчання для людей, які мають інклюзивні потреби, а також для біженців, створюючи завдання, заточені під кожного учня індивідуально.

В наш час тільки дві держави почали широко використовувати технології штучного інтелекту під час освітнього процесу: це Бельгія з 2022 року, а до неї - Фінляндія з 2020 року. Цей список, ймовірно, буде розширюватись з кожним роком в залежності від успіхів країн-першопроходців. Вчені вже прогнозують, що всього за п'ять років цей список виросте в десятки, а згодом увесь світ впровадить ШІ в систему освіти.

Експерти відзначають, що разом з багатьма позитивними можливостями, використання штучного інтелекту в освіті може також викликати певні проблеми, щонайменше на початковому етапі впровадження цих технологій.

Серед найбільш поширених дослідники виділяють наступні фактори:

– негативний ефект на соціальні навички – використання ШІ може завдати шкоди навичкам спілкування учнів, особливо молодших класів, а також знизити взаємодію між педагогом та учнями;

– мінімізація самостійності – деякі учні та студенти можуть зловживати технологіями штучного інтелекту, видаючи тексти ШІ за свої;

– поступове зниження впливу вчителя – з часом використання ШІ може постати питання його необхідності й повної заміни вчителя на штучний інтелект;

– нерівномірний доступ до переваг штучного інтелекту – впровадження ШІ може в перспективі посилити різницю між учнями за матеріальними статками [1].

У підсумку слід підкреслити, що впровадження штучного інтелекту в систему освіти є неминучим. Та попри всі позитивні сторони ШІ, його використання також може викликати ряд проблем, які потрібно вирішувати з етичної, соціальної та культурної точок зору. Це зробить вплив ШІ на систему освіти якомога ефективнішим.

Впровадження штучного інтелекту в освітній процес – це ще один крок в еволюції людства. А це означає, що варто підходити до нього максимально виважено – з мінімальним ризиком та максимальною вигодою для системи освіти.

Література

1. Вишнякова О. AI та освіта: як штучний інтелект вплине на шкільну освіту. Видання «Лівий Берег». URL: https://lb.ua/blog/olena_vyshniakova/547626_ai_osvita_yak_shtuchniy_intelekt.html
2. Головіна О. Штучний інтелект. Як він вплине на освіту. URL: <https://nus.org.ua/articles/shtuchnyj-intelekt-yak-vin-vplyne-na-osvitu/>
3. Мар'єнко, М. В., Шишкіна, М. П., & Коновал, О. А. (2022). Методологічні засади формування хмаро орієнтованих систем відкритої науки у закладах вищої педагогічної освіти. Інформаційні технології і засоби навчання, 89(3), 209–232. URL: <https://doi.org/10.33407/itlt.v89i3.4981>.

Соломія Кубів
здобувачка 2 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Ольга Главацька
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

МОНІТОРИНГ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ПЕДАГОГА ЗА УМОВ ЗМІНИ ПАРАДИГМИ ОСВІТИ

Моніторинг трактується як процес відстеження стану об'єкта (системи або складного явища) за допомогою безперервного або періодично повторюваного збору даних, що представляють сукупність певних ключових показників (Н. Антіпова). Моніторинг необхідний, коли у побудові будь-якого процесу важливо постійно відстежувати, що відбуваються в реальному предметному середовищі для того, щоб включати результати поточних спостережень у процес управління. Це цілісна система, що реалізує безліч функцій [1, с. 7–9].

Моніторинг виконує певні властивості: безперервність, діагностичність, інформативність, науковість, зворотний зв'язок та ін. Він у своїй сукупності відображає картину досліджуваного процесу у всій повноті, що цікавить спостерігача, тому немає необхідності прагнути збирати максимально можливу кількість інформації. Для оцінки стану та прогнозування досліджуваного процесу достатньо використати певний обмежений інформаційний набір, при цьому такий набір виявляється достатнім як для фіксації стану системи, так і для забезпечення динамічного контролю та прогнозу в прийнятних межах (Гринюк С., Заслужена А. [4]).

Моніторинг професійної компетентності вчителя розуміємо як процес безперервного, науково обґрунтованого, діагностико-прогностичного, планово-діяльного стеження за станом та розвитком його професійного рівня з метою об'єктивізації змін і надання цьому процесу прогресивної спрямованості.

Для відстеження розвитку професійної компетентності педагога доцільно використовувати моніторинг, який дає підстави для цілісного уявлення про його індивідуальні особливості та розроблення відповідної програми становлення його професійної компетентності.

З метою визначення змісту моніторингу проводився аналіз посадових обов'язків викладача, які визначаються за характеристиками, які дозволяють виявити наступні змістовні блоки:

- 1) законодавство в галузі освіти, трудових відносин;
- 2) основи загальної педагогіки та психології;
- 3) теорія основ предмета, що читається педагогом;
- 4) методика основ предмета, що читається педагогом [2–3].

Отож, моніторинг розглядаємо не лише як засіб мінімізації відхилень становлення професійної компетентності вчителя, але і як шлях виявлення помилок у цілях та планах щодо її підвищення.

Література

1. Антіпова Н. П. Моніторинг якості вищої освіти як пріоритетне завдання забезпечення ефективної освіти в Україні. *Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії імені Тараса Шевченка. Серія: Педагогічні науки*, 2022. № 14. С. 7–17.

2. Про освіту : Закон України від 5 вересня 2017 р. №2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

3. Положення про Державну службу якості освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 14 березня 2018 р. № 168. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2018>

4. Гринюк С. П., Заслужена А. А. Моніторингові дослідження у галузі вищої освіти: національний та наднаціональний виміри. *Вісник післядипломної освіти*. Сер. : Педагогічні науки. 2020. Вип. 13. С. 38–58.

Наталя Барилко

здобувачка 2 курсу магістратури спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»
Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Ірина Білоус

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

ЛІДЕРСТВО У ФОРМУВАННІ КОМАНДНОЇ КУЛЬТУРИ СЕРЕД КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

У сучасній освіті важливим елементом успішного функціонування освітніх закладів є не лише високий рівень академічних досягнень учнів, але й якість внутрішньої організації, де ключову роль відіграє лідерство керівників. Якість освіти тісно пов'язана із культурою командної роботи, яка визначається не тільки індивідуальними навичками лідерів, але й їхньою здатністю формувати та утримувати сприятливий командний клімат у закладі.

Лідерство у формуванні командної культури стає стратегічним напрямом для керівників освітніх установ, оскільки сучасні вимоги до системи освіти визначають необхідність гнучкості, творчості, інноваційності та взаємодії. Ці якості можуть бути ефективно реалізовані лише у відкритому та довірчому командному середовищі, яке лідери формують та утримують.

Лідерство в сфері освіти визнається однією з найважливіших складових успіху освітнього процесу. В освітніх установах, зокрема в закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО), лідери виконують не лише роль адміністраторів, але і керівників, які впливають на формування внутрішнього клімату, командної взаємодії та загальної культури закладу. Основний аспект лідерства в освіті полягає в здатності лідера не лише управляти, але й інспірувати та впливати на всіх учасників освітнього процесу – вчителів, учнів, батьків та інший персонал. Це означає визнання важливості педагогічного лідерства та його ролі у створенні мотиваційного та сприятливого середовища для досягнення найкращих результатів у навчанні та розвитку.

Лідерство в освіті також визначається необхідністю адаптації до постійних змін у сучасній освіті. Лідери повинні бути гнучкими та готовими до інновацій, спроможними ефективно управляти змінами та впроваджувати новаторські підходи. Розуміння основних аспектів лідерства в освіті включає в себе аналіз теоретичних концепцій, а також розгляд конкретних прикладів успішного застосування лідерських підходів у ЗЗСО.

Розуміння теоретичних концепцій лідерства є важливим етапом у вивченні ролі лідера в освіті. Теоретичні моделі лідерства допомагають визначити ключові аспекти, структури та функції, які визначають успішну лідерську діяльність у сфері освіти. Однією з основних теорій є трансформаційне лідерство, яке підкреслює важливість удосконалення та надихання підлеглих, щоб вони здобули вищі рівні саморозвитку та самореалізації. Ця концепція відображає сучасні вимоги до лідерів освітніх установ, оскільки ставить акцент на партнерство, взаємодію та розвиток креативності в колективі.

Ще однією важливою теоретичною концепцією є транзакційне лідерство, яке базується на принципі обміну ресурсами та винагородами між лідером і підлеглими. Ця модель акцентує на встановленні чітких структур, систем винагород та відповідальності, що може бути особливо важливим у шкільному середовищі. Вивчення та порівняння таких теоретичних концепцій дозволяє розкрити різноманіття лідерських стилів та підходів, а також з'ясувати, як вони можуть бути успішно застосовані в конкретних ситуаціях в освіті.

Формування командної культури у ЗЗСО вимагає від лідера не лише знань та вмінь у сфері педагогіки, але й розвинених компетенцій лідерства. Перш за все, лідер повинен мати високий рівень комунікативних навичок, щоб ефективно

взаємодіяти з різними учасниками освітнього процесу та створювати атмосферу відкритості та довіри. Також, важливо мати стратегічний погляд на розвиток команди та закладу в цілому, сприяючи формулюванню спільних цілей та визначенню шляхів їх досягнення. Лідер повинен бути стимулятором інновацій та творчості, сприяючи розвитку новаторських підходів у навчальному процесі. Крім того, лідер повинен виявляти високий рівень емпатії та розуміння потреб педагогічного колективу та учнів, створюючи таким чином сприятливі умови для росту та розвитку всіх учасників освітнього процесу.

В решті решт, успішне лідерство у формуванні командної культури є вирішальною складовою для досягнення високих результатів у сфері загальної середньої освіти. Відповідальність лідера полягає в не лише в управлінні, але і в наданні напрямків, надиханні та створенні умов для розвитку команди. Ключові компетенції лідера визначають його здатність до ефективної комунікації, стратегічного планування, стимулювання інновацій та розбудови позитивного командного середовища. Використання цих компетенцій дає змогу лідеру не лише успішно формувати командну культуру, але і забезпечити стале покращення якості освітнього процесу та досягнення високих результатів у навчанні.

Література

1. Бондарчук О. І. Управління командою: 5 завдань і інструментів лідера: методичний посібник. Ун-т менеджменту освіти НАПН України. К., 2015. 116 с.
2. Казачінер О. С. Шляхи формування сприятливого соціально-психологічного клімату у педагогічному колективі. 2023. URL : <http://kazachiner.narod.ru/manageklim.html>
3. Карамушка Л.М. Психологічні основи управління змінами в освітніх організаціях: навч.-метод, посіб. Біла Церква : КОШОПК, 2020. 76 с.
4. Карамушка Л. М. Психологія управління закладами середньої освіти: Монографія. К. : Ніка-центр, 2000. 332 с.
5. Лазаренко І. Формування іміджу освітньої установи. *Директор школи*. Україна, 2020. С. 36–39.
6. Молочко М. В. Формування соціально-психологічного клімату в педагогічному колективі. *Рідна школа*. 2020. № 4. С.52–53.

Ірина Демчук
здобувачка 2 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Ганна Зварич
доктор філософії (PhD) з освітніх, педагогічних наук,
доцент кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет,
заступник директора департаменту – начальник управління
загальної середньої, дошкільної, позашкільної,
спеціальної освіти та цифрової трансформації
департаменту освіти і науки Тернопільської обласної державної адміністрації

ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ УПРАВЛІНЦІВ ОСВІТНІХ УСТАНОВ В УМОВАХ НАВЧАННЯ У МАГІСТРАТУРІ

Управлінська компетентність у магістратурі є ключовою для успішного керівництва та орієнтації у сучасному світі. Уміння ефективно управляти ресурсами, комунікувати, приймати стратегічні рішення та адаптуватися до змін – це лише деякі з аспектів, які формує управлінська компетентність. У магістратурі ці навички допомагають студентам підготуватися до майбутнього управління в закладах освіти, навчають аналізувати складні ситуації та приймати рішення.

Науковці визначають управлінську компетентність як сукупність знань, навичок, особистих якостей та поведінкових компонентів, необхідних для успішного управління в організаційному середовищі. Ці визначення базуються на вивченні та аналізі різних аспектів управління, включаючи стратегічне планування, прийняття рішень, комунікації, лідерство, здатність адаптуватися до змін, ефективного використання ресурсів та управління конфліктами. Науковці також акцентують увагу на важливості постійного самовдосконалення та розвитку для досягнення успішних результатів в управлінні. Так, науковець С. Гончаренко компетентність визначає як «сукупність знань і вмінь, необхідних для ефективної професійної діяльності: вміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію» [1, с. 149]. Однак управлінська компетентність керівника розглядається у комплексному взаємозв'язку його здібностей та освіченості у сфері психології управління, індивідуальних якостях індивіда та не зводиться до однієї особистісної характеристики, оскільки тлумачення даного поняття виявиться однобічним [2].

Формування управлінської компетентності залишається актуальним у сучасному соціо-гуманітарному суспільстві з кількох причин:

– зміна оточуючого середовища. Швидкий темп змін у сфері економіки та соціальних тенденцій вимагає управлінської гнучкості та здатності адаптуватися до нових умов;

– зміна ролі керівника. Сучасний керівник повинен бути не тільки відмінним фахівцем у своїй галузі, але й лідером, спроможним вдосконалювати та мотивувати свою команду;

– розвиток технологій. Використання новітніх технологій в освіті вимагає розуміння їхнього впливу на управління процесами та людськими ресурсами;

– зростання значення соціальних та міжособистісних навичок. Управління вимагає високого рівня комунікації, співпраці та вміння будувати взаємин.

Формування управлінської компетентності у майбутніх управлінців освітніх установ в умовах магістратури є актуальним завданням, що вимагає комплексного підходу й включає наступні засадничі аспекти:

– навчання та освіта (теоретична база). Включення в навчальний план магістратури предметів з теорії управління, стратегічного управління та інновацій, участь здобувачів освіти у відповідних курсах, семінарах та тренінгах з управління;

– практичний досвід. Розвиток управлінських навичок через практику, що включає роботу над проектами, участь у різноманітних професійних заходах для здобуття досвіду роботи в різних сферах та посадах;

– міждисциплінарність. Створення інтегрованих курсів, які об'єднують знання з освіти, економіки, психології та інших суміжних галузей;

– електронні ресурси. Застосування сучасних технологій та платформ для навчання та обміну досвідом в галузі управління освітніми установами;

– менторство та консультування. Впровадження системи менторської підтримки для здобувачів, що допомагає їм розвивати практичні управлінські навички;

– проектно-орієнтоване навчання. Включення проектів, де студенти можуть застосовувати теоретичні знання до реальних ситуацій управління;

– самовдосконалення. Постійне вдосконалення знань та навичок управління через самостійне читання та вивчення спеціалізованої літератури, використання онлайн-ресурсів;

– розвиток міжособистісних навичок. Створення навичок спілкування, емоційного інтелекту, вміння працювати в команді та керувати конфліктами.

Формування управлінської компетентності, починаючи з навчання у магістратурі, відіграє важливе значення у подальшому становленні керівника освітньої установи з наступних причин:

– підготовка до управління закладами освіти. Магістратура дає можливість студентам удосконалити знання та навички у конкретній галузі і готує до сучасних викликів щодо вирішення проблем у сфері освіти;

– адаптація до змін. Управлінська компетентність навчає гнучкості у реагуванні на зміни у вирішенні завдань, що є критичним у сучасному динамічному світі;

– розвиток стратегічного мислення. Вивчення управлінських аспектів сприяє розвитку здатності бачити ширший контекст і приймати обґрунтовані стратегічні рішення;

– комунікаційні навички. Важливість ефективної комунікації в управлінні не може бути переоцінена, тому навчання на магістерській програмі уможливорює вдосконалення цієї навички;

– лідерський потенціал. Формування управлінської компетентності в магістратурі допомагає розвивати лідерські якості, які є важливим елементом успішного управління освітнім закладом у майбутньому.

Отже, формування управлінської компетентності в умовах навчання у магістратурі є ключовою для підготовки майбутніх керівників, лідерів та професіоналів у різних галузях управління, та освіти зокрема.

Література

1. Професійна освіта : словник : навч. посібник / [уклад. С. У. Гончаренко та ін. ; за ред. Н. Г. Ничкало]. К. : Вища шк., 2000. 380 с.

2. Семанчина В. Управлінська компетентність керівника загальноосвітнього навчального закладу. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 2016. № 15. 457 с.

Ірина Клименко

здобувачка 2 курсу магістратури спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти», Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Ірина Білоус

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри освітології і педагогіки, Західноукраїнського національного університету

ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ТРАЄКТОРІЇ: ФАКТОРИ ВПЛИВУ

Формування індивідуальної професійної траєкторії – це складний і багатогранний процес, на який можуть впливати різні фактори. Зокрема, до них можна віднести:

1. Власні інтереси, цінності, цілі та здібності відіграють вирішальну роль у формуванні індивідуальної професійної траєкторії. Індивідуальні прагнення і внутрішні мотиви можуть бути важливими визначальними факторами під час вибору професії та напрямку освіти. Ці чинники можуть включати в себе особисті інтереси та захоплення, ціннісні переконання, які визначають, які аспекти роботи вважаються важливими, а також особисті цілі.

Здібності грають важливу роль, оскільки вони визначають, наскільки легко особі буде досягти успіху у певній професійній галузі. Наприклад, якщо людина має природні здібності в математиці, це може вплинути на вибір професії, пов'язаної з науками або інженерією.

Індивідуальні прагнення можуть визначити, чи готова особа вкладати час і зусилля в професійний розвиток, а також чи готова вона подолати труднощі та перешкоди на шляху досягнення своїх цілей.

Отже, особистість, її інтереси, цінності, цілі та здібності є ключовими факторами, які визначають індивідуальну професійну траєкторію і впливають на кар'єрний розвиток.

2. Вплив сім'ї на вибір професії і освітнього напрямку може бути надзвичайно значущим у житті кожної особи. Сім'я відіграє ключову роль у формуванні цінностей, переконань та поглядів дитини, і це може вплинути на її професійний шлях.

Батьки, старші родичі та інші члени сім'ї можуть надавати цінні поради та підтримку, допомагаючи дитині зрозуміти свої професійні можливості та інтереси. Вони можуть ділитися власним досвідом та знаннями про конкретні галузі та професії, що допомагає дитині краще зрозуміти свої можливості. Крім того, сім'я може сприяти розвитку інтересів дитини, надаючи доступ до різних видів діяльності та хобі, що може допомогти виявити та розвинути потенційні професійні інтереси.

Матеріальна підтримка сім'ї також може відігравати важливу роль, забезпечуючи фінансову можливість отримання освіти та розвитку професійних навичок. Це може відкривати нові можливості для дитини і допомагати їй реалізувати свій професійний потенціал.

Підтримка та розуміння з боку сім'ї також може впливати на психологічний комфорт дитини під час процесу вибору професії. Відчуття підтримки може підвищити впевненість у власних силах і сприяти успішному вибору професійного шляху.

Сімейний вплив може виявитися і в тому, що діти часто наслідують професійні шляхи своїх батьків або старших родичів, сприймаючи їхні досягнення та успіхи як приклад для наслідування.

У цілому, вплив сім'ї на вибір професії і освітнього напрямку є складовою частиною формування індивідуальної професійної траєкторії і може визначати значущий крок у професійному та особистісному розвитку кожної особи.

3. Наявність закладів освіти, таких як школи, коледжі, університети та інші освітні установи, у конкретному регіоні може впливати на можливості навчання та вибір професійної траєкторії жителів. Цей вплив може бути значущим і визначається кількістю, якістю та доступністю освітніх закладів.

Важливою перевагою наявності освітніх закладів є доступність освіти для мешканців регіону. Люди можуть отримати освіту, не виїжджаючи зі свого рідного місця проживання, що робить освітній процес більш зручним і вартісним. Крім того, наявність різних закладів освіти надає можливість обирати програми та спеціалізації, що найкраще відповідають індивідуальним інтересам та цілям.

4. Якість освіти також є важливим фактором. Деякі регіони можуть мати високоякісні університети та школи, що робить їх привабливими для студентів та батьків. Однак якість освіти може варіюватися в залежності від конкретних закладів освіти.

5. Фінансова доступність також грає важливу роль. Наявність державної підтримки та стипендій може значно полегшити доступ до вищої освіти для мешканців регіону, зменшуючи фінансові бар'єри.

Отже, індивідуальна професійна траєкторія формується взаємодією внутрішніх та зовнішніх факторів, що визначають успішний кар'єрний розвиток та особистісний ріст.

Ігор Прийдун

аспірант спеціальності 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації, регіональні студії»,
Західноукраїнський національний університет

ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Інтеграційні процеси у вищій школі можуть бути ключовим етапом для забезпечення відповідності стандартам Європейського простору вищої освіти та сприяння зближенню освітньої системи України з європейськими стандартами. В умовах загальної глобалізації така інтеграція має на меті забезпечення взаємної визнаності дипломів і ступенів, а також узгодження стандартів і якості освіти.

У філософії поняття «інтеграція» визначається як відновлення, заповнення, як сторона процесу розвитку, пов'язана з об'єднанням у ціле раніше різнорідних частин і елементів. Як поняття теорії систем, вона означає стан поєднання

окремих диференційованих частин у ціле і процес, що веде до такого стану [1, с. 18].

Важливим завданням незалежної України стала не тільки розбудова економічної, соціальної, політичної сфер, але й реформування вищої освіти, що отримала у спадок централізовану систему управління закладами вищої освіти. Сьогодні вищій освіті важко конкурувати з більш гнучкими та адаптивними системами управління освітніми закладами, які використовуються бізнесспільнотами та передбачають надання широкої автономії своїм структурним підрозділам, гармонійне поєднання адміністративних методів з методами економічними, психологічними, побудову взаємодії у межах освітнього процесу на засадах високорозвиненої корпоративної культури [2, с. 233].

Одним з ключових аспектів в цьому контексті є здійснення адаптації освітніх програм до європейських стандартів та вимог. Цей процес розпочинається з проведення детального аналізу європейських стандартів та вимог до вищої освіти для розуміння основних критеріїв та очікувань. Надалі необхідно визначити спільні елементи між існуючими освітніми програмами та європейськими стандартами з метою забезпечення відповідності.

Важливим елементом є впровадження модульної структури освітніх програм для забезпечення гнучкості та можливості здобувачам вибирати предмети за їхніми інтересами та потребами, включення міжнародних аспектів та перспектив у навчальний контент, щоб студенти отримували більше інтернаціонального досвіду.

Варто також, більше спрямувати увагу на мовну політику. Забезпечення викладання частини програми або окремих предметів англійською чи іншими мовами, що є загальноприйнятими в європейському освітньому просторі. Розвиток двомовних програм та забезпечення, щоб випускники мали достатній рівень англійської та інших європейських мов [3, с. 226].

Великий акцент потрібно робити на набуття здобувачами вищої освіти практичних навичок під час стажування. Це допомагає отримати практичний досвід та готує майбутніх фахівців до сучасних вимог ринку праці.

Система оцінювання та акредитації повинна відповідати критеріям європейських стандартів, що сприятиме визнанню дипломів та максимально спростить перехід випускників між закладами вищої освіти.

Спрямування на розвиток академічної мобільності теж є сприятливою умовою для інтеграційних процесів у вищій школі. Забезпечення можливостей для здобувачів вищої освіти та науково-викладацького складу навчатися та працювати в інших європейських університетах сприяє обміну знаннями та взаєморозумінню між різними культурами (наприклад Erasmus+). Залучення

здобувачів та науково-педагогічних працівників до грантів та проєктів сприяє розвитку інтеграційних наукових досліджень.

Максимальне сприяння має бути в активізації участі у міжнародних конференціях та оптимізації мережі співпраці та партнерства з університетами ЄС з метою обміну досвідом. А, також, поглиблення співпраці з європейськими агентствами забезпечення якості для підтримки вдосконалення освітнього процесу. [5, с. 90].

Залучення різноманітних стейкхолдерів є важливим елементом успішної інтеграції української вищої освіти в європейську систему. Стейкхолдерами є урядові органи, університети, громадські організації, промисловість, студентські та викладацькі групи та інші. Це сприяє більшому рівню підтримки, різносторонньому погляду на проблему інтеграційних процесів та успіху у впровадженні реформ в систему вищої освіти в Україні.

Важливим аспектом є підтримка та повага до європейської освітньої культури. Однак, слід наголосити, що поряд з глибокими інтеграційними процесами, не можна втратити українську ідентичність. Варто, все ж таки, пам'ятати про національну ідею і не допускати надмірної толерантності до чужого. Інтеграція – це не повне поглинання однієї освітньої культури іншою, а швидше, доповнення, виправлення певних недоліків і помилок. Це ті ін'єкції, які потрібно точково зробити в освітній простір української вищої школи, щоб зробити її кращою, якіснішою і більш універсальною.

Вищенаведені інтеграційні заходи можуть сприяти взаєморозумінню, мобільності та зростанню рівня якості вищої освіти в Україні, а також сприяти зближенню української системи освіти зі стандартами та практиками Європейського Союзу.

Тож, який вплив інтеграційні процеси у вищій школі здійснюють на освітні рівні здобувачів вищої освіти? Даючи відповідь на це питання, варто виділити кілька можливих шляхів:

1. Студенти мають змогу скористатися більш широким спектром ресурсів, включаючи бібліотеки, лабораторії, технічне обладнання та експертні знання, доступне в європейських університетах.

2. Залучення до міжнародної спільноти може стимулювати обмін ідеями та досвідом між здобувачами вищої освіти різних країн, що сприяє розвитку міжкультурної компетентності.

3. Високий рівень вищої освіти в Європейському союзі може позитивно впливати на якість навчання, адаптуючи навчальні програми до сучасних стандартів і вимог ринку праці.

4. Програми обміну та мобільність здобувача вищої освіти можуть розширити їх горизонти та надати можливість вивчення нових культур, мов і наукових підходів.

5. Забезпечення визнання українських дипломів в Європейському союзі може полегшити процес працевлаштування та подальшого навчання за кордоном.

6. Здобувачі вищої освіти можуть отримати можливість покращити свої знання з іноземних мов, що робить їх конкуренто-спроможнішими на міжнародному ринку праці.

7. Участь у спільних наукових проектах з європейськими університетами може стимулювати здобувачів вищої освіти до вивчення нових наукових напрямів та інновацій.

8. Інтеграція в європейську освітню систему може сприяти адаптації освітніх програм до потреб ринку праці та формуванню компетентностей, які визнаються в міжнародному контексті.

Однак, в цьому контексті, важливо зауважити, що вплив інтеграції освіти на освітній рівень здобувача вищої освіти може бути індивідуальним і залежить від багатьох об'єктивних і суб'єктивних факторів, включаючи мотивацію студента, якість університетської підготовки та підтримку інфраструктури освітнього закладу.

Література

1. Томашевський В. М. Моделювання систем. К. : Видавнича група ВНУ, 2005. С. 352.

2. Сидорчук Н.Г. Інтеграційні процеси в освіті як полікультурна проблема. *Проблеми освіти: збірник наукових праць*. Вип. 82. Вінниця-Київ, 2015. С. 230–233.

3. Свиридчук О. Технології викладання іноземних мов у вищій школі України: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. *Сучасна іношомовна освіта в Україні: стан, проблеми, перспективи*, м. Умань, 2014. С. 226.

4. Європейський простір вищої освіти та Болонський процес: навчально-методичний посібник / Т. М. Димань, О. А. Боньковський, А. Г. Вовкогон. БНАУ, 2017. Одеса : НУ «ОМА», 2017. С. 106.

5. Бородієнко О. В., Зленко А. М. Публічно-приватне партнерство закладів професійної освіти: навчально-методичний посібник. Переяслав : ФОП Домбровська Я.М., 2023. С. 212.

Каріна Коваль
здобувачка 2 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Ганна Зварич
доктор філософії (PhD) з освітніх, педагогічних наук,
доцент кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет,
заступник директора департаменту – начальник управління
загальної середньої, дошкільної, позашкільної,
спеціальної освіти та цифрової трансформації
департаменту освіти і науки Тернопільської обласної державної адміністрації

ФОРМИ І НАПРЯМИ ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ

Поняття «супровід» увійшло в педагогіку порівняно недавно. Воно сформувалося на основі концепції гуманістичної педагогіки, в якій особливе місце відводиться педагогічному забезпеченню.

Поняття «супровід» трактують як «те, що супроводить яку-небудь дію, явище... товариство, оточення; група людей, яка супроводжує когось» [7, с. 457]; «дія зі значенням супроводжувати, супроводити; те, що супроводить якусь дію, явище; поєднання дії з іншою, побічною дією; додавання чогось до чогось, доповнення до чогось» [4].

З середини 60-х років ХХ століття міцно увійшли в ужиток поняття «наставник» і «наставництво». Наставник розглядався як лідер, викладач, який міг бути досвідченою, шанованою людиною в колективі, який сприяв набуттю професійних знань молодого фахівця, його політико-моральному вихованню. Поняття педагогічного наставництва тісно пов'язане з поняттям педагогічного супроводу, яке розглядають як розвиток, певний етап педагогічного забезпечення. За спрямованістю забезпечення педагогічне наставництво призначений для дитини, а педагогічний супровід – для старшокласників, студентів, тобто для достатньої кількості дорослих.

Основна відмінність педагогічного наставництва від супроводу полягає в динаміці, активності та процесі, які лежать в основі першого поняття та деякій статистиці другого. Більшість визначень педагогічного супроводу ґрунтуються на діях педагога по відношенню до студентів. Наприклад, А. Богуш характеризує педагогічний супровід як здатність бути поруч зі студентом і слідувати за ним, супроводжуючи його в його індивідуальному освітньому маршруті, індивідуальному просуванні в навчанні [2]. Однак це визначення не вказує на те,

на чому ґрунтується вміння бути поруч із студентом, чи використовує він сукупність педагогічних методів і засобів або тільки спостереження.

На думку В. Гейтенко, педагогічний супровід – це форма партнерської взаємодії, в процесі якої узгоджуються смисли діяльності і створюються умови для індивідуального прийняття рішень [3]. Вважаємо, що дане визначення досить широке, воно не відображає суб'єктів описуваної взаємодії.

У визначенні педагогічного супроводу Г. Звягіна, перераховані методи педагогічної діяльності супроводжуючого педагога щодо студента. Педагогічний супровід, за їх визначенням, – це процес зацікавленого спостереження, консультації, особистої участі, заохочення максимальної самостійності студента в проблемній ситуації з мінімальною в порівнянні з підтримкою участі викладача [5, с. 131–132].

В якості базового визначення педагогічного супроводу, виходячи з наведених понять, розглянемо наступне: педагогічний супровід – це форма педагогічної діяльності, спрямована на створення умов для особистісного розвитку і самореалізації студентів, розвиток у них самостійності і впевненості в різних ситуаціях життєвого вибору.

Крім педагогічного супроводу, в даний час актуальні і інші види підтримки, які можуть бути спрямовані на конкретну людину, сім'ю, колектив, організацію, наприклад, медичну, технічну, соціальну, екологічну та ін. Таким чином, актуальним є саме поняття підтримки, яке навіть трактується як певний вид послуг, що надаються в різних сферах діяльності.

Проаналізувавши наукову літературу, можна зробити висновок про те, що в даний час активно розвиваються поняття соціально-педагогічної, психолого-педагогічної та валеолого-педагогічної підтримки.

Питання соціально-педагогічного супроводу розглядається в багатьох працях, де вчені визначають його як цілеспрямовану взаємодію супроводжуючого і супровідника, що сприяє вирішенню завдань самим студентом. Психолого-педагогічний супровід О. Акімова визначає як систему професійної діяльності психолога, спрямовану на успішне навчання і психологічний розвиток здобувача ЗВО в ситуаціях взаємодії [6]. Значно менше уваги приділяється питанням валеологічного та педагогічного супроводу, який визначається як напрямок досить широко, як сприяння інтелектуальному розвитку дитини.

На даний час є роботи, що приляють інформаційно-педагогічному забезпеченню викладача; створенню професійно-динамічної системи його самоосвіти з використанням інформаційних технологій. Водночас організаційно-педагогічне забезпечення викладача розглядається як комплекс заходів, спрямованих на організацію та забезпечення функціонування цієї системи,

завдяки яким відбувається обмін досвідом колег, де основним методом функціонування цієї системи є педагогічне консультування та спільний пошук. У зв'язку з цим вважаємо, що інформаційно-педагогічний супровід – це форма педагогічної діяльності, під час якої за допомогою цілеспрямованої підтримки відповідно до труднощів, що виникають, надання різних видів інформації та програмно-технічних засобів створюють умови для самостійного і успішного вирішення проблем супроводжуваними.

Процес інформаційно-педагогічного супроводу складається з чотирьох етапів:

– діагностичний. Визначає ступінь майстерності супроводжуваного суб'єкта, встановлюються труднощі, які він відчуває, відповідно до чого підбираються методи педагогічного супроводу;

– методичний. Розробляє індивідуальну програму підтримки відповідно до результатів діагностики, а також необхідні інструменти навчально-методичного забезпечення;

– трансформаційний. Здійснює безпосередню корекцію діяльності супроводжуваних, надання їм допомоги і підтримки за допомогою різних методів, форм і засобів підтримки;

– рефлексивний. Включає в себе оцінку і самооцінку досягнення цілей людини, що супроводжується.

Таким чином, сьогодні існує актуальність підтримки молоді особистості в багатьох сферах діяльності. Педагогічний супровід, на відміну від педагогічної підтримки, спрямований на людей достатньо дорослих (старшокласників, студентів, вчителів). Педагогічний супровід характеризується як процес, що має певну динаміку: спрямованість і тривалість. Це допомагає супроводжувачу досягти поставлених перед собою цілей. Педагогічна підтримка статична, але вона передбачає більш тісну взаємодію між його суб'єктами, ніж супровід.

Література

1. Андрущенко В. П. Освіта в пошуках нових стратегій мислення. *Вища освіта України*. 2013. № 2. С. 5–9.

2. Богуш А. М. Комунікативно-мовленнєвий супровід професійно спрямованого мовлення майбутніх фахівців дошкільної освіти. *Зб. наук. пр. Педагогічні науки*. 2014. Вип. 65. С. 220–224.

3. Гейтенко В. В., Пристинський В. М., Пристинська Т. М. Педагогічний супровід підлітків старшого шкільного віку у середовищі асоціальних й антисоціальних неформальних молодіжних організацій : монографія. Слов'янськ : Вид-во Б. І. Маторіна, 2019. 300 с.

4. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. К. : Либідь, 1997. 376 с.

5. Звягіна Г. О. Супровід освітнього процесу у закладі вищої освіти в складних умовах. *Соціально-етичні та деонтологічні проблеми сучасної медицини (немедичні проблеми в медицині)* : зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конференції, м. Запоріжжя, 23-24 лютого 2023 р. Запоріжжя : ЗДМУ, 2023. С. 131–132.

6. Мирончук Н. М. Педагогічний супровід майбутніх викладачів вищої школи у процесі професійної підготовки. *Нові технології навчання: наук.-метод. зб.* Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Київ, 2016. Випуск 89. Частина 2. С. 127–131.

7. Новий тлумачний словник української мови. Т.4. К. : Аконіт, 1999, с. 457.

Наталія Небесна

здобувачка 2 курсу магістратури
спеціальності 073 Менеджмент,

освітньо-професійна програма «Управління навчальним закладом»,

Тернопільський національний педагогічний університет

імені Володимира Гнатюка

Науковий керівник:

Ольга Радченко

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти,

Тернопільський національний педагогічний університет

імені Володимира Гнатюка

УПРАВЛІНСЬКА КУЛЬТУРА СУЧАСНОГО МЕНЕДЖЕРА

На даному етапі суспільного розвитку праця сучасного менеджера має бути збагачена новою професійною культурою, яка базується на нормах і правилах, прийнятих в управлінському середовищі. Подібна активність розвиває особистість, розкриває її потенціал, інтегрує керівника в сферу соціальної взаємодії з колегами, задає рівень та вектор мотивації, впливає на індивідуальну систему цінностей. Іншими словами, фактором, який багато в чому визначає зміст і статус управлінської культури, є організаційно-управлінський аспект діяльності менеджера.

Існують різні наукові підходи, щодо трактування поняття «управлінської культури», проте однозначного загальноприйнятого визначення не склалося [1; 2; 3; 4]. Наочним прикладом може бути різноманітність освітньо-професійних програм у сфері підготовки управлінців у закладах різних рівнів акредитації. В загальному, «управлінська культура» є системою, що складається з цінностей, методів здійснення управлінської діяльності, що виражається у певних функціях. Окрім цього, «управлінську культуру менеджера» розуміють, як особистісну інтегровану якість, що передбачає наявність моральних цінностей, орієнтацій,

комплекс знань, умінь і професійну підготовленість менеджера до оптимального здійснення управлінської діяльності в умовах міжособистісної взаємодії на основі гуманістичних принципів. Нам імпонує визначення, запропоноване С. Головка, яка вважає, що «управлінська культура менеджера – це інтегративне динамічне особистісне утворення, яке включає в себе систему теоретичних знань і вмінь, управлінських технологій і особистісно-креативних якостей, які визначають професійну готовність до відповідальної і ініціативної управлінської діяльності і служать основою для накопичення управлінського досвіду» [1, с. 49].

У всьому різноманітті існуючих у науковій літературі визначень «управлінської культури» вважаємо за можливе запропонувати власне розуміння цього терміну. Отже, «управлінська культура» – це високий рівень сформованості інтелектуальних, емоційно-вольових, моральних, фізичних якостей, сукупність яких дозволяє вирішувати професійні завдання у сфері управління освітніми закладами з високим ступенем ефективності та стабільності. Слід зазначити, що в освітній організації управлінська культура створюється та визначається її керівником, що задає або трансформує вже існуючі цінності, установки та стандарти.

Цікавим є й розгляд «управлінської культури» з позиції функцій управління. Так, можна виділяти такі критерії означеного феномену: організації, керівництва, мотивації, планування, контролю тощо. Крім того, професійна диференціація виводить функції в окремі спеціалізації, що обумовлює відмінні один від одного сукупності якостей. Так, наприклад, висока культура планування відповідатиме одним вимогам, організації – іншим. Таким чином, управлінська культура є мірою та якістю діяльності людини у складній системі відносин, що визначаються специфічною ієрархією керівництва та підпорядкування. У свою чергу, високий рівень управлінської культури, як показник професіоналізму, формується в сукупність з різноманітними якостями та характеристиками, виробленими у процесі історичного розвитку управлінської діяльності. Опанування управлінської культурою є складним і тривалим процесом, що потребує як значних витрат, так і певних задатків людини.

У вітчизняній і зарубіжній науковій літературі існує велика кількість визначень «управлінської культури» як керівника, так і організації. Найпоширеніше зводиться до такого: «управлінська культура» – це сукупність норм, принципів, цінностей, поведінкових стандартів, якими керується керівник (керівники) організації у процесі управлінської діяльності [4]. Воно вважається похідним, в окремих авторів є лише незначні семантичні відмінності у формулюванні. Прибічники цього визначення виходять з того, що «управлінська культура» розуміється лише як другорядна службова функція в управлінській системі освітньої установи і не відіграє самостійної ролі. Ми вважаємо, що такий

підхід не прийнятний щодо освітніх організацій, зокрема, закладів загальної середньої освіти.

Однак, якщо розглядати сучасні тенденції в управлінській діяльності, можна констатувати, що відбувається складний та неоднозначний процес переходу до нових форм діяльності освітніх установ, коли змінюються базові підходи до самого процесу організації управлінської діяльності. Наприклад, командний підхід, проектне управління, які вже починають реалізовуватися навіть поза межами освітньої організації, де значення управління переходить до управлінської культури як способу організації управлінської діяльності та реалізації існуючого в організації комплексу норм, цінностей, поведінкових зразків.

У практичній діяльності управлінська культура виражається через систему певних функцій, зміст яких обумовлений завданнями управління, особливостями управлінської структури, соціокультурними та психологічними особливостями співробітників освітньої організації. У структурно-функціональному підході існує багато критеріїв і підходів до визначення самого поняття соціальної функції, але в даному контексті ми розглядатимемо їх лише стосовно управлінської культури.

Ми вважаємо найбільш продуктивний структурно-функціональний підхід Р. Мертона. Він запропонував розрізняти такі основні значення соціальної функції, які можна узгодити зі значеннями функцій управлінської культури загалом:

1) як спеціалізований рід занять, що становить постійне джерело для управлінської діяльності, або сама конкретна діяльність, що пов'язана із соціальним статусом управлінця;

2) суспільно значуще доручення, реалізацію якого покладено на певного виконавця;

3) системоутворюючий принцип взаємозв'язку структурних одиниць освітньої установи.

Отже, висока культура менеджера є неодмінною умовою успішної управлінської діяльності. Управлінська культура керівника закладу загальної середньої освіти є частиною його суб'єктивної культури, яка є орієнтованою основою для успішного здійснення управлінської діяльності.

Література

1. Головка С. О. Зміст і структура управлінської культури менеджера. Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. 2018. № 1 (315). С. 44–52.

2. Крупський О. П., Намлієв Є. В. Професійна культура майбутнього менеджера: психолого-педагогічні аспекти й чинники формування. *Теорія і*

практика професійного становлення особистості в соціокультурному просторі: монографія. Дніпропетровськ: Акцент ПП, 2014. С. 257–281.

3. Яценко О. М., Ковшик В. І. Управлінська культура менеджерів як основа конкурентоздатності організацій в умовах глобалізації. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Сер. : Економічні науки. *International Scientific Journal «Internauka»*. Ser. : *Economic sciences*. 2017. № 8 (8). С. 42-49.

4. Soroka O., Kalaur S., Balendr A. Monitoring of corporate culture formation of specialists of social Institutions. *Postmodern Openings*. 2020. April, Volume 11, Issue 1, Supl. 1. Pp. 218–233. URL : <https://lumenpublishing.com/journals/index.php/po/article/view/2478>

Fan Yihan

2-nd year of master's degree student in
011 Educational, pedagogical sciences,
educational-professional program
«Management of educational institutions»,
West Ukrainian National University

Scientific adviser:

Antonina Demianiuk

PhD in Economics, Associate Professor of
Educology and Pedagogy Department,
West Ukrainian National University

ANALYSIS OF THE CURRENT SITUATION OF MANAGEMENT ACTIVITIES OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN CHINA

As the most populous country in the world, China's management activities of higher education institutions not only affect their own operations, but also have a far-reaching impact on the growth and social development of students. Therefore, this article will analyze the current situation of the management activities of higher education institutions in China in order to provide reference for the improvement of relevant institutions.

Management activities in a higher education institution encompass a wide range of tasks and responsibilities that contribute to the effective functioning of the institution. These activities include strategic planning, financial management, academic program management, and student services management.

Strategic planning is a crucial management activity that involves setting goals, formulating strategies, and making decisions to ensure the long-term success and growth of the institution. At present, China's higher education institutions mainly adopt the three-level management system of "university-college-department", which is mainly managed at the university and college levels. This management system emphasizes the unified leadership of the school and the active participation of the

college, forming a relatively stable management pattern. Most colleges and universities have different educational management models, most of which focus on the work of teachers and make management mechanisms and standards around this core. When teaching and scientific research tasks have become clear management systems for assessing teachers, teachers are also clearer and clearer about their own tasks. But it also virtually blocked their divergent thinking and hindered the cultivation of innovative talents [1].

Financial management is another important aspect of management in higher education institutions. Due to the regional economic differences and the differences of regional sources of students in China, there is a serious imbalance of development in the process of following the trend. Some colleges and universities are unable to afford, lack of follow-up funds, lack of high-quality student supply, lack of software resources intervention, and then lose in the fierce industry competition, the previous efforts, all invested funds have been lost. At present, some universities in China generally have decentralized fund management, unscientific budgets, excessive loans and loss of scientific research funds. First of all, the dispersion of fund management is reflected in the excessive bank accounts opened by the school's financial management department. As a result, the funds of colleges and universities cannot be managed in a unified manner, resulting in an imbalance in the allocation of funds within colleges and universities. Secondly, the financial management fund budget is unscientific, which leads to the chaos of fund management in colleges and universities. Moreover, there is a widespread phenomenon of excessive loans in colleges and universities. This is due to the continuous expansion of college enrollment, the state and school funds cannot meet the school's teaching and construction needs, and schools can only make loans when there is a shortage of funds. Due to the relatively loose management of scientific research funds, some institutions of the school have withdrawn scientific research funds under various names to carry out non-scientific activities. This situation has caused a large loss of scientific research funds and caused unnecessary losses to the financial management of colleges and universities [2].

Academic program management involves overseeing the development, implementation, and evaluation of academic programs offered by the institution. China's research on evaluation systems and evaluation intermediaries has mostly focused on higher education. China's higher education evaluation research has been carried out relatively late and needs to be improved at the theoretical and practical levels. Therefore, the academic community mainly establishes and improves the higher education evaluation model suitable for China by comparing and analyzing different foreign higher education evaluation systems and combining Chinese reality. The important enlightenment gained from the research and exploration of foreign evaluation systems is that in order to ensure the quality of higher education, it is

necessary to establish standardized evaluation intermediaries to allow all sectors of society to participate in the decision-making and management of education. With the implementation of the educational teaching reform mechanism, the establishment of the applied university becomes an inevitable trend in the context of the new era. However, some colleges and universities do not have a clear understanding of the concept of applied colleges and universities, blindly set up more popular majors in society, and banned some of the original characteristic cold majors. But the establishment of hot majors must ensure that the teachers are in sync with each other.

Student services management focuses on providing support and resources to enhance the overall student experience and promote student success. This includes services such as admissions, registration, counseling, career services, and student activities. Effective student services management ensures that students have access to the necessary support and resources to thrive academically, socially, and personally. China's higher education institutions have made certain achievements in student affairs management. On the one hand, the school strengthens students' self-management by formulating student manuals and establishing student organizations; on the other hand, the school also pays attention to students' personal development through psychological counseling, employment guidance and other means to help students solve problems in learning and life. But there are still some relative issues in educational management work for college students, and these problems cause some obstacles in their quality improvement and correct development of their moral values, affecting their self-development plan. Due to rapid development of China's socialist market economy and increasingly wide and intensive participation in the process of internationalization, family and social environment of contemporary college students since young are also affected the same way. Affected by this, students are always confused greatly in their social role positioning in the future [3;4].

Generally speaking, China's higher education institutions have made certain achievements in management activities, but there are also some problems and challenges. In order to better adapt to the rapid development of society and the trend of globalization, higher education institutions need to continuously optimize the management system, strengthen the construction of teachers and improve the management of student affairs. At the same time, it is necessary actively promote the informatization of higher education and strengthen international cooperation and exchanges to further improve the overall level and service quality of China's higher education.

References

1. Zhefeng Yin. Research on Innovative Strategies of Educational Management in Colleges and Universities. EMAS, 2019.

2. Liangyu Jiao. Research on Prominent Problem and Solution of Educational Management in Colleges and Universities Against the Background of the New Era. CESSES, 2019.

3. Xiufang Jin. Status and Future Development Routes of Educational Management for College Students. 2012 2nd International Conference on Social Sciences and Society.

4. Xin Xu. An Analysis of the Existing Problems and Taking Measures in Terms of the Educational Administration Management.

Андрій Слизькоухий

здобувач освітньо-професійної програми
«Менеджмент закладів охорони здоров'я»,
Західноукраїнський національний університет

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ТА ЇХ ХАРАКТЕРИСТИКА

Серед методів управління персоналом величезну роль відіграють соціально-психологічні методи управління, які впливають, переважно, на свідомість працівників, на соціальні, етичні, релігійні та інші інтереси людей, а також моральне стимулювання трудової діяльності.

Соціально-психологічні методи управління спрямовані саме на особистість працівника, який має власне світосприйняття та потреби. Застосування даних методів формує у кожного члена колективу почуття приналежності, причетності та почуття потрібності, які в свою чергу дають можливість відчувати психологічний комфорт від трудової діяльності.

Соціально-економічна ситуація робить актуальною потребу застосування соціально-психологічних методів управління персоналом, так як грамотне управління персоналом є одним із важливих аспектів у діяльності будь-якої організації. У сучасних умовах ринкової економіки, характерною рисою є жорстока конкуренція, управлінці постійно стикаються з питанням виживання організацій. У таких умовах керівники державних установ не завжди повною мірою приділяють увагу трудовому колективу, але саме від колективу, а також його особового складу, відносин, що склалися всередині, залежить успіх будь-якої організації чи установи [1].

Оскільки одним з основних завдань організації є вміння керівників ефективно управляти людськими ресурсами, використовуючи різні методи управління, сьогодні дедалі більшого значення набувають соціально-психологічні методи управління, використання яких підвищує ефективність організації.

Запорукою успіху в будь-якій справі є свідома активна участь

працівників. Саме тому, основними для керівників організацій є соціально-психологічні методи управління, спрямовані на забезпечення позитивних соціально-психологічних процесів у колективі для досягнення поставленої мети за умов збереження здоров'я співробітників, підтримці сприятливого морально-психологічного клімату у колективі, дотриманні законодавства та вимог нормативних актів.

Успіх застосування соціально-психологічних методів управління залежить від відкритості, надійності відносин між керівництвом та працівниками організації, постійної та достовірної інформації про стан виробничо-економічної ситуації, що складається в організації [2].

Як було наголошено раніше, соціально-психологічні методи – це способи впливу на персонал, що включають в себе закономірності соціології та психології. Психологія – досліджує особливості людини, її поведінку, умови, що впливають на особистість; соціологія – вивчає особливості індивіда в соціумі, колективі тощо.

Хоча соціально-психологічні методи об'єднують в одну групу методів, але між ними є різниця, за допомогою соціальних методів контролюються відносини у групах та між групами, за допомогою психологічних методів контролюється індивідуальна поведінка та міжособистісні відносини у групі [3].

Отже, методи управління розвиваються, розширюється їх сфера застосування, підвищується ефективність економічних стимулів, що дозволяє поєднувати особисті інтереси кожного співробітника і колективу з інтересами організації. Відомо, що ефективність праці багато в чому залежить від низки як психологічних, так і соціальних чинників. Вміння враховувати дані фактори та цілеспрямовано впливати на окремих співробітників допоможе керівнику сформувати команду із загальними цілями та завданнями.

Література

1. Базалійська Н.П. Світовий досвід управління трудовою діяльністю персоналу в країнах з розвиненою ринковою економікою. *Інноваційна економіка*. 2021. № 1. С. 138–142.
2. Грішнова О.А., Наумова О.О. Оцінювання персоналу: сучасні підходи до забезпечення ефективності. *Формування ринкової економіки: зб. наук. пр. Т. 2: Управління персоналом в організаціях*. К, 2021. С. 42–50.
3. Лисак В.Ю. Роль управління персоналом в розвитку підприємств. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Економічні науки*. 2019. № 2. С. 389–393.

ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІХ ПРОЦЕСІВ: МЕХАНІЗМИ ВПЛИВУ НА ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Організація управління освітнім процесом здійснюється на кількох рівнях: законодавчому, відомчому, регіональному та безпосередньо у закладі вищої освіти (ЗВО). Останній перебуває в повній компетенції викладача, який використовує для цього різні засоби та методи за власним розсудом. Організація освітнього процесу під час занять включає в себе визначення структури заняття, етапів його проведення та їх підпорядкованість загальній меті навчання. Управління освітнім процесом охоплює: а) формулювання мети заняття; б) вибір способів взаємодії з учнями, спрямованих на досягнення цієї мети; в) збір інформації про досягнуті проміжні і кінцеві результати; г) корекція педагогічного процесу; д) оцінка результатів заняття.

Недосконалість законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, які регулюють питання в різних сферах освіти, відсутність у їхньому змісті врахування змін, що відбуваються в економіці та суспільному житті країни, фінансування за залишковим принципом, зниження соціального статусу педагогічних, науково-педагогічних працівників і науковців, а також втрата привабливості та престижності професії вчителя є факторами, які стримують розв'язання наявних проблем та формування єдиної концептуально узгодженої та науково обґрунтованої державної політики щодо розвитку національної освіти.

Ключовим способом подолання цих проблем є децентралізація усієї системи освіти, регіоналізація та оптимізація управління освітою. Це, безпосередньо чи опосередковано, допоможе вирішити значну частину наявних труднощів.

Проблема формування ефективної системи управління розвитком освіти, створення та впровадження її механізмів, залучення громадськості до розробки й ухвалення управлінських рішень щодо зміни методологічних підходів, змісту та технологій навчання молоді для успішної професійної діяльності в ринкових умовах відповідно до сучасних потреб є однією з найважливіших у нинішніх соціально-економічних трансформаціях суспільства.

Методи та засоби викладання, які сприяють стимулюванню та утриманню пізнавального інтересу студентів, підсилюють самостійну роботу, є важливими для втілення інформаційних та керівницьких функцій педагога.

Ефективність використання методів та засобів навчання залежить від системності та відповідності закономірностям навчання, а також від поведінки викладача під час їх проведення. Наприклад, під час пояснення складної теми ефективніше після теоретичного викладу провести практичний досвід, який ілюструє теорію. Розповідь про технологічний процес часто краще супроводжується демонстрацією для надання візуальної інформації.

Під час реалізації методу проблемного навчання демонстрація досвіду часто передре поясненню, виконуючи роль інструмента для засвоєння знань: здобувачі формулюють гіпотезу, спостерігаючи за досвідом. Важливо правильно організувати сприйняття студентів під час демонстрації, оскільки людина краще запам'ятовує те, що привертає її увагу.

Під час демонстрації педагогам необхідно дотримуватися певних правил. Важливо стояти обличчям до аудиторії ззаду чи збоку від об'єкта, щоб не заважати перегляду матеріалу, і водночас взаємодіяти зі студентами. Викладач повинен контролювати роботу кожного студента. Елементи демонстрації слід показувати за допомогою вказівки, зберігаючи бічний погляд на правильність руху. Невірна позиція викладача може призвести до того, що студенти не чують його пояснень, не бачать об'єктів, що може порушити дисципліну та ускладнити засвоєння матеріалу.

Використання будь-яких засобів вимагає розуміння міри та пропорцій, які визначаються закономірностями навчання. Наприклад, недостатня кількість наочних посібників або їх відсутність може знизити якість засвоєння знань, пізнавальний інтерес, ускладнити сприйняття та формування властивостей предметів. З іншого боку, велика кількість посібників може відвести увагу здобувачів від основного матеріалу, роблячи заняття більше розважливим, ніж навчальним. Оптимальним вважається використання чотирьох-п'яти засобів навчання під час занять під час вивчення складної теми, включаючи засоби для самостійної роботи і засоби контролю.

Механізми впливу на здобувачів освіти можуть бути різноманітними та включати різні аспекти.

Одним із механізмів впливу на здобувачів освіти в ЗВО є *студентське самоврядування*. Оскільки за своєю суттю університетське самоврядування є проявом модифікації «управління в цілому» через призму специфіки вищої освіти. А тому абсолютно логічним та обґрунтованим є визначення «розподіленого лідерства у вищій освіті» як одного із ключових механізмів забезпечення ефективного університетського самоврядування. Сутність, принципи, виміри, критерії та інструменти реалізації розподіленого лідерства (як управлінської технології) корелюють із раніше озвученими принципами

університетського самоврядування та факторами для його ефективного забезпечення [1].

Педагогічні методи та прийоми: використання активних методів навчання, інтерактивних технологій і різноманітних форм роботи, які стимулюють участь здобувачів у різноманітній діяльності та самостійній роботі.

Психологічний підхід: забезпечення психологічної підтримки для студентів. Врахування індивідуальних особливостей та стилів навчання. Створення позитивного та підтримуючого середовища.

Система оцінювання: розробка чітких та об'єктивних критеріїв оцінювання. Залучення здобувачів до самооцінки та планування свого навчання.

Менторство та консультування: створення системи менторства для індивідуального супроводу здобувачів. Надання можливостей для консультування та обговорення освітніх траєкторій.

Участь у виборі програм та курсів: залучення здобувачів до вибору освітніх програм та предметів, додаткових курсів та спеціалізацій.

Стажування та практика: організація стажувань та практик для отримання практичних навичок. Сприяння взаємодії з виробничим середовищем та можливостями працевлаштування.

Залучення до наукових досліджень: створення можливостей для участі студентів у наукових проектах. Заохочення самостійних наукових досліджень та творчої активності.

Соціальна адаптація: розвиток програм соціальної адаптації для новачків. Створення студентських груп та спільнот для взаємодії та підтримки.

Ці механізми взаємодіють між собою та спрямовані на забезпечення якісного, індивідуалізованого та мотивуючого освітнього процесу для здобувачів освіти.

Організація управління освітніми процесами та вплив на здобувачів освіти є важливою складовою структури сучасної системи освіти. Необхідність ефективного управління виникає у зв'язку з постійними змінами у суспільстві, технологічному прогресі та зростанні вимог до якості освіти.

Механізми впливу на здобувачів освіти включають в себе розробку сучасних освітніх програм, впровадження інноваційних методик навчання та створення комфортного середовища для розвитку їх креативності та самореалізації. Важливою є також система оцінювання, яка має бути об'єктивною та сприяти розвитку індивідуальних здібностей.

Забезпечення взаємодії між освітніми установами, владою та бізнес-середовищем є ключовим аспектом ефективного управління освітніми процесами. Тільки завдяки спільним зусиллям можна забезпечити високий

рівень освіти, який відповідає сучасним вимогам ринку праці та сприяє сталому розвитку суспільства.

В цілому, організація управління освітніми процесами та механізми впливу на здобувачів освіти є важливим елементом розвитку сучасної освітньої системи, спрямованим на підготовку конкурентоспроможного та креативного індивіда.

Література

1. Механізми реалізації ефективного врядування в університетах України в умовах євроінтеграції: колективна монографія / Авторський колектив: І. Драч, С. Калашнікова, О. Паламарчук, В. Рябченко, Л. Червона; за заг. ред. С. Калашнікової. Київ : Інститут вищої освіти НАПН України, 2020. 223 с.

СЕКЦІЯ 4

ДОШКІЛЬНА ОСВІТА: СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ІННОВАЦІЇ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ

Володимир Чайка

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

ПРОБЛЕМИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ЕПОХУ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ

Дошкільна освіта як перша ланка у неперервній освіті має низку усталених проблем, які гальмують її розвиток. До найбільш поширених належать такі: низька заробітна плата працівників ЗДО; слабка співпраця ЗДО з батьками, а також із ЗВО, які здійснюють підготовку майбутніх вихователів; навчальні завдання діяльності ЗДО «затмарюють» формування базових особистісних якостей дитини, що призводить до психологічної неготовності дитини до школи; недостатня реалізація особистісно орієнтованого підходу, слабке урахування вікових та індивідуальних особливостей дитини; надмірна наповнюваність груп; домінування колективних форм навчання і виховання дітей; низький рівень інтеграції знань з різних освітніх напрямів; випускники ЗВО часто не готові до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, зокрема з обдарованими дітьми; слабка матеріально-технічна база; низький рівень інформатизації освітнього процесу.

Процес інформатизації сучасного суспільства визначає необхідність розробки нової моделі системи дошкільної освіти, що базується на застосуванні комп'ютерних технологій. Про важливість комп'ютеризації першої ланки системи освіти наголошено в новій редакції Базового компонента дошкільної освіти [1].

Базовий компонент дошкільної освіти передбачає роботу у межах освітнього напрямку «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі. Комп'ютерна грамота». Вона охоплює оволодіння дитиною дошкільного віку основами цифрової компетентності, яка є здатністю «використовувати інформаційно-комунікаційні та цифрові технології для задоволення власних індивідуальних потреб і розв'язання освітніх, ігрових завдань на основі набутих елементарних знань, вмінь, позитивного ставлення до комп'ютерної та цифрової техніки» [1]. Важливим завданням освітнього процесу в ЗДО є формування у здобувачів дошкільної освіти емоційно-ціннісного ставлення до комп'ютерної та цифрової техніки, інтеракції з нею, до учасників інформаційного простору; знань про цифрові пристрої, інтернет-ресурси, можливості їх використання; умінь

користуватися комп'ютерною технікою, здійснювати обмін інформацією, поводитися в інтернеті, знаходити пізнавальний та ігровий контент [4, с. 388].

Інформатизація освітнього процесу в ЗДО породжує низку суперечностей, зокрема між:

- необхідністю розбудови інформаційного освітнього простору й недостатнім рівнем комп'ютеризації та інформатизації дошкільної освіти;
- значним дидактичним потенціалом сучасних ІКТ для організації ефективного навчання дітей дошкільного віку та недостатнім рівнем методичного супроводу цього процесу;
- необхідністю підвищення якості освіти та недостатнім рівнем компетентності вихователів ЗДО до використання інформаційних технологій у професійній діяльності.

Використання ІКТ в освітньому процесі ЗДО спрямоване насамперед на реалізацію освітньої функції, формування знань, уявлень, практичних умінь, розвиток пізнавальних процесів та мисленнєвих операцій.

Отже, сьогодні актуальними є не лише питання застосування мультимедійних технологій у процесі навчання дітей дошкільного віку, але і можливості формування комп'ютерної грамотності у дітей, санітарно-гігієнічні й ергономічні вимоги до розвивальних комп'ютерних програм, особливості проведення занять з використанням комп'ютерної техніки, гурткова робота, використання QR-кодів в освітньому процесі тощо. Учені наголошують на можливості вже в дошкільному періоді розвитку дитини оволодіти комп'ютерними технологіями за умови правильно організованого навчання [2, с. 10]

В багатьох ЗДО сьогодні використовують високотехнологічні засоби навчання: відеокамери, комп'ютери, цифрові проєктори, мультимедійні дошки тощо. Їх ефективне використання забезпечує формування нового інформаційно-освітнього середовища, створення освітніх мультимедійних продуктів для дошкільнят: комп'ютерних ігор, електронних енциклопедій, мультфільмів, навчальних відеофільмів та програм, сайтів і т.п.

Результати анкетування вихователів ЗДО та батьків Тернопільської і Хмельницької областей свідчать про доцільність використання комп'ютера в освітньому процесі ЗДО. Про це вказали 69,5% опитаних вихователів. 32 % батьків вихованців ЗДО вважають, що використання комп'ютера шкодить здоров'ю їхніх дітей. Однак більшість респондентів підтримують раннє навчання дітей працювати з персональним комп'ютером. Час роботи за комп'ютером в домашніх умовах є регламентованим дорослими і становить від 10 хвилин до 2 годин на день. Дитина за комп'ютером переважно виконує такі види діяльності: грає у навчальні ігри – 24%, логічні ігри – 16%, розвивальні ігри – 23 %; малює

у Paint (креслить фігури шляхом використання панелі інструментів, розфарбовує пензлем, олівцем або заливкою) – 16 %; друкує (працює з клавіатурою) у Word – 5 %; переглядає навчальні відео, мультфільми – 16 %. Результати анкетування підтверджують використання ПК дітьми дошкільного віку у домашніх умовах в досить ранньому віці. Відзначено позитивний бік взаємодії між дитиною та ПК щодо задоволення природної потреби дошкільника у пізнанні середовища, а негативний – щодо неконтрольованого, безсистемного, фрагментарного і нецільового використання ПК.

Безсистемне використання ПК в освітньому процесі ЗДО породжує низку негативних явищ, які мають шкідливий вплив на фізичне і психічне здоров'я дошкільника (сидяче положення упродовж тривалого проміжку часу, навантаження на зорову сенсорну систему, перевантаження суглобів кистей рук, формування комп'ютерної залежності, агресивна поведінка дошкільників, тривожність тощо); програмне забезпечення часто не відповідає віковій категорії дітей; відсутність умов роботи дошкільників з ПК (неорганізоване робоче місце за комп'ютером, недостатнє освітлення, відсутність у закладі дошкільної освіти кімнати релаксації тощо) [3, с. 79].

Комп'ютер як інструмент діяльності сприяє формуванню у дітей здатності свідомо обирати спосіб дій, працювати самостійно та в індивідуальному темпі. Використання ПК в освітньому процесі ЗДО передбачає розвиток у здобувача дошкільної освіти базових особистісних якостей, зокрема:

- самостійності (культивування звички діяти свідомо та самостійно, вправлятися в умінні самостійно долати проблеми, знаходити способи вирішення завдань);

- відповідальності (під час ухвалення рішень дошкільник вчиться бути відповідальним за виконану індивідуальну чи групову роботу (гру, виконання завдання тощо); відповідальним у процесі користування технікою, прибирання власного робочого місця тощо);

- допитливості (стимулювання інтересу до навчальних та розвивальних ігор та завдань);

- креативності (формування вміння пропонувати нестандартні ідеї, обґрунтовувати необхідність та шляхи їх реалізації);

- самовладання (стимулювання розвитку здатності спокійно сприймати результати виконання завдання на ПК, інформацію щодо допущених помилок, доводити розпочате до завершення, долати перешкоди тощо) [3, с. 79–80].

Однією із вказаних вище проблем інформатизації дошкільної освіти є відсутність спеціальної підготовки у вихователів, слабе володіння комп'ютерною технікою.

Висновок. Таким чином, інформатизація освітнього процесу в ЗДО є актуальною проблемою дошкільної освіти, яка вимагає реалізації комплексу дидактико-психологічних завдань у системі підготовки майбутніх вихователів. Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні: психічних пізнавальних можливостей дітей дошкільного віку в процесі використання ІКТ; розробці психолого-педагогічного, методичного супроводу впровадження ІКТ в освітній процес ЗДО; формуванні та розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності педагогів ЗДО (вихователів, вихователів-методистів).

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). Київ, 2021. URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 13.11.2023).
2. Карапузова І. В., Бурсова С. С. Інформатизація освітнього середовища закладу дошкільної освіти. *Scientific and Practical Conference Social and Economic Aspects of Education in Modern Society*. Poland. 2019. С. 10–15.
3. Мардарова І. К. Інформатизація дошкільної освіти: проблеми та перспективи розвитку. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Педагогічні науки*. 2016. № 5. С. 78–82. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvripuppp_2016_5_15 (дата звернення: 12.11.2023).
4. Шишак А. М. Забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти у контексті формування інформаційно-цифрових умінь. *Впровадження сучасних технологій в процесі забезпечення якісної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти : збірник наукових праць*: матер. Міжнар. (заочн.) наук.-практ. конф. «Впровадження сучасних технологій в процесі забезпечення якісної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти» (22–23 лист. 2022 р.). Хмельницький : ХГПА, 2022. С. 387–391.

Вікторія Розгон

доцент кафедри дошкільної педагогіки, психології
та фахових методик Хмельницької гуманітарно-
педагогічної академії,
кандидат педагогічних наук, доцент
м. Хмельницький, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Збереження психічного та фізичного здоров'я кожної дитини є одним з основних завдань закладу дошкільної освіти. Перед педагогами постає важливе завдання обрати найбільш ефективні та оптимальні для своїх вихованців методи

і технології збереження здоров'я, оскільки неправильне використання їх може не тільки не призвести до позитивних результатів, але й навпаки, завдати шкоди.

Вчені всесвітньої спільноти дійшли висновку, що стан здоров'я людини в основному залежить від чотирьох факторів: системи охорони здоров'я (10%), генетичної спадковості (20%), стану зовнішнього середовища (20%) та способу життя (50%). Таким чином, спосіб життя значно впливає на здоров'я майбутнього покоління. Для дітей, які відвідують заклад дошкільної освіти, важливо правильно організовувати рухову активність та стимулювати позитивний настрій, оскільки вони проводять у закладі від 10 до 12 годин щоденно. Для дошкільнят раннього віку рухова активність має складати до 3 годин, для молодших дошкільнят – 3-4 години, для старших дошкільнят – 4-5 годин на день.

В державному стандарті дошкільної освіти (Базовому компоненті дошкільної освіти) передбачено обов'язкове формування здоров'язбережувальної компетентності, а також визначено особливості її формування. Формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей дошкільного віку повинно відбуватися в рамках активної взаємодії з дорослими, ровесниками та однолітками, враховуючи особистісно зорієнтовану парадигму. Цей процес має на меті накопичення позитивного досвіду здоров'язбережувальної поведінки через взаємодію та співпрацю з різними учасниками навчального середовища [1].

Важливо відзначити, що однією з ключових умов формування здоров'язбережувальної компетентності є належно організоване освітнє середовище в закладі дошкільної освіти. Процес створення здоров'язбережувального середовища у закладах дошкільної освіти означає впровадження комплексу змін у традиційну систему, спрямовану на підвищення ефективності заходів щодо збереження та зміцнення життєздатності дітей і педагогів [3].

Також до уваги слід взяти аспекти заради яких необхідно створювати здоров'язбережувальне середовище, а саме: фізична активність: забезпечення можливостей для розвитку фізичної активності серед дітей, що включає спортивні ігри, вправи та заняття фізичною культурою. Харчування: введення здорового харчування та формування правильних харчових звичок, сприяючи вирощуванню свідомості щодо здорового харчування. Гігієна: забезпечення високих стандартів особистої та загальної гігієни, включаючи правила чистоти та безпеки [4].

Психічне здоров'я: створення психологічно підтримуючого середовища, враховуючи аспекти емоційного благополуччя та розвитку соціальних навичок. Екологічна безпека: здійснення заходів для збереження екологічно чистого середовища, вплив якого може впливати на здоров'я дітей. Вивчення та освіта:

реалізація здоров'язбережувальних програм та навчання дітей здоровому способу життя. Взаємодія з батьками: залучення батьків до формування здоров'язбережувального середовища, сприяючи співпраці та обміну інформацією [2].

Профілактика травм: розробка та впровадження заходів щодо уникнення травматичних ситуацій та забезпечення безпеки під час рухових активностей. Сприяння здоровому сну: розвиток умов для правильного режиму сну та комфортного відпочинку. Контроль за захворюваннями: своєчасна ідентифікація та контроль за захворюваннями серед дітей, у тому числі вакцинація та регулярні медичні огляди.

Значний внесок у створення сприятливого освітнього середовища дошкільного закладу має бути здійснений педагогами, зокрема вихователями. Останні повинні вміти організовувати комфортне та сприятливе для здоров'я оточення, а також володіти компетентністю в галузі збереження та зміцнення здоров'я дошкільника, використовуючи здоров'язбережувальні технології [5].

Здоров'язбережувальні та здоров'яформувальні технології передбачають створення комплексних умов для виховання та навчання, спрямованих на формування високого рівня здоров'я дітей. Ці технології сприяють впровадженню навичок здорового способу життя та забезпечують моніторинг індивідуального розвитку.

Важливо зауважити, що застосування цих технологій не є ізольованим і самостійним процесом. Вони ретельно плануються та вміло комбінуються, щоб оптимізувати педагогічний процес і покращити психофізичний стан дітей без значних зусиль.

У сучасних наукових дослідженнях виділяються різні типи здоров'язбережувальних технологій, а саме: медико-профілактичні, фізкультурно-оздоровчі та технології, спрямовані на забезпечення соціально-психологічного благополуччя дитини.

Медико-профілактичні технології спрямовані на збереження та покращення здоров'я дітей під наглядом медичного персоналу дошкільного закладу відповідно до медичних стандартів, використовуючи відповідні медичні засоби.

Ці технології включають організацію та контроль харчування дітей раннього та дошкільного віку, управління фізичним розвитком дошкільників, проведення загартовування, моніторинг здоров'я дітей, організацію профілактичних заходів в дитячому садку, впровадження контролю та допомоги відповідно до санітарно-гігієнічних вимог, а також створення здоров'язберігаючого середовища [4].

Фізкультурно-оздоровчі технології орієнтовані на фізичний розвиток та підтримання здоров'я дитини. Вони спрямовані на розвиток фізичних якостей та рухової активності та втілюються через загартування, профілактику плоскостопості, формування правильної постави, оздоровчі процедури у водному середовищі (басейні) та на тренажерах. Також вони включають в себе виховання звички до повсякденної фізичної активності та турботи про здоров'я, масаж і самомасаж, дихальну гімнастику.

Основна мета технологій, спрямованих на забезпечення соціально-психологічного благополуччя дитини, - створення емоційної комфортності та позитивного психологічного самопочуття дитини під час взаємодії з однолітками, дорослими в дитячому садку та в сім'ї. Також ці технології спрямовані на забезпечення соціально-емоційного благополуччя дошкільника. Реалізацію цих технологій взяли на себе психолог через спеціально організовані зустрічі з дітьми, а також вихователь та фахівці дошкільної освіти у повсякденному педагогічному процесі.

Класифікація здоров'язберігаючих технологій в дошкільній освіті визначається залежно від домінування цілей, вирішуваних завдань, а також основних методів здоров'язбереження і збагачення педагогічного процесу в дитячому садку. Таким чином, здоров'язбережувальні технології можна класифікувати у три групи:

1. Технології збереження та стимулювання здоров'я, які сприяють запобіганню стану перевтомлення, гіподинамії та інших дезадаптаційних станів (психологічні етюди, динамічні паузи, фізкультхвилинки, гімнастики: пальчикова, дихальна, зорова, психогімнастика).

2. Корекційні технології (казкотерапія, музикотерапія, пісочна, сольова терапія, кольоротерапія, арт-терапія) [5].

Таким чином, ефективність різних оздоровчих технологій для дітей визначається системною роботою за всіма напрямками, а не хаотичністю методів. Об'єднання інформаційного та мотиваційного компонентів із практичною діяльністю допомагає формувати у дітей необхідні здоров'язберігаючі вміння і навички.

Позитивне емоційне забарвлення здоров'язберігаючих технологій є обов'язковою умовою їх ефективного використання. Радість навчання та виконання вправ сприяє щасливому дитинству та позитивному ставленню до власного здоров'я.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

2. Богиніч О. Методичні основи системи професійної підготовки майбутніх вихователів до здійснення фізкультурно-оздоровчої роботи. Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Серія: Педагогічні науки. Вип. 3-4 (55-56). Полтава, 2007. С. 21-27.

3. Богиніч О. Сутність здоров'язберігаючого середовища у життєдіяльності дітей дошкільного віку // Вісник Прикарпатського університету. Педагогіка. Вип. XVII–XVIII. ІваноФранківськ : ПНУ ім. В. Стефаника, 2008. С. 191–199.

4. Гаращенко, Л. Створення здоров'язбережувального середовища в закладах дошкільної освіти: методичне вираження *The XI International Science Conference «Topical issues of modern science and education»*. 2021 с. 125-128. ISSN 978-1-63732-132-4

5. Коваленко Ю. О. Проблема підвищення ефективності фізкультурнооздоровчої роботи в дошкільних навчальних // Неперервна професійна освіта: теорія і практика : зб. наук. праць. К. : ІПППО АПН України, 2008. Вип. 1–2. С. 108–114.

Ольга Главацька

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

Галина Олійник

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи та
менеджменту соціокультурної діяльності
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОСВІТНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВИТИ З БАТЬКАМИ ВИХОВАНЦІВ

Незаперечним є факт, що педагогічна просвіта батьків є важливим чинником виховання дитини, оскільки саме у сім'ї вона набуває первинного життєвого досвіду, засвоює норми поведінки, вчиться мовного етикету, здійснюється рання її соціалізація. У вихованні дітей важливе значення має почуття взаємної поваги і любові батька та матері, виявлення цих почуттів у повсякденних їхніх взаєминах, гуманному ставленні до інших людей.

Педагогічною наукою накопичено чималий досвід просвітницької діяльності батьків дошкільників. Великий внесок у вирішення порушеної проблеми зроблено психологами Л. Виготським, О. Запорожцем, Г. Костюком та ін, які спрямовували свою увагу на дослідження особливостей розвитку дітей дошкільного віку та ролі сімейного виховання. Вчені Т. Жаровцева, Т. Кулікова, О. Кононко, С. Михальська, В. Нечаєва, Т. Поніманська розглядали питання організації взаємодії закладу дошкільної освіти і сім'ї вихованців. Форми і

методи роботи закладу дошкільної освіти з родинами вихованців охарактеризовані у наукових доробках В. Котирло, Л. Островської, О. Урбанської та ін. Даній проблемі присвячено багато праць українського педагога В. Сухомлинського, який вважав дошкільне дитинство найважливішим періодом життя, що визначає майбутнє людини.

Реалії сьогодення актуалізують проблему сімейного виховання дітей дошкільного віку і спонукають до пошуку таких педагогічно обумовлених підходів її вирішення, які б забезпечували підвищення педагогічної культури батьків, формування відповідальності у них за процес виховання і гармонійний розвиток своїх дітей, враховуючи при цьому їх індивідуальні особливості.

Метою наукового пошуку є висвітлення особливостей організації просвітницької діяльності вихователя закладу дошкільної освіти з батьками дітей дошкільного віку.

Просвітницька діяльність з батьками дітей дошкільного віку передбачає надання допомоги та подолання труднощів у вихованні дітей. Основою такої діяльності є знання об'єктивних умов, в яких вона здійснюється, зокрема реальна картина життя кожної сім'ї та наявний стан психолого-педагогічної підготовки батьків щодо виконання ними виховної функції. Тому для успішної реалізації бажаних цілей необхідно: опанування дорослими членами сім'ї основами спеціальних знань, умінь та навичок, необхідних для педагогічно доцільної побудови і здійснення виховання дітей у сім'ї; налагодження і розвиток відносин взаємоповаги, взаєморозуміння, взаємодопомоги між старшими і молодшими членами сім'ї [2; 6; 7].

Досягти мети у взаємодії з батьками вихователь закладу дошкільної освіти зможе за умови правильно організованого педагогічного спілкування з ними, завдяки дотриманню важливих вимог:

- щирий інтерес до батьків дітей, особистісний підхід до проблеми сімейного виховання у спілкуванні з ними;
- спонукання батьків до оцінювання успіхів дитини, прогнозування подальшого її розвитку;
- заохочення і залучення батьків до участі у спільній роботі з дитиною і вихователем, колективом дошкільного закладу;
- вміння доброзичливо вислуховувати батьків, прагнути зрозуміти їх проблеми, допомогти прийняти правильне педагогічне рішення;
- оптимістичність, прихильність, привітність у стосунках з батьками [1; 3].

Варто вказати, що покращення реального стану процесу сімейного виховання ставить вимогу щодо цілеспрямованої психолого-педагогічної просвіти батьків, яка слугуватиме повноцінному функціонуванню сім'ї і

попередженню проблем виховного впливу батьків на дітей. Зміст такої роботи полягає у вирішенні таких завдань:

- формування у батьків усвідомленої потреби у підвищенні рівня знань з питань виховання дітей;
- креативне засвоєння психолого-педагогічних знань і як наслідок керівництво до дії та сприяння підвищенню ефективності виховання і розвитку своїх дітей;
- формування у батьків здатності щодо пошуку найоптимальніших методів виховання;
- формування вміння приймати найефективніші рішення у співвідношенні їх із закономірностями та принципами виховання;
- формування спрямованості налагодження доброзичливих дитячо-батьківських взаємовідносин [2; 4; 7].

Сучасні заклади дошкільної освіти є відкритими для батьків, дітей та громадськості, вони приділяють значну увагу педагогічній просвіті батьків, вважаючи це важливим чинником успішного виховання, розвитку та первинної соціалізації дітей. Вплив даних закладів на розвиток психолого-педагогічної культури батьків буде результативним, якщо відповідатиме таким критеріям як:

- спрямованість і адресність (даючи конкретні рекомендації, поради вихователі повинні знати особливості конкретних сімей);
- оперативний зворотній зв'язок (робота вихователя з батьками має здійснюватися на основі живого діалогу, в ході якого він з'ясовує рівень сформованості їх педагогічних знань і навичок, вносить при потребі відповідні корективи);
- індивідуалізація педагогічного впливу (вихователь у роботі з батьками допомагає їм використовувати педагогічні знання не як абстрактні істини, а як керівництво до практичних виховних дій, зорієнтованих на конкретну дитину з її індивідуальними і віковими особливостями [2; 5].

У роботі з батьками вихователю закладу дошкільної освіти слід використовувати колективні, індивідуальні, наочно-інформаційні форми роботи. До колективних форм роботи належать групові та загальні батьківські збори, зустрічі з батьками, засідання «круглого столу» з дискусійних проблем, вечори запитань та відповідей, заняття-тренінги, різноманітні свята і розваги, дні відкритих дверей, виставки спільних робіт батьків і дітей, батьківські конференції та ін. Індивідуальні форми роботи – це бесіди, консультації, відвідування дітей вдома, залучення батьків до життя дитячого садка (виготовлення іграшок, посібників, допомога у проведенні екскурсій, культпоходів та ін.). Найзагальнішими наочно-інформаційними формами роботи

є виставки дитячих робіт, реклама книг, публікацій у періодиці та мережі Інтернет з проблем сімейного виховання [7].

Таким чином, сім'я має стати найважливішим природним інститутом у вихованні дитини, забезпечити їй необхідні матеріальні і педагогічні умови для фізичного, розумового, морального і духовного розвитку. Поряд з тим, сім'я й сама потребує матеріальної, педагогічної і культурологічної допомоги, яку їй спроможні надати державні організації, заклади освіти і культури, громадські організації в цілому. Опанування батьками педагогічного мінімуму знань сприяє оволодінню ними мистецтвом виховання дітей у сім'ї.

Література

1. Анісімова О. Специфіка взаємодії вихователя та дітей в освітньому процесі закладу дошкільної освіти. *Зростаюча особистість у смислоціннісних обрисах*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Івано-Франківськ : НАІР, 2019. С. 15–20.

2. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>

3. Бахмутська І. Від знайомства – до плідної співпраці. Досвід роботи. *Дошкільне виховання*, 2016. № 11. С. 26–29.

4. Бех І. Педагогічно-сімейна спільнота: партнерство заради дитини. *Дошкільне виховання*, 2020. № 10. С. 3–6.

5. Беленька Г. Дошкільний заклад і родина: співпраця заради дитини. *Дошкільне виховання*, 2019. № 2. С. 3–5.

6. Закон України «Про дошкільну освіту». URL: <https://zakon.help/law/2628-III>

7. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: підручник. 4-ге вид., переробл. Київ : ВЦ «Академія», 2018. 408 с.

Ольга Главацька

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри освітології і педагогіки,

Західноукраїнський національний університет

Марта Ззя

студентка 1 курсу бакалаврату

спеціальності 012 Дошкільна освіта

освітньо-професійна програма «Дошкільна освіта. Інклюзивна освіта»,

Західноукраїнський національний університет

ВПЛИВ БАТЬКІВ НА ГЕНДЕРНУ СОЦІАЛІЗАЦІЮ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Останнім часом спостерігаються значні зміни у функціонуванні сім'ї і виконання її членами подружніх, батьківських та інших соціально важливих ролей. Девальвація моральних цінностей сім'ї, порушення морально-

гуманістичних основ комунікації, мислення і поведінки уповільнюють процес накопичення дитиною соціального досвіду, ускладнюючи її соціалізацію загалом та гендерну соціалізацію зокрема.

Питання гендерної соціалізації, статевого ролі виховання, психосексуального розвитку особистості дитини висвітлювались у роботах різних науковців, а саме: Т. Говорун, Г. Васильченко, В. Романової, І. Кона В. Кравця, О. Кікінежді та ін.

У науковій літературі поняття «соціалізація» подається як складний процес входження людини у соціальне оточення, її адаптація до соціально-культурних та психологічних факторів [4]. Гендерна соціалізація є її важливою частиною.

Під поняттям «гендерна соціалізація» вчені мають на увазі процес формування статевої ідентичності особистості, розуміючи під цим єдність поведінки й самосвідомості індивіда, який ототожнює себе з певною статтю і виконанням відповідно до неї певних соціальних ролей [2].

М. Боришевський [1] відмічає, що засвоєння індивідом гендерної ролі відбувається поетапно: засвоєння зразків гендерної ролі, засвоєння моделі гендерної ролі і засвоєння гендерно-рольової поведінки. Слід відмітити, що саме перший етап гендерної соціалізації дитина проходить у батьківській сім'ї, тому вплив батьків на засвоєння їхньою дитиною гендерних ролей є одним із найголовніших чинників даного процесу гендерної соціалізації.

Варто вказати, що батьки з самого раннього дитинства конструюють гендерну роль своєї дитини різним чином, а саме: соціальними маніпуляціями; вербальною апеляцією; вибором іграшок відповідно до статі та ін. У процесі гендерної соціалізації ролі матері і батька є дуже важливі й однаково рівноцінні, тому що діти реагують на поведінку своїх батьків, пов'язану з їх статтю. С. Оксамитна [5] виявила, що наявність такої якості як відповідальність у батька позитивно впливає на формування такої якості як у синів так і дочок. У той же час така якість у матері впливає на її формування лише в дівчат. Науковець більшу відповідальність у дівчат пояснює тим, що вона формується завдяки впливу обох батьків: матері і батька.

Подружні відносини чинять важливу роль у формуванні культури відносин статей. Саме подружні взаємовідносини виступають головним чинником ефективного сімейного гендерного виховання [3]. Слід підкреслити, що виховне значення міжособистісних стосунків між чоловіком і дружиною неодноразово підкреслювалось українським вченим В. Сухомлинським [6].

Аналізуючи гендерну соціалізацію дитини дошкільного віку в сім'ї, важливу роль відіграє наявність довірливих відносин батьків і дітей. Високий авторитет батьків успішно впливає на виховання дітей. З плином часу вплив батьків на дітей зменшується, але не зникає повністю. Те, що в батьківському

домі дитина засвоїла у ранньому дитинстві прослідковується впродовж подальшого її розвитку. Отож, на дитину батьківська сім'я впливає всією своєю внутрішньосімейною атмосферою [7].

Таким чином, гендерна соціалізація є цілісним процесом становлення і розвитку особистості дитини дошкільного віку, що зобов'язує до активної участі батьків, адже сім'я – це важливий первинний інститут соціалізації дитини. Від того, які гендерні стереотипи, міжособистісні взаємовідносини панують у сім'ї залежить формування гендерних ролей дітей, розвиток їх гендерної ідентичності. Дуже часто діти будують власну гендерну ідентичність відповідно до батьківських моделей життя.

Література

1. Боришевский М. І. Виховання у дітей статевої самосвідомості. *Вихователю про психологію та педагогіку сексуального розвитку дитини*. К. : Ін-т змісту і методів навчання, 1996. С. 19–27.
2. Галустьян Ю.М. Деякі аспекти гендерної ідентифікації та соціалізації особистості. *Український соціум*. 2014. № 1 (3). С. 7–13.
3. Говорун Т.В., Кравець В.П., Кікінежді О.М., Кізь О.Б. Гендерні аспекти усвідомленого батьківства: навч. посібник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2004. 144 с.
4. Кравець В.П. Статева соціалізація дітей і підлітків: закономірності та гендерні особливості: монографія. Тернопіль : ТНПУ, 2008. 476 с.
5. Оксамитна С.М. Гендерні відносини крізь призму громадської думки в Україні і світі. *Гендерна перспектива* / упоряд. В. Агеєва. К. : Факт, 2004. С. 135–147.
6. Сухомлинский В. А. Книга о любви / В.А. Сухомлинский. – М. : Мол. гвардия, 1983. 191 с.
7. Ткалич М.Г. Гендерна психологія: навчальний посібник. К. : Академвидав, 2011. 248 с.

Валентина Лесів

директор Тернопільського закладу дошкільної освіти (ясла-садок) № 5
Тернопільської міської ради

СТВОРЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В СУЧАСНОМУ ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

*Кожна дитина прийшла в цей світ не випадково:
вона народжується, тому що повинна була народитися;
вона прийшла ніби на заклик людства!*

*У неї своя життєва місія, якої ми не знаємо, можливо - велика...
І для того вона наділена найвеличнішою енергією духу,
а наш обов'язок – допомогти виконати цю місію.*

Ш. Амонашвілі

Тривалий час основним інститутом виховання та навчання дітей з особливостями у розвитку були спеціалізовані освітні заклади. Вважалося, що

тільки ці типи навчальних закладів можуть забезпечити таким дітям відповідне навчання та виховання. Проте в процесі демократизації нашого суспільства дедалі більшої популярності набуває ідея гуманізації освіти. Чимраз частіше постає запитання: як після таких шкіл дитина зможе адаптуватися в соціумі здорових людей? Саме тому останніми роками в усіх країнах світу впроваджують інклюзивну освіту – нову форму навчання дітей з особливими освітніми потребами.

Керуючись усіма нормативно-правовими документами державного стандарту, з метою реалізації Права дітей з особливими освітніми потребами на освіту за місцем проживання, їх соціалізації та інтеграції в суспільство у освітніх закладах, протягом останнього десятиріччя інтенсивно впроваджують інклюзивну форму навчання. Зокрема й у закладах дошкільної освіти. Сьогодні ж відмітити актуальність питання впровадження інклюзивної освіти є вагомою та невід’ємною частиною освітнього процесу.

Інклюзивна освіта виховує у здорових дітей почуття чуйності, доброти, милосердя та поваги до свого ближнього. І якщо людина з особливостями психофізичного розвитку ще з дитинства не буде ізольована від соціуму, а, навпаки, стане повноцінним учасником навчального процесу, то шанси реалізуватися в житті та знайти свою нішу значно вищі. У спільному навчанні дуже важливим є факт спілкування, а для дітей з особливими потребами це є навіть важливішим, ніж рівень засвоєння навчального матеріалу.

Досвід роботи педагогів Тернопільського закладу дошкільної освіти (ясла – садок) №5 засвідчив вирішальний напрям освіти та виховання дітей з особливими освітніми потребами – створення інклюзивного освітнього середовища, що задовольняє індивідуальні освітні потреби всіх дітей, незалежно від їхніх матеріальних, інтелектуальних, соціальних, емоційних чи інших умов, яке створювалося як для дітей-інвалідів, так і для обдарованих дітей, а також для дітей, які перебувають у несприятливому становищі.

Сучасне інклюзивне освітнє середовище закладу сприяє забезпеченню для всіх суб’єктів освітнього процесу можливостей ефективного саморозвитку, передбачає вирішення проблеми освіти дітей з обмеженими можливостями за рахунок адаптації освітнього простору до потреб кожної дитини, включаючи реформування освітнього процесу, методичну гнучкість і варіативність, сприятливий психологічний клімат, перепланування навчальних приміщень так, щоб вони відповідали потребам усіх без винятку дітей і забезпечували, за можливості, повну участь дітей в освітньому процесі. Реалізація середовищного підходу в інклюзивній освіті дозволила розставити нові акценти в деяких питаннях навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами, забезпечити подальший творчий розвиток його основних положень [5].

Варто відмітити - роботу з дітьми супроводжувала й низка проблем. Це недостатня архітектурну готовність закладу до навчання дітей з ООП, недостатня обізнаність педагогічних працівників щодо викладання дітям, які мали особливості в розвитку. Для вивчення та вирішення цих проблем у закладі було створено мультидисциплінарну команду, до складу якої увійшли адміністрація, педагоги, психолог і батьки дітей, згодом і представник Інклюзивно-ресурсного центру міста Тернопіль. Спільними зусиллями усі разом побудували злагоджену роботу у навчанні та супроводі дітей із вступу у садочок до його завершення та й супровід у переході з дошкільної ланки у НУШ.

Чому проблема наступності знову і знову обговорюється серед працівників освіти? Чому не зникають претензії з боку школи на адресу дошкільних закладів, а з боку працівників дитячих садків — до вчителя початкової школи? Це обумовлено не тільки важливістю даної проблеми, а й необхідністю її корегувати. Головна причина такого становища в тому, що вона розв'язується «співпрацюючими» паралельно. На жаль, дошкільна ланка і початкова ланка школи, а згодом і ланка вищої освіти – є розмежованими сторонами, і кожна сторона «розв'язує» свої проблеми самостійно.

Наступність між дошкільним вихованням і шкільним навчанням дітей у закладі є пріоритетним питанням, над яким працюють педагоги нашого закладу та фахівці. Саме питання багатогранного розвитку дошкільняти з особливими ООП є основним.

Коли дитина з особливостями у розвитку вступає у дошкільний заклад, а саме у віці 3-3,5 років, постає питання щодо адаптації до нових умов, а особливо сприйняття нового середовища не тільки дитиною, а й їхніми батьками. На початковому етапі перебування вихованців у закладі головним нашим завданням полягає у налагодженні контакту із батьками діток. Дати їм можливість полюбити себе та свою дитину ще більше, бачити у них маленьких ангелів, посланих із небес.

Період, коли батьки дитини з особливими потребами приводять її у садочок, є переломним у житті як дітей, так і самих батьків. Із деякою недовірою віддаючи своє маля у руки іншого дорослого, мама чи батько не покладає великих надій на прогрес у тому, як дитина буде спілкуватись із однолітками чи іншими дорослими, буде приймати участь у виховних заходах, а скоріше вони очікують майже повного «одужання» їхнього чада, забуваючи про їхні можливості. І це є першою проблемою, з якою стикнулися. Перша зустріч психолога із батьками дітей з ООП відбувається у вигляді бесіди. Фахівець намагається зняти тривогу, але і водночас наполегливо запрошує до співпраці. Велика роль таких бесід дає можливість батькам бути впевненому у завтрашньому дні, адже вони найбільше переживають: а що ж завтра, де моя

дитина буде вчитись, хто буде її оточувати, яке середовище у буде майбутньому?... І основне – роз'яснення поняття «Інклюзивна освіта».

Побачити, відмітити та розвинути сильну сторону та здібність дає шанс урізноманітнити та спростити роботу майбутнього педагога із нею у початковій школі. Оскільки технології навчання досягнули високого рівня, то знання та вміння можна дати чи прикріпити дитині незалежно від її віку та розвитку. Тому на сьогоднішній день педагогів ЗДО хвилюють не стільки проблеми цілей і змісту навчання (чого вчити і навіщо вчити?), скільки методів і засобів (як вчити?). При постійній та тісній співпраці вчителів початкових класів із вихователями нашого закладу, фахівцями (логопед, психолог) ми маємо унікальну можливість наперед визначити які методи роботи будуть застосовуватись у навчанні дитини з особливими освітніми потребами у початковій школі. Школа не повинна вносити різкого перелому в життя дитини з особливими потребами та її батьків!

З метою забезпечення наступності у співпраці з старшими дошкільниками та школярами, задля уникнення труднощів майбутніх першокласників в адаптаційний період, налагодження взаємодії між вчителем – дитиною – батьками у закладі створено «консультаційно-просвітницьку школу майбутнього першокласника», за основу якої взято дитиноцентризм. Це дає змогу, як педагогам, так і батькам підготувати майбутнього першокласника до безболісного входження у світ школи.

Активний розвиток інклюзивної освіти у закладі вимагає інтенсивності процесів глобалізації та інформатизації, використання новітніх педагогічних досягнень науки, розвиток у сучасного вихованця абсолютно нового типу мислення, за допомогою якого дитина зможе пристосуватися до постійних соціальних змін, створювати нові ідеї, а також здійснювати комплексний аналіз отриманої інформації та давати їй об'єктивну оцінку. Тому в сучасному освітньому процесі важливу роль відіграє критичне мислення, яке є основою навчальної діяльності.

Розвиток критичного мислення, зокрема у дошкільників, є складним процесом, який пов'язаний з процесом формування їх фундаментальних знань, вмінь і навичок. Дитина повинна вміти аналізувати отриману інформацію, перевіряти й переосмислювати її, самостійно приймати рішення, мислити гнучко й неупереджено.

Тому командою психолого – педагогічного супроводу було прийнято рішення у групах з інклюзивною формою навчання застосування методу «ВІЗУАЛІЗАЦІЯ».

Психологічний супровід дітей з особливими потребами передбачає п'ять взаємопов'язаних компонентів: 1) систематичний моніторинг медико -

психологічного і психолого-педагогічного статусу дитини в динаміці розвитку; 2) створення соціально-психологічних умов для ефективного психічного розвитку дітей у соціумі; 3) систематична фахова допомога дітям із порушеннями в розвитку у вигляді психокорекції, психологічної підтримки, консультацій; 4) систематична підтримка батькам дітей із проблемами в розвитку; 5) організація життєдіяльності дітей з особливими потребами в соціумі з урахуванням їхніх психічних та фізичних можливостей; 6) психологічний супровід усіх співпрацюючих учасників із дитиною з ООП від початку вступу у ЗДО до його завершення [2].

Для реалізації цих завдань сформовано цілу систему роботи, яка включає в себе як психологічну допомогу дорослим, які виховують і навчають дітей з особливими освітніми потребами, так і дітям з інклюзивних груп. Зміст діяльності базується на тісній співпраці із педагогами, спеціалістами та батьками дітей з ООП з метою виявлення проблем та усунення їх для успішної адаптації у середовищі, їхнього навчання та виховання.

Отже, як висновок, ми маємо багато досягнень у впровадженні та реалізації інклюзивної освіти у ТЗДОЯС №5:

- забезпечення супроводу дітей із ООП починаючи із вступу в дошкільну групу аж до переведення її у початкову ланку НУШ;
- налагодження системи роботи команди психолого-педагогічного супроводу дитини із ООП, орієнтованої на сильні якості, здібності та інтереси;
- створення атмосфери взаємодопомоги, розуміння та толерантного ставлення один до одного, природнього сприйняття людських відмінностей, навчання співробітництву;
- покращення у дітей з ООП когнітивного, моторного, мовного, соціального та емоційного розвитку; оволодіння новими вміннями та навичками, застосування їх у повсякденні;
- можливість налагодження дружніх стосунків із здоровими ровесниками і участі у громадському житті;
- прийняття педагогами дітей більш цілісно, сприймаючи життєві ситуації очима дітей;
- оволодіння та застосування різноманітних педагогічних методик, що дають змогу ефективно сприяти розвитку дітей з урахуванням індивідуальності кожного із них.

Проте є і проблеми, на які необхідно акцентувати увагу та вносити зміни у системі навчання та виховання дітей із ООП. Вирішення проблеми налагодження співпраці із батьками повинно зосередитись на спільній меті - дитина, якій подобається навчання і яка після закінчення нашого закладу зможе

бути щасливою. Саме навколо цієї мети необхідно об'єднувати батьків та педагогів!

Література

1. Інклюзивна група в ДНЗ. Рекомендації до облаштування простору. URL: <https://inkluzia.com.ua/inkluzivna-grupa-v-dnz.-rekomendatsiyioblashtuvannya-prostoru>
2. Кузава І. Б. Концептуальні засади розвитку процесу інклюзії в умовах дошкільної освіти. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2013. Вип. 23. С. 130-135.
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 10 квітня 2019 р. № 530 «Про затвердження Порядку організації діяльності інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-2019-%D0%BF>
4. Примірне положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти. Наказ МОН України від 08.06.2018 року № 609. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/61107/
5. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами: [навч.-метод. посіб. у 9 книгах] / За заг. ред. А.А. Колупаєвої. Інклюзивна освіта: вибір батьків. Книга 1. К., 2010. 70 с.

Тетяна Лебідь

головний спеціаліст відділу
дошкільної освіти та обліку дітей
Департаменту освіти
Вінницької міської ради

ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ПРОБЛЕМИ ВОЄННОГО ЧАСУ

У сучасному демократичному світі важливого значення набуває проблема рівного доступу до надання освітніх послуг усіх громадян, зокрема, й осіб з особливими потребами. Вагому роль у формуванні суспільства відіграє право кожної дитини на освіту. Важливо, що діти з особливими освітніми потребами ні в якому разі не повинні залишатися без уваги.

Актуальність інклюзивної освіти полягає у збільшенні кількості дітей з особливими освітніми потребами, які потребують надання якісних освітніх послуг та створення умов для адаптації освітнього простору, враховуючи їх індивідуальні особливості. Наразі інклюзія є чи не однією з головних ідей сучасної освіти. На сучасному етапі є велика потреба розвивати інклюзивну освіту у закладах дошкільної освіти.

Інклюзія – це процес збільшення ступеня участі всіх громадян у соціумі [4]. Інклюзивне навчання – це система освітніх послуг, гарантованих

державою, що базується на принципах недискримінації, врахуванні багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників [2]. Інклюзивне освітнє середовище – сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей [2].

Основними функціями інклюзивної освіти є: правова, соціалізації, освітня, виховна та економічна.

Дошкільна освіта – це важливий етап для цілісного розвитку дитини та є обов'язковою складовою системи безперервного навчання. Одним із основних завдань законодавства України про дошкільну освіту є забезпечення права дитини, у тому числі дитини з особливими освітніми потребами, на доступність і безоплатність здобуття дошкільної освіти [1]. Метою дошкільної освіти є забезпечення цілісного розвитку дитини, її фізичних, інтелектуальних і творчих здібностей шляхом виховання, навчання, соціалізації та формування необхідних життєвих навичок [2]. Особа з особливими освітніми потребами – особа, яка потребує додаткової, постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту [2].

Зауважимо, що у статті 3. Державна політика у сфері дошкільної освіти Закону України «Про дошкільну освіту»: «держава забезпечує доступну і безоплатну дошкільну освіту в державних і комунальних закладах дошкільної освіти дітям з особливими освітніми потребами з урахуванням особливостей їх інтелектуального, соціального і фізичного розвитку у тій формі, яка для них є найбільш зручною та ефективною» [1].

Діти, у тому числі діти з особливими освітніми потребами, можуть здобувати дошкільну освіту за бажанням батьків або осіб, які їх замінюють:

- у закладах дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форми власності;
- у структурних підрозділах юридичних осіб приватного і публічного права, у тому числі закладів освіти;
- у сім'ї – за сімейною (домашньою) формою здобуття дошкільної освіти;
- за допомогою фізичних осіб, які мають педагогічну освіту та/або професійну кваліфікацію педагогічного працівника, у тому числі які провадять незалежну професійну діяльність;
- за допомогою фізичних осіб – підприємців, основним видом діяльності яких є освітня діяльність [1].

Зазначимо, що діти з особливими освітніми потребами можуть перебувати до семи (восьми) років у спеціальних закладах дошкільної освіти (групах) та інклюзивних групах закладів дошкільної освіти [1].

Зокрема, запровадження воєнного стану в Україні додало чимало викликів

для надання освітніх послуг дітям з особливими освітніми порушеннями. Так, у період воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливого періоду) гранична кількість дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивних групах не застосовується [3].

Відповідно до статті 12 Закону України «Про дошкільну освіту»: «для задоволення освітніх, соціальних потреб, організації корекційно-розвиткової роботи у складі закладів дошкільної освіти на підставі письмового звернення батьків або законних представників особи з особливими освітніми потребами в обов'язковому порядку утворюються інклюзивні та/або спеціальні групи для виховання і навчання дітей з особливими освітніми потребами», що гарантує здобуття дошкільної освіти усім дітям, які досягли відповідного віку [1].

В інклюзивному середовищі кожна дитина, в тому числі й дитина з особливими освітніми потребами, повинна почувати себе комфортно та відчувати приналежність до колективу. Для створення комфортного інклюзивного освітнього середовища варто враховувати індивідуальні потреби та можливості кожної дитини, впроваджувати педагогіку партнерства, створювати універсальний дизайн, розумне пристосування та безбар'єрний доступ.

Однак, в інклюзивній освіті є низка проблем:

- нетолерантне ставлення суспільства до дітей з особливими освітніми потребами;
- неготовність педагогів до роботи з дітьми, які потребують особливої освітньої підтримки;
- недостатня кількість фахівців для проведення психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг, а саме: логопедів, дефектологів, реабілітологів, тифлопедагогів;
- неготовність закладів освіти створювати умови для дітей з особливими освітніми потребами;
- недостатній рівень забезпечення навчальними матеріалами, спеціальним обладнанням закладів дошкільної освіти;
- незначна кількість закладів, які надають послугу «Раннє втручання»;
- недостатня кількість інклюзивно-ресурсних центрів у містах;
- непристосованість будівель та приміщень до особливих потреб дітей.

В умовах сьогодення організація інклюзивної освіти для дітей з особливими освітніми потребами є актуальною в системі освіти України. Задля ефективної побудови інклюзивного освітнього середовища необхідно посилити фінансування освіти, покращити підготовку корекційних педагогів, допрацювати нормативно-правову базу (що стосується осіб з особливими освітніми потребами) та формувати позитивну думку суспільства щодо

інклюзивного навчання, залучаючи ЗМІ.

Література

1. Про дошкільну освіту : Закон України від 11.07.2001 р. № 2628-III. Дата оновлення: 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>
2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Дата оновлення: 02.07.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#top>
3. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 10.04.2019 р. № 530. Дата оновлення: 28.04.2022. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-2019-%D0%BF#Text>
4. Довідник безбар'єрності. URL: <https://bf.in.ua/>

Ростислав Руденський

аспірант 3-го року навчання спеціальності 012 Дошкільна освіта, асистент кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти, Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка

Оксана Писарчук

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри освітології і педагогіки, Західноукраїнський національний університет

СТРАТЕГІЇ ЗАПОБІГАННЯ ПРОЯВУ АГРЕСІЇ В ІГРАХ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Війна в усіх її проявах є кризою гуманізму. Вона проникає в усі сфери життя людини, руйнуючи їх, завдаючи болю, страждань. Відчутний слід залишає війна і в житті дітей дошкільного віку. Спосіб адаптації дошкільнят до реалій воєнного стану є іншим, аніж дорослих людей, що здатні до саморегуляції, самоконтролю. У філософії дошкільного дитинства образ «Дорослого», що втілюється в реальному житті батьками, педагогами, родиною, полягає передусім в тому, щоб бути захисником, оберігачем, охоронцем дитинства на цьому віковому етапі. Державний стандарт дошкільної освіти 2021 року на національному рівні зміцнив цю філософську позицію, визнаючи самоцінність дошкільного дитинства як особливого періоду в житті кожної людини. Зазначене зумовлює необхідність створення науково-теоретичних і практико орієнтованих рекомендацій, стратегій підтримки дітей в умовах війни та повоєнного періоду. У цьому контексті важливо звернути увагу на дітей, досвід проживання подій війни для яких є травмівним, стигматизуючим та порушує нормальну життєдіяльність. З огляду на це педагогам потрібно володіти ефективним педагогічним інструментарієм, щоб забезпечити необхідну підтримку таким дітям, й створити безпечне, нетравмівне середовище для виховання, навчання й розвитку.

В основі агресивної поведінки дітей дошкільного віку, спричиненої реаліями війни є тривале перебування психіки під впливом стресу. Оскільки в дітей 4-6 років ще не сформовані захисні механізми, то внутрішні ресурси дитини легко виснажуються під впливом втрати відчуття безпеки, стабільності, впевненості у завтрашньому дні й звичному ході речей. Ускладнюють процес адаптації психіки і більш складні травматичні події, спричинені війною: смерть близьких, руйнування помешкання або знайомих місць, будівель, бомбардування й обстріли, сцени насильства й ін. Тривале перебування психіки під впливом сильного стресу призводить до складних психічних і соматичних проблем. Отже, необхідно визначити стратегії подолання стресових ситуацій за допомогою технік і вправ, що мають безпечний і відновлювальний характер.

Зауважимо, що стрес – це природна рефлекторна реакція організму людини на неприродний хід речей, загрозу. Вона є перш за все, біологічно зумовленою. Залежно від інтенсивності і обставин ситуації організм проходить такі стадії стресу: тривога – організм дитини перебуватиме в стані напруженої готовності до дії (боротьба або втеча від небезпеки); резистентність – стан, за якого організм дитини пристосовується до умов, що змінюються; виснаження – стан, за якого загальна опірність організму дитини й адаптивні можливості значно знижуються.

Самостійно доросла людина зі сформованими захисними механізмами психіки може подолати без надмірних зусиль організму такий стрес, який не порушує і не руйнує цілісної картини світу, неперервності людського життя. Однак війна є таким стресогенним фактором, який впливає на усі рівні цілісності життя, розподіляючи його на «до» та «після», порушуючи цілісність образу світу. Таким чином, в основі стратегії подолання стресу війни має бути відновлення безперервності життя та розірваних зв'язків на всіх рівнях (когнітивному, рольовому, соціальному, емоційному, особистісному). Цей обов'язок виконати належить батькам та педагогам закладу дошкільної освіти. Ключовими питаннями, на які має відповісти адміністрація й персонал ЗДО в кожному конкретному випадку є такі:

- *Що не змінилось в житті дитини?*
- *Що продовжується, незважаючи на те, що відбувалося?*
- *Які ресурси, у мене як педагога і в дитини є?*
- *Які потреби і бажання має дитина та я в цих умовах?*
- *Що я і дитина можемо зробити в найближчій перспективі?*

Для того, щоб відповісти на ці запитання й дібрати комплекс технік і визначити загальну стратегію підтримки слід спостерігати й відстежувати зміни на всіх рівнях неперервності життя. Оскільки в дошкільному дитинстві

провідним типом діяльності дитини і засобом засвоєння соціального досвіду є гра, то під впливом стресу зміниться її здійснення, як на окремих рівнях так і загалом. В природній для свого віку життя грі дитина реалізує себе, як особистість зі спектром пережитого й засвоєного досвіду найбільш яскраво, відкрито і вичерпно. Саме тому педагогам в ці кризові часи необхідно спостерігати за нерегламентованими, вільними, самостійними, ініційованими самими дітьми іграми. Особливості ігрової діяльності, її зміст, поширеність, складність, динаміка суттєво відрізняється з кожним віковим періодом дошкільного дитинства.

Діти-дошкільники найчастіше не усвідомлюють, що перебувають у стресі чи кризовій ситуації. Щоб розпізнати це, вихователь має звертати в процесі гри на різноманітні симптоми:

– *емоційні* (тривога і страх, загальне погіршення настрою та прояви негативного ставлення до всього, що оточує, чутливість і надмірна уважність до тривоги дорослих; посилена реакція на гучні звуки, плач через найменші подразники; поява нових або повторюваних страхів (боязнь темряви, незнайомих, страх залишатися на самоті); емоційне заціпеніння; спостерігається посилення агресії, упертості, ворожості та немотивованих спалахів гніву, помітною є втрата інтересу до діяльності, яка раніше приносила задоволення – гри, заняття, гуртків, прогулянок.

– *фізичні* (енурез, заїкання, гикання, скарги на біль у тілі, наприклад, у шлунку, інші фізичні симптоми, не викликані хворобами, надмірна сонливість);

– *поведінкові* (зниження пізнавальної активності, небажання відвідувати дитсадок; бажання усамітнитися; схильність до відтворення та повторення травматичної гри; порушення сну, зокрема, нічні кошмари; регресія «дитячої» поведінки: втрата навичок охайності та самообслуговування, поява звички смоктати пальці чи кусати нігті, негативізм та часті істерики);

– *когнітивні* (зниження психічних функцій, наприклад, недостатня концентрація уваги; забудькуватість; порушення сприйняття (воно стає уривчастим, хаотичним, плутаним); погіршення когнітивних навичок (довільність мислення і запам'ятовування).

Вихователям важливо пам'ятати, що рівень довільності поведінки, її саморегуляції в цей вік є надзвичайно низьким, а тому стверджувати зумисність появи такої поведінки і пояснювати її бажанням дітей недоречно. З іншого боку, дитина, що пережила травмівну подію в умовах війни, може й проживати цей досвід в адаптивний спосіб, без появи посттравматичного стресового розладу. І хоч гра дітей і в першому і в другому прикладі набуде суттєвих змін, маємо пам'ятати, що вплив війни на життя дитини-дошкільника не буває безслідним.

Якщо цей вплив інтенсивний настільки, що порушує нормальну життєдіяльність дитини, то характер прояву такого впливу буде симптоматично комплексним.

У дітей, які проживають повторно стрес воєнних подій, бажання гратися часто втілюється у відтворенні та повторенні травматичної гри. Такі ігри можуть супроводжуватися агресивними діями, можуть мати антисоціальний характер. Дитина не здатна в такому разі контролювати хід подій, рідко може усвідомити втрату контролю імпульсу появи агресивних дій. Загальний план запобігання прояву агресії в такому разі буде такий:

I. Встановлення зв'язку з дитиною. Взаємини між вихователем і дитиною є основою створення безпечного освітнього середовища. Дитина має відчувати, що вихователь не лише той, хто навчає, а й той хто вислухає, підтримає, зрозуміє і побуде разом. Для встановлення таких взаємин потрібні додаткові відомості про дитину (наприклад звідки вона родом, що робить її щасливою, чого вона боїться, куди б хотіла сходити з улюбленою іграшкою і т. ін.).

II. Створення відчуття приналежності/спільності. Дитина, що агресує, часто стає ізольованою від групи дітей, через небажання гратися з нею, бо вона завдає шкоди. Дітям важливо відчувати свою потрібність і залученість до спільноти, знати, що на них чекають. Дитині можна запропонувати творче доручення, трудове доручення, чергування, спостереження й ін. Важливо наголосити, що від цього результату залежатиме вся група дітей.

III. Спільне з дитиною вирішення проблеми/конфлікту. Часто дорослі, не залучають дітей, до розв'язання проблем, які безпосередньо впливають на їх життєвлаштування. Такий підхід не сприяє формуванню усвідомленості про особисту значущість дитини в колективі. Спільне обговорення й вирішення забезпечить перехід до самостійного вирішення подібних конфліктів чи дій у майбутньому.

IV. Чуйність до індивідуальних потреб дитини. Почуття безпеки залежить від поваги до унікальності кожного, визнання їхніх сильних та слабких сторін. Розуміння різноманітності та відповідальне ставлення до цього відіграє важливу роль у формуванні довіри до дитини, а також впливає на стосунки «дитина – дорослий». Приділяючи увагу розумінню та прийняттю різних потреб кожного, можна створити неагресивне середовище в групі

V. Затишок предметно-ігрового середовища. Необхідно зробити приміщення комфортним для гри та приємним для перебування. Візуально стільці та столи можна розміщувати секторами, щоб дітям було зручно гратися в малих та великих групах. Обов'язково створити 1-2 осередки для усамітнення.

Література

1. Коли світ на межі змін: стратегії змін. Психологічна підтримка вчителів та дітей у часи війни / за заг. ред. Л. Залюбовської. GoGlobal, 2022. 51 с.

2. Писарчук О., Руденський Р. Теоретичні аспекти дослідження теми війни в іграшках та ігровій діяльності дітей дошкільного віку. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка*. Сер. Педагогіка. 2022. № 2. С. 120–126.

Ірина Дериш
здобувачка 2 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:
Наталія Карач
кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін
Чортківського навчально-наукового інституту підприємництва і бізнесу

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Сучасна освіта потребує від педагога професіоналізму, рішучості, мобільності, креативності, здатності до творчого використання нової інформації та освітніх технологій у практичній діяльності. Інноваційні педагогічні технології — це цілеспрямоване, систематичне й послідовне впровадження в освітню практику оригінальних, сучасних, новаторських способів, прийомів педагогічних дій, засобів та форм. Навчальні заклади сьогодення мають необхідність потреби переосмислення освітніх завдань, актуалізації змісту навчання, створення проектно-життєвого простору, технологій становлення індивідуальності здобувачів освіти як суб'єкта і проектувальника життя, спрямованого на розвиток конкурентоспроможної, компетентної особистості, яка творчо підходить до розв'язування та вирішення проблем, прагне змінити на краще своє життя й життя своєї країни.

Головними фігурами в дошкільних навчальних закладах є підростаюче покоління та педагог-вихователь, які повинні творчо співпрацювати, розвиватись, вчитися, реалізовуватись, взаємодіяти, самовдосконалюватись. Основним завданням педагога-вихователя є саме створення умов для формування творчої компетентної особистості вихованців, які будуть здатні реалізувати свій потенціал у майбутньому. Тому актуальним є перехід до особистісно - орієнтованого навчання й виховання, упровадження нових більш ефективних педагогічних технологій, інтерактивних методів навчання.

Багато дослідників, які вивчали проблеми педагогічної інноватики, намагаються співвіднести поняття «нового» у педагогіці з такими характерними ознаками, як «корисне», «прогресивне», «позитивне», «сучасне», «передове».

Зокрема, наприклад, В. Загвязинський вважає, що новітнє у педагогіці – це не лише ідеї, підходи, методи, форми, прийоми, технології, які у таких поєднаннях ще не виступали або ще не використовувались, а й та група елементів чи окремі елементи педагогічного процесу, які несуть у собі певне прогресивне начало, що дає змогу в ході зміни розвитку умов і ситуацій ефективно розв'язувати завдання виховання і навчання [2, с.23].

Впровадження інноваційних технологій у процесі роботи педагога-вихователя має важливе значення, оскільки сприяє підвищенню професійної підготовки та науково-методичної компетентності викладачів, кураторів, класних керівників, наставників, вихователів, яка безпосередньо забезпечує процес соціально-суспільної адаптації молодого покоління. Впровадження педагогічних інновацій на рівні закладу повинно сприяти розвитку системи продуктивного отримання знань, підвищенню якості навчання, співпраці та співтворчості педагога-вихователя, вихованців та їх батьків [4, с.45].

Головними напрями впровадження інноваційних технологій у роботу педагога-вихователя є: створення предметно-орієнтованих та навчально-інформаційних зон, які дають можливість використовувати мультимедіа, системи гіпермедіа, електронні підручники тощо; освоєння засобів комунікації, тобто комп'ютерної мережі, телефонного, телевізійного, супутникового зв'язку для обміну інформацією; навчання правил, навичок, вмінь «навігації» в інформаційному просторі; та найважливіше на сьогодні, – це розвиток дистанційної освіти.

Сучасне суспільство завдяки впровадження інноваційних технологій в дошкільну освіту має не стільки теоретичне збагачення, скільки прагматичне значення, оскільки в умовах глобалізації воно стосується його історичного розвитку та перспектив, які пов'язані з так званими «високими технологіями» [3, с.38].

Оскільки вихователь є організатором навчально-виховного процесу, то його основною метою є розвинути і підтримати прагнення підростаючого покоління до самопізнання, що спонукає педагогічний колектив шукати шляхи підвищення інтересу вихованців до здобування нових знань, урізноманітнюючи його зміст, форми, методи та прийоми через використання інноваційних технологій навчання. Здобуття знань за допомогою використанням інноваційних технологій якісно підвищує рівень класичної освіти. Адже, вони інтегрують процеси, які не можна об'єднувати в межах класичної освіти, а саме: навчання, розвиток, працевлаштування, вдосконалення, зріст, планування кар'єри, безперервна освіта. Проте на даний час питання впровадження інноваційних технологій вимагає серйозного науково-методичного підходу, який забезпечує роботу педагогічного колективу над реалізацією науково-методичної проблеми.

Таким чином, одним з найважливіших стратегічних завдань сучасного суспільства модернізації вищої освіти України є забезпечення якості підготовки молодих спеціалістів, знавців своєї справи на рівні міжнародних стандартів. Розв'язання цього завдання можливе за умови зміни педагогічних методик та впровадження інноваційних технологій навчання.

Література

1. Даниленко Л.І. Теорія і практика інноваційної діяльності в загальній середній школі// Управління освітою. 2001. №3. С. 18-24.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. Київ, 2004. 234с.
3. Ігнатенко М. Сучасні освітні технології // Математика в шк.,2003. №4. С.35-42.
4. Перспективні освітні технології / За ред.. Г.С. Сизоненко.Київ, 2000. 560 с.
5. Химинець В.В. Інновації в сучасній школі. Ужгород, 2004. 168 с.
6. Химинець В.В. Інноваційна освітня діяльність \ В.В. Химинець. Ужгород: Інформаційно-видавничий центр ЗППО, 2007. 64 с.

Вікторія Лямцева

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта Мукачівський державний університет

Науковий керівник:

Ірина Штих

кандидат психологічних наук,
старший викладач кафедри психології
Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОДІАГНОСТИКИ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Гуманістична парадигма в освіті актуалізувала інтерес до проблеми дитячої особистості, її розвитку та саморозвитку. Соціум, що динамічно змінюється, пред'являє якісно нові вимоги до самосвідомості людини, що росте, однак існуюча система дошкільної освіти не озброює вихованця особистісними знаннями, що роблять його стійким у своєму розвитку. Загальна динаміка та інтенсивність суспільних змін, що відбуваються в Україні, висувають нові вимоги до людини та прояву її активності у всіх сферах життєдіяльності. Ця позиція не обходить і період розвитку дитинства, що зумовлює безпосередній інтерес до проблеми, пов'язаної з особистісним потенціалом дитини дошкільного віку.

Сучасний науковий інтерес до психологічних проблем теорії і практики розвитку дитини дошкільного віку зумовлений такими внутрішніми і зовнішніми

чинниками: новим розумінням дитини як самодостатньої й неповторної унікальності, здатної до проектування і здійснення самої себе; поступовим формуванням гуманістичної свідомості суспільства на основі вищих цінностей людства; потребами інтеграції й водночас збереження національної самобутності суспільства. Проблема емоційно-психічного розвитку дитини стає актуальною нині, зокрема, й з огляду на розмаїття психологічних проблем, які виникають у батьків. За проєктивними малюнковими методиками треба навчитись бачити індивідуальність людини, її особистісні якості і те, що її хвилює.

Особливістю методів дослідження емоційної як і загалом особистісної сфери дітей дошкільного віку є використання проєктивних методів психодіагностики. Під проєктивними маються на увазі такі методики опосередкованого вивчення особистості, які базуються на побудові специфічної, пластичної ситуації, що створює завдяки активності процесу сприймання найбільш сприятливі умови для прояву тенденцій, установок, емоційних станів та інших особливостей особистості (Блейхер В.М., Бурлачук Л.Ф.) [1]

Проєктивні методи дослідження особистості орієнтовані на вивчення неусвідомлюваних чи не цілком усвідомлених форм мотивації і є практично єдиним власне психологічним методом проникнення в найбільш інтимну область людської психіки. Слід зауважити, що елементи проєктивності можна знайти в більшості психодіагностичних методів і методик. Більше того, існує підґрунтя стверджувати, що бесіда з обстежуваним, спрямована певним чином, також може містити елементи проєктивності.

Проблема застосування малюнкових технік для дослідження особистості актуалізувалась в кінці минулого століття і розкрита в працях багатьох відомих вчених, таких як Ю. Савченко, Г. Хоместаускас, В. Мухіна, О. Романова, О. Потьомкіна, Т. Яценко та ін.[2]

Для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку проєктивні графічні методики є основними в дослідженні їх особистості. Психологічний аналіз кожного малюнку, тексту, який супроводжує його, потребує ґрунтовних знань та психологічної інтуїції. Малюнкові проєктивні методики належать до малоформалізованих методик дослідження особистості людини, тому, щоб успішно проводити психологічну діагностику, недостатньо мати лише значення певних тестових показників, насамперед потрібно володіти загальною логікою аналізу, що дає змогу бачити показники в їх взаємодії.

Багато психологів розглядають проєктивні тести як особливо важливі особистісні тести, тому що вони «портретують» всю індивідуальність, дають змогу вивчити емоційні особливості випробуваного, невротичні реакції тощо. Проєктивні методики полегшують виявлення таких змістів внутрішнього світу,

які людина часто неспроможна виразити прямо, та дозволяють зорієнтуватися в складних властивостях особистості, які не піддаються точній оцінці.

Психодіагностика для дошкільного віку визначається як діяльність із психологічного вивчення дитини упродовж дошкільного дитинства, у контексті сім'ї та освітньо-розвивального середовища дитячої освітньої установи. Предметом психологічної діагностики в умовах дошкільної установи є індивідуально-вікові особливості дітей, причини порушень і відхилень у їхньому психологічному розвитку. Щоб отримати достовірні результати в процесі психодіагностики дітей дошкільного віку, потрібно знати їхні психологічні та поведінкові особливості. До цих особливостей перш за все належить порівняно низький рівень свідомості і самосвідомості. Діти старшого дошкільного віку уже здатні оцінювати себе як особистостей, але ще у вузьких межах, головним чином ті властивості особистості і поведінки, на які неодноразово під час спілкування звертали увагу дорослі люди, що їх оточують. Тому під час обстеження використання опитувальників слід звести до мінімуму, а більше уваги приділити проєктивним методам психодіагностики. [3; 4]

Таким чином, особливістю психодіагностики особистісного розвитку дітей є використання психологом проєктивних методик. Проєктивні тести засновані на непрямій оцінці тих чи інших психологічних якостей людини. Така оцінка виходить в результаті аналізу того, як дана людина сприймає та інтерпретує певні багатозначні об'єкти: сюжетно невизначені картинки, безформні плями, незавершені вислови й інше. Проєктивні методики є хорошим доповненням до стандартизованих тестів, оскільки дають змогу провести обстеження глибинної психіки людини.

Література

1. Крамченкова В. О. Психодіагностика розвитку дошкільників: старший дошкільний вік. Харків.: Вид-во «Ранок», 2013. 192 с.
2. Олексюк В. Психомалюнок як засіб дослідження світоглядних уявлень дітей молодшого шкільного віку. *Практична психологія та соціальна робота*. 2007. №8. С. 69-75.
3. Терлецька Л. Психологія розвитку духовності засобами психокорекції малюнком. Київ.: Главник, 2008. 144 с.
4. Яценко Т. С. По той бік символіки психомалюнків. *«Практична психологія та соціальна робота»*. № 7, 1999. С. 25-26.

Luyao He
2-nd year Master Student
Department of Educology and Pedagogy,
Faculty of Humanities and Social Sciences,
West Ukrainian National University

Iryna Bilous
PhD in Economics, Associate Professor of
Educology and Pedagogy Department,
West Ukrainian National University

ACTUAL PROBLEMS IN PRESCHOOL EDUCATION

Preschool education is the first link in the continuous education system. The quality and dynamics of personal development, life attitude and worldview of an adult will largely depend on the kind of start the baby is given.

At the current stage of social life, more and more attention is paid to the definition of the leading vectors of development of various spheres of human life, and therefore to those problems that accompany this process and need to be taken into account in order to achieve the defined goals and objectives. In this context, issues of the educational sector, in particular, preschool education, are significant.

Modern issues in early childhood education:

1. **Limited Resources:** Many early childhood education institutions, especially in economically disadvantaged areas, may lack essential resources, including trained personnel, adaptive materials, and accessible facilities to support inclusive practices.

2. **Teacher Unpreparedness:** Not all early childhood educators may receive sufficient training to address the diverse needs of children with varying abilities. Inclusive education requires a profound understanding of different learning styles and the ability to adjust teaching methods accordingly.

3. **Social Prejudice:** Societal biases and misconceptions regarding disabilities persist, affecting the attitudes of teachers, parents, and other students towards inclusive practices.

4. **Limited Parental Involvement:** Parents may not always be fully informed or engaged in the inclusion process, potentially hindering the effectiveness of inclusive education.

In modern conditions, the innovative process in education has acquired a mass character. The search for ways to improve the quality of education and upbringing of children, new resources for achieving better results in education continues. In the context of the above, it becomes obvious that at the current stage preschool education should be based to a greater extent on the application of innovations and inclusive practices in the activities of preschool institutions. In particular:

1. **Professional Development:** Providing ongoing training and professional development programs for early childhood educators can enhance their knowledge and skills in inclusive education. This includes learning different teaching strategies, behavior management techniques, and adapting materials for diverse learners.

2. **Technology Integration:** The use of educational technology can offer personalized learning experiences for children with diverse needs. Educational apps, interactive software, and assistive technologies can be valuable tools in inclusive classrooms.

3. **Universal Design for Learning (UDL):** Implementing UDL principles involves creating flexible learning environments that accommodate the diverse needs of all students. This includes providing multiple means of representation, engagement, and expression to cater to different learning styles.

4. **Collaboration and Team Teaching:** Collaboration among educators, specialists, and support staff is crucial for the success of inclusive education. Team teaching, where general education and special education teachers work together, can provide a more comprehensive approach to meeting the needs of all students.

5. **Parental Involvement Programs:** Establishing programs that encourage parental involvement and educate parents about inclusive practices can help create a supportive community. This involves keeping parents informed, addressing concerns, and fostering a collaborative relationship between parents and educators.

6. **Flexible Curriculum:** Developing a flexible and adaptable curriculum that can be personalized based on individual needs allows for a more inclusive approach. This includes considering varied learning styles, interests, and abilities.

7. **Inclusive Classroom Design:** Physical classroom spaces should be designed to accommodate the diverse needs of students. This includes accessible furniture, sensory-friendly environments, and the provision of assistive devices as needed.

In conclusion, addressing the challenges of early childhood education requires a multifaceted approach involving educator training, technology utilization, collaboration, and community awareness. By embracing these innovations, early childhood education can create more inclusive environments that benefit all children, regardless of their abilities or differences.

Yanfang Zhang

2-nd year Master Student

Department of Educology and Pedagogy,
Faculty of Humanities and Social Sciences,
West Ukrainian National University

Iryna Bilous

PhD in Economics, Associate Professor of
Educology and Pedagogy Department,
West Ukrainian National University

FEATURES OF INCLUSIVE PRESCHOOL EDUCATION IN CHINA

Preschool education is a crucial foundation for a child's future development and learning. The issue of the implementation of inclusive education for children with special educational needs in preschool education institutions is more timely today than ever, and therefore requires a comprehensive study.

The concept of inclusion in preschool education has become an important issue in China, as more and more children with special needs are attending preschool. However, there are many challenges and gaps in the current system that hinder inclusive education.

One of the main challenges is a lack of adequate training and resources for teachers to support children with special needs in the classroom. This often leads to a lack of understanding and underestimation of the abilities and potential of these children. Moreover, the traditional Chinese education system tends to prioritize academic achievement over social and emotional development, which further marginalizes and stigmatizes students with special needs.

Another challenge is the lack of availability and accessibility of inclusive preschool education. Many families with children with special needs struggle to find suitable and affordable options for preschool education. This is due to limited funding, inadequate infrastructure, and a lack of specialized teachers and resources.

To address these challenges, various innovative approaches and practices are being implemented in China to promote inclusive preschool education. For example, some schools are adopting specialized teaching methods, such as Montessori, to cater to children with special needs. Others are implementing co-teaching, where two teachers work together in the same classroom to support all students' learning and development.

Despite the challenges, China has made some progress towards promoting inclusive preschool education. The government has launched initiatives to increase funding and support for inclusive education, and more schools are starting to recognize the importance of inclusion. However, there is still much work to be done to create an inclusive education system that accommodates the diverse needs of all children.

In our opinion, the education of children with special educational needs should include their inclusion in general activities together with other children, starting from preschool age.

In order to organize inclusive education in preschool education institutions, it is necessary to have: the presence of highly qualified personnel who have modern teaching methods and technologies (specialists, psychologists, rehabilitation teachers, social workers, etc.); a small number of children in the groups, which will provide the opportunity to implement an individual approach to each child; having experience of socialization and adaptation of children who need developmental correction into society.

Given that a child with special needs has the right to receive the opportunity to freely choose an educational institution, every teacher must possess a certain level of inclusive competence, which is ensured by the necessary psychological and pedagogical support of his activities.

The use of modern approaches and taking into account the peculiarities of the implementation of inclusive education for children of this category, will contribute to the creation of a foundation for their successful adaptation and the achievement of a positive educational and correctional result.

In this regard, we consider the study of the interaction of teachers (educator, defectologist, psychologist, method educator, director of a preschool education institution) to be promising in this regard; teachers and parents; parents of a child with special educational needs and parents of healthy children; teachers and children, both with developmental characteristics and healthy children; children with special needs and healthy children.

In conclusion, preschool education is critical in laying the foundation for a child's future development and success. Inclusive education is especially important for children with special needs, who face many barriers to a quality education. While China has made progress in promoting inclusive preschool education, there are still many challenges and gaps in the system that must be addressed to ensure that every child has access to a quality education.

СЕКЦІЯ 5
УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ В СУЧАСНОМУ СВІТІ
ТА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ОСВІТНІХ ПРОЦЕСІВ
В СУСПІЛЬСТВІ

Лілія Ребуха

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри освітології і педагогіки
Західноукраїнський національний університет

Катерина Дрогобецька

здобувачка 2 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»
Західноукраїнський національний університет

ВПРОВАДЖЕННЯ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ЕЛЕКТРОННИХ РЕСУРСІВ

Реалії сьогодення такі, що наша людська діяльність здійснюється в умовах викликів, пов'язаних із пандемією COVID-19 (запровадженням режиму самоізоляції) та війною. Торкнулися ці виклики освіти, тому вся система освіти зіткнулася з необхідністю у найкоротший час перейти на дистанційну форму навчання. Реалізація освітніх заходів вимагає надання здобувачам освіти доступу до електронного інформаційно-освітнього середовища, що містить електронні освітні ресурси, технологічні засоби для організації навчального процесу, опосередковану взаємодію його учасників [1–2].

Об'єктивними труднощами в організації освітнього процесу в процесі масового переходу на дистанційне навчання було виявлено той факт, що лише кожен п'ятий студент до 2020 р. мав досвід використання дистанційних освітніх технологій, тоді як погляди більшості педагогів на можливості застосування даного формату навчання були більш ніж оптимістичними. Водночас переведення освітнього процесу у дистанційний формат став справжнім викликом для всієї системи освіти. Варто зазначити переваги дистанційного навчання перед оф-лайн навчанням. Це його мобільність, індивідуальний підхід до навчання, доступність та ін.

Сьогодні головний тренд в освіті пов'язаний з цифровими технологіями, які ведуть до появи нових компетенцій у суб'єктів навчання, що потребує подальшої трансформації професійної освіти, передбачає проектування нових підходів до реалізації освітнього процесу, планування нових освітніх результатів, розробки цифрових навчально-методичних матеріалів, оцінювання сформованих компетенцій у студентів [3].

Отож, впровадження електронного навчання та дистанційних технологій у процес підготовки фахівців в умовах цифрової трансформації – процес складний та безперервний у часі, де освітній процес передбачає постійне оновлення змісту освіти, планування нових освітніх результатів, вибір методів і форм процесу навчання, розроблення цифрових навчально-методичних матеріалів, оцінювання сформованих компетенцій у студентів та педагогів, що дозволяє здійснювати діяльність у цифровому освітньому середовищі, що швидко розвивається. Викладачами над суб'єктами навчання здійснюється контроль над своїм цифровим освітнім середовищем та його спільним використанням, що дозволяє краще вирішувати завдання підвищення якості професійної освіти.

Література

1. Іванченко Ю. М. Формування інформаційно-цифрової компетентності майбутніх учителів у закладі вищої освіти [Текст] : магістер. робота. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2020. 65 с.

2. Потюк І. Є. Використання цифрових технологій в навчальному середовищі закладів вищої освіти: офлайн та онлайн формати // Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Сер. Філологія. Острог : НаУОА, 2021. Вип. 11(79). С. 219–221.

3. Ребуха Л., Рудакевич Ю. Цифровізація освіти в країнах ЄС та світу. Інновації в освіті: реалії та перспективи розвитку: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції. (Тернопіль, 11 травн. 2023 р.) Тернопіль: ЗУНУ, 2023. С. 39–42.

Лілія Ребуха

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри освітології і педагогіки
Західноукраїнський національний університет

Оксана Коневич

здобувачка 2 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»
Західноукраїнський національний університет

БЕЗПЕРЕРВНА САМООСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНОЮ ОСВІТОЮ

Динамічний розвиток суспільства, пов'язаний з постійною зміною потреби на фахівців на ринку праці, призводить до необхідності підвищення їх трудового потенціалу та для досягнення ними конкурентоспроможності. Тому молодому фахівцю з управління закладами освіти важко стати затребуваним на ринку освітніх послуг без постійного вдосконалення професійних якостей шляхом самостійного здобуття знань. Але не кожен учорашній студент здатний

самостійно займатися ефективною самоосвітою, так як не усі вміють самостійно організувати власну самоосвітню діяльність. Нині самоосвіта студентів є найважливішою умовою формування всебічно розвиненої особистості. Відповідно, самоосвітня діяльність має вирішувати одне з найважливіших завдань ЗВО, як підготовка студентів – майбутніх конкурентоспроможних фахівців. Самоосвіта є самостійне набуття знань поза навчальним закладом, без допомоги викладача [2].

Навчання, що виступає однією з ознак освітнього процесу, полягає в тому, що самостійна пізнавальна діяльність студентів має здійснюватися під керівництвом викладача. Залежно від міри інтелектуального розвитку студентів ступінь втручання зі сторони викладача має обмежуватися, а рівень самостійності студентів підвищуватися. До обов'язків викладача входить розвиток у студентів самостійності, ініціативи, творчих здібностей, тобто викладачі при дискусії навчальних предметів повинні пробуджувати у них інтерес, щоб ефективно організувати самоосвіту. Самоосвіта з одного боку постає як навчальна активність студента у процесі освітньої взаємодії з викладачем, а з іншого боку, як самостійна навчально-пізнавальна діяльність з оволодіння додатковими знаннями з навчальному предмету. В обох випадках основним засобом підготовки особистості до самоосвіти виступає освітній процес, побудований на основі особистісно-орієнтованого підходу, що забезпечує досягнення високого рівня сформованості знань, умінь, навичок та мотивів за допомогою навчально-педагогічної взаємодії між викладачами і студентами [1].

Особистісно-орієнтований підхід пов'язаний із прагненням педагога сприяти розвитку здобувачів освіти, а саме прояву його суб'єктивних якостей, тобто необхідно, щоб студент займав позицію активного суб'єкта пізнання під час здійснення освітнього процесу. Оскільки самоосвіта є суб'єктивною діяльністю особистості, підготовка до неї проходить дуже індивідуально. Багато що визначається інтересом студентів як до змісту навчального матеріалу, так і до процесу набуття знань [3]. Принципами особистісно-орієнтованого підходу є:

1. Принцип самоактуалізації – важливо актуалізувати загальні та спеціальні здібності у студентів.

2. Принцип індивідуальності – завдання освітнього закладу входить створення умов розвитку індивідуальності особистості студента і педагога.

3. Принцип суб'єктивності допомагає стати справжнім суб'єктом життєдіяльності.

4. Принцип вибору – без вибору неможливий розвиток індивідуальності та суб'єктності, самоактуалізації здібностей студента.

5. Принцип творчості та успіху – індивідуальна та колективна творча діяльність допомагає розвивати індивідуальні здібності.

6. Принцип довіри та підтримки – довіра та віра у студента, підтримка його прагнень до самореалізації та самоствердження повинні прийти на зміну зайвій вимогливості та надмірного контролю.

Зазначені принципи створюють умови для ефективної організації самоосвіти, самопізнання, самовиховання та самореалізація студентів. Зазначимо, що результативність підготовки студентів до самоосвіти в освітньому процесі залежить від здатності викладачів педагогічно та компетентно керувати самоосвітою студентів, ступеня підготовки студентів до цього виду діяльності та від відповідних засобів самореалізації. Таким чином, добре спланована та організована робота з самоосвіти виявляє здібності у студентів, реалізує їх творчий потенціал, підвищує рівень власної пізнавальної діяльності, а отже, і загальний рівень успішності.

Література

1. Безлюдна Н., Дудник Н. Самоосвіта в процесі професійної діяльності майбутнього педагога. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*, 2015. №12. С. 119–124.

2. Пелипань Я. М.; Замула О. М. Самоосвіта – основа професійного розвитку педагога. *Актуальні питання сучасної педагогіки: творчість, майстерність, професіоналізм*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Кременчук, 13 березня 2020 р.). Кременчук : Методичний кабінет, 2020. С. 177–180.

3. Shara S. Самоосвіта викладача як запорука підвищення професійної педагогічної майстерності. *Витоки педагогічної майстерності*, 2021. №27. С. 235–239.

Лілія Ребуха

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри освітології і педагогіки
Західноукраїнський національний університет

Ігор Софілканич

здобувач 2 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»
Західноукраїнський національний університет

ВИКОРИСТАННЯ ТРЕНІНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Сучасна школа повинна формувати привітне та доброзичливе ставлення до іншої людини, комунікативну компетентність у спілкуванні та співпраці на

паритетних засадах; відповідальне ставлення до навчання, усвідомленого вибору та побудови подальшої індивідуальної траєкторії освіти з метою успішного орієнтування у світі професій та професійних перевагах з урахуванням стійких пізнавальних інтересів. Відповідно кожен випускник школи набуває цілісний світогляд, який відповідає сучасному рівню розвитку науки та суспільної практики [1–4].

Така освіта потребує інноваційного застосування освітніх технологій: поєднання навчання та виховання на якісно новому рівні. Досягнення успіху у навчанні та вихованні одночасно, можливе за дієвого використання інтерактивних технологій, заснованих на застосуванні діяльнісного підходу до навчання (набуття особистісного досвіду будь-якої діяльності всіма учнями), а з іншої сторони – на організації постійного діалогу між усіма учасниками освітнього процесу, що дозволяє організувати необхідний зворотний зв'язок.

Регулярне використання інтерактивних технологій навчання дозволяє сформувати комунікативну компетентність: продуктивні підходи до оволодіння інформацією, вміння вислухати іншу думку, вміння співпрацювати, вступати в партнерське спілкування, проявляючи при цьому толерантність та ін. Інтерактивні методи навчання сприяють підвищенню мотивації, пошукової активності учнів та залучення учасників до процесу спільного вирішення проблеми. Найчастіше інтерактивне навчання дозволяє створити ситуацію успіху у навчанні, умови для неординарного мислення, можливості по-своєму побачити проблемну ситуацію та шляхи виходу із неї.

Можна виділити такі форми та методи інтерактивного навчання: ігрові (дидактичні, творчі, ділові ігри тощо) та тренінгові. Поняття «тренінг» у науці та практиці трактується багатозначно. Узагальнюючи, стверджуємо, що тренінг – це запланований заздалегідь процес, мета якого змінити ставлення, знання або поведінку учасників за допомогою навчального досвіду, і спрямований на розвиток навичок виконання певної діяльності або кількох видів діяльності [1].

Існує чотири основні види тренінгів:

- навчальні (будь-яка діяльність, в якій людина навчається чогось нового);
- професійні (система впливів, спрямованих на формування та розвиток у людини необхідних професійних якостей);
- розкрити та усвідомити інтерпретації, які безпосередньо впливають на результати його діяльності).

Сучасні педагоги намагаються поєднувати різні види тренінгів, але досвід показує, що в школі більш застосовними виявляються освітні тренінги, модель яких ґрунтується на використанні різних ігор та навчальних вправ у процесі особистісно важливих комунікацій.

Сучасні тренінги вимагають створення оптимальних умов для інтенсивного спілкування та усунення зовнішніх факторів, що відволікають. На тренінгу створюється атмосфера толерантності, розкнутості та свободи, учасники почувуються у психологічній безпеці. Використання тренінгових технологій при навчанні значно змінюється роль вчителя, який перетворюється головним чином на фасилітатора – тренера, що стимулює роботу групи при виконанні завдань [4]. Вчитель, підтримуючи атмосферу співробітництва, відіграє роль досвідченішого фахівця у цій галузі, виступаючи одночасно аналітиком і коментатором. При цьому тренер повинен залишатися незацікавленою особою, він не може засуджувати думку учасників тренінгу, нав'язувати їм своє бачення. Основною метою тренера є не заважати розвиватися учням, а лише спрямовувати їх роботу, причому ненав'язливо.

Основними принципами тренінгового навчання відповідно є принципи активності, дослідницької позиції, усвідомленої поведінки, суб'єкт-суб'єктного спілкування, зворотного зв'язку. Причому зворотний зв'язок, що використовується у тренінгових технологіях, дозволяє учасникам швидко коригувати незрозумілі дії та виробляти оптимальну стратегію поведінки.

Важливою особливістю тренінгу є його структура. Як правило, у тренінгових заняттях виділяють п'ять стадій:

- підготовка (мотивація, налаштування, планування роботи, встановлення правил);
- усвідомлення (розуміння сутності теми, її значення особисто для учасника тренінгу);
- переоцінка (вирішення проблемних ситуацій на основі особистого досвіду, проблемне обговорення рішень);
- порівняння з особистим досвідом, діяльність (виконання вправ, творчих завдань, обговорення результатів);
- рефлексія (оцінка результатів тренінгу та ступеня задоволеності заняттям усіх учасників).

Отож, використання тренінгових технологій на уроках дозволяє поєднувати виховну та навчальну функції освіти. Крім того, у тренінгу значно активізується пізнавальна активність учнів, вони легко включаються до роботи на уроці. Однак ще не всі учні готові до постійної роботи під час тренінгових занять, не всі вміють ефективно працювати у групі, організувати необхідний продуктивний діалог, що свідчить про важливість впровадження тренінгових технологій у освітній процес школи.

Література

1. Андрощук І. В. Тренінг як засіб підготовки майбутніх викладачів до педагогічної взаємодії. *Вісник Черкаського університету: Серія «Педагогічні*

науки». Черкаси : Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького. 2016. №9. С. 117–121

2. Василечко О., Єгорова І. Використання тренінгових технологій в освітньому процесі вищої школи. Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції «Педагогічні інновації в освітньому просторі сучасного закладу вищої освіти» (12 березня 2021 року); Київ, 2021. С. 119–122.

3. Матукова Г. І. Тренінгові технології в формуванні компетентностей майбутніх фахівців університетів / Training of a competitive entrepreneur specialist in a university. Nauka i studia; redactor naczelena dr. hed. Andrzej Goralczyk. Praga, 2012. № 19(64). С. 28–35.

4. Rebukha L., Kizyma T., Pysmennyi V. Значимість інтерактивних та практико-зорієнтованих ігор у процесі викладання фінансової грамотності в закладах освіти. Proceedings of the International Conference on Techniques, Technologies and Education, ICTTE 2020 (Yambol, Bulgaria, 4-6 Nov. 2020). Yambol, 2020. P. 27–29. <https://ictte.eu/technologies-in-engineering-education/>

Світлана Хлестова

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри медичної біології,
Вінницький національний медичний
університет ім. М.І. Пирогова

СУТНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МЕДИЧНОЇ ГАЛУЗІ

Вибір майбутньої професії завжди був складним та відповідальним етапом кожної людини у всі часи життя та існування. Під час вибору майбутньої професії, зокрема медичної, варто враховувати її специфіку та буденні реалії практичної діяльності, а не тільки престиж та фінансовий дохід.

З розбудовою суспільства та появою нових професій питання професійного самовизначення особистості як майбутнього фахівця набуває все більшої актуальності. Адекватний виважений вибір та рівень освоєння професії впливають на соціалізацію та загальну якість життя особистості. Тому одним із головних та доленосних питань життя людини є пошук, вибір та оволодіння професією [2].

Особливо медичні заклади вищої освіти, працюючи в сучасних надзвичайних умовах нашої країни, потребують значних змін щодо якісної професійної підготовки ще з першого курсу, забезпечення високого кваліфікаційного рівня фахівців медичної галузі, розвитку та вдосконаленню їх професійного самовизначення, які допоможуть професійному зростанню та фаховому вдосконаленню, оскільки суспільно-політичні реалії вимагають від

медичних кадрів надзвичайно високого професіоналізму, креативності та творчості.

Значної наукової уваги щодо питання сутності професійного самовизначення особистості заслуговують праці Є. Скворчевської, де висвітлені основні теоретичні підходи та напрямки проблеми. Вчена трактує, що професійне самовизначення триває протягом усього професійного життя людини, ключовою ознакою якого є певна динамічність змін структурних компонентів, фахової підготовки, професійної адаптації та співвідношення вікових соціально-психологічних чинників [4].

Вчасно розпочатий процес розвитку та формування професійного самовизначення здобувача-першокурсника в умовах медичного закладу вищої освіти допоможе чітко усвідомити соціальну значущість, специфіку професії лікаря, вибір спеціалізації професійної діяльності, значення професійно-кваліфікаційної компетентності та індивідуальності у призначенні лікування тощо.

За науковими дослідженнями вітчизняних та зарубіжних вчених І. Бега, Н. Бібик, Е. Герр, Ф. Кібнер, А. Маслоу, О. Мельник, М. Піддячого, Є. Павлютенкова, О. Пехоти, М. Тименко та багатьох інших, процес професійного самовизначення є тривалим, який зароджується ще з підліткового віку та може розвиватись протягом життя.

Поняття «професійне самовизначення» в загальному розумінні являє собою процес вибору, який здійснюється у результаті аналізу внутрішніх ресурсів особистості та співвідношення їх із вимогами майбутньої професії [1].

Таке науково-педагогічне визначення дає нам можливість обґрунтувати дане твердження як двобічне явище, а саме: з одного боку – процес задіяння суб'єкта (здобувача), який обирає професію, з іншого боку – задіяння об'єкта (професії), яка обирається, в чому і проявляється численна характеристика, багатоаспектність та багатогранність професійного самовизначення як педагогічного процесу у медичних закладах вищої освіти.

Процес професійного самовизначення майбутніх фахівців медичної галузі складається з багатьох тривалих етапів, які значною мірою залежать від зовнішніх соціальних умов життя, від індивідуальних особливостей особистості, від тематичного змісту соціально-виховної роботи із здобувачами-першокурсниками щодо професійної орієнтації медичного спрямування тощо [3].

Таким чином, проблема професійного самовизначення майбутніх фахівців медичної галузі за останні п'ять років набрала науково-дослідницької актуальності та потреби у всебічному психолого-педагогічному вивченні шляхів для подолання проблем невдалого вибору професії, а згодом і глибокого

розчарування, будучи вже здобувачем медичного закладу вищої освіти. На превеликий жаль невдалий вибір професії медичного спрямування дуже часто руйнує майбутнє особистості здобувача, так як шестирічне навчання в університеті, яке згодом переходить у дворічну або трирічну інтернатуру, далі проходження повноцінної кваліфікації вимагає довгих витрачених років для досягнення успіху у професійному становленні, професійному вдосконаленні та кар'єрному зростанні.

Дуже часто сучасна молодь обирає майбутню професію лікаря спонтанно. Таке явище вибору відбувається під впливом певних ситуацій, які зовсім не відповідають можливостям та майбутнім очікуванням вступника. Як наслідок цього здобувач-першокурсник під час навчання не зростає, а прилаштовується до труднощів навчання, щоб вижити та переходити на наступні курси. Така позиція здобувача не має ніякого подальшого сенсу, але така тенденція в сучасних умовах вибору професії, особливо медичної, на превеликий жаль зростає.

Враховуючи існуючі проблеми сутності професійного самовизначення фахівців медичної галузі, варто усвідомити, що ядром даного поняття має бути свідомий вибір майбутньої професії з урахуванням своїх особистісних можливостей, особливостей та специфіки професії лікаря ще до вступу у медичний заклад вищої освіти.

Література

1. Вітківська О.І. Професійне самовизначення особистості і практичні аспекти професійної консультації / О.І. Вітківська. – К. : Наук. Світ, 2001. – 92 с.
2. Загребнюк, Ю. Професійне самовизначення особистості як соціально-педагогічна проблема // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. 2013. Вип. 2. С. 146-150 <https://doi.org/10.31499/2307-4906.0.2013.197712>
3. Піскун. Р.П., Шевчук Т.І., Васенко Т.І., Климчук І.М. Професійне самовизначення студентів на етапі цілеспрямованої професійної підготовки під час навчання у вищому медичному закладі // Збірник наукових праць. Україна – Болгарія. 2016. С. 66-69.
4. Скворчевська Є.Л. Основні теоретичні підходи та напрямки до проблеми професійного самовизначення особистості // Вісник ХНПУ Серія «Психологія». 2012. № 1009. С. 233–237.

Oksana Krychkivska
PhD in Pedagogy,
Associate Professor of
Educology and Pedagogy Department,
West Ukrainian National University

ACTIVE LEARNING TECHNIQUES IN THE PROCESS OF VOCATIONAL EDUCATION OF FUTURE TEACHERS

Active learning techniques refer to a pedagogical approach that encourages students to take an active role in their learning process. It aims to move away from the traditional passive learning model, where students are mere recipients of information, to a more immersive and engaging educational experience. In active learning, students are prompted to participate in various activities that facilitate critical thinking, problem-solving, and knowledge application. These techniques involve students engaging in discussions, group work, hands-on experiments, debates, and presentations, among others.

One of the most widely used active learning techniques is classroom discussion. In this method, students are encouraged to share their perspectives, ask questions, and engage in meaningful dialogue with their peers and the instructor. This fosters a collaborative learning environment, where students can learn from each other's insights and develop a deeper understanding of the subject matter.

Another effective active learning technique is group work. This allows students to work together in small groups to solve problems or complete projects. By working collaboratively, students can benefit from diverse perspectives and ideas, enhancing their problem-solving and teamwork skills.

Hands-on experiments are also an integral part of active learning. By actively participating in experiments, students can apply theoretical concepts to real-world situations, thus deepening their understanding of the subject matter. These experiments can be conducted in laboratories or even in natural settings, depending on the discipline and available resources.

Debates and presentations are other active learning techniques that promote critical thinking and communication skills. By having students present their ideas or engage in debates, they are encouraged to thoroughly research and analyze the topic at hand. This not only enhances their understanding but also allows them to develop effective communication skills, which are vital in the professional world.

Think-pair-share is a structured cooperative learning activity that requires students to think individually, discuss their thoughts with a partner, and then share their ideas with the whole class. The process begins with the teacher posing a thought-provoking question or presenting a problem. Students are then given some time to

reflect quietly on their own, jotting down their thoughts or ideas. After the individual thinking phase, students pair up with a partner to discuss their responses, engaging in dialogue and collaborating to further refine their ideas. Finally, pairs share their thoughts, either by reporting out to the whole class or participating in a larger group discussion led by the teacher.

Think-pair-share offers multiple benefits that contribute to improved learning outcomes. Firstly, it encourages active participation from all students. In traditional classroom settings, only a few confident individuals tend to dominate discussions. However, think-pair-share ensures that every student has an opportunity to express their thoughts and ideas, fostering a more inclusive and equitable learning environment.

Secondly, think-pair-share promotes critical thinking and problem-solving skills. As students engage in dialogue with their partners, they are exposed to different perspectives and are challenged to articulate and defend their own ideas. This process encourages deeper understanding and analysis, as well as the development of communication and interpersonal skills.

Additionally, think-pair-share provides valuable opportunities for peer learning. Through discussionThe Think-Pair-Share technique is an active learning strategy that encourages students to think independently, collaborate with a partner, and share their ideas with the class as a whole. During the Think phase, students are given a question or problem to consider on their own. They are given time to think deeply about their response and formulate their thoughts. During the Pair phase, students are paired up with a partner to discuss their individual responses. They have the opportunity to compare their ideas, discuss different perspectives, and clarify their understanding. Finally, during the Share phase, students share their thoughts and ideas with the larger group. They may present their solutions, discuss their thought processes, or engage in a class discussion led by the teacher. This technique promotes active engagement, critical thinking skills, and communication among students.

It also allows for peer learning and enhances students' ability to articulate their thoughts and listen to others' perspectives. By implementing the Think-Pair-Share technique, students are given the space and time to construct their own understanding of the topic at hand. Furthermore, this technique fosters a collaborative learning environment where students can benefit from each other's insights and knowledge.

The Think-Pair-Share technique is a valuable active learning method that enhances students' critical thinking skills and promotes collaborative learning. It provides students with the opportunity to work independently, engage in meaningful discussions with their peers, and share their ideas with the class. Using the Think-Pair-Share technique in classrooms can greatly enhance student engagement and understanding.

Moreover, adopting technology in the implementation of the Think-Pair-Share technique can further amplify its benefits. Using tools such as online discussion boards or collaboration platforms can facilitate the pairing and sharing process, allowing for seamless communication and interaction between students. By leveraging technology, teachers can also track and assess student participation and contributions during the Think-Pair-Share activity, providing valuable insights into individual student understanding and engagement levels. In summary, the Think-Pair-Share technique is a collaborative learning strategy that promotes critical thinking, active engagement, and communication among students.

It allows students to work independently, engage in meaningful discussions with their peers, and share their ideas with the class. In addition, the Think-Pair-Share technique is a versatile method that can be applied across various subjects and grade levels. Overall, the Think-Pair-Share technique is an effective and versatile active learning strategy that promotes critical thinking, collaboration, and communication skills among students.

Overall, the use of think-pair-share as a teaching technique has been found to be highly beneficial for students.

It enhances their critical thinking skills, promotes collaboration and communication, fosters a positive learning environment, increases student engagement and motivation, and helps construct new knowledge through the exchange of ideas and perspectives. These benefits make the think-pair-share technique a valuable tool for educators to implement in their classrooms, as it not only enhances student learning but also promotes active participation and deeper understanding of the subject matter. Ultimately, the think-pair-share technique is a valuable active learning strategy that empowers students to take ownership of their learning, collaborate with classmates, and teachers.

Active learning techniques have proven to be highly effective in promoting student engagement and improving learning outcomes. Research has shown that students who actively participate in their learning process have better retention of information, improved problem-solving skills, and higher levels of motivation compared to those in traditional passive learning environments. Furthermore, active learning techniques promote higher-order thinking skills, such as analysis, synthesis, and evaluation. By actively participating in activities that require critical thinking and problem-solving, students learn to apply information in novel ways and develop a deeper understanding of the subject matter.

In conclusion, active learning techniques offer a more immersive and engaging learning experience for students. By encouraging active participation, critical thinking, and problem-solving, these techniques foster a deep understanding of the subject matter and promote the development of essential skills. Educators should strive to incorporate

active learning techniques in their teaching practices to enhance student engagement and improve learning outcomes.

References

1. Bolden III, E. C., Oestreich, T. M., Kenney, M. J. & Yuhnke Jr, B. T. (2019). Location, location, location: A comparison of student experience in a lecture hall to a small classroom using similar techniques, *Active Learning in Higher Education*, 20(2), 139-152.

2. Bonwell, C. C. (1997). Using active learning as assessment in the postsecondary classroom. *The Clearing House*, 71(2), 73-76.

3. Carr, R., Palmer, S., & Hagel, P. (2015). Active learning: The importance of developing a comprehensive measure. *Active Learning in Higher Education*, 16(3), 173-186. doi: 10.1177/1469787415589529

Віторія Савіцька

кандидат педагогічних наук,

ст.викладач кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

Андрій Кіндратюк

здобувач 2 курсу магістратури

спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,

освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»

Західноукраїнський національний університет

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ ДО ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У нових соціально-економічних умовах бюджетні освітні організації стали повноправними суб'єктами ринкових відносин. Освітні організації зазнають постійних змін у зовнішньому та внутрішньому середовищі, що вимагає від менеджерів освіти виконання безлічі нових функцій. Тому для майбутніх менеджерів освіти значущим стає удосконалення власної організаційно-управлінської компетентності з метою активнішого впливу на формування ціннісного рівня організаційної культури та створення певного мотиваційного середовища в освітній установі.

У менеджменті управлінська діяльність порівняно з організаційною є ширшим за змістом поняттям [1, с. 80]. Організатор та управлінець виконують різні завдання: управлінець формулює бачення та місію організації, розробляє плани та сценарії її розвитку, здійснює поточний контроль діяльності підлеглих тощо, а організатор створює умови для реалізації цих планів та функціонування системи управління [5, с. 103]. Загалом організаційна та управлінська діяльності тісно взаємопов'язані: не виконавши одного з видів діяльності, керівник не зможе досягти цілей організації.

Аналіз сучасних професійних стандартів (керівник освітньої організації, освітньої організації вищої освіти, наукової організації; фахівець зі стратегічного та тактичного планування й організації виробництва тощо) з різних сфер професійної управлінської діяльності засвідчив, що професійні функції, дії, вміння охоплюють організаційно-управлінські елементи: визначення цілей та завдань, організація діяльності, здійснення та організація планування, мотивації, контролю, комунікацій, розробки, оцінки, прийняття рішень [4, с. 123]. Таким чином, державною політикою висувуються вимоги щодо формування організаційно-управлінської компетентності в процесі професійної підготовки майбутніх менеджерів, зокрема й у сфері освіти.

Організаційно-управлінська компетентність як один зі значущих компонентів професійної компетентності майбутніх менеджерів освіти вимагає її уточнення як наукової категорії. Науковці підходять до визначення організаційно-управлінської компетентності з позиції здатності ефективно вирішувати організаційні та управлінські завдання у ролі суб'єкта та об'єкта управління. І тут організаційно-управлінська компетентність визначається як сукупність знань, умінь, готовність до виконання організаційних та управлінських функцій, наявність ціннісних орієнтацій, здатність до прийняття індивідуальних та колективних управлінських рішень [2]; організаційно-управлінська компетентність розглядається також як здатність приймати оптимальні управлінські рішення; сприймати, аналізувати та реалізовувати управлінські інновації у професійній діяльності [3, с. 78].

Пов'язуючи організаційно-управлінську компетентність з професійною діяльністю та доповнюючи її науковці організаційно-управлінську компетентність також розглядають як здатність до ефективного планування, виконання дій та спільної роботи в команді, прийняття та реалізації управлінських рішень, здійснення продуктивних комунікацій, професійного саморозвитку та просування у професійному плані [5, с. 110].

Об'єднує в окреслених визначеннях організаційно-управлінської компетентності те, що вона розглядається як складова професійної компетентності, що забезпечує ефективне виконання функцій менеджера у створенні процесів планування, досягнення результату з урахуванням сукупності знань, умінь, досвіду.

Аналіз наукових джерел дозволив визначити організаційно-управлінську компетентність як сукупність знань, умінь, досвіду здійснення організаційних та управлінських функцій професійної діяльності менеджерів освіти, які доповнюються переконаннями та здатністю прийняття управлінських рішень, що надають сенс діям і поведінці у вирішуваних ситуаціях.

Організаційно-управлінська компетентність майбутніх менеджерів освітньої організації є інтегрованою характеристикою, що охоплює індивідуальні якості керівника, а також методи та стилі керівництва. Управлінська компетентність майбутніх менеджерів освіти полягає у здібностях розробляти та ефективно впроваджувати управлінські рішення користуючись раціональними та сучасними методами, керувати власним часом, переконливо та лаконічно доводити до підлеглих прийняті рішення, грамотно керувати персоналом та його мотивацією, прагненні досягти результату, делегувати повноваження, працювати в команді. Керівнику потрібне вміння поєднувати різні стилі управління на різних етапах життєвого циклу організації, у різних ситуаціях, а також застосовувати до кожного працівника власний стиль чи поєднання стилів управління [2, с. 133].

По суті змістове наповнення організаційно-управлінської компетентності майбутніх менеджерів освіти задає межі: в яких можливе ухвалення рішення на кожному рівні управління; відповідальності за реалізацію прийнятих рішень; що сприяють об'єднанню колективу задля досягнення поставленої мети.

Таким чином, організаційно-управлінська компетентність майбутніх менеджерів освіти є універсальним поєднання професійних якостей педагога, дослідника та менеджера. У ній поєднується комплекс інноваційних видів діяльності (педагогічної, науково-дослідної, управлінської).

Література

1. Актуальні проблеми управління освітою і навчальними закладами: зб. наукових праць / за заг. ред. Мартинець Л. А. Вип. 1. Ч. 1. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2018. 172 с.
2. Атаманчук Ю.М. Підготовка магістрів з управління навчальними закладами до інформатизації управлінської діяльності: теоретичні і методичні засади: монографія. Умань: Жовтий О.О., 2014. 333 с.
3. Берека В. Є. Магістерська підготовка майбутніх менеджерів освіти: монографія. Хмельницький: ХГПА, 2008. 357 с.
4. Осадчий І. Г. Спрямований розвиток освітніх систем: теорія, технологія, практика: монографія. Київ: Інформавтодор, 2013. 436 с.
5. Dolan S. L., Garcia S. Managing by values: Cultural redesign for strategic organizational change at the dawn of the twenty-first century. *Journal of Management Development*. 2018. № 21 (2). P. 101–117.

Ronghao Chen
Chongqing Institute of Humanities and Science
Postgraduate Student of the
West Ukrainian National University

Supervisor:
Liliia Rebukha
Doctor in Pedagogy, Professor of
Educology and Pedagogy Department,
West Ukrainian National University

ON THE IMPORTANCE OF HUMANISTIC EDUCATION IN PHYSICAL EDUCATION

The essential feature of education is humanism, which occupies a basic position in higher education. However, at present, higher education shows a utilitarian side, which attaches importance to teaching content and ignores humanistic care. Based on this situation, this paper, on the basis of summarizing the meaning of humanistic education and the connotation of humanistic physical education, deeply analyzes the significance of integrating humanistic education into college physical education, and analyzes the relationship between humanistic education and physical education. Finally, it puts forward specific measures to apply humanistic education connotation in physical education.

The main body of education is people, and we should pay more attention to the development of our own personality in the process of education. At present, college physical education takes the concept of "health first, lifelong sports" as the main educational and teaching task, which makes college physical education pay too much attention to sports and ignore humanistic education. The phenomenon of giving up the basics is more common in college physical education today, which directly leads to the fact that college students study sports for their health and fail to look forward to a more far-reaching and comprehensive perspective. Bells once pointed out that "Education is the education of human soul, not the accumulation of rational knowledge and understanding". Therefore, humanistic education should be re-valued at present and play its basic role in the educational process.

Humanistic education is a part of humanism, which originated in the European Renaissance. At that time, thinkers and educators advocated breaking through the cage of religious theology and obscurantism education, advocating people-centered, praising and carrying forward human values, advocating freedom, equality and individual liberation, and cultivating the real educational concept of people. After centuries, these thoughts still have practical significance in today's education.

First of all, humanistic sports teaching means that we should not only pay attention to the training of students' sports knowledge and skills, but also pay attention

to cultivating students' good psychological quality in college sports teaching. Through sports skill training, students are educated in all aspects of sports knowledge, psychology and physiology, so as to promote their physical and mental health, cultivate their moral character and sense of responsibility, and enrich their spiritual world. Secondly, from the humanistic point of view, in college physical education teaching, we should pay attention to the tolerance of students' personality and respect students' value embodiment and personality liberation. Students are the main body in the whole education process and the highest value of education. Physical education in colleges and universities emphasizes students' hobbies and freedom, and pays attention to students' personality development, so as to promote students' physical and mental health development.

Paying attention to humanistic education in college physical education is an important means to promote the development of society and country. In 1989, UNESCO held an "International Seminar on Education Facing the 21st Century" in Beijing. The theme of this UNESCO conference was "Learning to Care", which aimed to emphasize humanistic education all over the world. In this conference, humanistic education was widely concerned by the participants. Today, Socialism with Chinese characteristics is developing rapidly and healthily, and under the guidance of Scientific Outlook on Development, it is constantly moving towards a new level. People-oriented is the core essence of Scientific Outlook on Development, who emphasized that people-oriented should be paid attention to in all aspects in the process of socialist development. Based on this, humanities education is valued by the educational circles. Paying attention to the shaping and development of students' spiritual world and promoting the enhancement of students' quality is the only way to cultivate all-round talents for the country. Therefore, paying attention to humanities education in physical education in colleges and universities, so that students can not only have a healthy body, but also have enough psychological and moral qualities, and at the same time have considerable concern for humanistic knowledge, so as to continuously carry forward national culture and promote the continuous progress of Socialism with Chinese characteristics.

At present, humanistic education has become a part that the state and education circles pay more and more attention to, and it is natural to pay attention to humanistic education in college physical education. In physical education in colleges and universities, the specific requirements of humanistic education are to cultivate students' humanistic spirit in physical education, to realize humanism with the ideas, contents and methods of physical education, for example, to implement the educational concept of "people-oriented", to advocate the values of self-defeating and self-surpassing, to cultivate excellent moral cultivation and temperament cultivation, to integrate humanistic education into physical education, and to pay attention to internalizing the

spirit in physical education into students' own character and personality cultivation, so as to establish a healthy and upward outlook on life. In traditional physical education teaching, the goal is only to strengthen students' physique, while under the concept of humanistic education, we should impart scientific thinking mode, values and moral sentiments to students through physical education teaching, and pay attention to the shaping of students' spirit and spiritual world. Incorporating humanistic education into college physical education is an effective way to change the concept of biological sports into a comprehensive concept of sports. Therefore, it is necessary to carry out humanistic education in college physical education.

As an important part of college education, strengthening people-oriented humanistic education in physical education teaching is the key to promote the development of college physical education teaching. Nowadays, national education takes quality education as the fundamental requirement, and paying attention to humanities education in physical education teaching is an important embodiment of promoting students' individualized development. On the one hand, we should pay attention to the socialization process of students in physical education in colleges and universities, that is, to cultivate and enhance students' ability to adapt to society, which is embodied in physical education as healthy physique and qualified psychological quality. On the other hand, humanistic education also requires paying attention to students' individuality in college physical education teaching, that is, developing students' interests while socializing, paying attention to caring for students' spiritual world and strengthening the cultivation of college students' personality and morality. People-oriented is the fundamental purpose of incorporating humanistic education into physical education in colleges and universities, and it is also the concrete embodiment of carrying out Scientific Outlook on Development in college education. It advocates realizing students' value, paying attention to spiritual care, publicizing individuality and carrying out individualized quality education in the teaching process. Therefore, in college physical education, humanistic education is the respect for students' human rights and personality, and it is also the shaping of students' personality and the development of individual characteristics. Focusing on people-oriented is the purpose and core of college physical education.

Attaching importance to humanistic education and taking people-oriented as the basic point of view in modern college physical education teaching is the only way for educational development in the new period, emphasizing the connection between education, students' personality and human dignity to realize humanistic care in physical education teaching. In physical education teaching in colleges and universities, humanistic education aims to cultivate students' initiative and creativity, pay attention to the development of creativity while learning physical education knowledge, realize their own value with students' own strength, foster the dignity and

glory of human nature, and realize the sublimation of students' spiritual realm. In physical education, humanistic education is to strengthen students' comprehensive quality cultivation from the starting point of respecting students' individuality, and to cultivate new college students from a multi-level and all-round perspective, which is the concrete practice of the core essence of people-oriented.

Sports spirit is an important part of humanistic spirit, and students' sports spirit should be cultivated first in physical education. Sports spirit mainly includes social moral contents such as fair competition and teamwork, and it also emphasizes the development of individual consciousness such as transcending the limit and overcoming self. Therefore, in order to realize humanistic education in college physical education, we must first establish students' sports spirit, so as to realize humanistic care more concretely and promote students' personality shaping. Secondly, to realize humanistic education in college physical education, it is necessary to continuously improve the humanistic quality of college physical education teachers, which is also the premise of truly implementing humanistic education. In education, teachers have high humanistic quality and personality charm, so that students can actively accept humanistic care in the education.

The fundamental purpose of humanistic education is to sublimate students' human nature, establish ideal personality and realize students' personal and social values. It is necessary to respect and cultivate people, establish a people-oriented educational concept and highlight humanistic care for students in the process of education. In this paper, the author summarizes the meaning of humanistic education and English physical education, discusses in detail the important significance of humanistic education in social development, and deeply analyzes the realization mode of humanistic education in college physical education. Humanistic education plays a central role in physical education in colleges and universities, which is a key factor to promote students' physical and mental health and personality shaping, and also an inevitable requirement to promote social progress.

References

1. Wen Shijie, Guan Zhijun, Lu Zhenglei, Research on Penetrating Humanities Education in Physical Education in Higher Vocational Colleges [J]. Success: Education, 2019 (8): 288
2. Wei Xiaoning, The Importance of Humanities Education in Physical Education in Colleges and Universities [J]. New Curriculum: Teachers, 2020(8):87
3. Huang Tieying, Shen Jun, On the Importance of Humanities Education in Physical Education [J]. Journal of Physical Education College of Shanxi Normal University, 2021 (3): 96-97
4. Yang Luran, Research on the Importance of Humanities Teaching to Physical Education in Colleges and Universities [J]. Sports Science and Technology Literature Bulletin, 2021 (9): 72-73

5. Wang Shuihong, Yang Ping, The Implementation of Humanities Education in College Physical Education [J]. Sports World: Academic Edition, 2022(1):92-94

Peng Canxing

YunNan Vocational College of Culture and Art (China)

THE APPLICATION OF LOCAL MUSIC IN YUNNAN, CHINA IN THE MUSIC CURRICULUM OF VOCATIONAL PRESCHOOL EDUCATION MAJORS

In vocational education pre-school education major, music courses have basic courses and extended courses. In the past, the basic course mainly focused on the basic theory of music, singing and piano accompaniment, while the extended course was the self-playing and singing of children's songs. No matter what kind of course, the unique value of local music has not been fully reflected in the current classroom. I believes that the introduction of local folk music can not only enable students to learn diversified knowledge and skills, but also enable them to have a deep understanding of Chinese music culture. This abstracts takes the reflection on the traditional teaching mode of music course as the starting point, takes the cultivation of compound talents to meet the vocational needs as the ultimate goal, and elaborates the application of Yunnan local music in the music course of preschool education in vocational university.

With the deepening of China's education reform, there is an increasing demand for training teachers with innovative spirit and practical ability. Under this background, the music course of preschool education in higher vocational colleges should focus on cultivating students' practical ability and innovative spirit. As a unique art form, the application of Yunnan native music in music courses is of great significance.

(1) Yunnan native music is an important part of Yunnan national culture, which carries rich historical information and cultural connotation. The introduction of local Yunnan music in the music curriculum can help students to know and understand the history and culture of Yunnan, and enhance their cultural confidence and national pride. At the same time, the unique style and expression of Yunnan's native music can also stimulate students' innovative thinking and improve their artistic appreciation ability. The characteristics of Chinese Yunnan native music mainly include: The music of the Dai, Yi and Bai ethnic minorities, as well as the traditional music of the Han nationality. These music styles are unique, beautiful melody, distinct rhythm, rich national characteristics. They not only reflect the living customs and emotional expression of various ethnic groups in Yunnan, but also reflect their love and reverence for nature and life.

(2) The teaching content and teaching method of Yunnan native music can provide a new idea and direction for the teaching of music course. Traditional music

teaching often pays too much attention to the imparts of theoretical knowledge and neglects the cultivation of practical skills. The teaching of Yunnan native music emphasizes practice and experience. Through participation and creation, students can learn and master music knowledge and skills in practice. This student-oriented teaching method, which focuses on practice and experience, is more in line with the characteristics and requirements of vocational education.

The influence of Yunnan native music on students' music learning: First of all, it can improve students' interest in music: the unique rhythm and melody of Yunnan local music can stimulate students' interest in music and make them more willing to take the initiative to participate in music learning. Secondly, it can enhance students' music appreciation ability. By analyzing and appreciating Yunnan native music, students can improve their music appreciation ability and learn to understand and appreciate music from different perspectives. Thirdly, it can improve students' musical practice ability: learning and playing Yunnan native Musical Instruments can improve students' musical practice ability and cultivate their innovative thinking and hands-on ability. Finally, it can enhance students' sense of national cultural identity: By learning Yunnan local music, students can better understand and respect the cultures of various ethnic groups and enhance their sense of national cultural identity.

(3) The application of Yunnan native music can enrich the teaching content and form of music course.

Traditional music courses tend to focus on Western classical music. The introduction of local music in Yunnan, China, can break this single teaching mode and make the content of music courses more diversified. At the same time, the performance forms and skills of Yunnan local music can also provide new methods and means for the teaching of music courses. In the classroom, teachers can play Yunnan native music, so that students can directly feel its unique rhythm and melody. Teachers can also guide students to analyze the structure of music and understand the emotional expression of music, so as to improve their music appreciation ability. Teachers can also organize students to learn and play Yunnan native Musical Instruments, such as cucurbit flute and three strings, so as to enhance their practical ability and innovative thinking.

(4) The application of Yunnan native music in music curriculum is also facing some challenges. The first is the relative lack of local music teaching resources in Yunnan, China, and the need to increase investment in systematic collection and sorting. Then, the teaching methods and evaluation standards of Yunnan's native music need to be further studied and explored. Finally, how to combine Yunnan's local music with modern music education concept is also a problem that needs to be solved.

In general, the application of Yunnan native music in the music course of preschool education in higher vocational colleges can not only enrich the content of music course, improve students' art appreciation ability, but also cultivate students' practical ability and innovative spirit. Therefore, we should actively explore and promote the application of Yunnan local music in the music curriculum, and make contributions to training teachers with innovative spirit and practical ability.

Haiyan Wei

Postgraduate in education
West Ukrainian National University

MODERN PRACTICE AND PROSPECT OF VOCATIONAL EDUCATION DEVELOPMENT

As an important way to train skilled personnel and promote economic development, vocational education plays an increasingly important role in modern society. With the changes of The Times and the rapid development of science and technology, vocational education is also undergoing modern practice and exploration, looking forward to the future, it will play a more critical role.

First of all, modern vocational education practices aim to train talents to meet the needs of the future workplace. With the continuous progress of science and technology, the needs of the career field are constantly changing, traditional skills may gradually be eliminated, and new skills will gradually emerge. Therefore, modern vocational education needs to be more closely integrated with the industry, keep up with the pace of The Times, and provide students with more comprehensive and forward-looking educational content to adapt to the challenges of the future workplace.

Secondly, the practice of modern vocational education focuses on cultivating students' innovative spirit and practical ability. Innovation is an important driving force to promote social progress, and practical ability is the key to put innovation into practice. Modern vocational education no longer just stays at the level of implanting theoretical knowledge, but pays more attention to cultivating students' practical ability and problem-solving ability, advocating the application of knowledge, guiding students to constantly explore and innovate in practice, and laying a solid foundation for future career development.

In addition, modern vocational education practices also pay attention to students' all-round development and personality shaping. While cultivating students' professional skills, modern vocational education also pays attention to students' ideological and moral quality, cultural accomplishment and physical and mental health. By carrying out a variety of extracurricular activities and social practice, students' comprehensive quality has been comprehensively improved, so that they not only have

professional skills, but also have a healthy psychological quality and a positive attitude towards life.

Looking forward to the future, with the continuous development of society and the constant change of occupational needs, modern vocational education will continue to play an important role. It will serve as a bridge between the school and society, and build a ladder of success for students. At the same time, modern vocational education will also continue to innovate in continuous exploration, meet the changing social needs in a more flexible way, and provide a steady stream of talent support for the country's economic development and social progress.

To sum up, modern vocational education practice and outlook focus on the future, is committed to training talents to meet the needs of the future workplace, pays attention to the innovative spirit and practical ability of students, and pays attention to the overall development and personality shaping of students. It is believed that with the joint efforts of all parties, modern vocational education will be able to meet the challenges of the future and inject a steady stream of vitality into the development of society.

Lili Li

PhD student,
West Ukrainian National University

Supervisor:

Liliia Rebukha

Doctor in Pedagogy, Professor of
Educology and Pedagogy Department,
West Ukrainian National University

FUTURE EDUCATION FROM KNOWLEDGE RESHAPED BY AI

The milestone in the re-emergence of artificial intelligence (AI) was the defeat of Go master Lee Sedol. Intelligent learning ability and knowledge creation ability are human imagination. Machine learning is the core of artificial intelligence and the fundamental way to realize computer intelligence. The original approach to machine learning was "hand porting", building an expert system for the machine that loaded it with expertise in the field and simulated the process of expert problem solving in a limited way. But this kind of machine external knowledge input has intelligent bottleneck. The researchers try not to teach the machines what humans have already learned, but let the machines learn on their own. In fact, AlphaGo's victory over the Go world champion was achieved through a breakthrough in machine learning: chess models learn about Go from a large number of preset human players' boards to play against them. The machine implements "learning by example", being able to learn and summarize general rules from limited observational data (samples) and apply them to

new samples that have not yet been observed. Deep learning allows the machine to characterize raw data in multiple steps

Transform the representation, realize the machine self-learning from their own knowledge; Reinforcement learning enables the machine to interact with the environment, learn the best strategy through trial and error, and form independent knowledge construction and problem decision-making.

Education has studied the reality of artificial intelligence reshaping knowledge view (Li Jianzhong,2019; Xiao Feng,2020; Han Zhen,2021; Zhang Liang,2020; Chen Li,2019; Gulshan,2015; He Jun; 2016;) Scientists are committed to proving the ability of AI to reshape knowledge, especially (Zhang Gangyao,2020; Wang Tianping,2021; Cheng Sumei; 2020, Wang Shichong; Korean Water Law; 2020) is important for the research carried out. Given the existing theoretical and practical work of the above scientists, artificial intelligence plays a crucial role in reshaping knowledge. Therefore, artificial intelligence has transformed the way of life and production of human society, reshaped the social ecosystem, and is also changing the system composition, system elements, system relations and system functions of education.

The purpose of the article Analyze the main methods and forms of artificial intelligence development. The research status of artificial intelligence is studied to provide the basis for the reshaping of knowledge view.

Artificial intelligence has a close internal relationship with knowledge, which is a technology that uses knowledge to solve problems on the machine. This relationship is even more fundamental than the relationship between artificial intelligence and intelligence. For this reason, artificial intelligence has a profound impact on the philosophy of knowledge, mainly reflected in that it raises many new questions for the philosophy of knowledge. For example, the meaning of knowledge, the type of knowledge and the way of knowledge acquisition (acquisition), the meaning of knowledge, man-machine cooperation and division of labor in knowledge activities. By exploring these problems, the development of philosophy of knowledge can be greatly promoted by artificial intelligence, so as to expand its vision, enrich its content and provide new objects and fields for the study of philosophical epistemology.

Shun Lun
Senior teacher of music
Shenzhen Taoyuanju Zhong'ao
Experimental School, Shenzhen (China)

Supervisor:
Oksana Krychkivska,
PhD in Pedagogy, Associate Professor of
Educology and Pedagogy Department,
West Ukrainian National University

HOW TO USE MELODY LINE TO UNDERSTAND MUSIC IN SECONDARY SCHOOL MUSIC EDUCATION APPRECIATION CLASS

Music appreciation is an important component of secondary school music education. It involves learning how to listen to music and understand its various elements, including melody, rhythm, harmony, and form. One of the most important aspects of music appreciation is understanding the composer's melodic line. The melodic line is a continuous line of notes that represents the development of melody. By following the melodic line, students can better understand the structure and development of music, as well as its emotional expression. This article will explore in detail how following the melodic line can help students appreciate music more comprehensively.

The melodic line is a fundamental component of music, as it represents the development of melody. Melody is an aspect of music that involves a series of pitches heard in succession. It is the part of music that listeners can easily hum or sing along with. The melodic line is the representation of melody in musical notation.

According to Kania (2012), understanding the melodic line is a key component of music education. Kania believes that the melodic line is the backbone of music, and understanding it is crucial to developing a deep appreciation for music. Kania also points out that following the melodic line can help students better understand the structure and development of music.

One of the most important aspects of following the melodic line is analyzing its motion. The motion of the melodic line refers to the direction of the pitch in the melody. The motion of the melodic line can be classified as upward motion, downward motion, or stable.

Upward motion in the melodic line involves a series of ascending pitches. Upward motion can create a feeling of excitement or joy in the music. For example, Beethoven's "Ode to Joy" famous melody begins with an upward pitch, creating a sense of excitement and celebration.

Downward motion in the melodic line involves a series of descending pitches. Downward motion can create a feeling of sadness or melancholy in the music. For

example, Barber's "Adagio for Strings" famous melody includes a descending pitch, creating a feeling of sadness and introspection. Stable motion in the melodic line involves a series of pitches that remain the same. Stability can create a feeling of calm or relaxation in the music. For example, Debussy's "Clair de Lune" famous melody remains stable, creating a sense of peace and tranquility. Analyzing the motion of the melodic line can help students better understand the emotional expression of the music. By listening to the melody and following the melodic line, students can identify the direction of the pitch and the emotional expression it creates.

In many forms of music, the melodic line is combined with lyrics. Lyrics are the words sung or spoken in a song. When the melodic line is combined with lyrics, it can create more complex and subtle emotional expressions. For example, the melodic line can match the emphasis of the lyrics, emphasizing the emotional expression of the lyrics. Additionally, the melodic line can be the opposite of the emotions expressed in the lyrics, creating a contrasting effect. By combining the melodic line with lyrics, students can better understand the emotional expression of both the music and the lyrics, and appreciate the music more comprehensively.

In teaching practice, teachers can use various strategies to help students follow the melody line. One method is to play or perform music and have students hum or sing along to the melody. This can help students better understand the movement of the melody line and the emotional expression.

Additionally, teachers can use the combination of lyrics and melody line to help students understand the emotional expression of a song. Teachers can guide students to pay attention to the relationship between lyrics and melody line and analyze how they work together to express emotions. Of course, here are some other teaching strategies that can help students better follow the melody line and fully appreciate music:

1. Use visual aids: Teachers can use visual aids for music notation, such as sheet music, to help students follow the melody line. Teachers can project the sheet music onto the classroom and guide students to read the music notation along with the melody line, which can help students better understand the movement of the melody line.

2. Compare different styles of music: Teachers can have students compare different styles of music, such as classical music, pop music, and folk music. By comparing different types of music, students can better understand how the melody line is used and how emotions are expressed in different styles.

3. Watch performance videos: Teachers can have students watch videos of musicians performing and ask them to follow the melody line. By watching performance videos, students can better understand the movement and emotional expression of the melody line and gain inspiration from the musicians' performance techniques.

4. Create melody lines: Teachers can have students create their own melody lines and play them. By creating melody lines, students can better understand the structure and movement of the melody line and explore their own musical creativity.

5. Dance to the melody line: Teachers can have students dance to the melody line. By dancing to the melody line, students can better understand the movement and emotional expression of the melody line and combine music with body movements.

These teaching strategies can help students better understand the movement and emotional expression of the melody line and fully appreciate music. Teachers can choose suitable strategies based on students' interests and abilities and constantly try different methods to improve students' music appreciation skills.

Following the melody line is an important part of students' full appreciation of music. By analyzing the movement of the melody line and combining it with lyrics, students can better understand the structure and emotional expression of music. In teaching practice, teachers can use various strategies to help students follow the melody line and understand the emotional expression of lyrics and melody.

Engui Wang

2-nd year Master Student Department of Educology and Pedagogy,
Faculty of Humanities and Social Sciences,
West Ukrainian National University

Supervisor:

Oksana Krychkivska

PhD in Pedagogy, Associate Professor of
Educology and Pedagogy Department,
West Ukrainian National University

MODERN PRACTICES AND PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL EDUCATION

The development of modern vocational education is to provide students with practical applied skills and knowledge that will enable them to work in a specific field of vocational education. This practical training can meet the educational needs and help individuals gain a competitive edge in the job market. Improving employability: Another important purpose of vocational education is to improve the employability of students. Through systematic vocational education training, students can acquire skills related to specific occupations, increase their competitiveness in the job search process, and thus increase employment opportunities and salary levels. Promoting career development:

Vocational education is not just about helping students find a job, it is also about promoting their career development. By providing guidance in career planning and development, vocational education helps students establish career goals and provides

them with opportunities for continuous learning and further development to grow in the workplace.

Vocational education focuses on practical application, combining theoretical knowledge with practical skills. Students gain real workplace experience through practical operation and internship opportunities, and this practical education makes it easier for students to adapt to the working environment and improve work efficiency. Promoting social and economic development:

Vocational education makes an important contribution to social and economic development. By training high-quality talents to meet market needs, vocational education promotes industrial upgrading and innovative development, laying the foundation for the country's economic prosperity. A reasonable vocational education system can provide a diversified supply of talents, meet the needs of various industries and fields, and promote the development of the whole society. Addressing the talent shortage: In many fields, there is a shortage of talent. Vocational education fills the gap between talent supply and demand by providing students with training that is closely related to the needs of the job market. It helps businesses and industries find the right talent, alleviates labor shortages, and boosts productivity and competitiveness. Achieving personal achievement and self-employment:

Vocational education encourages personal development and self-employment. It offers a variety of career options and development opportunities, enabling students to choose the right career path according to their interests and potential. By acquiring practical skills and knowledge, individuals are able to achieve self-worth and a sense of accomplishment, enhancing job prospects and career satisfaction.

Vocational education is not only to cultivate students' occupation and skills, but also to cultivate students' employability and pay attention to students' employment development. At present, China's vocational education development is in a stage of rapid development, the reform of vocational education, not only improve the employment rate of students, but also improve the employment skills of students, narrow the employment gap.

The most important part of vocational education is to improve the quality level of workers, change the traditional education model, and establish a new education concept, which is to enable workers to have the corresponding learning ability and operational ability, so as to get lifelong development. To create high degree and high level talents for our modernization construction. Accelerating the development of vocational education is the main needs of promoting the development of world education modern industry, and vigorously developing vocational education is mainly to serve for the better development of our country's modernization. Vocational education not only promotes the economic development of our country, but also provides high quality skilled personnel for our country. With the implementation of

our new vocational education policy, the development of vocational education is further promoted. At present, the education market's desire for talents is constantly expanding.

Vocational colleges should decide which skills to cultivate and which subjects to set up according to the needs of the market. From the perspective of the global market, whether it is developed or developing countries, vocational education is the main strategy to revitalize the economy, enhance the development of national strength, improve the quality level of workers and advanced skills, and create favorable conditions for promoting the development of national economy and modern industry.

Gege Zhang

Guangzhou Pearl River
Institute of Vocational Technology, Guangzhou, China.

Supervisor:

Oksana Krychkivska

PhD in Pedagogy, Associate Professor of
Educology and Pedagogy Department,
West Ukrainian National University

MODERN PRACTICE AND DEVELOPMENT PROSPECTS OF VOCATIONAL EDUCATION IN MUSIC PERFORMANCE

With the development of social economy and the increase of people's demand for music culture, music performance vocational education plays an increasingly important role in today's society. However, there are many problems and challenges in the modern practice of music performance vocational education at present, such as unbalanced educational resources, single teaching method, and insufficient teachers, etc., which constrain the improvement of the quality and level of music performance vocational education. Therefore, this paper aims to discuss the modern practice and development prospect of music performance vocational education and put forward corresponding countermeasure suggestions.

This study aims to analyze the modern practice and development prospect of music performance vocational education, with a view to providing reference for improving the quality and level of music performance vocational education.

This paper adopts the literature method and case study method to conduct the research. Firstly, the current situation and development trend of music performance vocational education is understood by reviewing relevant literature; secondly, the problems and challenges of music performance vocational education in modern practice are analyzed with practical cases.

At present, China's music performance vocational education is characterized by problems such as unbalanced educational resources, single teaching method and

insufficient teachers. Firstly, the unbalanced educational resources are manifested in the large gap of educational resources between urban and rural areas, developed areas and less developed areas; secondly, the single teaching method is manifested in the dominance of traditional teaching methods and the lack of innovativeness and diversity; and lastly, the insufficient teacher power is manifested in the insufficient number of professional teachers and the uneven quality of teachers.

With the development of social economy and the increase of people's demand for music culture, music performance vocational education faces many challenges in modern practice. First of all, the market competition is fierce, and the major universities have opened music performance majors, resulting in increased competition; secondly, the diversification of talent demand requires that students of music performance majors have more professional skills and qualities; finally, the deepening of educational reform requires that music performance vocational education pay more attention to practicability and innovativeness.

By analyzing the modern practice and development prospects of music performance vocational education, this study finds that music performance vocational education faces many problems and challenges in modern practice. In response to these problems and challenges, effective measures need to be taken to strengthen the construction of faculty, promote the reform of teaching methods, and enhance practical teaching in order to improve the quality and level of music performance vocational education. At the same time, policy support and social recognition need to be strengthened to create a more favorable environment for the development of music performance vocational education.

Yinyin Zhang

2-nd year Master Student

Department of Educology and Pedagogy,
Faculty of Humanities and Social Sciences,
West Ukrainian National University

Supervisor:

Iryna Bilous

PhD in Economics, Associate Professor of
Educology and Pedagogy Department,
West Ukrainian National University

MODERN PRACTICE AND DEVELOPMENT PROSPECT OF VOCATIONAL EDUCATION

With the continuous development of society, vocational education has gradually become an indispensable part of the modern education system. Vocational education refers to providing students with the skills and knowledge needed for employment

through vocational skills training and professional literacy training, so as to help them better adapt to the society and the job market.

At present, China's vocational education has formed a diversified development pattern with secondary vocational education as the main body, higher vocational education and technical schools as supplements. According to statistics, by 2020, there will be 14,000 secondary vocational schools, 1,468 higher vocational colleges and 11,000 technical schools nationwide. These schools have trained a large number of technical talents for the society and made important contributions to the economic development of our country.

Vocational education has the following characteristics:

1. Focus on practical teaching. Vocational education pays attention to the cultivation of students' practical ability. Through practical teaching, students can master practical skills and improve their employment competitiveness. For example, a secondary vocational school opened an automobile maintenance major, during which students not only learned the theoretical knowledge of automobile maintenance, but also carried out practical training and mastered the practical operation skills of automobile maintenance.

2. Closely integrated with market demand. The curriculum and teaching content of vocational education are determined according to the market demand to meet the needs of enterprises for talents. For example, a higher vocational college has opened an e-commerce major, and the curriculum and teaching content of this major are determined according to the market demand to meet the needs of enterprises for e-commerce talents. During the study period, the students not only learned the theoretical knowledge of e-commerce, but also carried out practical training and mastered the practical operation skills of e-commerce.

3. Pay attention to the cultivation of students' comprehensive quality. Vocational education not only focuses on the cultivation of students' professional skills, but also focuses on the cultivation of students' comprehensive qualities, such as language expression ability, teamwork ability and so on. For example, a vocational college offers the major of human resource Management, whose curriculum and teaching contents not only include professional knowledge of human resource management, but also include communication skills, teamwork and other aspects. During the study period, students not only learn the professional knowledge of human resource management, but also improve their overall quality.

With the development of economy and social change, vocational education is facing some challenges and opportunities. Among them, the biggest challenge is the change in market demand and the upgrading of technology. With the continuous progress of science and technology, many traditional industries are being replaced by new industries, which requires vocational education to adjust the curriculum and

teaching content in time to adapt to the changes in market demand. At the same time, the upgrading of technology also puts forward higher requirements for vocational education, requiring vocational education to constantly update teaching methods and means to improve the learning effect of students.

In the future, vocational education will show the following development trends:

1. Diversified development. In the future, vocational education will pay more attention to diversified development, including not only secondary vocational education, higher vocational education and technical schools, but also various forms of training institutions and internal training of enterprises. For example, a training institution has opened an artificial intelligence major, and the curriculum and teaching content of this major are determined according to market demand to meet the needs of enterprises for artificial intelligence talents. During the study period, the students not only learned the theoretical knowledge of artificial intelligence, but also carried out practical operation training and mastered the practical operation skills of artificial intelligence.

2. International development. In the future, vocational education will pay more attention to international development. For example, a higher vocational college has opened an international business major, and the curriculum and teaching content of this major are determined according to the needs of international business. During the study period, the students not only learned the professional knowledge of international business, but also carried out practical training and mastered the practical operation skills of international business. At the same time, the major also provides opportunities for students to practice overseas, so that students can better understand the actual situation of international business.

3. Intelligent development. In the future, with the development of artificial intelligence technology, vocational education will also pay more attention to intelligent development. For example, a secondary vocational school has opened an intelligent manufacturing major, and the curriculum and teaching content of this major are determined according to the needs of intelligent manufacturing. During the study period, the students not only learned the professional knowledge of intelligent manufacturing, but also carried out practical operation training and mastered the practical operation skills of intelligent manufacturing. At the same time, the major also provides students with the opportunity of intelligent manufacturing laboratory, so that students can better understand the actual situation of intelligent manufacturing.

In the future, with the development of economy and social changes, vocational education will usher in broader prospects for development. First of all, with the continuous emergence of new industries and the transformation and upgrading of traditional industries, the market demand for technical talents will continue to increase. Secondly, with the continuous progress of science and technology and the development

of artificial intelligence technology, vocational education will pay more attention to intelligent development. Finally, with the acceleration of the process of internationalization and the strengthening of international exchanges, vocational education will pay more attention to the development of internationalization. Therefore, the future vocational education will usher in a broader prospect of development.

Pengfei Zhang

1st year of master's degree student in
011 Educational, pedagogical sciences,
educational-professional program
«Management of educational institutions»,
West Ukrainian National University

Scientific adviser:

Antonina Demianiuk

PhD in Economics, Associate Professor of
Educology and Pedagogy Department,
West Ukrainian National University

MODERN PRACTICES AND PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL EDUCATION

With the continuous development of the world economy and society, vocational education is also developing rapidly. Young people no longer pursue high academic qualifications, and some of them are beginning to be enthusiastic about vocational education, learning a professional hands-on skill that can enable them to satisfy their own livelihoods, and we find that vocational education is facing a shift from the traditional education model to the modern information-based and personalized education model. At the same time, with the development of science and technology and the emergence of new occupations, the content and form of vocational education are also changing. Future vocational education will pay more attention to the cultivation of practical ability, more attention to the personalized needs of students, and more attention to the close connection with the industry.

Specifically, modern vocational education has abandoned the traditional "one-size-fits-all" education model and begun to personalize education according to students' individual characteristics and needs. This mode of personalized education not only improves students' learning efficiency and satisfaction, but also helps to cultivate students' innovative ability and lifelong learning awareness. Meanwhile, with the development of information technology, vocational education has gradually transformed into information technology. For example, many schools have introduced new modes of education, such as online courses and virtual laboratories, to enable

students to learn anytime, anywhere. In addition, with the development of society and the emergence of new occupations, the content and form of vocational education are also changing. Vocational education in the future will pay more attention to the cultivation of practical ability, the personalized needs of students and the close connection with the industry. By cooperating with enterprises and co-designing curricula and training programs, it can better meet the needs of the industry and improve students' competitiveness in employment.

In conclusion, modern vocational education has a broad prospect for development. By constantly exploring and practicing new educational concepts and methods, it can better meet the individual needs of students and improve the quality and effectiveness of vocational education. At the same time, through close contact and co-operation with the industry, we can better cultivate high-quality talents that meet the needs of society [1].

References

1. Li Xiaojing, Ji Yunzhe, Wang Xiaojie. Study on the Development of Professional Education Based on Biological Evolution Theory. Atlantis Press, Proceedings of 2013 International Conference on Information, Business and Education Technology (ICIBET 2013), [Atlantis Press]. 2013. P1172-1175.

Микола Наголюк

здобувач третього (освітньо-наукового)

рівня вищої освіти спеціальності 015

«Професійна освіта (за спеціалізаціями)»

Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МОЛОДШИХ ІНСПЕКТОРІВ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ

Орієнтація системи військової освіти на формування прикордонників-професіоналів з високим рівнем професійних знань є основною метою професійної підготовки молодших інспекторів прикордонної служби у відомчих закладах освіти Державної прикордонної служби України (ДПСУ). Інтенсивний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) вимагає від сучасного прикордонника бути інформаційно-компетентною особистістю. І одним з ключових питань для формування професійної компетентності молодшого персоналу прикордонних відомств у країнах ЄС та Україні є формування їх інформаційно-комунікаційної компетентності.

Водночас, у сучасному динамічному світі за умов постійно зростаючого застосування інформаційно-комунікаційних технологій, посилюються вимоги до

фахівців різних сфер, які, окрім специфічних професійних компетентностей, повинні володіти універсальними компетентностями: оперативно оволодівати знаннями та адаптуватися до постійних змін, працювати в умовах постійної модернізації ІКТ, вирішувати конфліктні ситуації, адекватно сприймати виклики часу та відповідно реагувати на них [1]. Оволодіння цими універсальними компетентностями, необхідними для фахівців різних сфер діяльності, зокрема військової, передбачає формування високого рівня інформаційно-комунікативної компетентності.

Сьогодні ми можемо бачити більше студентів і курсантів з постійним доступом до Інтернет, які використовують можливості навчатись онлайн, стає менше викладачів, які не замислюються про переваги навчання та викладання за допомогою ІКТ; і спостерігається збільшення кількості закладів освіти, які намагаються покращити свою інституційну політику дистанційного навчання. У практиці закладів освіти ДПСУ дистанційне та змішане навчання дозволяє молодшим інспекторам прикордонної служби у зручний спосіб отримати сертифікат про успішне завершення курсу навчання, а також отримати доступ до необхідної довідкової документації з питань оперативно-службової діяльності та службових функцій або технічних процедур фахівців прикордонного відомства за різними спеціальностями. Також, електронне навчання набуває популярності в рамках професійної підготовки персоналу прикордонного відомства завдяки впровадженню систем управління навчанням (Learning Management Systems (LMS)) та їх постійної модернізації.

У системі професійної підготовки ДПСУ велика увага приділяється підвищенню здатності курсантів до самостійного навчання та стажування на різних посадах в органах охорони державного кордону. Для того щоб задовольнити потреби в навчанні сучасного покоління прикордонників, Державна прикордонна служба сьогодні активно інтегрує в існуючі програми підготовки електронні навчальні курси на основі сучасних ІКТ. Так, нові інформаційно-комунікаційні технології не тільки вносять інновації в освітній процес закладів освіти зі специфічними умовами навчання, але й прискорюють передачу інформації, підвищують зацікавленість курсантів і дозволяють автоматизувати окремі процеси. Це також покращує концентрацію курсантів та поглиблює розуміння ними навчального контенту.

Загалом, вчені виокремлюють такі основні типи освітніх ІКТ інструментів: інформаційні інструменти, які надають усю необхідну інформацію за допомогою мережі Інтернет; інструменти для зберігання інформації, такі як флеш-пам'ять, Google-drive тощо; інструменти для створення контенту, такі як PowerPoint, за допомогою яких можна редагувати зображення або створювати презентації; інструменти для спілкування, такі як електронна пошта, соціальні мережі;

інструменти для спільної роботи, такі як форуми, дошки обговорень, де можна спілкуватись з викладачами і одногрупниками, ділитися своїми ідеями, а також створювати освітні спільноти. Також, за допомогою таких ІКТ викладачі можуть проводити синхронні й асинхронні заняття, створювати концептуальні карти, складати спільні документи, організовувати виконання професіно-орієнтованих завдань, ділових ігор, пропонувати онлайн-заходи, які заохочують курсантів брати активну участь.

Література

1. Гуржій А. М., Овчарук О. В. Дискусійні аспекти інформаційно-комунікаційної компетентності: міжнародні підходи та українські перспективи. Інформаційні технології в освіті. 2013. Вип. 15. С. 38–43.

Назар Франків

аспірант спеціальності 051 «Економіка»,
Західноукраїнський національний університет

МОДЕЛЮВАННЯ ЯК ДІЄВИЙ МЕТОД В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Застосування моделювання у навчанні стимулює творчий розвиток студентів, дозволяючи їм експериментувати, вирішувати завдання та розробляти власні ідеї. Це сприяє формуванню креативного мислення та навичок самостійної праці, що важливо в сучасному освітньому середовищі.

Практичне застосування цього методу в освітньому процесі сприяє підвищенню якості навчання та активізації освітнього процесу. По-перше, цей метод дає змогу створити візуальні та інтерактивні зображення теоретичних концепцій, що полегшує їх засвоєння студентами. Це особливо корисно для абстрактних або складних тем, які можуть бути важко зрозумілими лише через текстовий матеріал. По-друге, моделювання активно залучає студентів до освітнього процесу, роблячи його цікавішим та практичнішим. Студенти можуть брати участь у симуляціях, експериментувати з концепціями та спостерігати за їхніми наслідками в реальному часі [3].

Крім того, моделювання дає змогу студентам застосовувати теоретичні знання до практичних завдань, що є важливим етапом їхньої підготовки до майбутньої професійної діяльності. Вони можуть ефективно вирішувати завдання в симуляційних умовах, набуваючи необхідний досвід та вміння для подальшого успішного застосування цих навичок у реальних обставинах. Також воно дозволяє студентам набувати та застосовувати теоретичні знання з різних дисциплін у реальних практичних сценаріях. Це особливо важливо в контексті сучасної освіти, де інтеграція різноманітних знань та навичок виявляється ключовою для успіху в майбутньому професійному житті [2].

Студенти, використовуючи моделі, можуть створювати віртуальні ситуації, які відтворюють реальні виклики у їхній обраній галузі. Це надає їм можливість експериментувати, тестувати стратегії та спостерігати за наслідками своїх рішень. Такий підхід допомагає перетворити теоретичні знання в практичні навички, сприяючи глибшому розумінню та запам'ятовуванню матеріалу. Також використання моделей у навчанні надає студентам можливість взаємодії з реальними сценаріями та складними ситуаціями, що відповідають їх майбутній професійній діяльності. Це сприяє формуванню навичок, необхідних для успішного вирішення завдань у реальному робочому оточенні. Тому моделювання допомагає студентам набути практичний досвід та впевненість у власних здібностях до того, як вони зіткнуться з реальними викликами своєї професійної діяльності. Це може включати в себе симуляції виробничих процесів, управління проектами або взаємодію з клієнтами [3].

Крім того, моделювання дозволяє створювати сценарії взаємодії між різними дисциплінами, що сприяє розвитку інтердисциплінарного підходу. Студенти отримують можливість об'єднувати знання з різних галузей для ефективного розв'язання завдань, що вимагають комплексного підходу. Такий метод також розвиває критичне мислення та аналітичні навички студентів, оскільки вони повинні узгоджувати та оцінювати різні аспекти проблеми під час моделювання. Це допомагає студентам не лише розуміти конкретні концепції, а й навчає їх застосовувати ці знання у реальних ситуаціях [4].

Створення візуальних моделей дозволяє студентам бачити взаємозв'язки між концепціями, визначати ключові елементи та спостерігати за їх взаємодією. Це робить навчання більш доступним та конкретним, допомагаючи студентам легше уявляти та запам'ятовувати складні теоретичні поняття. Візуальне відображення дозволяє студентам конкретизувати абстрактні ідеї, що сприяє глибшому розумінню матеріалу. Крім того, взаємодія з візуальними моделями може стимулювати активну участь студентів у навчальному процесі [3]. Вони можуть експериментувати з параметрами, перевіряти різні сценарії та спостерігати за змінами у візуалізації, що сприяє глибокому засвоєнню матеріалу.

Застосування моделювання в навчанні не лише стимулює інтерактивність, але і підвищує зацікавленість студентів у вивченні предметів. Інтерактивний характер моделювання дозволяє студентам брати активну участь у навчальному процесі. Студенти можуть експериментувати з різними параметрами, взаємодіяти з віртуальними сценаріями та спостерігати за результатами своїх дій. Це робить навчання цікавішим та змушує студентів більше зосереджуватися на предметі, оскільки вони самостійно впливають на хід навчання. Завдяки інтерактивності моделей, студенти можуть бачити конкретні застосування

теоретичних концепцій у практичних випадках. Це сприяє збереженню зацікавленості, оскільки студенти можуть більше відчувати важливість та застосовність вивчених матеріалів у реальному світі [1].

Використання комп'ютерного моделювання в навчанні надає можливість симулювати складні процеси та проводити експерименти без реальних обмежень. Це дозволяє студентам взаємодіяти з абстрактними чи недосяжними сценаріями, що важко або неможливо реалізувати в реальному житті. Студенти можуть віртуально експериментувати з різними параметрами, змінювати умови та спостерігати за змінами в реальному часі [5]. Це сприяє збільшенню доступності до навчання, оскільки студенти мають можливість безпечно та ефективно вивчати складні процеси без ризику для реальних ресурсів чи навколишнього середовища. Крім того, комп'ютерне моделювання дозволяє створювати віртуальні лабораторії та експериментальні умови, що розширює можливості навчання в різних галузях, включаючи фізику, біологію, хімію та інші науки. Це сприяє більш широкому розумінню та застосуванню теоретичних концепцій.

Використання моделювання в навчанні відкриває можливості для вивчення міждисциплінарних питань та сприяє інтеграції знань з різних галузей. Моделі можуть служити ефективним інструментом для об'єднання концепцій з різних наукових та технічних областей. Студенти, використовуючи моделі, можуть досліджувати взаємодію різних дисциплін у конкретних сценаріях. Це сприяє розумінню того, як знання з різних галузей може взаємодіяти та вирішувати складні проблеми. Моделювання також дозволяє студентам створювати сценарії, які враховують різноманітні аспекти знань. Наприклад, це може бути симуляція впливу економічних чинників на екологічні процеси або вивчення взаємодії медичних та технологічних інновацій. Такий підхід допомагає студентам розглядати проблеми з різних точок зору, навчає їх інтегрувати знання та розвиває у них навички мислення "поза коробкою". Це особливо важливо в сучасному світі, де складні проблеми вимагають комплексного підходу та співпраці між різними галузями науки і техніки. Отже, моделювання в освітньому процесі не лише сприяє активізації навчання та розвитку творчого потенціалу студентів, але і створює більш ефективні умови для засвоєння знань та їхнього подальшого використання у практиці.

Література

1. Вітвицька С.С. Моделювання професійної підготовки фахівців в умовах євроінтеграційних інтересів: монографія. м. Житомир. 2019. Житомирський державний університет імені Івана Франка. 304 с.
2. Волкова Н.П., Тарнопольський О.Б. Моделювання професійної діяльності у викладанні навчальних дисциплін у вишах: монографія. м.

Дніпропетровськ. 2013. Дніпропетровський університет ім. Альфреда Нобеля. 228 с.

3. Коваль Т.І., Бесклінська О.П. Використання засобів візуалізації для створення електронних освітніх ресурсів у процесі навчання математичних дисциплін у закладах вищої освіти. . Інформаційні технології і засоби навчання. 2022. Том 77. №3. С. 145-161. DOI: 10.33407/itlt.v77i3.3411

4. Опачко М.В. Моделювання професійної підготовки та діяльності: навчально-методичний посібник. м. Ужгород. 2016. Ужгородський національний університет. 86 с.

Наталія Максимук

здобувачка 2 курсу магістратури

спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,

освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»

Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Лілія Ребуха

доктор педагогічних наук, професор,

завідувач кафедри освітології і педагогіки

Західноукраїнський національний університет

ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПЕДАГОГІВ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ

В даний час спостерігається підвищений інтерес до проблеми інноваційної діяльності і, відповідно, до проблем підготовки педагогів до такої роботи. Проблема обдарованості є комплексною проблемою, у якій перетинаються інтереси різних наукових дисциплін. Основними з них є проблеми виявлення, навчання та розвитку обдарованих дітей, а також проблеми професійної та особистісної підготовки педагогів, психологів та управлінців освіти для роботи з обдарованими дітьми [1, с. 50–57]. Результатом педагогічної діяльності є обдарована особистість, корисна та успішна у суспільстві. Тоді як результати педагогічної діяльності – це сформовані ним у дитини знання, відношення до різних сторін життя, досвід діяльності та поведінки.

Так, праця педагога оцінюється за здобутками його учнів [2]. Тож не дивно, що останнім часом актуалізувалося питання підготовки педагога до інноваційної діяльності, розвитку творчого потенціалу особистості вчителя як основної умови забезпечення готовності педагога до роботи в умовах, що змінюються, і як наслідок підвищення якості навчальної та виховної роботи сучасної школи [3].

Педагогічний супровід професійної діяльності педагога по роботі з обдарованими дітьми в системі загальної освіти розглядаємо як систему професійної діяльності педагогічного співтовариства, що забезпечує

безперервний, спланований, що має управлінський характер, орієнтований на індивідуалізацію процесу, спрямований на подолання особистісних труднощів педагогом у роботі з обдарованими дітьми у ЗЗСО. На наш погляд, організація педагогічного супроводу педагогів до інноваційної діяльності у системі загальної освіти передбачає створення мережі, що об'єднує освітні організації та педагогів, які досягли високих успіхів у роботі з обдарованими дітьми, висококваліфікованих фахівців та громадськість. Такі об'єднання сприяють вирішенню наступних завдань:

- мотивації педагогів до підвищення рівня фаховості у роботі з обдарованими дітьми;
- створення організаційно-педагогічних та матеріальних умов для їх роботи;
- підвищення статусу і престижності педагогів, які досягають високих успіхів у роботі з обдарованими дітьми.
- розширення інформаційного поля педагогів у питаннях особливостей обдарованих дітей, видів їх обдарованості і проблем, які вони відчувають.

Умовами формування готовності педагога до роботи з обдарованими дітьми у системі загальної освіти слугують:

- презентація позитивного досвіду та високих результатів роботи педагогів;
- популяризація роботи педагогів з обдарованими дітьми;
- заохочення педагогів грамотами, листами подяки за досягнення дітей;
- пропаганда педагогічної діяльності з обдарованими дітьми через ЗМІ.
- проведення навчальних заходів для педагогів щодо впровадження в освітній процес інноваційних педагогічних технологій у роботі з обдарованими дітьми;
- включення педагогів у роботу з впровадження в освітній процес інноваційних педагогічних технологій у роботі з обдарованими дітьми;
- надання можливості працювати з науковою педагогічною літературою (монографічною, періодичною), дослідницькими працями, роботами, з довідковою літературою (бібліографічними довідниками, покажчиками тощо);
- надання можливості брати участь у науково-практичних семінарах, конференціях, педагогічних читаннях, педрадах, форумах тощо;
- організація, проведення та наукове керівництво дослідницькою діяльністю учнів, забезпечення змісту наукової діяльності з обдарованими дітьми;
- організація взаємодії з дослідницькими інститутами;

– наявність методичних рекомендацій з написання дослідницьких робіт і проведення навчальних семінарів для педагогів з підготовки дослідницьких робіт з дітьми.

– створення умов підвищення кваліфікації педагогів у сфері організації роботи з обдарованими дітьми;

– можливість ознайомлення з професійними періодичними виданнями;

– можливість відвідування відкритих уроків педагогів, які мають досвід роботи, виховних заходів, семінарів, майстер-класів та інших форм представлення нових знань та досвіду, присвяченого роботі з обдарованими дітьми;

– розгляд питань роботи з обдарованими дітьми на педагогічних радах;

– розбір з педагогами олімпіадних завдань, демонстрація їх рішень;

– організація консультаційних пунктів для ознайомлення вчителів із вже накопиченим передовим педагогічним досвідом у цій галузі та ін.

Отож, педагогічний супровід педагогів забезпечує формування готовності педагогів до роботи з обдарованими дітьми і включає такі компоненти: мотиваційний, когнітивний, особистісний, науково-дослідний, конструктивно-проектувальний, комунікативний та рефлексивний. Взнявши за основу ці компоненти, ми виділили умови формування готовності педагога до роботи з обдарованими дітьми у системі загальної освіти.

Література

1. Антонова О.Є. Теоретичні та методичні засади навчання педагогічно обдарованих студентів: Монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ, 2007. 472 с.

2. Гудь М. К. Обдаровані діти. Психолого-педагогічні аспекти роботи / М. К. Гудь// Початкова освіта. 2010. № 45.

3. Вознюк О., Дубасенюк О. Перспективні напрямки підготовки майбутніх вчителів до інноваційної педагогічної діяльності. *Нові технології навчання*, 2020. №93. С. 50–57.

СЕКЦІЯ 6

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Юлія Головацька

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і практики перекладу,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

СПЕЦИФІКА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ В СУЧАСНОМУ ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ ВИМІРІ

Швидкий обмін інформацією та продуктами, а також стрімке поширення інформаційних технологій змінює роль перекладачів у процесі глобалізації, яка, як зазначає, М. Кронін (M. Cronin), зменшується, незважаючи на те, що переклад є життєво важливою рушійною силою глобалізації [2, с. 112]. Активні глобалізаційні процеси, розширення міжнародних відносин та збільшення числа міжнаціональних контактів висувають нові вимоги до особистості майбутніх перекладачів та якості їхньої професійної діяльності. В останнє десятиліття подібні дебати змушують перекладачів бути невидимими та тимчасовими [1, с. 144]. Це зумовлює й необхідність модернізації їхньої професійної підготовки у ЗВО.

Глобалізація спричинила також зростання попиту на послуги перекладу, щоб забезпечити комунікацію між різними економічними агентами. Комерційні та технічні документи, веб-сайти, програмне забезпечення, мобільні додатки тощо мають бути перекладені мовами ринку, на якому продається продукт чи надається послуга. Обсяг текстів, кількість слів і мов, що перекладаються, постійно зростає з огляду на постійне зростання технологічного прогресу та контексту глобалізованих ринків. Постійні зміни на цих ринках, впровадження технологічних інновацій у професійну діяльність перекладачів перекладача та наслідки цього процесу з позиції процесу викладання-навчання, зумовлюють необхідність аналізу поточних навчальних програм стосовно того, чи належним чином вони відповідають не лише технологічним потребам індустрії перекладів, а й наслідкам використання цих технологій в професійній сфері. Відтак, два ключових поняття мають особливе значення. Перша з них – «компетентність», тобто «динамічне поєднання когнітивних і метакогнітивних навичок, демонстрації знань і розуміння, міжособистісних, інтелектуальних і практичних навичок, а також етичних цінностей» [4, с. 489]; друга – «професіоналізація», що охоплює «соціальний процес, за допомогою якого будь-

яка професія чи заняття перетворюються на справжню професію найвищої чесності та компетентності» [1, с. 47]. У Європі підхід, що ґрунтується на компетентностях, нині повністю закріпився у вищій освіті. У Європейському просторі вищої освіти термін «компетентність» пов'язаний із процесом прозорої гармонізації університетських ступенів і безпосередньо пов'язує університетську освіту не лише з вільним пересуванням студентів, а й із професійним світом.

Незаперечно, що практика перекладу сьогодні не може бути відокремлена від технологій, оскільки професіонали перейшли від використання таких простих програм, як текстові процесори, до програмного забезпечення, здатного перекладати комп'ютерні програми та інтегрувати механізми нейронного машинного перекладу (Google Translate, DeepL) у комп'ютерні програми. системи допоміжного перекладу (CAT). У цьому сенсі переклад уже давно характеризується як такий, що має, по суті, людино-машинну форму [3, с. 6373], або, радше, з позиції залучених професіоналів, форму взаємодії перекладач-машина [5]. Важливо не лише навчати майбутніх перекладачів практиці перекладу в цифрових контекстах. Знчущими також залишаються фундаментальні теоретичні питання, які виникають саме через вплив технологій на переклад. Як доцільно зазначає А. Пім (A. Pym), нині активізувався «технологічний поворот», який прийняв сектор перекладу в результаті появи інструментів CAT і, нещодавно, механізмів нейронного машинного перекладу. Це мало певні наслідки в перекладознавстві, і це, беззаперечно, необхідно враховувати у розробці теорій і моделей викладання-навчання [4, с. 492]. За останні 20 років еволюція інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та їхнє впровадження в професійну підготовку майбутніх перекладачів (чи то віртуально, чи то віч-на-віч), спричинило значні зміни у викладанні перекладу на вищому рівні. Практика навчання перекладачів у середовищі CAT спричинила процес професіоналізації навчальної програми, у якій технології є ключовими у підготовці майбутніх перекладачів. Однак у майбутніх перекладачів все ще необхідно розвивати конкретні технологічні компетентності, щоб подолати розрив між навичками, отриманими студентами, та тими, які потребує ринок.

Так, щоб бути компетентними у наданні послуг перекладу, майбутні перекладачі повинні швидко реагувати на потреби мовної індустрії або клієнтів, тому для них актуалізується необхідність:

1) навичок маркетингу та ведення переговорів, специфікації завдань для вимог клієнтів; навичок редагування, перегляду та подальшого редагування, контролю якості та забезпечення, професійної етики тощо;

2) мовної та культурної компетентності як сукупності лінгвістичних знань (ST та TT), а також соціолінгвістичних та текстових рівнів здібностей, що

ґрунтуються на знаннях жанрів, правил міжкультурної комунікації, текстуальній когерентності і згуртованості тощо;

3) стратегічної, методологічної та тематичної компетентності, що відображають вміння в розробки стратегій перекладу для виявлення проблем і рішень, дослідницькі навички і предметно-специфічні знання, а також навички передачі мови в предметно-специфічних медіа;

4) технологічної компетентності як здатності пошуку в Інтернеті, вилучення термінів, керування файлами, пошуку та форматування документів, а також знання того, як використовувати інструменти для допомоги перекладу (інструменти CAT, TB, TM, інструменти забезпечення якості, машинного перекладу, корпуси, настільні або онлайн-словники тощо);

5) особистісної та міжособистісної компетентності як сукупності загальних навичок майбутніх перекладачів (наприклад, навички управління часом і командної роботи), які сприяють їхній здатності до адаптації та працевлаштування.

Таким чином, у сучасних умовах практика перекладу нерозривно пов'язана з технологіями. Кожен етап процесу, від отримання тексту до кінцевої його доставки, формується та полегшується за допомогою додатків, телекомунікацій та цифрових форматів. Це повинно відобразитися й у підготовці майбутніх перекладачів, її концептуалізації, коли технології інтегруються в спеціальні курси з технологій перекладу, однак досить часто інформаційні технології використовуються як частина інших видів перекладу.

Література

1. Bielsa E., Bassnett S. *Translation in Global News*: Routledge, 2009. 219 p.
2. Cronin M. *Translation and Globalization*. Psychology Press, 2013. 300 p.
3. Prates, M. O. R., Avelar P. H., Lamb L. C. Assessing gender bias in machine translation: A case study with google translate. *Neural Computing and Applications*, 2020, Vol. 32. P. 6363–6381.
4. Pym A. Translation Skill-Sets in a Machine-Translation Age. *Meta: Translators' Journal*. 2013. Vol. 58. P. 487–503.
5. Rodríguez de Céspedes B. Translator education at a crossroads: The impact of automation. *Lebende Sprachen*. 2019. Vol. 64. P. 103–121.

Наталія Сафандула
аспірантка кафедри міжнародного
туризму і готельного бізнесу,
Західноукраїнський національний університет

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ НА РИНКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ

В сучасному світі, зокрема в Україні, ринок освітніх послуг представлений великою кількістю закладів вищої освіти (ЗВО). Щорічно публікуються статті, де за набором різноманітних критеріїв, складаються рейтинги ЗВО. Зрозуміло, що за кожною сходинкою в такому рейтингу, стоїть систематична та послідовна праця науково-викладацького складу. Щоб бути конкурентоспроможним ЗВО повинен відповідати викликам ринку освітніх послуг. Сучасний студент шукає не лише знання, а й індивідуальний підхід, практичний досвід та розвиток особистих навичок. І саме тут, важко переоцінити внесок окремого викладача у розвиток освітніх послуг, що надає той чи інший навчальний заклад.

Одним з ключових аспектів конкурентоспроможності викладача на ринку освітніх послуг є професійний досвід та досягнення. Публікації, участь у конференціях та проведення наукових досліджень підтверджують професійні досягнення і компетентність, що в свою чергу просуває викладача у науковому рейтингу.

Активна участь викладача у розвитку своєї галузі є важливим аспектом високоякісної освіти. Темпи розвитку сучасного світу вимагають постійного вдосконалення і модернізації наукового процесу, щоб бути конкурентоспроможним на ринку освітніх послуг. Тут важливо бути відкритим до співпраці з викладачами суміжних галузей. Адже завдяки обміну досвідом і спільній роботі можна досягти набагато кращого результату.

В сучасному освітньому процесі важливо активно впроваджувати інноваційні технології для забезпечення конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг. Використання цифрових ресурсів, інтерактивних наукових платформ та інших нестандартних інструментів зробить процес навчання більш цікавим. Саме такі методи допомагають розвивати навички самостійного аналізу та нестандартних підходів при вирішенні різних ситуацій. Це не лише підвищить рівень ефективності навчання, а і допоможе залучити нових студентів.

Ефективний викладач повинен вміти адаптувати навчальний матеріал відповідно до рівня та потреб студентів. Завдяки створенню та впровадженню нових методик викладання можна налагодити зв'язок між собою і студентами. Це сприятиме результативній передачі знань і підкреслить компетентність викладача.

Для підняття рівня конкурентоспроможності викладач повинен вивчати і розуміти потреби своїх студентів. Адже кожний студент є унікальною особистістю, і не існує універсального підходу, який дозволяв би ефективно проводити навчальний процес. Тому потрібно розуміти потреби аудиторії та адаптовувати методи навчання. Вивчення потреб студентів є важливим аспектом у формуванні ефективної взаємодії, що в подальшому позитивно вплине на сприйняття навчального матеріалу.

Конкурентоспроможний викладач має володіти вмінням стратегічного мислення та розвинутими лідерськими якостями для ефективного управління навчальним процесом. Стратегічне мислення дозволить краще пристосовувати навчальний процес відповідно до тенденцій, які диктуватиме час. Розуміти як саме розвивається його галузь та які вміння будуть актуальними у майбутньому. Лідерські якості, у свою чергу, сприятимуть налагодженню сприятливого навчального середовища. Викладачі, які володіють такими якостями можуть надихати і мотивувати своїх студентів. Загалом, комбінація лідерських навичок і вміння стратегічного мислення надає викладачеві можливість правильно скеровувати навчальний процес та позитивно впливати на його розвиток.

Важливість викладача формувати позитивний імідж не може бути переоцінена в контексті конкурентоспроможності. Насамперед позитивний імідж створює емоційний зв'язок, який покращує навчальну атмосферу. Також це забезпечить переваги в конкурентній боротьбі. Адже студенти перш за все обирають не освітню програму, а викладача, який на їхню думку, більше відповідає їхнім критеріям. Добре збудований імідж важливий також для роботи з колегами. Адже маючи гарну репутацію, шанси отримати пропозиції щодо спільних досліджень або проектів стають вищими.

Отже, конкурентоспроможність викладача залежить від професійного досвіду та досягнень, рівня залучення у розвиток своєї галузі, відкритості до інноваційних технологій, розуміння студентських потреб, вмінням стратегічного мислення, лідерських якостей та наявності позитивного іміджу. Все це є необхідним для викладача, який хоче зайняти «своє місце» на ринку освітніх послуг.

СЕКЦІЯ 7
ПСИХОЛОГІЯ ТА СОЦІАЛЬНА РОБОТА:
НОВІ ІДЕЇ ТА НАУКОВІ ДОСЯГНЕННЯ

Світлана Калаур

доктор педагогічних наук, професор
професор кафедри соціальної роботи
та менеджменту соціокультурної діяльності
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

Андріана Меланчук

здобувачка 2 курсу магістратури
спеціальності 231 Соціальна робота
освітньо-професійна програма «Соціальне адміністрування у громаді»
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

МОТИВУВАННЯ МОЛОДІ ДО ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ЯК ВАГОМИЙ АСПЕКТ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО
ПРАЦІВНИКА

Соціальна робота розглядається науковцями (О. Беспалько, А. Капська, І. Козубовська, І. Мигович, Т. Семигіна, Л. Романовська, І. Трубавіна та ін.) такою сферою професійної діяльності, мета якої полягає, головним чином, у підтримці окремої особистості, сім'ї та суспільства в цілому на основі створення сприятливих умов для захисту їх прав й інтересів та розвитку усієї спільноти. Кожного дня соціальні працівники вирішують значну кількість різного роду конфліктів як на особистому, міжособистісному, груповому, між груповому, а також і на громадському рівнях. Відзначимо, що з початком повномасштабної російсько-української війни потреба у кваліфікованій допомозі соціального працівника для тимчасово переміщених осіб, постраждалих від агресії, військових та їх родин суттєво зростає. З огляду на наведені аргументи, вагомість соціальної роботи не можливо переоцінити.

Водночас, варто акцентувати увагу на тому, що якщо за кордоном ця галузь активно розвивається та підтримується владою, постійно створюються нові робочі місця, то в Україні ця сфера є недостатньо розвиненою, наявної кількості соціальних працівників не достатньо, щоб сповна задовільнити потреби суспільства, особливо у період оголошеного воєнного стану. Тому, враховуючи соціальну напругу, тривалу економічну та політичну нестабільність в сучасному українському суспільстві, коли державні структури не спроможні забезпечити високий рівень повноцінної соціальної допомоги та належну соціальну

підтримку потребує соціально незахищеним верствам населення, дедалі потрібнішим стає волонтерство.

У Законі України «Про волонтерську діяльність» зазначено, що волонтерська діяльність – «добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги» [2, с. 1]. Така діяльність, як відзначено у Законі [2] має ґрунтуватися на принципах законності, гуманності, рівності, добровільності, безоплатності, неприбутковості. У ході вивчення означеного питання було встановлено, що у «Загальній декларації волонтерів» (1990 р.), яка прийнята у Парижі, волонтерська діяльність розглядається, як інструмент соціального, економічного, культурного, екологічного розвитку особистості та суспільства. Зокрема підкреслюється, що волонтерство – це добровільний вибір, що відображає особисті погляди і позиції; це активна участь громадянина в житті суспільства, що виражається, як правило, у спільній діяльності у межах різного роду асоціацій [3, с. 67-80].

На основі узагальнення напрацювань науковців [1; 4; 5], волонтерська діяльність молоді розглядається нами як системна, добровільна, усвідомлена, організована та суспільно корисна діяльність, що спрямована на досягнення соціально значущої мети на основі підвищення їх соціальної активності. Саме соціальні працівники повинні цілеспрямовано мотивувати молодь до активної волонтерської діяльності у різних напрямках. До найбільш актуальних напрямів волонтерської діяльності молоді відносимо: військовий, соціальний, спортивний, культурний, екологічний.

Наголосимо, що на початку активної фази війни ми могли спостерігати активну участь молоді у волонтерському русі, однак згодом така активність дещо зменшилася. У нашому розумінні з метою активного залучення молоді особливо студентської до волонтерства вважаємо необхідним сформувати дієву систему засобів мотивування та популяризації волонтерської діяльності. Оскільки грошова винагорода за роботу добровольців використовується рідко, повинні бути віднайдені інші, не менш значимі моральні стимули. Так, при формуванні системи соціально-психологічного мотивування волонтерів доречно передбачити такі форми винагородження:

- 1) формальне (нагороди, сертифікати, плакати, медалі, значки, офіційні прийоми на честь досягнень волонтерів, подяки у щорічних звітах, надання письмових рекомендацій при працевлаштуванні та переведенні на більш престижну роботу);

- 2) неформальне (подяки в усній формі, запрошення у театри, кіно, запрошення на тренінги й семінари тощо).

Як показав наш власний досвід при формуванні системи мотивування молоді до активної волонтерської діяльності варто враховувати як традиційні потреби людей (змістовна й цікава діяльність, визнання, повага соціумом тощо), так і специфічні потреби волонтерів-добровольців (соціальна активність, відчуття власної корисності та потрібності іншим, бажання допомогти, бажання отримати додаткові знання і навички).

У підсумку відзначимо, що волонтерство як елемент соціальної роботи справедливо можна назвати одним з дієвих та ефективних інструментів реалізації соціальної політики. Це зумовлено тим, що волонтерство доволі часто полегшує навантаження державного і місцевих бюджетів щодо фінансування соціальної сфери, здійснює підтримку соціальних державних та недержавних структур та забезпечує реальну дієву і психологічну підтримку особам, що цього потребують. Однією з проблем у сфері доброчинності, яка потребує негайного вирішення, є недостатня інформованість суспільства до волонтерства і його суб'єктів. Саме ці прогалини і мають зреалізовувати у своїй професійній діяльності соціальні працівники.

Література

1. Горелов Д. М., Корнієвський О. А. Волонтерський рух: світовий досвід та українські громадянські практики (аналітична доповідь). Київ : Національний інститут стратегічних досліджень, 2015. 36 с.
2. Закон України «Про волонтерську діяльність» від 19.04.2011 № 3236-VI.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>
3. Загальна декларація волонтерів, прийнята на XI конгресі Міжнародної асоціації волонтерів. Права людини: навч. посіб. К. : Просвіта, 2002. С. 67–80.
4. Калениченко Р. А. Волонтерство в соціальній роботі: навчальний посібник. К. : КиМУ, 2008. 86 с.
5. Капська А. Й., Карпенко О.Г., Комарова Н.М. Підготовка волонтерів до соціальної роботи : навч.-метод. посібник. К. : Держсоцслужба, 2005. 152 с.

Іван Білосевич

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і методики трудового навчання та технологій
Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії
ім. Тараса Шевченка

ЗБЕРЕЖЕННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ ЗАСОБАМИ РЕЛІГІЙНОЇ ВІРИ

Проблема психічного здоров'я, як системотвірна складова людської екзистенції, сьогодні варта уваги як ніколи раніше. Війна вносить свої корективи у формування різноаспектних інтенцій свідомості людини, що вимагає

лабільності поведінки задля збереження резильєнтності в умовах, які склалися, власне, незалежно від зазначених наших інтенцій [3].

Як наголошує Всесвітня організація охорони здоров'я, психічне здоров'я – це рівень психологічного благополуччя, що визначається не лише відсутністю психічних захворювань, а і біологічними, соціально-економічними чинниками, а також тими, які обумовлюються навколишнім середовищем. При цьому кожна людина має можливість реалізовувати свій потенціал, долати життєві труднощі та стреси, продуктивно працювати, а також робити внесок у життя своєї спільноти, брати активну участь у громадському житті [5].

Власне в Україні схвалено «Концепцію розвитку охорони психічного здоров'я» на тринадцять років. Концепцією чітко озвучено низку проблем у сфері охорони психічного здоров'я в нашій країні. Серед них – погана обізнаність людей щодо психічного здоров'я назагал. А це призводить до несвоєчасного звернення й, відповідно, надання професійної допомоги, відсутності стабільної та дієвої системи профілактики психічних розладів і багато ін. [2].

Ті, хто сьогодні бере безпосередню участь у збройному стримуванні російської агресії, об'єктивно вимагають особливої уваги у плані підтримки та корекції, відновлення психічного здоров'я. Адже саме від цих людей, у першу чергу, залежить майбутнє українського народу – яким йому бути і чи бути назагал.

Етапи, які пройшли і продовжують проходити комбатанти, учасники війни, починаючи ще з 2014 року, стають важким особистим досвідом, крізь стреси та травми карбуються у свідомості, змінюючи її та, безумовно, так чи інакше позначаються на психічному здоров'ї [1]. Тим паче, що сміливість прогнозувати подальший розвиток подій – у країні в цілому та на полі бою зокрема, береться далеко не кожен військовий аналітик. І світові, й національні новини стигматичним тягарем також тиснуть на психічне здоров'я. Отже, окреслений стан справ вимагає належної уваги з боку суспільства – у тому числі, з боку науковців.

Ті, хто взяли зброю до рук, починаючи, фактично, вже майже десятиліття тому, хто стали учасниками бойових дій, «АТО», «ООС», «активної фази» (з лютого 2022 року), неминуче мають справу з бойовим стресом, дистресом та іншими психічними дисонансами, порушеннями, розладами.

Нагадаємо, що досвід участі громадян інших країн у військових конфліктах на теренах інших країн (наприклад, Америки – у В'єтнамі, Радянського Союзу – в Афганістані та ін.) спричинив виникнення усвідомлення специфічного феномену «посттравматичного стресового розладу». Якщо ж говорити про наше воєнне сьогоднішнє, то вказуємо на його специфіку –

виборювання національної ідентичності, відстоювання власної території та законних кордонів, можливості жити на своїй рідній землі. Мотиви тут, вочевидь, інші. На жаль, російський агресор досить підступний – зокрема, і з позицій офіційно визнаної міжнародної дипломатії.

Також маємо психологічно відрізнити мобілізований контингент і професійний особовий склад на контрактній основі. В умовах тривалої війни, а особливо її активної фази (а це – вже майже 2 роки), відчутно трансформується моральний стан мобілізованих. Люди зазвичай неготові воювати довго. Тим більше, якщо сторони військового конфлікту не співмірні за кількісним особовим складом та складом озброєння, економічним потенціалом тощо. Усе вищезазначене додає та ускладнює ризики для психічного здоров'я учасників бойових дій.

У сучасних умовах знаходитись у середовищі «червоної зони» бійцям доводиться досить часто і надто тривалий час. У такому аспекті, реабілітація та функціонування системи психологічної допомоги, а особливо щодо учасників бойових дій безпосередньо на полі бою, – це очевидна проблема. Крім того, як можна стверджувати назагал, інститут військової психології в Україні перебуває все ще на початкових стадіях свого становлення. Він, як і вся наша країна, наразі розвивається кризово.

Саме в таких непростих умовах і набуває актуальності феномен віри людини у щось трансцендентне, надзвичайне, надприродне. Особистість звертається до Бога навіть і тоді, якщо до цього (до початку війни, бойових дій, своєї безпосередньої участі в них) Його «не знала». Із власного досвіду можемо стверджувати: «на дорогах війни» дуже мало залишається стійких атеїстів.

Доступна статистика демонструє, що релігійна самосвідомість людини, її рівень зростають пропорційно щодо інтенсивності подразника війни. Для прикладу, дані соціологічних досліджень Центру Разумкова це чітко засвідчують. Так, сплеск самоідентичності українців, як вірян, відбувся у 2014-ому, потім дещо знизився і зберігався на відносно стабільному рівні до 2022-го року, а з початком повномасштабної військової агресії росії – знову черговий сплеск [4].

У річищі таких даних припускаємо, що динаміка релігійної самосвідомості громадян, зокрема, учасників бойових дій, варіюватиме відповідно до інтенсивності воєнних загроз і зростанню ризику фізичної загибелі людей, а також шкоди, завданої матеріальним цінностям.

Релігійні цінності завжди були джерелом впливу на людину та людську свідомість, на суспільство в цілому. Так чи інакше, люди в переважній своїй більшості, переживаючи власну екзистенцію, приходять до відчуття експіації і прагнуть певним чином захистити, убезпечити та реабілітувати себе. З усім тим,

як крайню негативну межу залучення релігійних практик, що веде до певних соціальних загроз, розглядаємо маніпулювання особистісною свідомістю. До сфери таких потенційних загроз належать релігійні конфлікти, фаталізм, фанатизм світосприйняття, а також особистісні інтернальні конфлікти між пацифістською аксіологією та реальним збройним конфліктом – війною.

Вище описаний когнітивний дисонанс та афективна нестабільність, вочевидь, на сьогодні домінують у свідомості усього українського народу. Війна нерідко змушує вдаватися у крайні форми поведінки – зокрема, адекватну асертивність трансформує у відверту агресивність. І вкотре наголошуємо в цьому контексті, що саме військовослужбовці, котрі виступають безпосередніми суб'єктами в системі збройного захисту держави, зазнають чи не найбільш неприйнятних ризиків для свого психічного здоров'я. А тому вважаємо актуальним завданням психології дослідження саме релігійної віри як значущого чинника психічного здоров'я учасників бойових дій.

Отже, психологічна самодопомога на фронті засобами релігійної віри є досить дієвою, доступною, оперативною та автентичною, що попереджає та мінімізує ймовірні фрустраційні стани, оберігає від ймовірних дезорганізаційних форм поведінки. Дослідження синергії релігійної віри та психічного здоров'я учасників бойових дій передбачає, між іншим, врахування таких корелятивів, як цивільний статус особи, її вік, стать, сімейна належність, фізичний стан та ін. Крім того, як зазначено вище, особливою складовою виступає реально діюча система мотивів учасника бойових дій, яка, своєю чергою, взаємодіє з його релігійними цінностями.

Перспективи наших подальших досліджень окреслюємо через теоретичне обґрунтування та емпіричне вивчення системи складних взаємозв'язків між складовими релігійної віри та показниками психічного здоров'я учасників бойових дій.

Література

1. Волков Д.С., Черних О.А. Збереження психічного здоров'я військовослужбовців як соціально-психологічна проблема. *International Scientific Journal «Grail of Science»*. 2021. № 9. С. 382–386.
2. Концепція розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 року № 1018-р. URL: [Про схвалення Концепції розви... | від 27.12.2017 № 1018-р \(rada.gov.ua\)](#)
3. Тюріна В.О., Солохіна Л.О. Вплив військових конфліктів на психічне здоров'я людини: короткий огляд зарубіжних досліджень. *Особистість, Суспільство, Війна*. Харків, 2022. С. 116–118.

4. Як війна вплинула на релігійність українців. *Опитування*. Сайт телеканалу NTA. URL: [Як війна вплинула на релігійність українців. Опитування - NTA \(nta.ua\)](http://nta.ua)

5. Mental Health. World Health Organization. URL: [Mental health \(who.int\)](http://who.int)

Ольга Сорока

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри соціальної роботи
та менеджменту соціокультурної діяльності,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

Юрій Курта

здобувач 2 курсу магістратури
спеціальності 231 Соціальна робота,
освітньо-професійна програма «Соціальне адміністрування в громаді»,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

ПРОФЕСІЙНИЙ САМОРОЗВИТОК МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

В умовах модернізації вітчизняної освіти особливої значущості набуває проблема саморозвитку фахівців із соціальної роботи, конкурентоспроможних на ринку праці, компетентних, які вільно володіють своєю професією. Важливим чинником для реалізації цих вимог є націленість майбутнього фахівця із соціальної роботи на професійний саморозвиток. Для студентів важливо усвідомити, що стати успішним у складних ринкових умовах зможе той, хто має хорошу професійну підготовку, володіє навичками особистісного й професійного саморозвитку, самостійної роботи та спілкування, має здатність адаптуватися до нових умов праці, бути мобільним. У зв'язку з цим постає проблема вдосконалення теоретичної та практичної підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи, здатних продуктивно вирішувати завдання, пов'язані із соціалізацією, адаптацією молоді до сучасних реалій життя у суспільстві.

Ми солідарні з С. Соколовською в тому, що професійний саморозвиток є «усвідомленим цілеспрямованим процесом особистісного й професійного самовдосконалення з метою творчої самореалізації в процесі виконання професійної діяльності» [2, с. 34].

Наголосимо на тому, що професійний саморозвиток майбутніх фахівців соціальної сфери передбачає наявність у них сформованої професійної спрямованості на здійснення означеного виду діяльності, здатності до здійснення професійного розвитку та розвиненість рефлексивних умінь.

Слід зазначити, що професійні цінності займають чільне місце у системі цінностей людини, тому їх формування є найважливішою умовою не лише професійної підготовки, а й становлення особистості загалом. В основі будь-якого компонента професійного саморозвитку фахівця є відповідні цінності. Саме в них і проявляється його ставлення до самого себе як професіонала й особистості.

Можна з упевненістю говорити про те, що професійні якості майбутнього фахівця із соціальної роботи, його здібності (спеціальні, комунікативні, творчі, інтелектуальні тощо) утворюють так звані цінності-якості. Розвиток технологічної культури майбутніх фахівців соціальної сфери передбачає вибір найбільш культуровідповідних способів і засобів діяльності. Цілісна система знань, що використовується в процесі навчальної, творчої професійної діяльності на рівні інноваційних технологій, закономірностей, принципів, також є підсистемою цінностей-засобів.

Основними професійними цінностями стають цінності особистісного зростання й саморозвитку, професійного саморозвитку та самореалізації. Тільки в цьому випадку людина мотивована до праці більше внутрішніми, ніж зовнішніми стимулами та здатна сприймати майбутню професійну діяльність як спосіб своєї життєдіяльності [1; 3].

Саме тому ефективність саморозвитку залежить від залучення студентів, майбутніх фахівців із соціальної роботи до активної, значущої для них діяльності. Як наслідок, відбувається опанування соціального й професійного досвіду, розвиток психічних функцій і здібностей, формується система відносин до світу і до самого себе.

Основним протиріччям, що ускладнює становлення студента як суб'єкта професійної діяльності, стає необхідність оволодіння означеною діяльністю в певних рамках та засобами іншої навчальної діяльності, що істотно відрізняється від професійної за змістом і характером. Це можна подолати за допомогою контекстного підходу, що дає змогу створити умови для взаємопроникнення навчальної і професійної діяльності. Згідно з контекстним підходом, цілеспрямоване освоєння будь-якої професійної діяльності людиною неможливе поза контекстом її життєвої ситуації, в яку включається не тільки вона сама, а й зовнішні умови, інші люди, з якими вона перебуває у відносинах міжособистісної взаємодії [4]. Сукупність цих елементів і становить контекст, що надає особистісне значення та зміст цій ситуації.

Моделювання у навчальному процесі ЗВО ситуацій професійної діяльності дає можливість запровадити зміст майбутньої діяльності у контекст реальних навчальних та життєвих ситуацій, відповідно сприяє не лише засвоєнню та творчому застосуванню знань на практиці, а й прийняттю їх як засобів

професійно та особистісно значущої діяльності. Таким чином, навчання студентів здійснюється одночасно у подвійному контексті: професійній та життєвій ситуаціях.

Виходимо з тих міркувань, що особливе значення у навчальному процесі відіграє актуалізуюча роль педагога, яка полягає в тому, щоб регулярно створювати для студентів ситуації інтелектуально-емоційного напруження, що сприяють розвитку особистісного й професійного саморозвитку. Тобто важливо розвивати такі відносини та взаємини, завдяки яким спонукаюча сила мислення буде свого роду сигналом зсередини, який перетворює зовнішні джерела активності у внутрішню роботу студента над собою.

Слід зазначити, що під час підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до професійного саморозвитку важливу роль відіграє особистість самого студента. Становлення в його свідомості професійної домінанти, сформованість образу світу, образу професії, усвідомлення студентом себе як суб'єкта професійної діяльності, є основною ознакою професійної спрямованості.

Варто враховувати той факт, що професійна спрямованість майбутнього фахівця соціальної сфери є особистісним новоутворенням, що формується в процесі навчання у ЗВО. За допомогою актуалізуючої ролі педагога у студента відбувається усвідомлення об'єкта та змісту майбутньої професійної діяльності, схильність до даного виду діяльності та прагнення займатися нею, а також потреба в обраній професії.

Таким чином, перелічені якості за допомогою актуалізації педагогом діяльності професійного саморозвитку та активної позиції у навчальному процесі самого студента сприятимуть професійному становленню та подальшому саморозвитку майбутніх фахівців із соціальної роботи.

Формування професійних умінь майбутніх фахівців із соціальної роботи більшою мірою відбувається під час проходження різних видів практики (ознайомлюючої, виробничої, професійно-орієнтованої). Особливого значення мають активні методи навчання, які виступають реальною умовою розвитку пізнавальних і професійних мотивів студентів. Саме активні методи навчання є методами, які спонукають студентів до активної розумової та практичної діяльності у процесі оволодіння навчальним матеріалом. Це зумовлено їх спрямованістю на самостійне оволодіння знаннями і вміннями в процесі активної розумової та практичної діяльності [4].

Отже, специфічними характеристиками професійного саморозвитку майбутніх фахівців із соціальної роботи виступають потреба особистості в соціальних контактах, прагнення здійснювати ідентифікацію із соціальними групами, почуття відповідальності, професійна самостійність і здатність швидко орієнтуватися у складних обставинах. Результат процесу професійного

саморозвитку – це зміни у знаннях, здібностях, орієнтаціях, особистісних та професійних якостях студентів.

Література

1. Смолюк А. І. Професійний саморозвиток майбутніх учителів початкової школи в освітньому середовищі педагогічного коледжу: Дис. кандоктор педагогічних наук. Київ, 2017. 240 с.

2. Соколовська С. М. Сутнісна характеристика понять «саморозвиток» та «професійний саморозвиток» особистості. *Професійний саморозвиток майбутнього фахівця*: Монографія / За ред. В. А. Ковальчук. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 204 с., С. 20–38.

3. Фрицюк В. А. Методологічні підходи до вивчення проблеми професійного саморозвитку майбутнього фахівця. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2017. № 6. С. 160–167.

4. Цокур Р. М. Формування потенціалу професійного саморозвитку в майбутніх викладачів вищої школи у процесі магістерської підготовки: Дис. кандоктор педагогічних наук. Одеса, 2004. 245 с.

Ольга Сорока

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри соціальної роботи
та менеджменту соціокультурної діяльності,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

Марія Перожишин

здобувачка 2 курсу магістратури
спеціальності 231 Соціальна робота,
освітньо-професійна програма «Соціальне адміністрування в громаді»,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

СОЦІАЛЬНА РЕКЛАМА ЯК ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Соціальна реклама стає все більш затребуваною в Україні та в усьому світі. На Заході цей тренд з'явився вже давно. Сьогодні соціальну рекламу використовують як інструмент соціальних змін, сприяючи передачі та розповсюдженню соціальних норм і цінностей. Подібна тенденція виникла і в Україні. Починаючи з 2020 року, реклама стала однією з рушійних сил сучасної економіки [5]. Це пов'язують з появою на ринку реклами сучасних інноваційних технологій і нових можливостей, завдяки яким рекламодавцям вдалося створити сотні потужних рекламних кампаній та вивести на новий рівень розвитку тисячі успішних підприємств.

Згідно з Законом про рекламу, соціальна реклама є будь-яким видом інформації, що розповсюджують у будь-якій формі, спрямовують на досягнення суспільно корисних цілей і популяризацію загальнолюдських цінностей. Її розповсюдження не має на меті отримання прибутку [3].

Основним замовником соціальної реклами в Україні є держава, оскільки це один із найбільш яскравих інструментів, що запам'ятовуються, серед заходів впливу держави на громадян. Державні установи активно використовують цей інструмент для покращення власного іміджу, просування своїх програм та інформаційної підтримки своєї діяльності. Однак усіх можливостей соціальної реклами ні соціальна робота, ні держава в повній мірі не використовують, хоча соціальна реклама державних інститутів стала займати пріоритетне місце серед усього простору соціальної реклами.

Як правило, соціальна реклама представляє суспільні чи державні інтереси й орієнтована не на вузьку цільову групу споживачів, а на аудиторії, об'єднані переважно за своїм соціальним статусом, або на все суспільство чи його значну частину. З повномасштабним вторгненням в Україну змінилась і соціальна реклама. З'явилися нові цікаві проекти, зокрема, «Мрія», спрямований на очищення українського інфопростору від російського сміття. Мета проекту зображена на рекламних афішах – «У нас одна Мрія. STOP RUSSIA» [1].

Соціальний Проєкт «Все 4.5.0» означає, що «Все спокійно». Завдяки перенесенню військової термінології у цивільне життя люди розуміють і пам'ятають, кому слід дякувати за можливість жити. Ще одна соціальна реклама, яку розробили «UAnimals» розповідає про українських захисників, які рятують тварин у зоні бойових дій. Ідея цього соціального проєкту сформульована у слогані: «Про розвиток народу можна судити з того, як він ставиться до тварин» [1].

Спробуємо розглянути потенціал соціальної реклами у соціальній роботі, зокрема, роботі соціальних служб, установ, організацій. Перш за все, необхідно відзначити, що сама діяльність соціальних служб несе в собі соціальну рекламу: будь-який сюжет про роботу, що проводиться ними, загострює увагу аудиторії до тієї чи іншої проблеми. Однак, така реклама може викликати як позитивні, так і негативні емоції, формуючи, таким чином, відповідне відношення до соціальної проблеми.

Безсумнівно, діяльність соціальних служб потребує реклами. По-перше, реклама сприяє просуванню державної соціальної політики та формуванню позитивного відношення до державних структур, які відчувають необхідність у громадській підтримці. По-друге, для успішного функціонування соціальних служб важливо, щоб якнайбільше людей розуміли особливості і специфіку їхньої роботи. По-третє, збільшення соціальних проблем пов'язано з військовим станом

в Україні, відповідно, необхідно активніше привертати увагу громадськості до цих проблем. Для цього потрібно не лише розповісти про проблему, а й показати її важливість та можливі шляхи вирішення, створити суспільний інтерес до проблеми, сформуванню певну громадську думку.

По-четверте, соціальна реклама може вирішити завдання залучення добровільних помічників через демонстрацію соціальної відповідальності бізнесу та зміцнення соціально значимих інститутів громадянського суспільства. У тематиці соціальної реклами, як технології соціальної роботи, можна назвати кілька напрямів. Насамперед, це реклама цінностей. З усіх видів некомерційної реклами реклама цінностей, мабуть, зрозуміліша і найближча широкій аудиторії. Вона у доступній формі доносить до населення потрібну інформацію. З її допомогою діяльність фахівців із соціальної роботи пов'язують із нормами, за якими живуть чи орієнтуються люди.

Можна виділити два види реклами цінностей. Це так звана «чиста соціальна реклама», у якій не вказуються ні замовник, ні виробник рекламного продукту. Її мета акцентована на поширенні певних ідей і цінностей. Причому вони можуть бути як абстрактними, філософськими (наприклад, любов до ближнього), так і конкретними (закликає до боротьби з сімейним насильством). «Чиста соціальна реклама» необхідна, коли проблема зачіпає суспільство загалом, тому її зазвичай використовують державні структури. Реклама, яка не називає замовника, виявляється надзвичайно ефективна в тих випадках, коли потрібно привернути увагу великої аудиторії або коли виникає завдання зміни певних культурних установок і цінностей.

Другий вид соціальної реклами – це реклама із зазначенням телефону й адреси організації. Прикладом такої реклами може бути ролик про сімейне насильство, булінг, мобінг, наприкінці якого повідомляється телефон довіри чи кризового центру. Працюючи над подібною рекламою, необхідно враховувати, наскільки широко вона буде поширена, і чи зможе соціальна служба надати допомогу всім потребуючим, які звернуться до неї після перегляду відеоролику.

Слід зазначити, що соціальна реклама може інформувати про будь-яку соціальну проблему. Це особливо важливо, коли людина вважає якусь ситуацію своєю особистою проблемою, не уявляючи її масштабів у суспільстві (наприклад, у випадках із домашнім насильством). Для ефективності такої реклами важлива саме емоційна складова. При цьому, реклама проблеми, представлена у відеоролику, радіозверненні, на плакаті, має бути дуже короткою і містити інформацію про шляхи її вирішення [4].

Важливим є те, що соціальні служби можуть рекламувати власні програми та проекти. Це один із найефективніших, але й найскладніших типів соціальної реклами, тому що вона має бути короткою, але максимально зрозумілою і не

залишати в адресата жодних питань. Така соціальна реклама повинна мати чітко і грамотно побудоване звернення, покликане донести всю необхідну інформацію про програму: коротке формулювання мети програми, відомості про можливості скористатися нею тощо.

І, нарешті, соціальна реклама може бути спрямована на покращення іміджу соціальної установи. Рекламний ролик повинен містити такі відомості, як місія організації, цілі, цінності, проекти, досягнення тощо. Найпоширенішою формою такої реклами є буклет. Для створення позитивного іміджу соціальні служби можуть рекламувати свої досягнення. Це дає змогу вирішити одразу два завдання: підвищення іміджу організації та залучення осіб, які потребують допомоги [2; 3].

Питання ефективності соціальної реклами є, наразі, найбільш складним, особливо якщо йдеться про довгострокові ефекти, пов'язані зі зміною ціннісних та поведінкових установок і стереотипів. Це пов'язано з тим, що дію соціальної реклами на собі відчувають все більше людей, причому варто зазначити, що вплив цього виду комунікацій розповсюджується саме на молодь. Зокрема, вони звертають увагу на будь-які соціальні проблеми і змінюють свою поведінку, наприклад, під час військових дій багато з них стають волонтерами.

Підсумовуючи, варто ще раз наголосити, що основною проблемою українського ринку соціальної реклами є його нерозвиненість. Українська соціальна реклама малобюджетна і має епізодичний характер, наслідком чого, природно є її невисока ефективність. Але з огляду на позитивне відношення молодих людей до соціальної реклами можна сподіватися, що, подолавши ці недоліки, соціальна реклама стане виправданою та ефективною.

Література

1. Брезгунова Л. Як змінилась соціальна реклама після початку повномасштабного вторгнення? *Pressa*. 2022. September 10. URL : <https://pressassociation.org.ua/ua/yak-zminilas-soczialna-reklama-pislya-pochatku-povnomasshtabnogo-vtorgnennya/>

2. Клос Л., Джавадян, О.-М. Соціальна реклама як приклад сучасної практики соціальної роботи в Україні. *Social work and education*. 2021. Vol. 8, No. 2. pp. 190-203.

3. Лаврик О. В. Соціальна реклама в сучасному медіапросторі: до визначення поняття. *Филологія. Соціальна комунікація*. 2008. №1. С. 65–70.

4. Сорока О. В. Формування соціальної активності майбутніх соціальних працівників засобами рекламно-інформаційних технологій. *Педагогічна освіта: теорія і практика : Збірник наукових праць*. 2017. Вип. 23. Ч.1. С. 212–218.

5. Хейна М. 100 найважливіших даних рекламної статистики за 2022 рік. *Banner Boo*. URL : <https://bannerboo.com/ua/blog/100-nayvazhlivishikh-dannikh-reklamnoi-statistiki-za-2022-rik/>

Світлана Миколюк

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри психології та соціальної роботи
Західноукраїнський національний університет

Олег Коваль

здобувач 3 курсу бакалаврату
спеціальності 231 Соціальна робота
освітньо-професійна програма «Соціальна робота»
Західноукраїнський національний
університет

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З МОЛОДДЮ: ТЕХНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

При організації соціальної роботи з молоддю на різних рівнях важливо активно використовувати накопичений досвід соціальної допомоги різним групам населення. Будь-яка соціальна діяльність і соціальна робота, зокрема, має такі компоненти, як мета, засоби та умови. Метою соціальної роботи з молоддю як діяльності є оптимізація механізмів реалізації життєвих сил та соціальної суб'єктності індивіда чи соціальної групи [1].

Для виникнення різних видів і форм соціальної роботи існують різні підстави. Однією з таких підстав виступають сфери соціальної практики, і у цьому випадку можна говорити про:

- соціальну роботу з молоддю в освіті, охороні здоров'я, сфері дозвілля та ін.;
- соціально-психологічні особливості клієнтів соціальної роботи – молодь загалом, групи соціального ризику, особи, схильні до суїциду та ін.;
- характер та інші підстави.

У всіх випадках відбуватиметься конкретизація мети соціальної роботи (від профілактики до корекції). Те саме стосується умов – для кожного виду соціальної роботи з молоддю, включаючи різні рівні – політичні, економічні, соціально-психологічні та етнонаціональні особливості. Соціальна служба є необхідною ланкою цілісної моделі організації соціальної роботи з молоддю, адже через неї здійснюється інформаційне та ресурсне забезпечення системи соціальної підтримки молоді на різних рівнях [2, с. 164–167].

Основними цілями соціальної роботи з молоддю є:

- створення системи соціального обслуговування молоді як державно-суспільної цілісної системи соціально-психологічного супроводу людини;
- виявлення факторів, що зумовлюють розвиток асоціальної поведінки неповнолітніх та молоді;
- надання екстреної допомоги неповнолітнім та молоді, які опинилися у важкій життєвій ситуації;

– збільшення ступеня самостійності клієнтів, їх здатності контролювати своє життя і більш ефективно вирішувати проблеми, що виникають;

– створення умов, за яких людина, незважаючи на фізичне каліцтво, душевний зрив чи життєву кризу, може зберігати почуття власної гідності та повагу до себе з боку оточуючих;

– досягнення такого результату, коли в клієнта відпадає необхідність допомоги соціального працівника (кінцева мета) [4. с. 240].

Невід’ємною частиною соціальної роботи з молоддю є методи та технології. Методи та технології соціальної роботи з молоддю можна поділити на:

– індивідуальну соціальну роботу – вид практики, що застосовується під час роботи з індивідами та сім’ями у вирішенні їх психологічних, міжособистісних, соціально-економічних проблем шляхом особистої взаємодії з клієнтом (основною формою є консультування). У ході індивідуальної роботи надається допомога з налагодження контактів із соціальними відомствами (лікарі, юристи, соціальні служби);

– групова соціальна робота – метод роботи, який використовується з метою надання клієнту допомоги через передачу групового досвіду. Групова робота може реалізовуватися у формах клубної та гурткової роботи, що передбачає формування сталого складу молодих людей, наявність певного простору та фіксованого часу;

– соціальна робота в громаді – цей напрямок покликаний максимально сприяти встановленню та підтримці соціальних зв’язків, залученню мешканців та установ конкретної території у вирішенні гострих молодіжних проблем.

Поряд із традиційними методами соціальної роботи з молоддю формуються і нові методи, до яких належить «мобільна соціальна робота». Поява даного методу пов’язана з необхідністю впливу та контролю за тією частиною молоді, яка неохоче звертатися ні до молодіжних центрів, ні до органів соціального захисту і водночас схильна до прояву девіантної поведінки та агресивності [3–4]. Як правило, до цієї категорії належать представники різних субкультур.

Отож, технологічні засади соціальної роботи допомагають встановити довірливі взаємини та паритетну взаємодію з метою активного проникнення у світ молоді, схильної до правопорушень.

Література

1. Коляда Н., Левченко Н. Технології соціальної роботи : Навчальний посібник. Умань : «ВІЗАВІ», 2018. 337 с.

2. Ребуха Л. З. Інноваційно-технологічні процеси у фундаменталізації професійної підготовки майбутніх соціальних працівників. *Інноваційна педагогіка: наук. журн.* 2018. Вип. 3. С. 164–167.

3. Ребуха Л. З. Система фундаменталізації професійної підготовки майбутніх соціальних працівників на засадах інтеграції інноваційних технологій. *Освітологічний дискурс.* 2018. № 3–4 (22–23). URL: <http://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/527/445>.

4. Співак А. В. Професійна підготовка соціальних працівників (порівняльний аспект) : автореф. дипломної роботи на здобуття освітнього ступеня «магістр» : спец. 231 «Соціальна робота» ; ЧНУ ім. Петра Могили. Миколаїв, 2019. 17 с.

Світлана Миколук

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри психології та соціальної роботи
Західноукраїнський національний університет

Богдан Шуст

здобувач 3 курсу бакалаврату
спеціальності 251 Соціальна робота
освітньо-професійна програма «Соціальна робота»
Західноукраїнський національний університет

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З МОЛОДДЮ: МЕХАНІЗМИ ЇХ ОПТИМАЛЬНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

Своїм походженням мобільна соціальна робота зобов'язана ентузіастам із США, які на вулицях великих міст та місцях молодіжних угруповань здійснювали пошукову діяльність із соціальної допомоги та адаптації молоді до життя в суспільстві. Таким чином, соціальна робота перемістилася із різних відомств, центрів безпосередньо на вулиці. Збільшення числа безпритульних серед молоді, схильної до протиправної поведінки, зумовило швидке поширення соціальної роботи на вулицях практично на всьому європейському просторі [1; 2, с. 45–46].

Однією з форм мобільної соціальної роботи є «вулична соціальна робота», яка передбачає спілкування з молоддю не в стінах різних відомств та установ, молодіжних центрів та консультативних пунктів, а безпосередньо у середовищі проживання молоді. Вулична соціальна робота може зустрічатися у різних формах: надання різних альтернативних способів проведення вільного часу, організація спортивних заходів, робота з наркомани та ін. [1–2].

До технологій соціальної роботи з неблагополучною молоддю відносять:

1. Соціальну терапію – це галузь наукового знання, що орієнтована на вирішення соціально-терапевтичних проблем через подолання аномалій смисло-

життєвих орієнтацій, соціальних цінностей суб'єктів суспільного життя (у тому числі молоді), їх уявлення про справедливості та несправедливості.

2. Консультування – встановлення контакту шляхом вербальної комунікації, виявлення проблем клієнта, сприяння та взаємодія у пошуку їх вирішення.

3. Арт-терапія – «терапія мистецтвом» через залучення молоді до культурно-дозвільних заходів, відвідування різних культурно-дозвільних установ.

4. Музикотерапія – соціалізація індивіда шляхом, звернення до будь-якої музичної культури, субкультури, відвідування концертів, оглядів-конкурсів, тематичних дискотек; регулярне прослуховування музичних композицій.

5. Бібліотерапія – вплив на свідомість індивіда у процесі формування смисло-життєвих орієнтацій через добір спеціальної літератури

6. Соціально-педагогічні технології – активна участь соціального працівника (педагога) у вихованні клієнта та формуванні його смисло-життєвих орієнтацій.

7. Творчі технології – залучення молодих людей до колективної творчої та творчої діяльності, сприяння розвитку індивідуальної творчості.

8. Логотерапія – (від грец. *logos* – слово, *therapeia* – догляд, лікування) лікування словом. Соціальна логотерапія займається вивченням методів, засобів, способів впливу (взаємовпливу) на уявлення людей про соціальні процеси, сенс життя, соціальні цінності [5].

Отже, сьогодні необхідно створювати в соціумі ефективні умови та механізми оптимальної соціалізації молоді та переходу до нового рівня соціальної роботи – від окремих центрів та традиційних технологій до державної міжвідомчої політики соціального обслуговування, створення системи соціальних служб із розгалуженою інфраструктурою. У питанні соціальної підтримки молоді основний наголос робиться на формування механізмів її самореалізації та проявів життєвого потенціалу, що потребує нових управлінських та організаційно-технологічних рішень на всіх рівнях, нової нормативно-правової бази та спеціалізованої підготовки й перепідготовки кадрів, що передбачає розробку результативну модель соціальної підтримки молоді.

Література

1. Бутенко К. О. Технології соціальної роботи з молоддю. Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра спеціальності «Соціальна робота». Національний авіаційний університет. Київ, 2023. 64 с.

2. Комарницька Л. М. Особливості технологій соціальної роботи з молоддю. *Соціологія та соціальна робота в умовах національних та регіональних викликів*. 2019. С. 45–47.

3. Осіпова О. О. Соціалізація молоді в умовах євроінтеграції України: соціально-педагогічний аспект : кваліфікаційна робота. Кривий Ріг, 2023. 55 с.

4. Ребуха Л. З. Теоретичні і методичні засади фундаменталізації професійної підготовки майбутніх соціальних працівників: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Хмельницька гуманітарнопедагогічна академія, Міністерство науки і освіти України. Хмельницький, 2019. 560 с.

5. Ребуха Л. З. Формування соціально-психологічних та педагогічних складових міжкультурної компетентності майбутніх фахівців соціономічних професій. *Збірник Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія: педагогічні науки. 2019. 4(19). С. 337–347. ULR : <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v19i4.277>

Петро Бойко

здобувач третього рівня вищої освіти (PhD)

зі спеціальності 053 Психологія,

Західноукраїнський національний університет

Богдан Копач

здобувач третього рівня вищої освіти (PhD)

зі спеціальності 053 Психологія,

Західноукраїнський національний університет

ДУХОВНО-РЕЛІГІЙНІ ПРОБЛЕМИ СУСПІЛЬСТВА

Однією із стратегічних цілей просування України є приєднання до Європейського Союзу, що зумовлює необхідність засвоєння європейських цінностей і принципів економічного розвитку. Європейський вектор еволюції розвитку української національної економічної системи зумовлює необхідність комплексного та системного дослідження суспільства, зокрема, вивчення факторів, що сприяють або гальмують інтеграційні процеси. Виняткову роль в інтеграційному процесі можна віднести нематеріальним факторам, до яких належать соціальна, культурна, релігійна, політична складові.

Важко не погодитися з одностайною думкою про те, що консолідація українського суспільства внаслідок дії соціальних, культурних і релігійних факторів сприятиме розвитку та суспільному піднесенню, а регулювання державно-церковних відносин на засадах плюралізму та демократії – активізація інтеграції України до європейської спільноти. [1].

Суттєвими є духовно-релігійні складові сучасної системи суспільних відносин. Соціальні відносини функціонують як засіб взаємодії та зв'язку між окремими особами або групами людей, які є частиною спільної практичної та духовної діяльності; вони реалізуються як конкретні зразки поведінки або цілі,

які базуються на конкретних типах соціальних правил. релігійні відносини, які регулюються релігійними принципами, розглядаються як форма соціальної взаємодії в духовній сфері [2, с. 37]. Релігія не тільки є частиною суспільної системи, а й походить з них. Оскільки релігія розглядається як соціальний інститут, її функціонування можна досліджувати в контексті соціальної системи, можна розглядати її вплив на соціальну систему (а також економіку). Крім того, економіка також вважається важливою соціальною організацією. Як наслідок, нині існує симбіотичний зв'язок між релігією та економікою [3, с. 80-81]. На поведінку людей у соціально-економічних питаннях значною мірою впливають численні інші фактори (включно з релігійними та духовними факторами). Визнаючи, що релігійні цінності та погляди можуть сприяти економічному розвитку, слід зазначити, що релігійна віра повинна супроводжуватися іншими формами мотивації, вона не є незалежною від інших факторів. Можна навіть спробувати визначити «релігійну економічну поведінку», наприклад, як сукупність економічних дій особи або групи осіб, спрямованих на максимізацію їхньої вигоди, підкоряючись релігійним правилам (вірі), які є раціональними та заснованими на практичні проблеми.

Саме релігія в поєднанні з соціальною мораллю та культурними традиціями, які визначають характер взаємодії між людьми, мету продуктивної праці та характер споживання тощо, формує стандарти та принципи, на основі яких конкретна особа чи суспільство приймає рішення щодо своїх власне існування та розвиток. Сьогодні особливого значення набуло дослідження потенціалу економічних процесів, зумовлених релігійно-духовним характером українського населення. Зміна ціннісних орієнтацій, формування культури щасливої, успішної країни може активізувати суспільство та перетворити його на продуктивного творця власного майбутнього. Вони також можуть сформувати культуру відповідальності за власні успіхи, невдачі та досягнення в економічних починаннях. Подальшими перспективами подальших досліджень є виявлення культурних аспектів економічної поведінки суспільства в Україні, корекція цих аспектів шляхом інституційного проектування соціально-економічного розвитку суспільства в короткостроковій та довгостроковій перспективі, дослідження суперечливої природи економічна поведінка щодо інституційних норм, таких як довіра, відповідальність, емпатія, легалізм і безпека.

Література

1. Мокій А. І. Щурко У. В. Духовні чинники соціально-економічного розвитку в умовах викликів глобалізації. Вісник Донецького національного університету, Серія В: Економіка і право. 2011. Спецвип. Т. 1. URL :

<http://www.stattionline.org.ua/ekonom/64/8951-duxovni-chinniki-socialnoekonomichnogo-rozvitku-v-umovax-viklikiv-globalizaci%D1%97.html>.

2. Безпека держави: економічна, соціальна, релігійно-духовна / За загальною редакцією д.е.н., проф., члена-кореспондента НАН України О.С.Власюка, д.е.н., проф. А.І.Мокія. Львів: Априорі, 2013. 836 с.

3. Соціально-філософські аспекти розвитку економіки, управління та освіти в умовах формування сучасного суспільства : монографія / За ред. Іщенка М.П., Пантелеєвої Н.М., Руденка І.І. Черкаси : вид-во ПП Чабаненко Ю.А., 2017. 473 с.

Петро Колтун

здобувач третього рівня вищої освіти (PhD)

зі спеціальності 053 Психологія,

Західноукраїнський національний університет

Віталій Собко

здобувач третього рівня вищої освіти (PhD)

зі спеціальності 053 Психологія,

Західноукраїнський національний університет

ВПЛИВ ВІРТУАЛЬНОГО ПРОСТОРУ НА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ

Одним з найбільш ранніх джерел психогенезу людини є зміна і розуміння навколишнього світу. Модель світу, яку людина вибудувала на основі власного досвіду, важлива для її психічного здоров'я. Психічний, або. Першочергове значення у створенні моделі світу має пізнавальна сфера особистості, як і навколишній світ. Модель світу єдина і не може бути повторена для кожної людини, оскільки процеси пізнання, включаючи відчуття, сприйняття, пам'ять, мислення, увагу та увагу, неоднакові у різних індивідів. У пізнанні розрізняють дві категорії - так зване чуттєве уявлення і абстрактне уявлення про світ.

Перший ступінь присвячений переживанням, які безпосередньо стосуються впливу органів чуття, тоді як другий ступінь присвячений думкам і фантазіям. Інші психічні процеси також вносять свій внесок у структуру людського інтелекту, однак поняття інтелектуальної сфери особистості є більш розширеним, ніж когнітивна сфера. Генрі Глейтман і його колеги описують когнітивний розвиток як «психічний розвиток людини з плином часу». [1].

Взаємодія джерел інформації, технологічних засобів інформатизації та віртуального простору в цілому нині пронизує кожну сферу життя і є невід'ємною частиною нашого повсякденного життя, розширюючи особисте життя людини, створюючи для неї нові виклики, проблеми та небезпеки. особистість.

Віртуальна реальність – це передова технологія, якій бракує контакту, ця технологія необхідна для розуміння сучасного світу. Ті, хто має глобальний погляд на цю тему, не вважають Інтернет «поганим» чи «хорошим». Для одного це може бути потужним інструментом дослідження, для іншого – захоплюючим віртуальним світом, а для когось – хворобливою пристрасстю, манією. Як наслідок, у XXI столітті в системі розвивального пізнання відбулася значна зміна – когнітивні структури почали формуватися в конфлікті двох світів – реального та віртуального відповідно. Якщо раніше будь-яка фантазія була можлива лише в уяві, то сьогодні реалізацією цієї фантазії стає віртуальна дія. Ми можемо розглянути позитивні та негативні сторони віртуальної реальності. По-перше, це новий простір для розвитку людини, який має додаткові можливості для розвитку когнітивної сфери, в тому числі здатності розуміти навколишній світ. Одна людина може знайти майже будь-яку інформацію, яку захоче, не залишаючи свого місця проживання [4].

Віртуальний простір відкриває нові можливості для працевлаштування, професійного розвитку та онлайн-навчання. Часто діти використовують ресурси віртуального середовища раніше, ніж у реальному світі. Крім того, діапазон завдань розвитку, які може виконувати мережа, перевищує фізичні можливості батьків (наприклад, неоднозначна природа та численні аспекти сучасного віртуального простору, соціальних медіа та інших телекомунікаційних мереж становлять значну загрозу для їх використання в освіті, тобто, це змінює всю систему дистанційного навчання за цим принципом.

Важливо визнати, що дослідження психолого-педагогічних проблем, пов'язаних з організацією віртуального освітнього простору, нині ведуться в багатьох країнах світу. Сьогодні інтелектуальний розвиток визнано першочерговим для формування та розвитку успішної особистості. Інтелект вважається цілою здатністю (властивістю), якою володіє людина, яка дозволяє їй ставити цілі та вирішувати відповідні проблеми, специфіка яких залежить від специфіки завдання та специфіки контексту, в якому воно виконується. Середовище може бути/стати розвиваючим із відповідною метою дорослого користувача: за допомогою цього методу він роз'єднує інструменти в будь-якому середовищі, і воно стає розвиваючим [3].

Крім того, спеціально організоване інтелектуальне середовище, багате потенційними інструментами для інтелектуального розвитку (так зване «насичене середовище»), швидше за все, стане розвивальним для дорослого користувача. [2]. Але у кожній медалі є й зворотний бік.

Фундаментальним аспектом негативної сторони інформаційно-технологічного спектру є заміна концепції отримання інформації її механічним пошуком. Тобто, зникає необхідність розвитку пам'яті, яка є центральним

компонентом когнітивної структури, оскільки доступ до інформації є надто простим. При віртуальному спілкуванні людина може брати участь у розмові на будь-які теми, навіть на ті, які вона не в змозі підтримувати, оскільки одночасно може шукати потрібну інформацію. Але чи справді ця інформація сприймається людиною і залишається в її пам'яті? Подібним чином, чи побудова віртуальних блоків матиме позитивний вплив на розвиток дитини, якщо її дрібна моторика достатня для використання сенсорного екрана, але недостатня для створення справжніх кубиків? Неможливо дати однозначну відповідь на всі ці питання. Це означає, що всі ці фактори повинні бути розглянуті та детально оцінені. Для другого способу важливо обговорити таку серйозну проблему сучасного суспільства, як інтернет-залежність. Це питання є особливо актуальним для покоління, яке народилося під час міжвидового переміщення 20-го та 21-го століть, для тих, хто першим повною мірою використовував віртуальний простір з дитинства.

Література

1. Смульсон М. Л. Інтелектуальний саморозвиток у віртуальному освітньому середовищі: зміна парадигми. *Актуальні проблеми психології. Психологічна теорія і технологія навчання*. К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. Т.8, вип. 6. С. 250–259.
2. Трофімов Ю. Л. Психологія: підручник / Ю. Л. Трофімов, В. В. Рибалка, П. А. Гончарук та ін.; за ред. Ю. Л. Трофімова. К. : Либідь, 2001. 560 с.
3. Турецька Христина. Інтернет-залежність як предмет психологічного дослідження. *Вісник Львівського університету*. Львів, 2007. Вип. 10. С. 365–375.
4. Янг К. Діагноз - інтернет залежність. URL: www.narcom.ru/ideas/common/15.html.

Володимир Кульчицький

аспірант 2 року навчання спеціальності «Психологія»

Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Марія Мудрак

кандидат психологічних наук, доцент кафедри

психологічних та педагогічних дисциплін

Західноукраїнський національний університет

ФОРМУВАННЯ ДУХОВНИХ ТА МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ СЕРЕД МОЛОДІ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Духовно-моральне виховання молоді в сучасному освітньому просторі викликає значний інтерес та обговорення, оскільки суспільство визнає важливість формування не лише інтелектуальних, а й моральних цінностей у

молодого покоління. Цей процес є необхідним для виховання повноцінних громадян, здатних робити відповідальні рішення та вносити позитивний внесок у розвиток суспільства [1, с. 167]. Ось деякі аспекти духовно-морального виховання молоді в сучасному освітньому контексті:

1. Цінності та етика в освіті:

- розвиток системи цінностей включає в себе формування таких якостей, як чесність, терпимість, відповідальність та справедливість;
- впровадження етичних аспектів у навчальні програми та зміцнення важливості етики в академічному та особистому житті студентів.

2. Міжкультурне виховання:

- створення середовища, яке сприяє розумінню та повагу до різних культур, релігій та переконань;
- розвиток толерантності та вміння співпрацювати в міжнаціональному середовищі.

3. Сприяння саморозвитку та самоосвіті:

- розвиток в учнів вміння аналізувати власні дії та вибори, розуміти їхні наслідки та відповідальність за них;
- поширення культури самостійного вивчення, саморефлексії та постійного особистісного розвитку.

4. Виховання громадянської активності:

- залучення студентів до громадських та благодійницьких ініціатив;
- формування усвідомленості щодо ролі громадянина у суспільстві та його можливостей впливу на соціальні процеси.

5. Розвиток емоційного і соціального інтелекту:

- навчання молоді вирішувати конфлікти конструктивним шляхом та розвивати позитивні міжособистісні відносини;
- підтримка емоційного здоров'я та розуміння важливості емоційного інтелекту для успішного життя.

6. Використання сучасних технологій:

- інтеграція сучасних технологій у навчальний процес для залучення та зацікавлення студентів;
- використання онлайн-ресурсів для розвитку критичного мислення та обговорення актуальних соціальних питань.

7. Партнерство з сім'єю та громадою:

- сприяння взаємодії між освітніми установами, сім'єю та громадою для спільної роботи над формуванням цінностей та підтримки молоді [3].

Однак існують різноманітні проблеми при формуванні духовних та моральних цінностей студентів вищих навчальних закладів (ЗВО):

- суперечливі цінності в суспільстві: сучасне суспільство може мати різноманітні погляди на духовні та моральні цінності, що може призвести до конфліктів у формуванні загальноакцептованих стандартів;

- відсутність єдиного підходу до виховання: різноманіття підходів до виховання у різних ЗВО може призвести до недостатньої узгодженості у формуванні цінностей студентів;

- вплив зовнішніх факторів: сучасні технології, мас-медіа та інші зовнішні впливи можуть впливати на студентів, викликаючи розбіжності між тим, що пропагується в освітньому середовищі, і тим, з чим студенти зіштовхуються в повсякденному житті;

- віддаленість від сімейних цінностей: студенти можуть стикатися із віддаленістю від сімейних цінностей через віддалення від родини під час перебування в університеті;

- нестабільність особистісного розвитку: в період університетської освіти студенти переживають значні зміни в особистісному розвитку, і це може впливати на їхнє сприйняття та прийняття духовних та моральних цінностей;

- відсутність взаємодії між суб'єктами виховання: недостатня взаємодія між університетською громадою, викладачами та студентами може створювати пропуски в процесі формування цінностей;

- нестача часу для самоосвіти: значна навантаженість студентів може призвести до того, що вони не мають достатньо часу для самостійного вивчення та розвитку духовних та моральних аспектів своєї особистості [4].

Розв'язання цих проблем вимагає системного підходу, який охоплює як освітні, так і соціокультурні аспекти, і спрямований на сприяння повноцінному духовно-моральному розвитку студентів.

Отже, формування духовних та моральних цінностей серед молоді у сучасному освітньому середовищі вимагає комплексного підходу та співпраці всіх суб'єктів освітнього процесу для забезпечення гармонійного розвитку особистості студента.

Література

1. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку: навч. посіб. К.: Академвидав, 2012. 256 с.

2. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні: закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), № 16, ст. 167.

3. Тюріна, Т. Г. Духовність як віддзеркалення божественного в людині. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*, 2 (83). Київ, 2018. С. 197-208.

4. Шевченко Г. П. Проблеми духовності людини XXI століття. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 5 (52). Київ, 2012. С. 242-250.

Андрій Лазарук
здобувач третього рівня вищої освіти (PhD)
зі спеціальності 053 Психологія,
Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:
Анатолій Фурман
доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри психології та соціальної роботи,
Західноукраїнський національний університет

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ В КОНТЕКСТІ КОНЦЕПЦІЇ ПОСТНЕКЛАСИЧНОЇ РАЦІОНАЛЬНОСТІ

В сучасних умовах суспільствотворення актуалізується проблема удосконалення освітньо-професійної підготовки майбутніх психологів. При цьому модель професійної підготовки майбутніх фахівців як у межах класичної парадигми, з її об'єктивізмом, культурною традицією порядку, урівноваженості, стабільності і детермінізму, так і в рамках існуючої постнекласичної, котра ґрунтується на опосередкуванні освітньо-пізнавального процесу технологічними інноваціями, не відповідає викликам сучасного світу. Мінливість, складність, багатофакторність соціального довкілля, неможливість його опису у межах лінійних класичних та некласичних концепцій, сприяють появі постнекласичної концепції функціонування вищої школи, що організовує процес професійної підготовки майбутніх фахівців на основі нелінійності і синергії.

Зауважимо, що різні аспекти проблеми підготовки майбутніх фахівців у контексті класичного, некласичного і постнекласичного мислення вивчали В. Бахрушин [1], Л. Горбунова [2], В. Кізіма [3], О. Олексюк [4], О. Петренко [5], М. Ткач [6], Анатолій А. Фурман [7], Анатолій В. Фурман [8-8] та ін. Проте дослідження специфіки освітньо-професійної підготовки майбутніх психологів в контексті концепції постнекласичної раціональності не проводилися.

Мета статті – охарактеризувати соціально-психологічні чинники особистісної тривожності у молодших школярів.

Смисложиттєвими орієнтирами сучасної людини є необхідність існування у стані постійних змін, активна пошукова діяльність та нелінійність мислення. Постійна готовність до нових умов, висування нових креативних ідей та їх оперативного практичного зреалізування передбачають здатність суб'єкта швидко навчатися, актуалізує проблему навчання упродовж життя. Відтак, швидкий перехід вищої освіти до постнекласичної (синергетичної, ціннісно-сміслової) концепції освітньо-професійної підготовки фахівців як закономірного етапу розвитку класичної (логоцентричної, детермінованої,

суб'єкт-об'єктної) та некласичної (людиновимірної, студентоцентричної, суб'єкт-суб'єктної) концепцій в сучасних умовах є закономірним.

Зауважимо, що постнекласична раціональність змістила епіцентр людського буття від полюсу детермінованості до нелінійності, утверджуючи інші цінності, психодуховні орієнтири й критерії раціонального знання [5]. Саме поняття «постнекласична наука», введене до наукового обігу в кінці 1980-х років, позначило новий етап у розвитку науки, пов'язаний із науковою революцією [3]. В рамках постнекласичної раціональності освітньо-професійна підготовка фахівців соціогуманітарної сфери трактується як складна, нелінійна, динамічна, самоорганізована система [6], котра саморозвивається від одноманітності до різноманітності, від тотожності до відмінності, від сталості до динамічності, від засвоєння знань до оволодіння патернами культури на основі особистісно значущих вартостей [2].

Зауважимо, що постнекласична раціональність висуває нові вимоги до особистості майбутнього психолога, з високим ступенем адаптивності, гнучкості, креативності, критичного мислення й готовністю до змін [7]). У фокусі постнекласичного знання з'являються нові риси його професійного світогляду, який охоплює здатність до самоорганізації, саморозвитку та узгодження власних зусиль у взаємодії із соціальним довкіллям. У межах постнекласичної раціональності важлива не просто високопрофесійна діяльність фахівця, а суб'єктна її центрованість, здатність викликати суб'єктивно значущі духовні трансформації на основі урахування базових аксіологічних конструктів ціннісно-сислової сфери суб'єкта. Тому професійна діяльність психолога в царині постнекласичної раціональності зміщується від діяльнісно-технологічної складової до психодуховної, на основі нових ментальних та ціннісних практик.

Закономірно, що «постнекласичні» університети як нелінійні системи функціонують у багатьох ситуаціях набагато гнучкіше, у них більша можливість пристосування та здатність реагувати на непередбачувані, змінні умови та впливати на них [1]. Так, розвиток та поширення нових технологій потенційно надає можливість вільного доступу до освіти незалежно від місцезнаходження студента [4]. У постнекласичній освіті реальністю стали віртуальні університети, дистанційне навчання, спілкування за допомогою електронних комунікаційних технологій та ін.) [6]. Указане актуалізує потребу становлення сучасної моделі постнекласичного знання як нелінійного суб'єктно-об'єктного й суб'єктно-суб'єктного діалогу в освітній сфері.

Спостережувані в сучасній науковій картині світу процесуальність, мінливість, самоорганізація потребують суттєвого оновлення змісту вищої освіти на засадах синергії. Так, синергетичний підхід до освітньо-професійної підготовки майбутніх фахівців є основним в рамках постнекласичної

раціональності, визначаючи зміст дослідження складних саморозвиткових систем. У сучасному науковому дискурсі вважається, що синергетика формує концептуальне ядро постнекласичної освіти. Термін «синергетика» (від гр. *синергія* – співпраця, спільна дія) акцентує увагу на погодженості взаємодії частин цілого [2]. Відтак, в нових соціокультурних умовах завданням вищої школи стає створення умов для синергії, яка б забезпечувала здобуття здобувачами освіти нових знань та особистісних якостей [5]. Важливо враховувати, що синергійний підхід у постнекласичній освіті передбачає об'єктивацію об'єктивного світу у суб'єктивному просторі, що тісно пов'язано з такими аспектами освітньої діяльності, як самопізнання, самосвідомість, ціннісний розвиток та ін. [3].

Зважаючи на те, що сучасна вища освіта перебуває в стані переходу від некласичної до постнекласичної освітньої парадигми (т.зв. транзитивному), важливою постає необхідність розроблення науково обґрунтованих стратегій підготовки майбутнього фахівця до входження в інноваційний простір професійного зреалізування. У вказаному контексті, подальше його професійне становлення забезпечить здатність до практичної синергії та можливість навчатися упродовж життя, що вимагає радикального оновлення структурних компонентів освітньо-професійної підготовки у закладі вищої освіти, переосмислення теоретичних підходів, пошуку нових технологій, форм, методів, засобів навчання. Все це потребує інноваційної методології, важливими складовими якої стають рефлексивність, креативність, інноваційність. Такою методологією може стати циклічно-вчинковий підхід Анатолія В. Фурмана, що ґрунтується на засадах учинкового підходу В. Роменця й містить взаємно збалансовану єдність принципів учинковості, метасистемності, циклічності, синергійності та зреалізований в рамках вітакультурної методології [8].

Практичними кроками в удосконаленні освітньо-професійної підготовки майбутніх психологів в рамках постнекласичної раціональності вбачаємо, по-перше, посилення науково-дослідницької компоненти в освітньому процесі закладу вищої освіти, що формуватиме в студентів гнучкість, адаптивність, креативність, критичне мислення; по-друге, підвищення статусу професійних практик, які корелюються з індивідуальними, екзистенційно зорієнтованими цінностями постнекласичної науки, яка прагне до відкритості, невичерпності, свободи вибору; збільшення варіативної частини дисциплін за вибором студента, що сприятиме формуванню постнекласичного стилю мислення. Зокрема, доцільним видається використання в освітньому процесі обґрунтованих Анатолієм А. Фурманом психологічних дисциплін: по-перше, історії всесвітньої психології у визначенні В. Роменця; по-друге, загальної психології у її класичному і посткласичному варіантах; по-третє, психологічні теорії окремих

психічних феноменів; по-четверте, канонічної психології як «руху до канону» вчинкової самоорганізації, обґрунтованої В. Роменцем та Анатолієм В. Фурманом; по-п'яте, теоретичної психології як синтезуючого й на метарівні трансформуючого усі психологічні знання конструкту. Особливе місце в цьому переліку займає канонічна психологія, за визначенням автора «постнекласична наука нового інтегрального (міждисциплінарного) типу, яка має історико-філософсько-психологічне об'єктне спрямування і предметно синтезує всеможливі культурно-гуманістичні змістовлення й епістемні форми-свідоща, вивчає людину як творця і носія вчинкового способу перебування у світі й обґрунтовує її шлях (зокрема принципи, підходи, методи, способи, засоби) до екзистенційної повноти і свідомісної вичерпності осмисленого життя» [9, с. 15].

Отже, в рамках постнекласичної раціональності освітньо-професійна підготовка майбутніх психологів у закладі вищої освіти трактується як складна, нелінійна, динамічна, саморозвиткова й самоорганізована система, що розгортається від засвоєння знань до оволодіння патернами культури на основі особистісно значущих вартостей. При цьому постнекласична раціональність висуває нові вимоги до особистості майбутнього психолога, з високим ступенем адаптивності, гнучкості, креативності, критичного мислення й готовністю до змін. У фокусі сучасного постнекласичного знання, зокрема циклічно-вчинкового підходу Анатолія В. Фурмана, важливою рисою-якістю психолога-практика є здатність до синергії, самоорганізації, саморозвитку та узгодження власних зусиль із соціальним довкіллям, а значущою ознакою його фаховості – суб'єктна її центрованість і здатність викликати суб'єктивно значущі духовні трансформації на основі урахування базових аксіологічних конструктів ціннісно-сміслової сфери суб'єкта взаємодії, що вимагає оволодіння новими психодуховними та ціннісними практиками.

Література

1. Бахрушин В. Місія університетів у світі : історія та сучасність / Освітня політика : портал громадських експертів. 2013. URL : <http://education-ua.org/ua/articles/167-misiya-universitetiv-u-sviti-istoriya-ta-suchasnist>.
2. Горбунова Л. С. Постнекласична раціональність: трансдисциплінарний дискурс в науці і освіті. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди*. Філософія. 2013. Вип. 40 (1). С.137-152. URL : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpu_filos_2013_40\(1\)_16](http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpu_filos_2013_40(1)_16).
3. Кізіма В. Постнекласична методологія та постнекласична освіта. *Освіта і управління*. 2007. № 1. С. 18-32.
4. Олексюк О. М. Розвиток духовного потенціалу особистості у постнекласичній мистецькій освіті : монографія. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2019. 268 с.

5. Петренко О. Б. Постнекласична парадигма освіти й виховання : теоретичний аналіз. *Інноватика у вихованні*. 2016. Вип. 3. С. 40-49. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/inuv_2016_3_6.

6. Ткач М. Вища мистецька освіта у постнекласичному дискурсі : між- та трансдисциплінарний вимір. *Трансдисциплінарний вимір підготовки фахівців мистецького профілю* : колективна монографія. Ч. 1 / Т. Бондар та ін. ; за ред. А. Козир. Київ : Світ знань, 2023. С. 47-79.

7. Фурман А.А. Ціннісно-орієнтаційні чинники особистісного розвитку майбутніх психологів : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Одеса, 2009. 22 с.

8. Фурман А. В. Генеза науки як глобальна дослідницька програма : циклічно-вчинкова перспектива. *Психологія і суспільство*. 2013. № 4. С. 18-36. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Psis_2013_4_5.

9. Фурман А. В. Метатеоретична реконструкція предметного поля канонічної психології. *Психологія особистості*. 2019. Т. 10, №1. С. 5-21.

Сергій Неплохов

здобувач третього рівня вищої освіти (PhD)

Західноукраїнський національний університет

РОЛЬ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ФОРМУВАННІ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ

У діловому світі, що швидко змінюється, роль менеджера еволюціонувала та стала більш багатогранною. Сьогодні менеджер – це перш за все лідер та інноватор, здатний надихати та вести за собою.

Як зазначав один із класиків теорії менеджменту У. Бенніс, лідерами стають ті, хто спроможний повною мірою проявити себе, – це особи, які усвідомлюють, ким вони є, які їхні сильні та слабкі сторони, та як максимально ефективно задіяти перші та компенсувати другі. Вони знають, чого хочуть, і вміють донести свою ідею до інших, щоб отримати їхню підтримку. Ключем до самовияву Бенніс вважав розуміння себе та світу, а шляхом до цього розуміння – опрацювання досвіду свого життя; процес же становлення лідера він порівнював із формуванням інтегрованої людської особистості [1, 31-32].

Професійні знання та навички, які колись допомогли отримати менеджерську посаду, можуть не гарантувати наступного підвищення. Сьогодні, щоб обіймати керівну посаду, важливо мати високий рівень емоційного інтелекту. Це те, що допомагає менеджерам успішно керувати командами, опановувати стрес та співпрацювати з іншими.

Емоційний інтелект є однією з найбільш затребуваних навичок міжособистісного спілкування на робочому місці. Згідно дослідження Career

Builder, 71 % роботодавців цінують емоційний інтелект більше, ніж професійні навички, коли оцінюють кандидатів.

Емоційний інтелект визначається як здатність розуміти свої емоції та керувати ними, а також розпізнавати емоції оточуючих і впливати на них. Психолог Деніел Гоулман, завдяки якому термін набув поширення, наголошував на важливості емоційного інтелекту у лідерстві: «Усі найефективніші лідери схожі в одному ключовому аспекті: усі вони мають високий рівень того, що стало відомо як емоційний інтелект. Справа не в тому, що IQ і технічні навички не мають значення. Вони мають значення, але це вимоги початкового рівня для керівних посад» [4].

Таким чином, емоційний інтелект, також відомий як EQ, перетворився на обов'язкову навичку у сучасному діловому світі. Дослідження демонструють, що емоційний інтелект є найсильнішим показником ефективності. Співробітники з високим емоційним інтелектом більш схильні зберігати спокій під тиском, ефективно вирішувати конфлікти та проявляти емпатію [2].

Відсутність критичних емоційних навичок, навпаки, може призвести до конфліктів на робочому місці, таких як непорозуміння через нездатність розпізнати або зрозуміти емоції. Труднощі з керуванням і вираженням емоцій є одним із найпоширеніших показників низького емоційного інтелекту.

Емоційний інтелект включає у себе чотири основні компетенції: самосвідомість, самоконтроль, соціальну свідомість та керування відносинами.

Самосвідомість лежить в основі емоційного інтелекту. Вона передбачає здатність особистості не тільки розуміти свої сильні та слабкі сторони, але й розпізнавати свої емоції та їхній вплив на себе і роботу своєї команди.

Згідно з дослідженням організаційного психолога Таші Юріх, 95 % людей вважають, що вони усвідомлюють себе, але лише 10–15 % насправді є такими, і це може створити проблеми у професійних відносинах. Робота з колегами, які не усвідомлюють себе, може вдвічі скоротити успіх команди та, згідно з дослідженням Юріх, призвести до підвищення стресу та зниження мотивації [3].

Щоб виявляти найкраще в інших, лідеру насамперед потрібно віднайти найкраще у собі – саме у цьому полі задіяна самосвідомість.

Самоконтроль означає здатність управляти своїми емоціями, особливо у стресових ситуаціях, і зберігати позитивний світогляд, незважаючи на невдачі. Лідери, яким бракує самоконтролю, схильні реагувати, і їм важче стримувати свої імпульси. Реакція має тенденцію бути автоматичною. Однак чим вищий рівень емоційного інтелекту, тим легше зробити перехід від реакції до відповіді.

Хоча важливо розуміти власні емоції та керувати ними, для лідера надзвичайно важливо відчувати оточення. Соціальна свідомість демонструє

здатність розпізнавати емоції інших, прагнення зрозуміти почуття та погляди своїх колег – емпатію, що дає змогу ефективніше спілкуватися та співпрацювати.

Глобальна фірма з розвитку лідерства DDI вважає емпатію лідерською навичкою номер один, повідомляючи, що лідери, які володіють емпатією, на 40 відсотків успішніші у коучингу, залученні інших і прийнятті рішень, а керівники, які виявляють більше співчуття до своїх прямих підлеглих, вважаються кращими виконавцями.

Таким чином, проявляючи емпатію, менеджери можуть краще підтримувати свою команду, одночасно покращуючи свою індивідуальну продуктивність.

Керування відносинами означає здатність впливати на інших, навчати та наставляти їх, а також ефективно вирішувати конфлікти.

Деякі вважають за краще уникати конфліктів, але натомість важливо правильно вирішувати проблеми, коли вони виникають. Дослідження показують, що кожен невирішений конфлікт може даремно витратити близько восьми годин часу компанії на плітки та інші непродуктивні дії, що призводить до виснаження ресурсів і проблем етичного характеру.

Отже, бачимо, що у динамічному світі сучасного менеджменту емоційний інтелект постає як тиха сила, яка є визначальною для формування лідерських якостей менеджерів. Він сприяє створенню комфортного робочого середовища, у якому співробітники відчують підтримку та розуміння, а також допомагає зберігати ясність у складних ситуаціях та знижувати рівень стресу, що дає глибоке відчуття власної ефективності – неодмінної якості для орієнтування у розмаїтті сучасних управлінських завдань.

Література

1. Bennis, W. On becoming a leader. 2009. 304 p.
2. Emotional intelligence: What it is and why you need it. *World Economic Forum*, Feb 13, 2017
3. Eurich, T. Working with People Who Aren't Self-Aware. *Harvard Business Review*, October 19, 2018
4. Ovens, A. How Emotional Intelligence Became a Key Leadership Skill. *Harvard Business Review*, April 28, 2015

УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЄЮ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

На сучасному етапі розвитку суспільства управління організацією стає складним завданням, що вимагає комплексного підходу. Одним із ключових аспектів процесу управління організацією є врахування психологічних та педагогічних аспектів, які визначають ефективність та сталість розвитку організації.

Психологічний клімат в організації має значущий вплив на працівників та результативність їхньої діяльності. Створення психологічної безпеки, підтримка психічного здоров'я та сприяння комунікаційній взаємодії стають пріоритетами в управлінні трудовими колективами та керівництва.

Управління з психологічної точки зору розглядаємо як діяльність, спрямовану на створення ефективного середовища діяльності для працівників. Також це управління є процесом взаємодії керівника з підлеглими з метою налагодження активної скоординованої роботи щодо досягнення цілей і мети діяльності організації.

Для обґрунтування ролі керівника в процесі психологічного управління колективами працівників скористаємось тезою наступного змісту: «керівник має бути компетентним не тільки в сфері управлінських функцій, обумовлених специфікою підприємства, але і в сфері «людських відносин». Його сила в знаннях психологічних аспектів роботи з людьми, використанні форм і методів, які б визначали його авторитет та репутацію. Лише кваліфікований та досвідчений керівник знає, що накази та «культ лідера» ніяк не призведуть до бажаного результату» [1].

Психологічний аспект управління може проявлятися у вмінні керівника мотивувати свою команду, розуміти індивідуальні особливості співробітників та ефективно взаємодіяти з ними для досягнення спільних цілей. Наприклад, позитивна взаємодія з підлеглими може підвищити загальний рівень продуктивності праці та результативність діяльності організації, загалом.

У контексті питання педагогічного аспекту управління організацією слід вказати на те, що застосування педагогічних стратегій в такому управлінні допомагає створити навчальне та розвивальне середовище в організації. Педагогічний підхід сприяє розвитку лідерських навичок, підтримує самоорганізацію персоналу, стимулює креативність у роботі працівників. Наприклад, директор школи може поставити завдання вчителям розвивати в

учнів критичне мислення через впровадження інтерактивних методів викладання. Такий педагогічний підхід допомагає спрямовувати зусилля на досягнення конкретних педагогічних результатів.

На сучасному етапі розвитку суспільства в умовах його інформатизації і демократизації, професіоналізації кадрового ресурсу організацій різних типів актуалізується використання стратегічного підходу в управлінні ними.

Сучасні педагогічні стратегії організацій, базуючись на принципах адаптивного управління, дозволяють їм пристосовуватися до швидкозмінного соціокультурного середовища. Розвиток гнучкості організацій, інноватизація їх управлінських процесів, акцентування уваги на кадровій компоненті, увага до екологічних аспектів діяльності, здійснення соціально відповідальної роботи дозволяють організаціям задовольняти вимоги забезпечення сталого розвитку, покращувати власний імідж й отримувати конкурентні переваги.

Кадрова підсистема є важливою частиною системи управління організацією. Тому, у сучасних умовах управлінський вплив на працівників повинен здійснюватися не тільки з використанням адміністративно-правових і економічних методів та інструментів, а й мати належний психолого-педагогічний супровід. Приміром, педагогічна підтримка сьогодні має включати як формування психологічної культури в трудовому колективі, так і формування й розвиток програм для особистісного зростання працівників. Керівництво організацій повинно активно цілеспрямовувати свою роботу на створення психологічно здорового та вмотивованого колективу працівників.

Також психолого-педагогічний супровід може мати практичний вияв у розвитку інклюзивної освіти. Наприклад, психолог може працювати в напрямі адаптації учнів з особливими потребами, співпрацюючи для цього з вчителями та батьками. Робота психолога за цим напрямом охоплюватиме діяльність щодо розробки індивідуальних педагогічних підходів і підтримки для забезпечення успішної освітньої траєкторії кожного учня.

Результативного управління персоналом організацій, розвитку комунікативних і лідерських компетентностей як керівників, так і працівників можна досягти шляхом застосування інноваційних методів впливу, які враховують психологічні й педагогічні потреби персоналу. До прикладу, організація впроваджує програму навчання для своїх співробітників. Доказом результативності управління персоналом у цьому випадку стануть підвищення кваліфікації кадрів і зростання виробничої ефективності. У стратегічній перспективі реалізація програми навчання співробітників сприятиме збільшенню задоволеності працівників, їх лояльності до організації, підвищення конкурентоспроможності організації на ринку.

Процес вимірювання результатів управлінської діяльності також повинен опиратися не лише економічні показники, а й на показники стану психологічного клімату в організації та рівень задоволеності її працівників. Використання для цього анкетування і програм для вимірювання особистісного зростання працівників дозволить інформаційно супроводжувати корекційну роботу з персоналом і реалізацію кадрової стратегії.

Отже, процес управління організацією на сучасному етапі вимагає глибокого розуміння ролі психологічних і педагогічних аспектів в такому управлінні. Здатність керівництва організацій створювати позитивний моральнопсихологічний клімат та застосовувати передові педагогічні методи й інструменти, зокрема стратегії, стають критично важливими для досягнення успіху організаціями в умовах трансформацій, постійних змін і викликів.

Література

1. Буковський Д.А., Козакова О.М. Психологічні аспекти управління персоналом як інноваційний фактор підвищення ефективності роботи підприємства.

URL: https://economics.net.ua/files/science/innov_roz/2017/148.pdf

Борис Любий

здобувач третього рівня вищої освіти (PhD)
Західноукраїнський національний університет

НАПРЯМКИ ПРОФІЛАКТИКИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ У ДІТЕЙ ШКІЛЬНОГО ВІКУ: ПСИХОЛОГІЙНИЙ АСПЕКТ

Нині на загальнодержавному рівні організовано низку заходів, спрямованих на девіантної поведінки [37, 55-57]. Підлітки особливо сприйнятливі до всього нового, тому соціальна реклама та зокрема інтернет-відео можуть мати вирішальний вплив на несформований світогляд дитини. Аналіз науково-педагогічних даних показує, що в процесі профілактики девіантної поведінки дітей підліткового віку науковці розуміють всю складність цілеспрямованого колективного та індивідуального впливу на свідомість, емоції та волю учнів з метою формування в них імунітету до силових негативних впливів. У процесі перевиховання відбувається розуміння учнями навколишнього середовища, попередження антигромадських нахилів, антигромадської поведінки, перебудова ставлення до навколишньої дійсності [1-3].

Основними цілями профілактичної діяльності для дітей, схильних до залежностей, є сприяння адаптації дитини в навколишньому світі, налагодження з нею доброзичливих стосунків, усунення дефектів спілкування, вирішення

власних проблем, виховання у підлітків почуття відповідальності за свої вчинки, що не тільки покращує їхню обізнаність про права та покращує їхнє усвідомлення обов'язків [1-2].

Основними напрямками профілактики залежної поведінки школярів є:

- пропагувати здоровий спосіб життя;
- дозволяти школярам брати участь у активних заходах відповідно до власних інтересів (спорт, праця, техніка, музика тощо);
- організувати трудове навчання для залучення більшості учнів з девіантною поведінкою до цікавої позакласної роботи ;
- проводити ранню діагностику та корекцію навчання;
- покращувати довкілля та надавати допомогу неповнолітнім з несприятливими умовами життя та зростання;
- реалізовувати особистісний підхід, заснований на позитивних якостях;
- організовувати самоосвіту молоді та дітей.

Варто зазначити, що профілактична робота поділяється на первинний і вторинний підходи. Первинна профілактика має інформативний характер і спрямована на формування в людини абсолютного неприйняття і неприйняття негативних асоціальних норм і звичок поведінки.

До зазначених форм профілактики відносяться: рольові та комерційні ігри; дидактична психотерапія; аутотренінг; мозкові атаки; організація самостійної трудової діяльності; діяльність клубів консультування та спілкування для підлітків із «груп ризику»; фітотерапія і тд.

Вторинна профілактика спрямована на обмеження поширення певних небажаних явищ, що відбуваються в суспільстві. На цій основі навчальна робота в рамках вторинної профілактики зосереджена в різних центрах індивідуальної допомоги: курси соціальної терапії «12 кроків», лінія «Телефон двори», кабінети анонімного тестування на ВІЛ, служби для дітей, інфікованих ВІЛ або наркозалежних. Консультаційний пункт для батьків; мобільний консультаційний пункт; психосоціальний тренінг; центр соціальної реінтеграції наркозалежної молоді. Цю роботу проводять педагоги, психіатри, психотерапевти, психологи, медичний персонал, працівники громадських організацій та волонтери.

На перервах проводяться мікрозмагання для кращого розуміння шкоди наркоманії, шкідливих звичок і безладних стосунків. Учні розігрували різні життєві ситуації, пов'язані з ВІЛ-інфекцією, як сказати «ні» наркотикам тощо.

Методи саморегуляції дозволяють трансформувати негативні переживання в позитивні емоційні стани, розвинути довготривалу мотивацію до самовдосконалення, навчитися контролювати дихання, розслабляти м'язи, впливати на діяльність внутрішніх органів через підсвідомість, включаючи

аутотренінг, медитацію та вправи на розслаблення. Це можна робити під керівництвом психолога, а можна самому у вільний час.

Тому під профілактикою девіантної поведінки дітей шкільного віку розуміємо комплекс цілеспрямованих колективних та індивідуальних впливів на свідомість, емоції та волю учнів з метою ізоляції їх від негативного впливу навколишнього середовища, попередження асоціальних тенденцій, їх асоціальна поведінка та перебудова ставлення учнів до навколишньої дійсності в процесі перевиховання.

Література

1. Батищева Г. Анкета «Молодь і протиправна поведінка»: пошук причин, що спонукають до девіантних проявів поведінки. *Соціальний педагог*. 2018. № 11. С. 38–41.

2. Вольнова Л. М. Профілактика девіантної поведінки підлітків: навч.-метод. посіб. до спецкурсу «Психологія девіацій» для студентів спеціальності «Соціальна робота»: у 2 ч. Ч. 1. Теоретична частина. Вид. 2-ге, перероб. і доповн. К., 2016. 188 с.

3. Семигіна Т. Етика соціальної роботи. *Вісник АПСВТ*. 2019. URL: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Visnyk_1_2019--70-85.pdf

Марія Бойко

студентка групи СР-41

кафедра психології та соціальної роботи,

Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Зоряна Крупник

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри психології та соціальної роботи,

Західноукраїнський національний університет

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ В ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Сутність соціалізації молоді в діяльності громадських організацій полягає у процесі формування особистості молодої людини, її інтеграції в суспільство та відповідній соціокультурній спільноті. Громадські організації виступають важливим каналом для соціалізації молоді, оскільки створюють можливості для набуття нових компетентностей та цінностей через участь у спільних проєктах, ініціативах та активностях.

Суттєвою особливістю соціалізації молодих людей в громадських організаціях – це співпраця та взаємодія з іншими членами організації, що сприяє розвитку комунікативних навичок та вміння працювати в команді. Вони отримують можливість ділитися своїми ідеями, досвідом та спілкуватися з

різними людьми, що сприяє їхньому особистому та професійному зростанню. Крім того, соціалізація в громадських організаціях сприяє формуванню громадської свідомості та активного громадянства. Молодь набуває нових знань про проблеми та потреби своєї спільноти, стає свідомим учасником громадського життя та бере активну участь у рішенні соціальних проблем.

Важливою характеристикою соціалізації молоді в діяльності громадських організацій є можливість розвитку лідерських якостей та волонтерського духу. Молоді люди навчаються приймати відповідальність за свої дії, ініціативи та керувати проектами або командами. Вони отримують можливість виявляти свій потенціал та зростати в якості лідерів громадського руху. Отже, соціалізація молоді в діяльності громадських організацій включає в себе набуття нових соціально-комунікативних навичок, розвиток громадянської свідомості та активної життєвої позиції, а також формуванню лідерських якостей та волонтерського духу.

Соціалізація молоді в діяльності громадських організацій є важливим процесом, який сприяє їхньому розвитку та інтеграції в суспільство. Особливості соціалізації молоді в діяльності громадських організацій включають наступні аспекти:

1. *Орієнтація на громадську діяльність*: громадські організації надають молодим людям можливість брати участь у різних проектах і ініціативах, що допомагає сформувати в них почуття власної значимості та активного громадянства.

2. *Розвиток соціальних навичок*: участь у роботі громадських організацій сприяє розвитку комунікативних навичок, лідерських якостей, толерантності, співпраці та вмінню працювати в команді.

3. *Виховання відповідальності*: громадські організації допомагають молодим людям розуміти необхідність брати на себе відповідальність за свої дії та вчать їх приймати рішення, враховуючи загальні інтереси та потреби суспільства.

4. *Стимулювання творчості та ініціативи*: участь у проектах громадських організацій розвиває креативність, пошукові навички та вміння ініціювати нові ідеї та розв'язувати проблеми.

5. *Формування ціннісних орієнтацій*: громадські організації сприяють формуванню у молоді ціннісних орієнтацій, таких як: толерантність, справедливість, демократія та екологічна свідомість.

Ці особливості соціалізації молоді в діяльності громадських організацій сприяють їхньому розвитку, формуванню активної громадянської позиції та сприяють становленню здорового громадського суспільства.

Соціалізація молоді в діяльності громадських організацій включає процес входження молодих людей у громадську сферу, адаптацію до нового середовища та розвиток соціальних навичок і цінностей.

Одна з основних особливостей соціалізації молоді в громадських організаціях полягає у формуванні активної громадянської позиції та розумінні соціальних проблем. Молоді люди є учасниками соціальних проєктів, акціях та ініціативах, допомагають розв'язувати проблемні ситуації в своєму оточенні. Це сприяє їх усвідомленому ставленню до суспільства та активному залученню до його розвитку.

Ще однією важливою особливістю є навчання молодих людей спілкуванню, співробітництву та лідерству. У громадських організаціях молодь отримує можливість працювати у команді, розвиваючи вміння колективного прийняття рішень та виконання спільних завдань. Також, молодь має можливість стати лідерами в організаціях та впливати на розвиток своєї спільноти.

Важливо зазначити, що соціалізація молоді в громадських організаціях сприяє розширенню мережі соціального спілкування та отриманню нових знайомств. Участь у різних заходах і проєктах дозволяє молодим людям засвоювати нові знання і досвід, а також розвивати свої професійні компетентності.

Отже, громадські організації відіграють важливу роль у соціалізації молоді, сприяючи їхньому розвитку, формуванню громадянського світогляду та активності у суспільстві.

Література

1. Особливості соціалізації молоді в сучасних суспільних умовах
URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/28545/1/Haidamakha_Petryshyn.pdf (дата звернення: 04.11.2023)
2. Семигіна Г. Сучасна соціальна робота. Київ: Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. 275 с.
3. Соціальна робота: становлення, перспективи, розвиток. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, курсантів та молодих вчених*. 9 листопада 2022 р. Львів : ЛДУ БЖД, 2022. 222 с.
4. Тюптя, Л., І. Іванова. «Соціальна робота». Теорія і практика: навчальний посібник. Харків: Основа. 2018. 287с.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА ІГРОВОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ

У багатьох країнах світу значну увагу приділяють соціалізації гемблерів, проблемам само- і взаємодопомоги в середовищі гравців. Огляд учених A. Roy, D. Smelson, S. Lindeken (2006) містить бібліометричний і контентний аналіз публікацій, присвячених групам «анонімних гемблерів», а також використанню науково-популярної літератури та відеопродукції, інтернет-форумів та інших інтерактивних сервісів, адресованих гемблінг-залежним особам для лікування та профілактики ігрової залежності. На думку авторів, для осіб, які страждають на згаданий поведінковий розлад і не мають можливості звернутися за професійною медичною допомогою, цей підхід може бути достатньо корисним [1].

Модернізація системи освіти санкціонує істотні зміни в педагогічній теорії та практиці навчально-виховного процесу. Об'єктивний прояв особистості виражається у всіх взаємодіях із навколишнім світом. У зв'язку із цим найважливішою складовою педагогічного процесу є індивідуально-орієнтована взаємодія вчителя з учнями, що має на меті різнобічний, вільний і творчий розвиток дитини. Сучасна педагогіка все частіше звертається до дитини як до суб'єкта навчальної діяльності, до особи, яка прагне до самовизначення та самореалізації.

Розроблення програми профілактики розвитку адиктивної поведінки включає такі етапи, як:

- анкетування
- аналіз анкетних даних, що дає змогу виявити причини та взаємозв'язок адикції із соціальними відносинами, стосунками в сім'ї тощо.

Отримані результати слід опрацювати за допомогою нейротехнологій, які дозволяють урахувати соціальні, психологічні (особистісний компонент), фізіологічні (зокрема, функціональні резерви, елементний статус), спадкові та інші причини адиктивної поведінки.

Так, зміст освіти в новій ноетичній парадигмі визначається тим, що глобальні протиріччя часу долаються за допомогою комплексного розвитку як фізичної, так і духовної сфери людини. Цей ефект пов'язаний із закономірністю, що особа має вроджене прагнення до діяльної єдності зі світом і буттям. Розрив цієї діяльної єдності, або бездуховність, як правило, призводять до агресивності, вчинення антисоціальних дій і саморуйнування.

За сучасних умов збереження і зміцнення здоров'я підростаючого покоління, його духовно-моральний і фізичний розвиток стають найважливішими державними завданнями. Проблема адиктивної поведінки дітей і підлітків є серйозною загрозою здоров'ю населення, економіці та соціальній сфері країни. Натомість зменшення уваги до виховних аспектів дозвілля зумовлює поширення стихійних форм проведення вільного часу.

Для більш глибокого розуміння розвитку порушення поведінки, пов'язаного з виникненням патологічної залежності від об'єкта потягу, і розробки на цьому підґрунті ефективних підходів до його профілактики, доцільно розглядати ігроманію у структурі більш широкого явища, трактованого як адиктивна поведінка [5].

Подолання стресових ситуацій, невпевності в собі, тиску середовища, справжнього або уявного, у разі адиктивної поведінки досягається втечею від реального життя за допомогою зміни психологічного стану, занурення у світ мрій і фантазій, де проблеми «розв'язуються самі собою», що різко порушує адаптацію людини як у соціальному, так і в біологічному аспектах. Так, під час корекційних інтервенцій з підлітками, які мають особистісні та емоційні проблеми, слід опиратися на афективне (емоційне) навчання. Цей підхід до профілактичної роботи сконцентрований на відчуттях і переживаннях індивіда, його навичках розпізнавати їх та керувати ними. Афективне навчання базується на врахуванні того, що адиктивна поведінка частіше розвивається в осіб, які мають труднощі у визначенні та вираженні власних емоцій, що виявляють інтраперсональні фактори ризику - низьку самооцінку, слабо розвинені навички прийняття рішень.

Виникнення адиктивної поведінки молоді - це поширення неформальних молодіжних організацій зі специфічними груповими нормами, цінностями та способами поведінки. Саме така особливість структуризації молодіжного середовища полегшує формування моди на «наркокультуру», «пивний спосіб життя», ігроманію, залежність від спілкування в Інтернеті та ін. [4].

Як правило, різного роду об'єкти потягу при формуванні адиктивної поведінки детерміновані атрибутикою певної групової субкультури. Найдоступнішою ефективною та явно недооціненою сферою діяльності, здатною сформувати в дітей, підлітків і молоді стійкі ціннісні позиції, є фізична культура та спорт. Нині світовий і вітчизняний досвід широко демонструє їх універсальну спроможність у комплексі розв'язувати проблеми підвищення рівня здоров'я населення, виховання й освіти дітей, підлітків і молоді, формування здорового морально-психологічного клімату в суспільстві.

Профілактика адиктивної поведінки має торкнутися всіх сфер життя підлітка, зокрема: родини, освітнього середовища, суспільного життя.

Традиційно, профілактику всіх адиктивних станів підрозділяють на: первинну, вторинну та третинну.

Первинна профілактика — це комплекс заходів, спрямованих на запобігання шкідливих впливів на людську психіку, яка здійснюється шляхом соціально-гігієнічних заходів і психологічних тренінгів цільових груп (соціальне навчання «навичок життя») [3].

Вторинна профілактика - це індивідуальна профілактика, спрямована на раннє виявлення та створення мотивації до лікування. Сьогодні у структурованому молодіжному середовищі вона є вкрай необхідною, але, на жаль, саме цієї ланки профілактичної охорони здоров'я наразі бракує.

Так, з одного боку, відчувається недолік технологічно пророблених програм, що поєднують і раннє виявлення «груп ризику» і мотиваційний тренінг. З другого - молодь, досягнувши повнолітнього віку, перестає бути активним об'єктом уваги багатьох профілактичних структур, хоча потребує до себе серйозного підходу через набуття певного життєвого досвіду.

Третинна профілактика — це запобігання рецидивам і хронізації нервовопсихічних захворювань, а також відновлення працездатності людини, яка зазнала хвороби. Вона спрямована на запобігання інвалідності (переважно за допомогою реабілітаційних заходів). Так, у багатьох випадках для запобігання рецидивам психічного захворювання хворому потрібне вживання підтримувальної психофармакотерапії. Зокрема, у наркології вона охоплює достатньо важку галузь — тяжкі випадки після кількаразових рецидивів і безуспішного лікування [2].

Отже, заходи, які застосовують для профілактики адиктивної поведінки в разі нехімічної залежності практично такі самі, як і при хімічній, що є нині більш відомою. Як бачимо, профілактичні заходи також дуже схожі і за змістом, адже третинна профілактика - це вже і є саме реабілітація.

Література

1. Аймедов К.В. Ноетична парадигма та поширеність лудоманії. Мат. VII науково-практ. конф. з міжнародною участю студентів та молодих вчених «науковий потенціал молоді – прогрес медицини майбутнього», 2009. С. 82-83.

2. Бітенський В.С. Спосіб діагностики мотивації патологічної схильності до азартних ігор / В.С. Бітенський, К.В. Аймедов // Патент України на корисну модель А61В 10/00 № 47406 від 25.01.2010 №u200911269 Бюл. № 2.

3. Запорожан В.М. Ігровий патерн у компенсації ноогенного неврозу / В.М. Запорожан, В.С. Бітенський, К.В. Аймедов. *Одеський медичний журнал*. 2009. №6 (116). С. 50-53.

4. Критерії діагностики і психотерапії розладів психіки та поведінки / Під ред. Б.В. Михайлова, С.І. Табачнікова, О.К. Напрєєнка, В. В. Домбровської.

Новини української психіатрії. Харків, 2003. URL: <http://www.psychiatry.ua/books/criteria>.

5. Машек Ю.А. Усунення залежності від азартних ігор: Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2007. 104 с.

Зоряна Касянчук

студентка 3 курсу

спеціальності 231 Соціальна робота,

Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Світлана Миколюк

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри психології та соціальної роботи,

Західноукраїнський національний університет

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ГРОМАДІ

Сучасна соціальна ситуація потребує високопрофесійних та відповідальних соціальних працівників, які повинні ефективно функціонувати в громаді та реагувати на різноманітні виклики. Підготовка майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності в громаді є ключовим фактором їх успішності та впливу на соціальне середовище. У цьому контексті розглянуто основні аспекти підготовки соціальних працівників до громадської роботи [1].

1. Теоретична база формування готовності.

Необхідною умовою успішної громадської діяльності є теоретичні знання. Студенти повинні оволодіти основними поняттями соціальної роботи, психології, соціології та інших важливих наук. Особлива увага приділяється вивченню етичних аспектів та правових основ професії.

2. Практична складова готовності.

Не менш важливою є практична підготовка майбутніх соціальних працівників. Стажування в соціальних установах, участь у проектах і програмах дозволяють студентам отримати практичний досвід і застосувати теоретичні знання в конкретних ситуаціях.

3. Розвиток навичок міжособистісного спілкування.

Високий рівень навичок міжособистісного спілкування є ключовим для успішної роботи з клієнтами та спільнотою. Студенти повинні активно розвивати вміння співчувати, слухати, будувати довірливі стосунки.

4. Етичні аспекти та відповідальність.

Особливий акцент робиться на формуванні високих етичних стандартів. Студенти повинні усвідомлювати важливість конфіденційності, справедливості та відповідальності за свої дії.

5. Психологічна стійкість.

Специфіка соціальної роботи часто пов'язана зі стресовими ситуаціями. Розвиток психологічної стійкості є суттєвим фактором підготовки майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності.

6. Громадська діяльність та участь.

Сприяння участі студентів у громадських ініціативах наближає їх до реальних проблем їхніх громад, розвиває активну громадянську позицію та відкриває можливості для суспільної трансформації.

7. Застосування інноваційних технологій.

У сучасному світі інноваційні технології відіграють важливу роль у соціальній роботі. Знайомство з цифровими інструментами та їх використання може значно полегшити роботу соціальних працівників, забезпечуючи швидку та ефективну комунікацію, аналіз даних та моніторинг соціальних процесів.

8. Акцент на міждисциплінарних підходах.

Уміння співпрацювати з представниками різних галузей знань є запорукою успішної роботи в громаді. Майбутні соціальні працівники повинні розуміти взаємозв'язок усіх сторін людського життя та вміти об'єднувати ресурси для досягнення спільних цілей.

9. Брати участь у самоосвітньому процесі.

Сфера сучасної соціальної роботи постійно змінюється, і професійна підготовка має супроводжуватися постійним процесом самоосвіти. Студенти повинні навчитися визначати власні навчальні потреби та систематично оновлювати свої знання та навички.

10. Розвиток творчого мислення.

Соціальна робота вимагає від експертів творчих підходів до вирішення проблем. Стимулювання творчого мислення студентів допомагає відкривати нові та інноваційні способи роботи та розробляти альтернативні рішення.

11. Підтримка науково-педагогічних колективів.

Важливим фактором готовності є підтримка наукового та педагогічного колективів. Викладачі повинні стимулювати інтерес студентів до соціальної роботи, сприяти розвитку самостійного мислення та професійних якостей студентів.

12. Робота над особистісним розвитком.

Важливу роль у підготовці до соціальної роботи відіграє особистісний розвиток студентів. Розвиток самопізнання, комунікативних навичок та

лідерських якостей сприяє формуванню цілісної, дієздатної особистості. на закінчення [2].

Отже, підготовка майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності в громаді – складний і багатогранний процес. Комплексне врахування теоретичної та практичної підготовки, використання інноваційних технологій, розвиток міжособистісних і творчих навичок є ключовим для формування висококваліфікованих та відповідальних фахівців у сфері соціальної роботи.

Література

1. Кравченко І.В. "Підготовка соціальних працівників до роботи в громаді: освітні виміри." *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Соціальна робота*, 2019. 45-50 с.

2. Дубровська І.І. "Формування професійної готовності майбутніх соціальних працівників до роботи в громаді." *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*, 2017. 127-133 с.

Мар'яна Касянчук

студентка 3 курсу

спеціальності 231 Соціальна робота,

Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Світлана Миколюк

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри психології та соціальної роботи,

Західноукраїнський національний університет

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ПРОФЕСІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

Вплив цифрових технологій на професійну діяльність соціального працівника є значущим і багатогранним. Технологічний прогрес вносить ряд позитивних змін та викликів в сферу соціальної роботи. Ось деякі аспекти цього впливу:

1. Збільшення ефективності роботи.

Електронна документація: Замість традиційних паперових документів соціальний працівник може використовувати електронні системи управління документацією. Це полегшує зберігання, обмін та доступ до інформації.

Електронні бази даних: Використання баз даних дозволяє збирати та аналізувати великі обсяги інформації, що сприяє кращому розумінню потреб та ефективнішій розробці програм підтримки.

2. Покращення комунікації.

Електронна пошта та онлайн-канали зв'язку: Цифрові технології полегшують комунікацію між соціальними працівниками, клієнтами та іншими учасниками системи.

Відеоконференції. Використання відеоконференцій сприяє віртуальному спілкуванню, особливо в ситуаціях обмежень фізичного контакту, які можуть виникнути через пандемії або інші обставини.

3. Розвиток нових методів роботи.

Електронні платформи для навчання: Соціальні працівники можуть користуватися онлайн-курсами та тренінгами для постійного професійного розвитку.

Використання соціальних мереж: Залучення до соціальних мереж дозволяє соціальним працівникам спілкуватися з громадськістю та надавати інформацію про свою роботу.

4. Охорона приватності та безпека.

Захист електронної інформації: Забезпечення безпеки електронної інформації про клієнтів стає важливою складовою цифрової діяльності.

5. Сприяння інноваціям у соціальній сфері.

Розробка додатків та програм: Створення та використання спеціалізованих програм та додатків може полегшити доступ до соціальних послуг та збільшити їхню ефективність [1].

Важливо враховувати, що разом із перевагами цифрові технології можуть створювати нові етичні питання, зокрема в контексті конфіденційності і безпеки даних клієнтів. Соціальні працівники повинні бути готові до викликів, пов'язаних із застосуванням цифрових технологій у своїй професійній діяльності [2].

Цифрові технології мають значущий вплив на професійну діяльність соціального працівника. Їхня інтеграція полегшує роботу, збільшує ефективність та розширює можливості надання соціальних послуг. Використання електронних засобів дозволяє збирати та аналізувати інформацію, покращує комунікацію та забезпечує можливість працювати з клієнтами в онлайн-режимі. Однак разом із цим виникають етичні питання, пов'язані з конфіденційністю даних, а також потреба в розвитку навичок для використання цифрових інструментів [3].

Отже, сприятливий вплив цифрових технологій виявляється в зменшенні географічних обмежень, покращенні моніторингу та аналітики, підтримці самопрофесійного розвитку та активізації громадської участі. Забезпечення безпеки та доступності для всіх груп населення є важливим завданням при розвитку цифрових рішень в соціальній сфері. Однак соціальні працівники повинні бути готові вирішувати виникаючі етичні та безпекові виклики для збереження довіри та забезпечення якісної соціальної підтримки.

Література

1. Гаврілова Л. Г., Топольник Я. В. Цифрова культура, цифрова грамотність, цифрова компетентність як сучасні освітні феномени. Інформаційні технології і засоби навчання. 2017. 61 с.
2. Горішна Н.М. Професійна компетентність соціального працівника як складова його фахової підготовки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. «Педагогіка. Соціальна робота»*, 2009. 114-117 с.
3. Семигіна Т.В. Он-лайн технології у практичній соціальній роботі. *Інтернет освіта-наука*, 2016. 119-121 с.

Віра Козловська

студентка 3 курсу

спеціальності 231 Соціальна робота,

Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Світлана Миколук

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри психології та соціальної роботи,

Західноукраїнський національний університет

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ПІДТРИМКИ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ ТА ЇХ СІМЕЙ

Складна реальність ветеранів війни та їхніх сімей часто відбивається у непростих викликах та труднощах повернення до звичайного життя після війни. Але за кожним з них стоїть ціла команда спеціалістів з соціальної роботи, готових допомогти подолати перешкоди та відновити звичне буття.

Спеціалісти у цій галузі – це не просто фахівці, вони – опора, надія та рука допомоги, що допомагає ветеранам знайти нові шляхи в житті. Їхня робота полягає в забезпеченні всебічної підтримки, що охоплює емоційну стабільність, соціальну інтеграцію та доступ до ресурсів.

Психологи, консультанти, керівники програм – усі вони складають важливе ланцюжок, що допомагає ветеранам знову знайти своє місце у суспільстві. Підтримка включає в себе не лише консультації та терапію, але і навчання новим навичкам, допомогу у пошуку роботи, адаптацію до цивільного життя та створення сприятливого середовища для їхнього зцілення.

Але соціальна робота з ветеранами – це не лише професія, це місія. Це відданість і прагнення змінювати життя, крок за кроком, кожного ветерана, кожної сім'ї.

Найбільше вражає володіння арсеналом знань, які знаходять використання у цій сфері. Це – не лише допомога ветеранам, але і робота зі сім'ями, створення мережі підтримки та навіть адвокація їхніх прав та інтересів [1].

Психологічна та емоційна підтримка: Соціальна робота спрямована на надання психологічної допомоги ветеранам війни та їхнім сім'ям, допомагаючи їм подолати травми, стреси та адаптуватися до повернення до цивільного життя.

Соціальна інтеграція: Професійні соціальні працівники сприяють інтеграції ветеранів у суспільство через підтримку у пошуку роботи, освіти, житла та інших аспектів цивільного життя.

Робота зі сім'ями: Соціальні працівники надають підтримку не лише ветеранам, а й їхнім сім'ям, сприяючи зміцненню сімейних зв'язків та допомагаючи родинам зіткнутися з викликами, пов'язаними з воєнним досвідом.

Навчання та розвиток навичок: Спеціалісти з соціальної роботи надають підтримку у навчанні та розвитку навичок, що допомагають ветеранам знайти нові професійні можливості та інтегруватися у цивільне життя.

Доступ до ресурсів: Соціальні працівники сприяють ветеранам у доступі до різноманітних ресурсів: від медичної допомоги та психологічної терапії до програм підтримки та правової консультації.

Сприяння створенню сприятливого середовища: Соціальна робота спрямована на створення середовища, що підтримує ветеранів та їхні сім'ї, розуміючи їхні потреби та надаючи індивідуальну допомогу.

Адвокація та захист прав: Спеціалісти з соціальної роботи виступають за захист прав ветеранів та їхніх сімей, допомагаючи їм отримати доступ до необхідних послуг та підтримки від урядових та громадських організацій.

Ці тези відображають різноманітні аспекти соціальної роботи з підтримки ветеранів війни та їхніх сімей, які спрямовані на покращення їхнього благополуччя та інтеграцію у суспільство [2].

Подивимося на ширший контекст цієї роботи. Це не лише підтримка, а й навчання суспільства відданості, поваги та розуміння до тих, хто підносить своє життя на алтар патріотизму. Соціальні працівники допомагають змінювати уявлення про ветеранів, роблячи їх не просто учасниками війни, а й важливими членами нашого суспільства, які мають право на підтримку та повагу.

Важливо також зауважити, що соціальна робота з ветеранами – це процес, що потребує терпіння та розуміння. Кожна історія, кожний ветеран та його сім'я – це унікальна ситуація, яку треба розглядати з індивідуальним підходом та сприймати з великою обізнаністю та увагою. Незважаючи на складність завдання, соціальна робота з ветеранами війни є символом надії. Це підтримка, яка дає можливість відчувати себе важливим, допомагаючи знову відкрити світ поза боями і війною. Вона будує мости між минулим та майбутнім, допомагаючи ветеранам знайти нові цілі та завдання у своєму цивільному житті [3].

Соціальна робота з ветеранами війни та їхніми сім'ями – це не лише робота, це пристановище для тих, хто шукає допомоги та розуміння. Вона є втіленням

великої вдячності та відданості тим, хто служив своїй країні. Це обов'язок і честь сприяти їхньому зціленню та успішній реінтеграції у мирне життя.

Література

1. Бриндіков Ю.Л., Теорія та практика реабілітації військово службовців учасників бойових дій в системі соціальних служб. Хмельницький, 2018. 240-250 с.

2. Іваніна А. С., Соціальна робота з ветеранами бойових дій в сучасній Україні. Івано-Франківськ, 2022. 12-30 с.

3. Коляда Н., Левченко Н. Технології соціальної роботи : Навчальний посібник. Умань, 2018. 103-110 с.

Надія Корінь

студентка групи ПСМ-21,

Західноукраїнський національний університет

СТАН ПРОБЛЕМИ Я-КОНЦЕПЦІЇ В СУЧАСНІЙ ПСИХОЛОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

У сучасній психологічній літературі систему уявлень про себе, систему Я позначають як Я-концепція, яка чітко програмує визначені типи поведінки і психічні стани особистості, орієнтує її у різноманітних життєвих ситуаціях і здійснює регуляцію діяльності [1].

Розрізняють позитивну і негативну Я-концепцію. Хоча в літературі ці поняття схарактеризовані явно недостатньо, спробуємо все ж таки виділити їх основні риси. Позитивну Я-концепцію можна прирівняти до позитивного ставлення до себе, до самоповаги, прийняття себе, відчуття власної цінності [2].

Я-концепція – це динамічна система уявлень людини про себе, яка включає усвідомлення своїх фізичних, інтелектуальних та інших особливостей; самооцінку та суб'єктивне сприймання зовнішніх факторів, які впливають на особистість, її ставлення до себе, на взаємодію її з іншими людьми.

В Я-концепції запрограмовано, якою повинна бути поведінка людини. Я-концепція – це уявлення про Я, яке може бути правильним або спотвореним. Вона частково усвідомлена, але частково існує в підсвідомості, усвідомлюючись опосередковано через поведінку.

Аналіз проблеми Я-концепції в зарубіжній та вітчизняній психології дає можливість стверджувати, що у зарубіжній психології Я-концепція розглядається більш у прикладному, ніж у теоретичному плані. У вітчизняній психології термін Я-концепція почали вживати порівняно недавно, проте зроблено ґрунтовний теоретичний аналіз самосвідомості та самооцінки. Проведений нами теоретичний аналіз літератури свідчить про те, що в більшості досліджень, в яких розглядаються проблеми самосвідомості, самооцінки, Я-

концепції, не достатньо уваги приділяється їх цілеспрямованому розвитку і формуванню [3].

Дослідження проблеми Я-концепції у сучасній психологічній літературі показує, що розвиток Я-концепції має важливе значення для особистісного розвитку кожної людини. Розглянемо, яку роль посідає Я-концепція в розвитку особистості практичного психолога, зокрема, з'ясуємо її роль у професійному становленні.

Умови сьогодення й особливості суспільного життя ставлять жорсткі вимоги до компетентності, професіоналізму, поведінки, рівня культури і мислення психолога-практика, а тому й до рівня професійної та особистісної підготовки у системі вищої школи майбутнього фахівця в галузі практичної психології.

Література

1. Бех І.Д. Категорія становлення в контексті розвитку «Образу-Я» особистості. *Педагогіка і психологія*. 1992. № 3. С. 9-21.

2. Гуменюк О.Є. Психологія Я-концепції: Монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2002. 186 с.

3. Карікаш В.І. Вплив «Я-концепції» практичного психолога на ефективність професійного росту. Матеріали міжнар. конф. «Психологічна служба школи». Тернопіль, 2019. С.68-69.

Дмитро Корнєєв

студент групи СР-41

кафедра психології та соціальної роботи,

Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Зоряна Крупник

кандидат педагогічних наук, доцент,

Західноукраїнський національний університет

СОЦІАЛЬНЕ СИРІТСТВО ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Зменшення як матеріального так і морального рівня благополуччя в сучасних сім'ях супроводжується збільшенням кількості ситуацій у яких діти залишаються без належного батьківського догляду через різні життєві обставини. Таких дітей називають соціальними сиротами. Відокремлення батьків від дітей, фінансова нестабільність родин, збільшення народжуваності дітей із різноманітними проблемами пов'язаними зі здоров'ям - ці та інші чинники призводять до загострення та поширення проблеми соціального сирітства.

Проблема сирітства стає особливо актуальною в Україні в сучасних воєнних умовах життя. Щорічно із усієї кількості сиріт лише 4% отримують можливість на усиновлення. Переважна більшість цих дітей усиновлюються в межах країни, але існують також випадки міжнародного усиновлення [1, 1].

Дослідження проблеми соціального сирітства здійснюють такі вчені як О. Терновець, О. Коваленко, І. Галатир, Л. Кальченко та інші.

У соціокультурному аспекті, соціальне сирітство розглядається як явище, що обумовлене соціально-економічними та культурно-ціннісними чинниками його виникнення. База соціології дитинства надає можливість врахувати історичні, соціальні, культурні, економічні та психологічні аспекти, що впливають на проблеми у цій сфері [2, 1].

У правознавчій сфері аспекти сирітства розглядаються через призму причин виникнення цього явища та стратегій його запобігання. У педагогіці, акцент робиться на важливості правильного стилю виховання, який не обмежується лише контролем поведінки та відпочинку, але орієнтується на підтримку та розвиток духовної сфери дитини. Психологи досліджують питання профілактики деформації відносин між дітьми-сиротами та людьми, що оточують їх. У соціальній педагогіці здійснюється аналіз соціально-педагогічних аспектів сирітства, включаючи сюди причини та заходи щодо запобігання і подолання цього явища [3, 2].

Із врахуванням розширеного аналітичного дослідження, фахівці виділяють два основних види сирітства:

- *повне сирітство*, яке відзначається втратою обох батьків;

- *соціальне сирітство*, яке виникає через відсторонення батьків від виконання батьківських обов'язків щодо неповнолітньої дитини. Соціальні сироти це діти, які мають гарантоване право на сім'ю – батька і матір, і це є їх найбільшою потребою, яку громадськість та держава повинні гарантувати.

Зокрема, Ченбай І. В. [4, 2] стверджує, що соціальне сирітство це:

1) соціальне явище, спричинене ухиленням або відстороненням батьків від виконання батьківських обов'язків по відношенню до неповнолітньої дитини;

2) це діти з гарантованим державою правом та найбільшою потребою мати сім'ю – батька й матір.

Соціальні сироти представляють собою особливу категорію дітей в соціальній демографії, які опинилися в стані сирітства при живих батьках через різноманітні соціальні, економічні та морально-психологічні причини. Ця група включає в себе безпритульних і бездоглядних дітей, тобто іншими словами «дітей вулиці». Згідно з визначеннями, наданими ЮНІСЕФ (Дитячим фондом ООН), діти вулиці можуть бути:

- дітьми, які не мають контакту зі своїми родинами і проживають у тимчасових притулках або навіть ночують де завгодно. Їх найпершою потребою є виживання та забезпечення житла;

- дітьми, які зберігають контакт із своєю сім'єю, але через бідність, перенаселеність, різні форми експлуатації та зловживань стосовно них проводять більшу частину дня на вулиці та інколи ночують на вулиці;

- дітьми, які раніше перебували під опікою інтернатів і притулків, але з різних причин втекли з них і тепер перебувають на вулиці [4, 3].

Кожна дитина має право на виховання в сімейних умовах, незалежно від того, чи здатна їх біологічна сім'я забезпечити адекватні умови для життя чи ні та чи спроможні батьки належним чином виконувати свої батьківські обов'язки. Щодо дітей, які за обставинами залишаються без батьківського піклування, держава має обов'язок забезпечити їхній розвиток та добробут.

Безпалько О. В. [3, 3] ідентифікує ряд чинників, які сприяють збільшенню кількості дітей-сиріт і дітей, які лишилися без батьківського піклування. Серед цих чинників можна виділити наступні:

- зростання поширеності алкоголізму серед населення (58%);
- недостатні матеріальні ресурси сімей з дітьми (56%);
- недбале виконання батьками своїх обов'язків по відношенню до дітей (56%);
- вживання батьками наркотичних речовин (32%);
- недостатня наявність ефективних програм для підтримки сімей (48%);
- зниження моральних цінностей серед населення (38%).

Ці чинники призводять до зростання соціального сирітства, яке становить проблему для більшості громадян. Ці чинники що впливають на поширення даного суспільного явища, можна узагальнити у дві основні групи: *перша група* – це внутрішньо-сімейні чинники, а саме:

- недбале ставлення до виконання батьківських обов'язків;
- зловживання алкоголем та наркотичними засобами батьками;
- злочинна діяльність та агресивна поведінка батьків.

Друга група - загальнодержавні чинники, а саме:

- економічна нерівність сімей, які виховують неповнолітніх дітей;
- відсутність ефективних соціальних програм для підтримки сімей;
- збільшення загальної смертності та рівня психічних захворювань серед населення.

Таким чином, для зменшення проблеми соціального сирітства, зокрема дитячого, важливо розглядати в межах якісного і кількісного створення різноманітних державних установ, де сім'я є центральним елементом. А також держава повинна надавати матеріальну, соціальну і психологічну підтримку

молодим сім'ям та створювати умови для виховання дітей в сімейному середовищі. Це зумовлено тим, що проблема дитячого соціального сирітства є досить вагомою для внутрішньої безпеки держави. Адже, здорове та свідоме суспільство – це запорука позитивного розквіту держави. Так як, діти – цвіт нашого суспільства, то їх захист, безпека та гармонійне життя, вважається головним завданням для органів державної влади та кожного члена нашого суспільства.

Література

1. Державна служба України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Терновець О. М. Соціальне сирітство як соціально-педагогічна проблема. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2012. №3. С. 61–68.
3. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях: навч. посіб. / О. В. Безпалько. 2003. 134 с.
4. Ченбай І. В. Сучасний зміст понять «сирота», «сирітство». *Соціальна педагогіка : теорія та практика*. 2010. №3. С.4–10.

Зоряна Безпалько

здобувачка 2 курсу магістратури
спеціальності 053 Психологія,

Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка

Науковий керівник:

Вікторія Олексюк

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри психології розвитку та консультивання,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ОСОБИСТІСНОЇ ТРИВОЖНОСТІ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Період навчання у початковій школі є важливим етапом у житті дитини, упродовж якого активно формується особистість, а психічний розвиток її нерідко супроводжується наявністю тривожності. В сучасний період не тільки збільшилася кількість тривожних молодших школярів, а й змінилися форми тривожності. Саме тому актуалізується проблема вивчення особистісної тривожності учнів молодшого шкільного віку. Адже якщо лейтмотивом шкільного навчання буде тривога і невпевненість в собі, то освітній процес ґрунтуватиметься на прагненні захистити себе від невдачі, що матиме істотний вплив на все подальше життя молодшого школяра.

Проблематика тривожності й тривоги посідає особливе місце у структурі сучасного психологічного знання. Теоретичний аналіз психологічної літератури

дає змогу стверджувати, що проблеми тривожності вивчалися такими вченими, як Ю. Алексєєва [1], О. Артемчук [1], Н. Бастун [2], М. Бітянова [3], І. Городняк [4], Т. Дуткевич [5], П. Клименко [6], С. Коробко [7], О. Коробко [7], В. Поліщук [8], О. Шишова [1] та ін. При цьому тривожність досліджена як емоційний стан та особистісна риса, вивчено прояви тривожності на різних вікових етапах розвитку особистості, визначено вплив її на поведінку, адаптацію й соціалізацію особистості. Водночас в сучасній психології бракує досліджень, які були б спрямовані на визначення особливостей особистісної тривожності і її соціально-психологічних детермінант у молодшому шкільному віці.

Молодший шкільний вік – важливий етап становлення особистості, від позитивного перебігу якого залежить розвиток інтелекту, бажання й уміння навчатися, віра у свої сили і, поза всяким сумнівом, подальша життєдіяльність людини. Саме в цей період у дитини може виникати страх перед навчальним процесом. Як зазначають дослідники, у дітей відбувається процес адаптації до соціальних умов, зокрема, до шкільних. У цей період формується здатність вчитися і здатність до соціальної взаємодії, тому молодший шкільний вік надзвичайно важливий період у формуванні соціальної поведінки.

Шкільне навчання завжди супроводжується підвищенням рівня тривожності у дітей молодшого шкільного віку. Тривожність у них проявляється в стані підвищеної схильності відчувати неспокій в різних життєвих ситуаціях. Основними проявами є рухове збудження, непослідовність у вчинках, нерідко надмірна цікавість і прагнення зайняти себе будь-якою діяльністю. Причинами виникнення тривожності в учнів можуть бути: шкільна дезадаптація, перевтома, внутрішній конфлікт, емоційна вразливість, завищені вимоги до дитини, негнучка, догматична система виховання, при якій не враховується власна активність дитини, її інтереси, здібності і схильності [2].

Сьогодні збільшилася кількість тривожних дітей, що відрізняються підвищеним занепокоєнням, емоційною нестійкістю. Тривога дезорганізовує не тільки навчальну діяльність, вона починає руйнувати особистісні структури. Постійні побоювання помилитися відвертають увагу дитини від змісту завдань і призводять до того, що вона фіксується на дрібницях. Побоювання зробити помилку змушує багаторазово перевіряти свою роботу, що спричиняє додаткове марнування часу та сил, але з багатьох випадках не допомагає знайти та виправити помилку. Неуспіх породжує тривогу, яка дезорганізує діяльність, сприяє закріпленню невдач, відтак неуспішність дитини стає «хронічною» [1].

Молодший шкільний вік традиційно вважається емоційно насиченим. Це пов'язано з тим, що вступ до школи розширює коло потенційно тривожних подій. Вступ до школи характеризується віковою кризою розвитку, коли дитина стає особливо емоційно збудливою, що відбувається на фоні процесу адаптації

до нової ролі – школяра. Тривога є елементом адаптаційного процесу. Тому найбільші хвилювання характерні для першокласників, для яких відвідування школи представляє собою нову форму організації життя. Шкільна тривожність першокласника персоніфікована і концентрується біля небажання засмутити близьких людей. Як правило, після завершення адаптаційного періоду рівень тривожності у більшості першокласників нормалізується. У другому-третьому класі дитина повністю орієнтується в системі навчальної діяльності і шкільних вимог, що дає підставу вважати, що тривожність знижується. В той же час, «особистісний розвиток приводить до того, що спектр потенціальних причин шкільної тривожності розширюється. Нестабільним періодом у шкільному житті дитини є момент переходу дитини до середньої школи, який супроводжується зміною системи шкільних вимог, вимагає адаптаційних зусиль, і, відповідно, спричинює підвищення рівня шкільної тривожності» [6, с. 53].

Особливо важко бути носієм особистісної тривожності в дитячому віці через недостатню розвиненість компенсаторних механізмів психіки, невміння розвантажуватись, знаходити ефективні способи подолання внутрішнього дискомфорту. В результаті особистісна тривожність, яка досягає високої міри вияву, може стати внутрішньою перешкодою для засвоєння дитиною нового досвіду, включення у нові види діяльності, спілкування з однолітками та дорослими, розвитку її автономії, життєвої активності, самореалізації.

У молодших школярів тривожність може бути й результатом фрустрації потреби в захищеності з боку найближчого оточення і представляє собою функцію порушення стосунків з близькими дорослими. «Дитина, для якої властивий високий рівень тривожності, відрізняється проявами неспокою, великою кількістю страхів у ситуаціях, коли їй нічого не загрожує. Такий учень може бути залежним від оцінок дорослих», – пише М. Бітянова [3, с. 45].

Вступаючи на поріг нового шкільного життя дитина зіштовхується з появою нової, «шкільної» фобії, що означає страх перед відвідуванням школи. Шкільна тривожність – це побоювання «бути не тим», страх зробити помилку, отримати погану оцінку, конфліктувати з однолітками. Це повна неспроможність відповісти біля дошки добре вивчений урок, провали на контрольних за доброго виконання аналогічних завдань у домашній роботі. «У ситуації обстеження, особливо у завданнях, які не нагадують шкільні, дитина успішна, адекватна. Окремі показники тривоги проявляються слабко; за будь-якого наближення до шкільної тематики вони різко зростають», – доводить І. Городняк [4, с. 292].

Шкільна тривожність позбавляє дитину психологічного комфорту та є основною причиною хронічної неуспішності. Синдром шкільної тривожності у молодшому шкільному віці характеризується високим ступенем соціалізованості і конформності. Такі діти «слухняні, намагаються не привертати до себе уваги

оточуючих, зразково поводяться, намагаються точно виконувати вимоги дорослих, не порушують дисципліну» [1, с. 42]. Вони шукають заохочення, схвалення дорослих у всіх справах. Однак їх дисциплінованість має захисний характер: дитина робить усе, щоб запобігти невдачі.

В. Поліщук зауважує, що шкільне навчання завжди супроводжуване підвищеною тривожністю, яку доцільно витлумачувати як негативний і позитивний вияв дитини. За оптимального рівня тривога може бути активізована навчанням, стати більш ефективною. Навпаки, дитину охоплює паніка, коли рівень тривожності перевищує оптимальну межу. Прагнення уникнути неспіху посилює страх невдачі. Як наслідок, рівень тривожності стає постійною перепорою й породжує такі негативні симптоми, як шкільна дезадаптація, шкільна фобія, хронічна неуспішність, шкільний невроз тощо. Їх поява є результатом незадоволення важливих потреб, це стійке негативне переживання, занепокоєння, очікування неблагополуччя з боку оточення [8].

Проблема тривожності, як відносно усталеного особистісного утворення, в молодшому шкільному віці нечасто постає у чистому вигляді. Звичайно вона включається в контекст широкого кола питань, пов'язаних з навчальною діяльністю, адаптацією дитини до шкільного життя. Почуття тривоги неминуче супроводжує навчальну діяльність у будь-якій, навіть ідеальній школі, оскільки сама ситуація пізнання нового приховує у собі невизначеність, протиріччя й відповідно і привід для тривоги. Оптимальне навчання в школі можливе тільки за умови систематичного переживання певної тривоги з приводу подій шкільного життя. Як пише Т. Дуткевич, «навчання й розвиток дитини найкраще перебігає тоді, коли тривога знаходиться на оптимальному рівні і коли дитина навчається реагувати на неї адекватно. Інтенсивність переживання тривоги не повинна перевищувати індивідуальної для кожної дитини межі, після якої вона починає виявляти деструктивний, а не конструктивний вплив» [5, с. 142].

У дитини, яка часто переживає страх та тривогу, найімовірніше, тривожність є особистісною рисою. Вона проявляється у стабільному стані очікування та готовності до виникнення небезпеки, суб'єктивному переживанні необхідності її долати іноді навіть у тих випадках, коли події об'єктивно не є загрозливими. Систематичне переживання емоцій страху, тривоги та розвиток особистісної тривожності можуть привести до стійких психоемоційних розладів, виникнення комплексів, поведінкових розладів, комунікативних проблем, загальної дезадаптації та порушень особистісного розвитку [7].

Отже, тривожність у дітей молодшого шкільного віку може бути детермінована рядом причин, факторів, умов, серед яких недостатня готовність дитини до школи, підвищені очікування батьків, сімейні конфлікти або неправильний стиль виховання, затримка психічного розвитку. Незалежно від

вихідної причини розвиток за типом шкільної тривожності протікає приблизно однаково. В усіх випадках спостерігаються низькі досягнення у навчанні, деструктивна тривожність, невпевненість у собі та низька оцінка дитини оточуючими. Тривалий стан тривоги спричинює неврози. Своєчасне, системне та якісне надання психологічної допомоги тривожній дитині забезпечить відновлення її психологічного благополуччя, можливість повноцінного життя.

Література

1. Алексеева Ю.А., Артемчук О. Г., Шишова О. М. Психодіагностика дітей та підлітків : навч.-метод. посіб. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. 108 с.
2. Бастун Н. Психічні особливості учнів з високою тривожністю. *Психолог.* 2003. № 33. С. 18-20.
3. Бітянова М. Р. Дитина у школі : технологія розвитку. Київ : Главник, 2007. 144 с.
4. Городняк І. В. Вивчення тривожності крізь призму соціального досвіду молодшого школяра. *Вісник Одеського національного університету.* 2008. Т. 13, вип. 5. С. 290-294.
5. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
6. Клименко П.Л. Психологічна характеристика особливостей прояву тривожності учнів. *Проблеми загальної і педагогічної психології.* Збірник наукових праць / за ред. С.Д. Максименка. Київ : Любіть Україну, 2000. Том 1. Ч. 3. С. 50-53.
7. Коробко С.Л., Коробко О.І. Робота психолога з молодшими школярами : метод. посіб. Київ : Літера, 2014. 416 с.
8. Поліщук В. М. Вікова та педагогічна психологія : навчальний посібник. Суми : Університетська книга, 2010. 352 с.

СЕКЦІЯ 8

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА В СИСТЕМІ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ

Віктор Гуменний

здобувач 2 курсу бакалаврату
спеціальності 017 Фізична культура і спорт
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Роман Гах

кандидат педагогічних наук, доцент,
Західноукраїнський національний університет

ОСОБЛИВОСТІ СТОРІН ПІДГОТОВКИ ФУТБОЛЬНОГО АРБІТРА У СУЧАСНОМУ ФУТБОЛІ

Теоретична підготовка футбольного арбітра є основою його професійної діяльності. Вона спрямована на формування у арбітра знань і умінь, необхідних для компетентного і справедливого суддівства футбольних матчів.

У процесі теоретичної підготовки футбольний арбітр вивчає такі основні розділи: правила гри в футбол: арбітр повинен досконало знати Правила гри в футбол, а також їхню історію та еволюцію; техніка і тактика гри в футбол: арбітр повинен мати уявлення про техніку і тактику гри в футбол, щоб краще розуміти дії гравців на полі; фізіологія і психологія людини: арбітр повинен мати знання з фізіології і психології людини, щоб краще розуміти свої власні можливості і можливості гравців; методика суддівства футбольних матчів: арбітр повинен знати методи суддівства футбольних матчів, щоб ефективно виконувати свої обов'язки [4].

Фізична підготовка футбольного арбітра є важливою складовою його професійної діяльності. Арбітр повинен мати достатню фізичну підготовку, щоб витримувати навантаження під час футбольного матчу.

Фізична підготовка футбольного арбітра включає в себе такі основні напрямки: сила: арбітр повинен мати достатню силу, щоб контролювати гравців, а також виконувати фізичні вправи, необхідні для суддівства футбольних матчів; витривалість: арбітр повинен мати достатню витривалість, щоб витримувати навантаження під час футбольного матчу, який може тривати до 90 хвилин; швидкість: арбітр повинен мати достатню швидкість, щоб швидко реагувати на події, що відбуваються на полі [1].

Психологічна підготовка футбольного арбітра є не менш важливою, ніж теоретична і фізична підготовка. Арбітр повинен мати високий рівень психологічної підготовки, щоб справлятися з навантаженням під час

футбольного матчу, а також з емоційним тиском, який може виникнути в процесі суддівства [5].

Психологічна підготовка футбольного арбітра включає в себе такі основні напрямки: впевненість у собі: арбітр повинен мати впевненість у своїх силах і знаннях, щоб приймати правильні рішення в складних ситуаціях; стресостійкість: арбітр повинен мати високий рівень стресостійкості, щоб справлятися з емоційним тиском, який може виникнути в процесі суддівства; здатність до концентрації уваги: арбітр повинен мати здатність до концентрації уваги, щоб не упускати важливих деталей під час футбольного матчу [2].

Практична підготовка футбольного арбітра є завершальним етапом його підготовки. Вона спрямована на закріплення теоретичних знань і навичок в умовах, максимально наближених до реальних.

Практична підготовка футбольного арбітра включає в себе такі основні напрямки: практичне суддівство футбольних матчів: арбітр повинен судити футбольні матчі на різних рівнях, щоб набути практичного досвіду; участь у семінарах і тренінгах: арбітр повинен брати участь у семінарах і тренінгах, які проводяться для підвищення кваліфікації футбольних арбітрів; оцінка суддівства: арбітр повинен регулярно проходити оцінку свого суддівства, щоб визначити рівень своєї кваліфікації [3].

Підготовка футбольного арбітра у сучасному футболі є складним і багатогранним процесом. Вона вимагає від арбітра наявності знань, умінь і навичок у різних областях. Тільки за умови якісної підготовки футбольний арбітр може виконувати свої обов'язки на високому рівні.

Література

1. Абдула А. Б. Удосконалення фізичної підготовки футбольних арбітрів різної кваліфікації : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання та спорту : [спец.] 24.00.01 "Олімпійський і професійний спорт" / Абдула Анатолій Борисович ; Харк. держ. акад. фіз. культури. Харків, 2011. 20 с.

2. Дулібський А. В. Моделювання тактико-стратегічних аспектів спортивного відбору та ігрової орієнтації футболістів / Андрій Васильович Дулібський, Андрій Андрійович Дулібський, Богдан Виноградський // Моделювання та інформаційні технології у фізичному вихованні і спорті : XVI Міжнар. наук. конф. Львів : ЛДУФК імені Івана Боберського, 2021. С. 93-97.

3. Приступа Є. Сучасна система змагань національної футбольної ліги в умовах сталого розвитку. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2021. № 4. С. 14-18.

4. Ріпак І. М. Футбол : навч. посіб. / Ріпак І. М. Львів : Ліга-Прес, 2010. 224 с.

5. Чопілко Т. Г. Індивідуалізація спеціальної фізичної підготовки арбітрів високої кваліфікації у футболі : автореф. дис. ...канд. наук. з фіз. виховання та

спорту : [спец.] 24.00.01 "Олімпійський і професійний спорт" / Чопілко Тарас Григорович; Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України. Київ, 2020. 28 с.

Юлія Габуда

здобувачка 2 курсу бакалаврату спеціальності 017 Фізична культура і спорт освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт», Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Роман Гах

кандидат педагогічних наук, доцент, Західноукраїнський національний університет

ОСОБЛИВОСТІ СПОРТИВНОГО ВІДБОРУ В ГРУПИ ПОЧАТКОВОЇ ПІДГОТОВКИ СПОРТИВНОЇ ГІМНАСТИКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Спортивний відбір в групу початкової підготовки спортивної гімнастики - це комплекс заходів, спрямованих на виявлення дітей, які мають задатки і здібності до занять цим видом спорту.

Завдання спортивного відбору в групу початкової підготовки спортивної гімнастики можна сформулювати наступним чином: виявлення дітей, які мають задатки і здібності до занять спортивною гімнастикою; оцінка рівня фізичного розвитку та фізичних якостей дітей; формування груп початкової підготовки з урахуванням індивідуальних особливостей дітей [4].

При проведенні спортивного відбору в групу початкової підготовки спортивної гімнастики використовуються такі критерії: вік дітей: 6-7 років; стан здоров'я: дитина повинна бути здорова і мати відсутні протипоказання до занять спортивною гімнастикою; фізичний розвиток: дитина повинна мати гармонійний фізичний розвиток, відповідати віковим нормам; фізичні якості: дитина повинна мати розвинені фізичні якості, необхідні для занять спортивною гімнастикою, такі як сила, витривалість, гнучкість, координація; рухові здібності: дитина повинна мати добре розвинені рухові здібності, такі як координація, рівновага, орієнтація в просторі; психологічні якості: дитина повинна мати такі психологічні якості, як мотивація до занять спортом, впевненість у собі, здатність до концентрації уваги [1].

При проведенні спортивного відбору в групу початкової підготовки спортивної гімнастики використовуються такі методи: навчання елементарних гімнастичних вправ: дитина повинна вміти виконувати прості гімнастичні вправи, такі як присідання, стрибки, перевороти; виконання гімнастичних комплексів: дитина повинна вміти виконувати гімнастичні комплекси, які

включають в себе різні види вправ; Виконання тестових завдань: дитині пропонується виконати тестові завдання, які дозволяють оцінити рівень її фізичного розвитку та фізичних якостей [2].

Процедура спортивного відбору в групу початкової підготовки спортивної гімнастики зазвичай складається з наступних етапів: *перший етап*: попередній відбір. На цьому етапі проводиться попередній огляд дітей, на якому оцінюється їхній вік, стан здоров'я, фізичний розвиток; *другий етап*: відбір. На цьому етапі діти проходять заняття під керівництвом тренера. На заняттях тренер оцінює рівень фізичного розвитку та фізичних якостей дітей, а також їхню здатність до виконання гімнастичних вправ; *третьої етап*: затвердження. На цьому етапі тренер затверджує список дітей, які будуть зараховані в групу початкової підготовки спортивної гімнастики [3].

Спортивний відбір в групу початкової підготовки спортивної гімнастики є важливим етапом у становленні спортсмена. Правильний відбір дозволяє сформувати групи початкової підготовки з урахуванням індивідуальних особливостей дітей, що сприяє успішному розвитку їхніх спортивних здібностей.

Література

1. Верняєв О. Ю. Індивідуалізація спеціальної підготовки гімнастів високої кваліфікації в багатоборстві : автореф. дис. ...канд. наук з фіз. виховання і спорту: [спец.] 24.00.01 "Олімпійський і професійний спорт" / Верняєв Олег Юрійович ; Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України. Київ, 2021. 27 с.

2. Акімова М. П. Організаційно-управлінські умови розвитку оздоровчих видів гімнастики в Україні : дис. ...д-ра філософії : 017;01 / Акімова Марія Петрівна. Київ, 2021. 231 с.

3. Дука М. С. Початкова підготовка дітей в складно координаційних видах спорту з урахуванням об'єктивних передумов ранньої спеціалізації (на матеріалі художньої гімнастики) : дис. ...д-ра філософії : 017 / Дука Марія Сергіївна. Київ, 2021. 262 с.

4. Пержинська-Біскуп А. Вплив координаційних здібностей на досягнення спортивного результату в спортивній гімнастиці на етапі попередньої базової підготовки / Анна Пержинська-Біскуп, Александра Біскуп // Молода спортивна наука України : зб. тез. доп. Львів, 2021. Вип. 25, т. 1. С. 18-20.

Петро Шафранський
здобувач 2 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Роман Гах
кандидат педагогічних наук, доцент,
Західноукраїнський національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ДОСЯГНЕННЯ ВИСОКИХ РЕЗУЛЬТАТІВ У ПЛАВАННІ

Досягнення високих результатів у плаванні вимагає від спортсмена наявності ряду факторів, включаючи: фізичні якості: сила, витривалість, швидкість, координація, гнучкість; технічна майстерність: правильна техніка виконання всіх видів плавання; психологічна підготовка: впевненість у собі, мотивація до досягнення успіху, здатність до саморегуляції.

Фізичні якості є основою спортивної результативності у плаванні. Для досягнення високих результатів спортсмен повинен мати високий рівень сили, витривалості, швидкості, координації та гнучкості [3].

Сила дозволяє спортсмену розвивати велику потужність рухів, що необхідно для швидкого проходження дистанції. Витривальність дозволяє спортсмену підтримувати високу швидкість протягом тривалого часу. Швидкість дозволяє спортсмену швидко стартувати і набирати швидкість. Координація дозволяє спортсмену виконувати складні рухи точно і без зайвих зусиль. Гнучкість дозволяє спортсмену ефективно використовувати силу м'язів [1].

Технічна майстерність є одним з найважливіших факторів, що впливають на результативність у плаванні. Правильна техніка виконання всіх видів плавання дозволяє спортсмену розвивати максимальну швидкість і витривалість.

Технічна майстерність формується в процесі тренувань. Тренери використовують різні методи, щоб навчити спортсменів правильному виконанню рухів.

Психологічна підготовка також є важливим фактором, що впливає на результативність у плаванні. Впевненість у собі дозволяє спортсмену справлятися з хвилюванням і стресом, які можуть виникнути в умовах змагань. Мотивація до досягнення успіху допомагає спортсмену наполегливо тренуватися і не здаватися перед труднощами. Здатність до саморегуляції дозволяє спортсмену контролювати свої емоції та концентруватися на виконанні завдання [1].

Психологічна підготовка спортсмена здійснюється тренером та психологом.

Тренування плавців спрямовані на розвиток фізичних якостей, технічної майстерності та психологічної підготовки.

Тренування фізичних якостей включають в себе: заняття з силової підготовки: використання тренажерів, штанги, гирь і інших снарядів; заняття з витривалості: тривалі заняття плаванням на середній і низькій швидкості; заняття з швидкості: короткі заняття плаванням на максимально можливій швидкості [4].

Тренування технічної майстерності включають в себе: виконання вправ на суші: відпрацювання окремих елементів техніки плавання; виконання вправ у воді: відпрацювання техніки плавання в цілому.

Тренування психологічної підготовки включають в себе: вправи на впевненість у собі: візуалізація успішного виступу, відпрацювання техніки виконання вправ в умовах хвилювання; Вправи на мотивацію: постановка цілей, відстеження прогресу, заохочення за досягнення; вправи на саморегуляцію: дихальні вправи, техніки релаксації [3].

Тренувальні програми плавців розробляються індивідуально, з урахуванням їхніх фізичних і психологічних особливостей, а також цілей і завдань.

Досягнення високих результатів у плаванні вимагає від спортсмена багаторічної наполегливої праці та самовіддачі. Спортсмен повинен мати високий рівень фізичних якостей, технічної майстерності та психологічної підготовки.

Література

1. Грузевич І. В. Теорія і методика викладання плавання у закладах освіти : навч.-метод. посібник. Вінниця : Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, 2021. 120 с.

2. Звонар В. В. Організаційно-методичні основи проведення занять з плавання : навч. посіб. Ужгород, 2021. 90 с.

3. Ображей О. Є. Технологія прискореного навчання плавання молодших школярів в умовах літніх оздоровчих таборів : дис. ...д-ра філософії : 014; 01 / Ображей Ольга Євгенівна . Луцьк, 2021. 312 с.

4. Rola pływania w rozwoju dziecka / Paulina Kreft, Dariusz Skalski, Alicja Peczak-Graczyk, Piotr Makar, Natalia Semenova // Ratownictwo wodne, sport pływacki i kultura fizyczna w teorii i praktyce / ed. by Makar P., Skalski D., Peczak-Graczyk A. Gdansk : Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu im. Jędrzeja Śniadeckiego, 2021. T. 8. S.107-116.

Ірина Томин (Боднарук)
здобувачка 2 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Роман Гах
кандидат педагогічних наук, доцент,
Західноукраїнський національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНИХ ФУНКЦІЙ ДЗІЮДОЇСТІВ В УМОВАХ ЗМАГАНЬ

Напружена спортивна діяльність вимагає від спортсмена значних витрат фізичних і психічних сил. В умовах таких навантажень відбувається значна перебудова функціональної організації організму, яка проявляється в змінах психофізіологічних функцій.

У умовах напруженої спортивної діяльності спостерігаються такі зміни у функціонуванні нервової системи: підвищення збудливості і гальмування нервових центрів. Це обумовлено необхідністю швидко реагувати на зміну ситуації і приймати правильні рішення; збільшення швидкості і точності нервових процесів. Це дозволяє спортсмену швидко і точно виконувати складні рухи; посилення вольових процесів. Це необхідно для мобілізації сил і подолання труднощів [5].

У умовах напруженої спортивної діяльності спостерігаються такі зміни у функціонуванні серцево-судинної системи: збільшення частоти серцевих скорочень. Це забезпечує підвищення доставки кисню до м'язів; збільшення ударного об'єму серця. Це також сприяє підвищенню доставки кисню до м'язів; збільшення артеріального тиску. Це забезпечує підвищення тиску крові в м'язах, що сприяє їхній роботі [1].

У умовах напруженої спортивної діяльності спостерігаються такі зміни у функціонуванні дихальної системи: збільшення частоти дихальних рухів. Це забезпечує підвищення надходження кисню до організму; збільшення глибини дихальних рухів. Це також сприяє підвищенню надходження кисню до організму.

У умовах напруженої спортивної діяльності спостерігаються такі зміни у функціонуванні м'язової системи: збільшення скорочувальної здатності м'язів. Це забезпечує підвищення сили і витривалості м'язів; збільшення працездатності м'язів. Це дозволяє спортсменам виконувати складні рухи протягом тривалого часу [3].

У умовах напруженої спортивної діяльності спостерігаються такі зміни у функціонуванні обміну речовин: підвищення споживання кисню. Це забезпечує енергетичний обмін в організмі; збільшення вироблення енергії. Це дозволяє спортсменам виконувати фізичні навантаження; збільшення виділення продуктів обміну речовин. Це необхідно для виведення їх з організму [2].

У умовах напруженої спортивної діяльності спостерігаються також зміни у функціонуванні інших систем організму, таких як травна система, ендокринна система, імунна система. Ці зміни спрямовані на забезпечення організму енергією, киснем і іншими необхідними речовинами, а також на попередження розвитку захворювань.

Психофізіологічні функції відіграють важливу роль у спортивній результативності. Від їхнього рівня залежить здатність спортсмена до ефективної роботи в умовах напруженої спортивної діяльності [4].

Спортсмени з високим рівнем психофізіологічних функцій краще справляються з фізичними навантаженнями, швидше відновлюються після них і досягають вищих спортивних результатів.

Для підвищення рівня психофізіологічних функцій спортсмени використовують різні методи, такі як:

- Спеціальні тренувальні програми, спрямовані на розвиток фізичних і психічних якостей.
- Психологічна підготовка, спрямована на формування впевненості в собі, мотивації до досягнення успіху, здатності до саморегуляції.
- Сучасні технології, такі як біоенергетичний тренінг, психофізіологічний тренінг.

Література

1. Ананченко К. В. Техніко-тактична підготовка дзюдоїстів високого класу на основі аналізу модельних характеристик : автореф. дис. ...канд. наук з фіз. виховання і спорту : [спец.] 24.00.01 "Олімпійський і професійний спорт" / Ананченко Костянтин Володимирович ; Харківська держ. акад. фіз. культури. Харків, 2006. 21 с.

2. Загура Ф. Формування початкової технічної підготовки юних дзюдоїстів завдяки ігровому методу. День студентської науки : зб. матеріалів щоріч. студ. наук. конф. Львів, 2019. С. 66 - 68.

3. Загура Ф. Особливості формування технічної майстерності юних дзюдоїстів ігровим методом / Федір Загура, Уляна Шевців, Оксана Іваночко // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. пр. Київ, 2019. Вип. 5(113)19. С. 136–140.

4. Загура Ф. Особливості виду спорту й функціональні можливості чоловіків і жінок у дзюдо. Моделювання та інформаційні технології у фізичному вихованні і спорті. 2018. С. 27-30.

5. The importance of information blocks, which form the basis of tactical knowledge at different stages of long-term development in modern Olympic combat sports / Olha Zadorozhna, Yuriy Briskin, Maryan Pityn, Iryna Svistelnyk, Mariia Roztorhui, Andrey Vorontsov // Ido Movement for Culture. 2021, Vol. 21, no. 2. P. 27-40.

Роман-Олесь Рачицький
здобувач 2 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Роман Гах
кандидат педагогічних наук, доцент,
Західноукраїнський національний університет

СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПАУЕРЛІФТИНГУ

Цей вид спорту стає все більш популярним у всьому світі. Зростає кількість спортсменів, які займаються пауерліфтингом, а також кількість змагань, які проводяться. Рекорди світу в пауерліфтингу постійно оновлюються. Це свідчить про те, що спортсмени постійно працюють над своїми результатами і використовують нові методи тренування. Жіночий пауерліфтинг активно розвивається. Жінки досягають все більш високих результатів і беруть участь у міжнародних змаганнях. Пауерліфтинг стає все більш комерційним видом спорту. У ньому з'являються професійні спортсмени, які заробляють на пауерліфтингу [2].

Однією з основних причин зростання популярності пауерліфтингу є його доступність. Для занять пауерліфтингом не потрібно спеціального обладнання або майданчика. Їм можна займатися в будь-якому спортзалі [1].

Іншою причиною зростання популярності пауерліфтингу є те, що він є ефективним способом розвитку сили і витривалості. Пауерліфтинг допомагає спортсменам досягати високих результатів у інших видах спорту, таких як бодібілдинг, американський футбол, хокей [3].

Зростання популярності пауерліфтингу сприяє розвитку цього виду спорту. Спортсмени отримують більше можливостей для тренувань і змагань, а також для підвищення своїх результатів.

Література

1. Олешко В.Г Теорія та методика тренерської діяльності у важкій атлетиці. К.: Олімпійська література, 2018. 192 с.
2. Пауерліфтинг. Правила змагань / За ред. Т.Г. Мельник, С.Г. Базаєва, Г.В. Київ, 2019. 84 с.

3. Циба Ю., Ніколайчук О., Богданюк А. Тенденції розвитку класичного пауерліфтингу на сучасному етапі. Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура, 107-114, 2019.

Богдан Пушенко

здобувач 2 курсу магістратури спеціальності 017 Фізична культура і спорт освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт», Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Роман Гах

кандидат педагогічних наук, доцент, Західноукраїнський національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДЗЮДОЇСТІВ ДО ЗМАГАНЬ

Психологічна готовність до змагань – це стан спортсмена, який характеризується високою мобілізацією його фізичних і психічних сил, здатністю до оптимального управління своїми діями та емоціями в умовах змагальної боротьби.

Формування психологічної готовності дзюдоїстів до змагань є одним з важливих завдань тренерської роботи. Воно здійснюється на всіх етапах підготовки спортсмена, але найбільш інтенсивно – в змагальній періоді [4].

Особливості формування психологічної готовності дзюдоїстів до змагань обумовлені специфікою цього виду спорту. Дзюдо – це вид єдиноборства, який вимагає від спортсмена високої концентрації уваги, швидкості реакції, вольових якостей, вміння швидко приймати рішення в умовах постійної змінної обстановки [3].

У процесі формування психологічної готовності дзюдоїстів до змагань вирішуються такі завдання:

- Розвиток мотивації до змагань. Для цього необхідно формувати у спортсмена позитивне ставлення до змагань, впевненість у своїх силах, бажання досягти високих результатів.
- Формування вольових якостей. Дзюдоїсту необхідно вміти мобілізувати свої сили в ході змагальної боротьби, долати труднощі, не піддаватися нервовому розладу.
- Розвиток здатності до саморегуляції. Дзюдоїсту необхідно вміти контролювати свої емоції, концентрувати увагу, регулювати свій стан.

Для вирішення цих завдань використовуються різні засоби та методи психологічної підготовки. До засобів психологічної підготовки відносяться:

- Роз'яснення спортсмену значення змагань, постановка перед ним конкретних цілей і завдань.
- Використання методів мотивації, таких як похвала, заохочення, критика.
- Розвиток вольових якостей за допомогою різноманітних вправ і завдань.
- Навчання прийомам саморегуляції, таким як розслаблення, концентрація уваги, аутотренінг.

Методи психологічної підготовки можуть бути індивідуальними і груповими. Індивідуальна психологічна підготовка спрямована на вирішення конкретних завдань, які виникають у кожного спортсмена. Групова психологічна підготовка проводиться з групою спортсменів, які мають схожі проблеми [2].

Формування психологічної готовності дзюдоїстів до змагань є тривалим і складним процесом. Воно вимагає від тренера високого професіоналізму, знань і навичок в області психології спорту.

Література

1. Бейгул І. Вплив спеціальної психологічної підготовки на здоров'я і розвиток особистості дзюдоїстів. Спортивний вісник Придніпров'я, 2014. 1: С. 118-122.
2. Височіна НЛ. Психологічне забезпечення у системі підготовки спортсменів в олімпійському спорті [автореф. дисертації]. Київ: НУФВСУ, 2018. 46 с.
3. Гринь ОР. Психологічне забезпечення та супровід підготовки кваліфікованих спортсменів. К. : Олімпійська література, 2015. 148 с.
4. Коробейніков Г, Приступа Є, Коробейнікова Л, Бріскін Ю. Оцінювання психофізіологічних станів у спорті. Л.: ЛДУФК, 2013. 312 с.

Матей Каменіцкі

здобувач 2 курсу магістратури спеціальності 017 Фізична культура і спорт освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт», Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Роман Гах

кандидат педагогічних наук, доцент, Західноукраїнський національний університет

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ШВИДКІСНО-СИЛОВИХ ЯКОСТЕЙ МЕТАЛЬНИКІВ СПИСУ

Необхідною умовою підготовки кваліфікованих метальників спису у сучасному спортивному тренуванні є високий рівень розвитку швидкісно-

силових якостей. Тренери високого рівня використовують наступні методи розвитку швидкісно-силових якостей: максимальних зусиль, великих м'язових зусиль, статичних вправ [4]. Коротко охарактеризуємо особливості розвитку швидкісно-силових якостей за допомогою вищезазначених методів.

Характеризуючи метод максимальних зусиль варто зазначити, що за допомогою цього методу можна покращити здатність спортсмена концентрувати м'язові напруження. Таким чином, це дозволить збільшити абсолютну силу, яка зможе швидко проявитися під час змагань. Фахівці рекомендують у сучасному тренуванні давати 4-5 вправ по 2-3 підходи за допомогою цього методу. У тренувальному мікро-циклі кількість тренувань повинна складати 2-3 заняття. Використовуючи зазначений метод можна не застосовувати великі обсяги роботи з навантаженнями [2].

Під час використання методу великих м'язових зусиль з великими обтяженнями, які дорівнюють 65-75 % від максимальних можливостей спортсмена, в одному підході необхідно виконувати 5-6 повторень. Цей метод є широко поширеним під час тренувань з металниками спису. Застосування цього методу дозволяє збільшувати силу та силову витривалість а також м'язову масу. Цей метод використовують 2-3 рази на тиждень. Кількість підходів складає 3-4 рази, з 5-6 засобами в одному тренувальному занятті. Розмір обтяження при використанні даного методу повинен складати 50-60 % від максимального [5].

У сучасному тренуванні металників спису досить поширеним є метод ізометричних (статичних) вправ. Основною особливістю методу є напруження м'язів без їх скорочення, оскільки вправи виконуються без супроводження рухів. Варто зазначити, що даний метод не вирішить питання силовій підготовки спортсмена в цілому [1]. Також, позитивною стороною застосування цього методу є простота виконання та економія тренувального навантаження. Проте, застосовуючи цей метод, потрібно мати на увазі негативні його сторони, а саме: погіршення еластичності м'язів, м'язова маса не збільшується, підвищується втома серцево-судинної системи та знижується координація [3].

Література

1. Лемешко В. Й. Методика навчання легкоатлетичним вправам : [навч.-метод. посіб.]. Львів : Видавництво ЛНУ, 2020. 106 с.
2. Микіч М. С. Система спортивної підготовки легкоатлетів. Легка атлетика: теорія, навчання, тренуван-ня : зб. наук. пр. Львів : Сполом, 2016. С. 33–56.
3. Brown L. E. Training for speed, agility & Quickness / Lee E. Brown, A. Vance, I. Ferrigno [Third Edition] // Human Kinetics, 2014. 295 p.
4. Price R. The Ultimate Guide to Weight training for Track & Field. Second Edition. Price World Publishing, 2017. 160 p.
5. Silvester J. Complete book of throws. Human Kinetics, 2019. 176 p.

Стефанія Маркульчак
здобувачка 2 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Роман Гах
кандидат педагогічних наук, доцент,
Західноукраїнський національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ У ТРЕНУВАННЯХ СПОРТСМЕНОК, ЯКІ СПЕЦІАЛІЗУЮТЬСЯ В СПОРТИВНІЙ ХОДЬБІ

Спортивна ходьба - це вид легкоатлетичного багатоборства, який полягає в ходьбі на максимально можливу дистанцію за встановленими правилами. Спортивна ходьба є видом спорту, який вимагає від спортсменів високої координації, витривалості, сили і швидкості.

У тренувальному процесі спортсменок, які спеціалізуються в спортивній ходьбі, використовують різноманітні засоби. Засоби тренування можна класифікувати за такими ознаками:

- За характером впливу на організм: загальна фізична підготовка (ЗФП), спеціальна фізична підготовка (СФП), спортивна техніка (СТ).
- За специфікою впливу на організм: силові, швидкісні, витривалості, координаційні.
- За формою виконання: індивідуальні, групові, командні.

Засоби ЗФП спрямовані на загальний розвиток фізичних якостей спортсменок, таких як сила, швидкість, витривалість, координація. До засобів ЗФП відносяться: біг, стрибки, метання, гімнастичні вправи, а також загальнорозвиваючі вправи.

Засоби СФП спрямовані на розвиток специфічних фізичних якостей, необхідних для успішного виконання спортивної ходьби. До засобів СФП відносяться: ходьба на різних дистанціях, ходьба з різними інтенсивностями, ходьба з опорою на руки, ходьба по пересіченій місцевості, а також різноманітні спеціальні вправи, які спрямовані на розвиток окремих елементів техніки спортивної ходьби.

Засоби СТ спрямовані на вдосконалення техніки спортивної ходьби. До засобів СТ відносяться: вивчення і відпрацювання основних елементів техніки спортивної ходьби, а також спеціальні вправи, які спрямовані на розвиток почуття темпу і ритму ходьби.

У річному циклі підготовки спортсменок, які спеціалізуються в спортивній ходьбі, засоби тренування розподіляються таким чином:

- У підготовчому періоді: основні засоби ЗФП, основні засоби СФП, спеціальні вправи для розвитку техніки ходьби.

- У основний період: основні засоби ЗФП, основні засоби СФП, спеціальні вправи для розвитку техніки ходьби, а також змагальні вправи.

- У змагальному періоді: змагальні вправи, а також спеціальні вправи для підтримки високої технічної майстерності.

Обсяг і інтенсивність використання засобів тренування в річному циклі підготовки спортсменок, які спеціалізуються в спортивній ходьбі, залежать від індивідуальних особливостей спортсменок, їх кваліфікації та рівня підготовки.

Особливості використання засобів у тренуваннях спортсменок, які спеціалізуються в спортивній ходьбі, можна охарактеризувати такими пунктами:

- Важливе значення має правильний розподіл засобів у річному циклі підготовки. У підготовчому періоді основні акценти робляться на розвитку загальної фізичної підготовки та технічної майстерності. У основний період основні зусилля спрямовуються на розвиток спеціальної витривалості та сили. У змагальний період основне завдання полягає в підтримці високої технічної майстерності та спеціальної витривалості.

- Засоби тренування повинні бути максимально наближені за динамічними характеристиками та режимом роботи організму до умов спортивної діяльності у спортивній ходьбі. Це означає, що ходьба повинна виконуватися з максимально можливою швидкістю, при цьому необхідно дотримуватися правил спортивної ходьби.

- Важливою є індивідуальна спрямованість тренування. При плануванні тренувань необхідно враховувати індивідуальні особливості спортсменок, такі як їх антропометричні дані, рівень фізичної підготовки, а також особливості техніки спортивної ходьби.

Використання засобів тренування в річному циклі підготовки спортсменок, які спеціалізуються в спортивній ходьбі, є одним з важливих факторів, які впливають на досягнення високих спортивних результатів.

Література

1. Ахметов Р. Моделювання спеціальної фізичної та технічної підготовленості кваліфікованих спортсменів, які спеціалізуються у легкоатлетичних стрибках. Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. виховання, спорту та здоров'я людини. Львів, 2015. С. 17–21.

2. Вознюк Т. В. Основи теорії та методики спортивного тренування: навчальний посібник / Вінниця : ФОП Корзун Д.Ю., 2016. 240 с.

3. Волков Л.В. Теорія і методика дитячого та юнацького спорту: Підручник / Вид. 2-е, пер. і доп. К.: Освіта України, 2016. 464 с.

Іван Іщук
здобувач 2 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Роман Гах
кандидат педагогічних наук, доцент,
Західноукраїнський національний університет

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАЛЬНО-ТРЕНУВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ЛЕГКОАТЛЕТІВ, ЯКІ СПЕЦІАЛІЗУЮТЬСЯ В СТРИБКАХ У ДОВЖИНУ

Здатність легкоатлетів, які спеціалізуються у стрибках в довжину з розбігу, до оцінки власних динамічних та кінематичних характеристик рухів є одним з важливих елементів навчально-тренувальних занять. Враховуючи сказане, можна констатувати, що сьогодні в спортивній науці велика увага приділена дослідженням з корекції індивідуальних навчально-тренувальних програм за результатами оцінки технічної підготовленості легкоатлетів [2].

Науковцями встановлено певні закономірності та систематизовано дані, які спрямовано на удосконалення багаторічної підготовки легкоатлетів на кожному її етапі. Також сформовано певні уявлення про кореляцію результативності виступів спортсменів від наступних показників, а саме: сила поштовху, швидкість розбігу на всіх його етапах та правильний кут вильоту відповідно до загального центру маси тіла [3]. Науковці вважають, що кут вильоту багато в чому залежить від силових здібностей спортсмена, а швидкість розбігу від рівня розвитку швидкісних якостей [1].

Спортивне тренування легкоатлетів, які спеціалізуються на стрибках в довжину з розбігу має чіткі позиції та закономірності, дотримуючись яких, процес управління рівнем підготовленості спортсмена вийде на новий високий рівень [4].

Література

1. Костюкевич В.М. «Теорія і методика спортивної підготовки у запитаннях і відповідях»: Навчально-методичний посібник. Вінниця: Планер, 2016. 159 с.
2. Лук'янцева В.Г. Фізіологія людини. Навч. посіб. Київ: Олімпійська література, 2018. 182 с.
3. Сидоренко П.І., Бондаренко Г.О., Куц С.О. Анатомія та фізіологія людини: Підручник. Київ: Медицина, 2015. 196 с
4. Фізіологія людини. Спорт. URL: http://stud.com.ua/73914/meditsina/osnovni_formi_ozdorovchoyi_fizichnoyi_kulturi.

5. Чижик В.В., Спортивна фізіологія: навч. посібник для студентів. Луцьк : ПВД «Твердиня», 2011. 256 с.

Юрій Жураківський
здобувач 2 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Роман Гах
кандидат педагогічних наук, доцент,
Західноукраїнський національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ЛЕГКОАТЛЕТІВ

У сучасній літературі з психології спорту виокремлено дві складових психологічної підготовки легкоатлетів до стартів, а саме: загальнопсихологічна підготовка та психологічна підготовка. Цей поділ зумовлений через вирішення завдань загальнопсихологічної підготовки в умовах змагальної діяльності, а процес виховання, навчання та тренування постійно чергується [2]. Під час офіційних змагань та навчально-тренувальних занять завдання загальнопсихологічної підготовки вирішуються через формування у спортсмена психічних якостей, що сприятимуть міцному та успішному оволодінню усіма сторонами рухової майстерності легкоатлета [4].

Варто зазначити, що кожен професійний легкоатлет повинен уміти контролювати та регулювати свої емоційні стани під час різних рівнів напруженості, а також вміти впливати та рефлексувати емоційними самопочуттями для покращення своїх результатів на змаганнях. Тому, спортсмен-легкоатлет повинен в потрібний момент змагань вміти переключити себе з стану змагань на стан розслаблення, щоб напруга знялася з нервової системи, що в свою чергу приведе до забезпечення повноцінного психологічного, емоційного та фізичного відпочинку [3]. Проте, необхідно вміти будь-якої миті перейти до максимальної мобілізації сил і швидко включитися в змагання. Напередодні змагань спортсмен повинен мати можливість повновагомо зосередитися на виконанні запланованих змагальних завдань та вимкнути процеси уваги стосовно чинників та подразників які діють ззовні – глядачі, суперники, арбітри або інші обставини [2].

З вище сказаного можна зробити висновок, що психосаморегуляція відіграє важливу роль у змагальній та тренувальній діяльності легкоатлетів. Високий результат спортсмен досягне за умови правильної взаємодії з тренером

під час навчально-тренувальних занять та змагань. Спортсмен-професіонал повинен відстежувати свої психологічні стани та вміти працювати з ними, змінювати їх та взаємодіяти з ними для покращення своїх змагальних результатів. Процес формування психологічних здібностей легкоатлетика повинен здійснюватися протягом всієї спортивної кар'єри.

Література

1. Линець М. Індивідуалізація та диференціація фізичної підготовки спортсменів Фізична активність, здоров'я і спорт. 2016. № 2(24). С. 34–44.
2. Легка атлетика : навч.-метод. посіб. / уклад. І.О. Ячнюк, Ю.Б. Ячнюк, М.Ю. Ячнюк. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т : Рута, 2018. 163с.
3. Платонов В.Н. Система підготовки спортсменів в олімпійському спорті. Общая теория и ее практические приложения: учебник. К.: Олимп. лит., 2015. Кн. 1. 2015. 680 с.
4. Платонов В.Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения: учебник. К.: Олимп. лит., 2015. Кн. 2. 2015. 752 с.

Сергій Джуль

здобувач 2 курсу магістратури спеціальності 017 Фізична культура і спорт освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт», Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Роман Гах

кандидат педагогічних наук, доцент, Західноукраїнський національний університет

СУЧАСНІ ВИМОГИ ДО СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ ВОЛЕЙБОЛІСТІВ

Сучасна змагальна діяльність у волейболі супроводжується високою інтенсивністю. До організму спортсмена висуваються високі вимоги в частині рухової, психологічної та тактичної готовності. В складнокоординаційних ігрових ситуаціях, волейболістам потрібно виконувати фізичні та технічні навантаження, які складні за величиною та тривалістю. Тому сучасні тенденції волейболу, висувають до спортсменів високого рівня розвитку рухових якостей, а найголовніше, вміння їх проявляти у варіантивних ситуаціях [2].

Також, варто відзначити, що кількість тактичних комбінацій вимагає від волейболістів універсальної підготовленості, адже у волейболі діапазон ігрових дій та ситуацій сьогодні є надто розширеним. У процесі гри спортсмени постійно перебувають в складних умовах гри, яка швидко змінюється. Рухові навантаження характеризуються високими за об'ємом та тривалістю, що вимагає

від організму спортсмена застосування усіх резервних можливостей. У роботах багатьох науковців зазначено, що з високою інтенсивністю та об'ємом самої гри, волейболісти часто виконують різні рухи до предмета гри, що супроводжується великим обсягом стрибкового навантаження на опорно-руховий апарат та постійні зміни ігрової ситуації [2]. Тому сучасна гра у волейбол вимагає від організму спортсмена високого рівня розвитку не тільки загальних рухових показників, а й спеціальної фізичної підготовленості [3].

На особливу увагу при підготовці волейболістів потрібно звертати до спеціальної витривалості. Під час гри вионується велика кількість швидкісних навантажень, які постійно повторюються та їх потрібно виконувати з високою точністю [1]. Це вимагає покращувати здатність у волейболістів виконувати великі об'єми рухових навантажень. Сьогодні найбільш актуальною проблемою у навчально-тренувальному процесі волейболістів є розвиток стрибучості, як вважають де-які науковці [4].

Література

1. Болотов О.О., Моргоєв В.Б. Розвиток фізичних якостей юних дзюдоїстів засобами рухливих ігор: Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Випуск 6 (62) 2015. С. 14-16.

2. Загура Ф., Шевців У., Іваночко О. Особливості формування технічної майстерності юних дзюдоїстів ігровим методом: Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Випуск 5 (113) 2019. С. 136-139.

3. Масенко Л.В. Ігри для опанування техніки дзюдо білого паска. Науково-методичний журнал: Фізичне виховання в школі. № 2. 2001. С. 27-30.

4. Шандригось В.І. Значення спеціалізованих рухливих ігор у техніко-тактичній підготовці юних борців. Фізична культура, спорт та здоров'я нації: збірник наукових праць. Вип. № 4 (23). Житомир: Вид-во ФОП Євенок О.О., 2017. С. 132-136.

Вадим Бугера

здобувач 2 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Роман Гах

кандидат педагогічних наук, доцент,
Західноукраїнський національний університет

ОСОБЛИВОСТІ БАЗОВИХ КОМПОНЕНТІВ АКВАФІТНЕСУ

Заняття аквафітнесом у ранньому дитячому віці сприяє активізації всіх важливих систем організму, гравітаційним розвантаженням опорно-рухового апарату, наявністю ефекту, що гартує та великою енергетичною вартістю роботи

що виконується у воді. Регулярними заняттями у воді можуть займатися всі здорові люди будь-якого віку. Ці заняття мають профілактичну, рекреаційну, лікувальну та кондиційну спрямованості [6].

Заняття аквафітнесом має наступні переваги: ним можуть займатися особи, що не володіють навичками плавання або особи з недостатньою фізичною активністю або хворі, які перебувають на реабілітації; шляхом використання різних рухів у різних режимах навантаження є можливість впливати на функціональні показники організму; широке застосування технічних засобів на заняттях та використання музичного супроводу сприяє покращенню емоційного фону занять; можливість використання природних водойм та басейнів різної конфігурації; висока безпека проведення занять, що дозволяє проводити оздоровчі вправи з контингентом різного віку [3].

На особливу увагу при заняттях аквафітнесом заслуговують ігри. Застосування ігор на воді сприяє підвищенню навчання дітей до умов водного середовища, діти оволодівають навичками тримання на воді, розплющувати очі у воді, виконувати різні гребкові рухи руками та ногами, вчаться ковзати по поверхні води [5].

Заняття аквафітнесом вирішують наступні завдання: розвиток сили м'язових груп; покращення стану серцево-судинної і дихальної систем; покращення гнучкості в суглобах; корекція фігури; покращення психологічного та емоційного стану [4].

Література

1. Глазирін І. Д. Плавання : навч. посіб. Київ : Кондор, 2011. 502 с.
2. Грузевич І., Кропта Р.В., Мельник О.В. Вдосконалення спеціальної витривалості юних плавців на основі індивідуалізації інтенсивності тренувальних навантажень. Молодь та олімпійський рух: Збірник тез доповідей XII Міжнародної конференції молодих вчених. 2019. НУФВСУ. С.111-113.
3. Джуринський П.Б. Методичні вказівки до самостійної роботи студентів з дисципліни «Теорія і методика викладання плавання». Методичний посібник для студентів напряму підготовки 6.010201 Фізичне виховання. Одеса : ПНПУ імені К.Д. Ушинського, 2014. 31 с
4. Назаркевич Л. І. Структура і зміст фізкультурно-оздоровчих занять з плавання для дітей молодшого шкільного віку: дис. канд.: 24.00.02. Львів, 2018. 159 с.
5. Оздоровче плавання : навч. посіб. для студентів I–II рівнів вищої освіти / Юрій Бріскін, Тетяна Одинець, Мар'ян Пітин, Олег Сидорко. Львів : ЛДУФК, 2017. 200 с.
6. Політько О. Особливості морфо-функціональних характеристик і фізичної підготовленості спринтерів 15–16 років, які спеціалізуються у різних способах плавання. Слобожанський науково-спортивний вісник. 2020. №1. С. 117–121.

Данило Аршинов
здобувач 2 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Роман Гах
кандидат педагогічних наук, доцент,
Західноукраїнський національний університет

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ДО ЗМАГАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СПОРТСМЕНІВ В КІБЕРСПОРТІ

Кіберспортсмен щоб забезпечити високий результат у змаганнях з повинен з високою відповідальністю ставитися до рівня підготовки. У кіберспорті об'єктом підготовки є спортсмен. Як зазначають науковці, підготовка кіберспортсменів включає наступні сторони: теоретична підготовка (термінологія гри, правила гри), фізична підготовка (загальна витривалість, м'язова чутливість, координаційні здібності), технічна підготовка (взаємодія з ігровим оточенням, управління віртуальними об'єктами), психологічна підготовка (пам'ять, увага, логічне мислення, вольові якості), тактична підготовка (індивідуальна та групова), інтегративна підготовка (комплексне застосування видів підготовки) [2].

Особливу увагу в кіберспорті потрібно приділяти попередженню виникнення травм. Вони перш за все пов'язані з перевантаженнями, які пов'язані з тренуваннями високої інтенсивності, знижену рухову активність та збереження сидячої пози протягом тривалого часу. Високим ризиком в кіберспорті є виникнення ожиріння, що пов'язано з малорухливим способом життя спортсменів. Варто зазначити, що часто у кіберспортсменів спостерігається порушення сну та поведінки, підвищений стрес [1].

Фізична підготовне кіберспортсменів обумовлена характером рухової діяльності. Під час змагань та тренувань спортсмен постійно перебуває у вимушеній позі, а фізичні дії здійснюються переважно лише пальцями рук. Під час підготовки кіберспортсменів особливу увагу потрібно приділяти розвитку витривалості м'язів спини та ший, загальної витривалості, координаційних здібностей [4].

Під час теоретичної підготовки слід звернути увагу на техніку безпеки підчас тренувань та змагань, історіографію кіберспорту, особливості правил проведення змагань, спеціальну термінологію. Ці компоненти теоретичної підготовки мають важливе значення при визначенні рівня кваліфікації та майстерності кіберспортсмена [3].

Співвідношення видів підготовки на етапах багаторічного циклу є різним, проте вони завжди присутні на кожному з цих етапів.

Література

1. Арнаутова Л, Петровська Т. Копінгстратегії подолання стресу спортсменами. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2019;2:104-12.
2. Бузов О.Ю, Камишин В.В, Поліхун Н.І, Ашерев А.Т. Технології використання мережевих ресурсів для підготовки молоді до дослідницької діяльності [монографія в Інтернеті]. Київ; 2012. 416 с.
3. Ideas-center. Користь і шкода комп'ютерних ігор, вплив на організм людини. Різне. Україна: Ideas-center. URL: <https://ideas-center.com.ua/?p=11042>
4. Konkurent.ua. Геймерів нарешті назвуть спортсменами: в Україні офіційно визнали кіберспорт. Спорт. Луцьк: Konkurent.ua; 2015. URL:<https://konkurent.ua/publication/63219/geymeriv-nareshti-nazvut-sportsmenami-vukraini-ofitsiyno-viznali-kibersport/>

Валерія Величанська

здобувачка 2 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт,
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Андрій Верцімага

старший викладач кафедри фізичної реабілітації і спорту,
Західноукраїнський національний університет

КОНЦЕПЦІЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКОГО ГАНДБОЛУ НА ПРИКЛАДІ МІНІ-ГАНДБОЛУ

Проаналізувавши ситуацію, що склалася в дитячо-юнацькому гандболі України, у 2008 році президентом ФГУ Андрієм Мельником прийнято рішення про створення науково-методичної групи з розробки концепції розвитку українського дитячо-юнацького гандболу. Беручи до уваги особливості розвитку гандболу у провідних країнах Європи та світу, доречно було би використати деякі з них в українській системі управління дитячо-юнацьким гандболом [5].

В Україні цей напрямок гандболу тільки зароджується. Аналізуючи ситуацію за останні роки, дійшли висновку, що зовсім втратили школу як джерело дітей для гандболу. Цей потік мав би поповнити ДЮСШ, а згодом – спортивні інтернати, збірні команди України. Причини, чому так сталось, багато фахівців називали у відсутності програми гандболу у школі. Переглянувши інформацію Міністерства освіти і науки України, засвідчило про те, що принаймі на папері гандбол у школі є. Варіативний модуль з курсом гандбольних занять

був присутній у шкільній програмі. Проте, вивчивши його зміст, стало зрозуміло про його невідповідність та неможливість застосувати у сучасних умовах [3].

Початкове вивчення гандболу, як виду спорту, у програмі закладів середньої освіти представлений з 5 по 9 клас загальноосвітніх шкіл. В свою чергу, існують певні протеріччя у залученні дітей до занять гандболом, що полягає у її ранній спеціалізації. Чим раніше дитина проявить зацікавленість у цьому виді спорту, тим більше можливостей буде існувати для розвитку її талантів та спеціальних фізичних здібностей. Тому, на цей час, є вкрай необхідним включення гандболу у програму з дисципліни «Фізичне виховання» під час навчання дітей молодшого шкільного віку.

По-друге, сьогодні усі вимоги для навчання гандболу у закладах середньої освіти не пристосовані до реальних умов, що пов'язано з недостатньою матеріально-технічною базою (сучасні розміри майданчика, висота воріт, наявність інвентарю). Більшість сучасних закладів середньої освіти у своїй спортивній базі мають невеликі майданчики, які мають максимальний розмір баскетбольного майданчика, тому в таких умовах, вкрай складно пропагандувати гандбол в системі фізичного виховання, не говорячи про підготовку в дитячо-юнацькому спорті [1].

Сьогодні в Україні є всі умови для сприяння розвитку міні-гандболу, а саме – шкільні зали (20*12 м., 24*16 м.), методичні рекомендації для закладів освіти та ДЮСШ. Для обґрунтування роботи тренерів також вводиться поняття чемпіонату України з міні-гандболу. При цьому метою є не турнірні результати, а фізичний розвиток дітей, знайомство з гандболом, комунікація серед дітей. Учні грають на зменшених майданчиках, із меншими воротами, спеціальними м'ячами та за спрощеними правилами. Міні-гандбол – це гра для дітей, які починають займатись спортом. Увага приділяється руху, бігу, кидкам, ловлі, балансуванню, сртибкам, ходьбі, дриблінгу. Застосовується індивідуальна гра та гра змішаними командами. Хлопці та дівчата навчаються взаємодіяти в командах, сприймати свої переваги та недоліки. Змагальна діяльність не супроводжується її оцінкою – відсутній підрахунок голів та визначення переможців, що і відрізняє його від класичного гандболу [4].

У зв'язку з цим, існують загально методичні рекомендації щодо проведення занять з міні-гандболу: високий рівень зацікавленості учнями на заняттях, де основна увага приділяється професіональним якостям вчителя; високий рівень емоційності, що висувається перед усіма спортивними іграми, в тому числі і гандболі, де основним є максимальна активність та задіяність всіх учасників; чітка організація завдань, що регламентується своєчасним поясненням вправи, місцем та особливостями переміщенням гравців; дозування необхідного навантаження з урахуванням віку учасників навчально-виховного

процесу. Головною метою занять міні-гандболом має бути, перш за все, зміцнення здоров'я, фізичний розвиток учнів, розвиток фізичних здібностей, що відповідає початковому етапу підготовки у дитячо-юнацьких школах [2].

Проведений аналіз системи організації та управління гандболом в Україні дозволив виділити загальні тенденції його розвитку і національні особливості функціонування. Одним з важливих кроків є впровадження уроку з міні-гандболу до програми загальноосвітніх шкіл (1-4 класи), реорганізація системи національних змагань шляхом запровадження змагань дитячої, шкільної та студентських ліг.

Література

1. Борисова О.В., Петрушевський Є.І. Навчальна програма гуртка (секції) «Міні-гандбол» для 1-4 класів закладів загальної середньої освіти. Київ, 2017. 35 с.
2. Борисова О.В., Петрушевський Є.І. Міні-гандбол: методичні рекомендації. Київ, 2017. 46 с.
3. Борисова О.В., Петрушевський Є.І. Система організації та управління спортом в Україні: проблеми, перспективи. В: Вісник Запорізького національного університету. Зб. наук. пр. Запоріжжя, 2018. с. 74-80.
4. Борисова О.В., Петрушевський Є.І., Рогульчик Л.М., Твардовська Л.М. Гандбол для гуртків фізкультурно-оздоровчого напрямку закладів загальної середньої освіти, 5-9 клас. Київ, 2017. 23 с.
5. Петрушевський Є.І., Борисова О.В. Проблеми розвитку гандболу в Україні на сучасному етапі. В: Молодь та олімпійський рух. Зб. тез доп. XI Міжнар. конф. молодих вчених. Київ: НУФВСУ, 2017. с. 150-152.

Анастасія Мазурок

здобувачка 2 курсу бакалавра
спеціальності 017 Фізична культура і спорт,
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник

Василь Яковів,

ст. викладач кафедри фізичної реабілітації і спорту,
Західноукраїнський національний університет

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ

Проектна діяльність є одним із ефективних та інноваційних видів освітньої діяльності студентів у системі сучасної освіти. Це стимулює отримання нових знань, до поглибленого вивчення матеріалу, сприяє формуванню умінь і навиків дослідницької роботи. Використання проєктно-дослідницьких технологій спостерігається всіх рівнях освіти, в усіх предметних областях. У фізичному

вихованні метод проектів дозволяє залучити студентів до систематичних занять фізичною культурою і спортом; урізноманітнити навчальний процес за рахунок використання різних методів, засобів, підходів, форм організації; теоретично вивчити питання, що цікавлять студентів, спрямовані на фізичний розвиток, вдосконалення, і перевірити це на практичних заняттях.

В даний час в системі освіти активно використовуються проектно-дослідні технології, які є сукупністю навчально-пізнавальних прийомів, що дозволяють вирішити поставлені перед студентами завдання в результаті самостійних дій. Реалізація таких технологій передбачає формування у навчочок, що навчаються, організації дослідницької та проектної діяльності, в результаті якої створюється новий продукт - проектна робота; активізується пізнавальна активність студентів та підвищується їх інтерес та мотивація до навчання; розвивається творчий потенціал.

Використання проектно-дослідницьких технологій допомагає студентам навчитися самостійно здобувати знання, використовувати їх, розуміти цінності освіти та самоосвіти, що сприяє розвитку інтелектуальних здібностей та розширенню кругозору, формуванню логічного та образного мислення, а також становленню таких особистісних якостей, як відповідальність, працьовитість [1].

Проектна діяльність включає багато методів і способів активного навчання, одним із основних є метод проектів, який дає можливість студентам використовувати отримані знання, повністю контролювати свій освітній процес: визначати мету діяльності та планувати шляхи її досягнення, аналізувати та оцінювати результати. Освітній процес будується на логіці навчального предмета, а логіка діяльності, має особистісний сенс для студента, що підвищує його мотивацію освоєння знань [2].

Проектна діяльність має низку переваг:

- 1) індивідуальний темп роботи над проектом забезпечує вихід кожного, хто навчається на свій рівень розвитку;
- 2) комплексний підхід у розробці навчальних проектів сприяє збалансованому розвитку основних фізіологічних та психічних особливостей студента;
- 3) глибоко усвідомлене засвоєння базових знань забезпечується з допомогою універсального їх використання в різних ситуаціях.

Успішне виконання роботи залежить від кваліфікації педагога, його ініціативи, від творчого потенціалу студента та наявних умов та факторів.

Завдання керівника проекту – супроводжувати, спрямовувати, правильно орієнтувати дослідника, надавати своєчасну допомогу та консультацію щодо відбору джерел та аналізу, правильного їх використання для створення проекту.

Проектно-дослідні технології дозволяють активізувати власне навчально-пізнавальну діяльність, сформувати первинні навички, необхідні у дослідженні. Це забезпечує по-справжньому продуктивний характер навчальної діяльності та продуктивність освітнього процесу.

Проектно-дослідницька діяльність у сфері фізичної культури та спорту – це новація, яка сприятиме залученню студентів до здобуття теоретичних знань та практичного досвіду в цій галузі, підвищенню їхнього інтересу до систематичних занять фізичною культурою та спортом, мотивації до навчання та саморозвитку. Дозволить вирішити проблему оцінювання дітей, що часто хворіють, і звільнених від практичних занять за станом здоров'я. Для дітей, які регулярно відвідують заняття з фізичної культури, проектна діяльність буде стимулюючим фактором для поглибленого вивчення питання, що їх цікавить, детального його опрацювання з перспективним використанням отриманих знань для планування індивідуальної траєкторії фізичного розвитку.

Навчання відбувається на активній основі, які займаються конкретною діяльністю, керуючись своїми особистими інтересами. Проектна діяльність дозволяє самостійно організовувати своє навчання, активно впливає зміст своєї освіти, збагачуючи свої теоретичні знання, перевіряючи засвоєні практичні вміння та навички у реалізації проекту [3].

У процесі проектно-дослідницької діяльності реалізуються підходи сучасної освіти – диференційований та індивідуальний з урахуванням стану здоров'я, статі, фізичного розвитку, рухової підготовленості, особливостей розвитку психічних та фізичних властивостей та якостей, дотримання гігієнічних норм, що значно підвищує якість освіти [4].

Особливої у ваги набувають інтегровані проекти, при реалізації яких потрібно встановлення міжпредметних зв'язків. При створенні проектів з фізичної культури і спорту використання знань з анатомії, фізіології, історії, педагогіки спорту, теорії і методики спортивної підготовки та інших наукових галузей дозволить обґрунтувати вибір вправ для конкретної вікової групи; визначити передумови виникнення та формування конкретних видів спорту, фізичних вправ; розрахувати фізичне навантаження, калорійність їжі; також визначити вплив конкретних рухових впливів на організм людини, його працездатність, рівень здоров'я та фізичної підготовленості.

Створення власного проекту вимагає від навчальних базових знань про фізичну культуру і спорт, її засоби, форми, методи, а також володіння основними руховими вміннями та навичками. Все це вивчається і закріплюється на заняттях з фізичної культури і спорту, усвідомлюється життєва необхідність знань і умінь, що набувають, що і є основою для поглибленого вивчення, аналізу, підбору інформації в процесі проектної діяльності.

Різноманітність тем та напрямів проєктів з фізичної культури і спорту дозволить кожному студенту реалізуватися, виявити свій потенціал. Проєкти з фізичної культури і спорту можуть бути спрямовані на поглиблене теоретичне вивчення проблеми з відображенням історичних аспектів, аналізом сучасного стану питання тощо, а також носити прикладний характер.

Проєкти з фізичної культури і спорту можуть бути як індивідуальними так і груповими.

В індивідуальному проєкті важливо враховувати як інтерес студента до теми дослідження, так і його здібності та можливості.

Під час підготовки та реалізації групового проєкту необхідно розподілити обов'язки для всіх учасників. Групові проєкти, як правило, масштабніші і можуть здійснюватися як у теоретичному, так і практичному напрямках з поданням кількох «продуктів».

Результат проєктної діяльності - це особистісно чи суспільно значущий продукт, який може бути представлений як:

- виріб: комплекс вправ у малюнках, макет тренажера, листівка, газета, фотоальбом, колаж, оформлення стендів, виставок, олімпійська іграшка, костюм, емблема та символ команди чи турніру тощо;

- інформація: доповідь, повідомлення, реферат, мультимедійна презентація, відео;

- комплексна робота: проведення спортивного, фізкультурно-оздоровчого заходу, організаторська та командна діяльність.

У рамках підготовки та реалізації практико-прикладного проєкту з фізичної культури і спорту передбачено планування, організацію та проведення будь-якого заходу, який і є «продуктом».

Усі проєкти з фізичної культури і спорту мають бути спрямовані на:

- 1) навчання – освоєння знань, умінь, навичок;
- 2) розвиток – підвищення рівня прояву фізичних, морально-вольових, розумових та інших якостей студентів;
- 3) виховання - формування моральних аспектів, прищеплення загальноприйнятих норм поведінки;
- 4) оздоровлення – формування, зміцнення, збереження здоров'я, залучення студентів до систематичних занять фізичною культурою та спортом, до здорового способу життя [3].

Проєктна діяльність в освітньому процесі з фізичної культури і спорту дозволяє студентам усвідомити роль і значимість фізичних вправ, рухової активності у зміцненні та збереженні власного здоров'я, формуванні особистісних якостей, розвитку індивідуальних здібностей. У процесі роботи над проєктом дослідник опановує систему знань про фізичний розвиток,

вдосконалення людини, освоює способи та методи планування самостійних занять, індивідуального розвитку з урахуванням статі, віку, фізичної підготовленості. Реалізація проєкту забезпечує здобуття практичного досвіду в організації та проведенні занять, спортивних, фізкультурно-оздоровчих заходів, а також сприяє виявленню організаторських здібностей, лідерських якостей, навчає працювати у команді.

Поглиблене вивчення, детальне опрацювання питання, що цікавить, проблеми проєкту дозволить студентам розширити кругозір, збагатити руховий досвід, а також використовувати це для оптимізації трудової, навчальної діяльності та організації активного відпочинку.

Література

1. Проєктні технології навчання учнів професійно-технічних навчальних закладів (для педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів)»: довідник. [Романов Л. А., Пащенко Т. М., Пятничук Т. В., Глущенко О. В., Шимановський М. М.] ; за заг. ред. Л. А. Романова. Київ : ПІТО НАПН України, 2018. 92 с.

2. Методика та організація наукових досліджень : Навч. посіб. С. Е. Важинський, Т. І. Щербак. Суми: Сум ДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.

3. Інноваційні технології у фізичному вихованні школярів: навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. [Москаленко Н.В., Власюк О.О., Степанова І.В., Шиян О.В., Самошкіна А.В. , Кожедуб Т.Г.] під. ред. Н.В. Москаленко .[2-е вид.]. Дніпропетровськ: Інновація, 2014. 332 с.

4. Технології проєктування в практиці роботи загальноосвітнього навчального закладу: теоретико-практичний аспект: Посібник. К.: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2014. 336 с.

Іван Дударь

здобувач 2 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Наталія Безпалова

к. біол. н., доцент,
Західноукраїнський національний університет

ФІЗИЧНЕ ЗДОРОВ'Я – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА УСПІХУ

Фізичне здоров'я - найважливіша складова частина будь-якого нашого успіху. Це важлива характеристика продуктивних сил, це суспільне надбання, що має матеріальну і духовну цінність. Це начебто зрозуміло всім. Адже не дарма

не тільки військові, а й політики, педагоги, психологи так багато говорять про фізичний і моральний стан нації.

Фізичне здоров'я нації - річ абсолютно конкретна, до того відчутна, що її можна, наприклад, розмістити в статистичних показниках.

Щоправда статистика ця моторошна, вона свідчить про те, що наше суспільство хворе, що в ньому практично не залишається здорових людей. У цьому разі вже не йдеться про катастрофічне зростання захворювань на СНІД і венеричні хвороби, про наркоманію та алкоголізм, які дедалі "молодшають" [2].

Сучасне життя закрутило нас у спіраль. День в день бігаємо, як білка в колесі, розв'язуючи нагальні проблеми. Усе важливо, усе необхідно, усе невідкладно. Усе, крім нас самих! Найменше приділяємо уваги собі.

Їмо абияк і що абияк, здебільшого на ходу. Ніколи! Ніколи зупинитися, розслабитися, подумати: Куди біжимо? Що на нас чекає? При цьому наш організм безперервно піддається впливу зовнішнього середовища (змінюються атмосферні умови, впливають збудники інфекцій, радіоактивні випромінювання та інші чинники) [3].

Не треба бути великим провидцем, щоб передбачити підсумок: Сили вичерпаються, енергія кудись випарується, здоров'я, як кажуть, похитнеться. І все на цьому тлі здасться порожнім і малозначущим.

Похмура картина, але, на жаль, реальна. На жаль, багато людей, а особливо молоді, тоді починають думати про своє здоров'я, коли воно вже серйозно порушене. Це пов'язано з тим, що молодість і здоров'я супроводжують одне одного. Однак, здоров'я не є чимось постійним і незмінним, і необхідно думати про те, як зберегти здоров'я, працездатність і активність для повноцінного життя на довгі роки.

Головною ознакою здоров'я є висока працездатність і пристосованість організму до різного роду впливів і змін зовнішнього середовища.

Всебічно підготовлена і тренувана людина легко зберігає гомеостазис (сталість внутрішнього середовища), що проявляється в підтримці постійної температури тіла, хімічного складу крові, кислотно-лужного балансу тощо. (важливу роль у цьому можуть зіграти заняття фізичними вправами). Зниження здатності організму пристосовуватися до звичайних умов і подразників супроводжується розвитком не властивих здоровому організму функціональних і структурних змін – хвороби.

Хвороба – це порушення нормальної діяльності організму під впливом ушкоджувальних впливів, що порушують динамічну рівновагу між організмом і навколишнім середовищем. Між здоров'ям і хворобою немає чіткої межі, проте існують різноманітні перехідні форми та стани, що враховують індивідуальні (генетичні) особливості організму, вік, стать, рівень фізичного розвитку та інші

умови. Абсолютне здоров'я й абсолютна хвороба немислимі. Хвороба проявляється і розвивається тоді, коли рівень здоров'я знижується до певної межі (рівня).

Військові медики змушені констатувати, що з кожним новим призовом до лав збройних сил так звана широка громадськість починає бити на сполох: мовляв, з року в рік знижується якість армійського поповнення, тих, хто захищатиме священні рубежі Батьківщини.

Як допомогти людям, які страждають на спадкові захворювання? Чим можна успішно лікувати десятки різних захворювань, зцілювати ослаблених і хворих, робити ще сильнішими здорових? Як зупинити цей нескінченний конвеєр горя? Як зберегти здоров'я? Чи знаєте ви засоби, здатні запобігати розвитку багатьох грізних захворювань, робити наш організм несприйнятливим до інфекції? Які ліки здатні впливати на перебіг старіння організму, запобігаючи розвитку передчасної старості? [1].

Серед сотень тисяч ліків, що складають арсенал сучасної медицини, немає жодного, яке б могло конкурувати з фізичними вправами за діапазоном свого впливу і відсутністю побічного негативного впливу на наш організм.

Література

1. Корчан Н. О. Сучасний підхід до збереження здоров'я молоді шляхом впровадження кардіореспіраторного фітнесу у навчальних закладах. Біологічні, медичні та науково-педагогічні аспекти здоров'я людини : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. / за заг. ред. проф. С. В. Пилипенка. Полтава : Астроя, 2020. С. 39–42.

2. Максименко С.Д. Загальні концептуальні засади пропагування психогігієнічного виховання і здорового способу життя серед сучасної молоді. Практична психологія та соціальна робота. 2011. № 11. С. 75-77.

3. Міхеєнко О.І. Основи раціонального та оздоровчого харчування: навчальний посібник. Суми :Університетська книга, 2021. 189с.

Дмитро Кіяшок

здобувач 2 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник: Наталія Безпалова

к. біол. н., доцент,
Західноукраїнський національний університет

ПЕРША ДОПОМОГА ПРИ ПЕРЕЛОМАХ

Кожен тренер і навіть проста людина має знати, як допомогти при різних травмах і переломах в екстрених ситуаціях.

Переломи поділяються на відкриті та закриті. Також розрізняють повний і неповний перелом. Крім того, є перелом, який називається компресійним, він відбувається у разі сплюснення або стискання кісток. Усі переломи дуже болючі. Больові відчуття посилюються при усуненні уламків кісток. Це відбувається при зміщенні кісток внаслідок факторів, що призводять до травми (перелому), а також м'язової активності.

Крім сильного болю до ознак перелому можна віднести синці в області травми, виникнення набрякості, відсутність її звичайного функціонування, і невластиву раніше рухливість кінцівки або області перелому.

Визначити перелом нескладно. Потерпілий скаржитися на сильний біль у місці перелому при дотику, так само зламані кістки та їх уламки неприємно хрумтять при натисканні. При відкритому переломі кістка стирчить у місці перелому. При наданні першої допомоги при переломі необхідно діяти з особливою обережністю та враховувати, що, зміщуючи кістки у місці перелому, ви посилюєте болючі відчуття хворого.

Варто зазначити, що перша допомога під час переломів відіграє вирішальну роль при лікуванні постраждалого в майбутньому. Якісна перша допомога, що надається хворому, гарантує відсутність будь-яких ускладнень у майбутньому та його повне зцілення.

Головне при наданні допомоги при переломі:

1. Повний спокій та нерухомість постраждалого та місця перелому кісток. Підготовка до іммобілізації.
2. Виклик швидкої допомоги.
3. Застосування заходів для усунення шокowego стану та непритомності потерпілого.
4. Доставка хворого до лікарні або іншого спеціалізованого пункту надання першої допомоги.

Важливий момент при першій допомозі при переломі це фіксація зламаної кінцівки. Виконується для зниження ризику поранення життєво важливих судин та нервів організму людини, а також для зменшення наслідків больового шоку. За допомогою накладання шини з будь-якого підручного матеріалу можна зробити шину. Допомогти в цьому можуть палиці, лижі, міцний картон.

При накладанні шини необхідно дотримуватись особливої обережності, щоб не заподіяти біль постраждалому і не змістити кістки.

Не в жодному разі не можна вправляти кістки самостійно і вправляти уламки кісток у рану!

Відкритий перелом вимагає накладання стерильної пов'язки на рану у місці перелому кісток. Шкіру, прилеглу до рани, ретельно змащують будь-яким підручним антисептиком.

Якщо рана в місці перелому кровоточить, то необхідно зупинити кровотечу, наклавши джгут, затиснувши артерію пальцем або застосувавши пов'язку, що давить. Якщо немає можливості накласти шину, травмовану частину тіла щільно прибинтовують до здорової кінцівки [1].

Правила при накладенні шини:

1. Накладається на 2 суглоби. Вище та нижче перелому кінцівки.
2. Не накладати шину на незахищену частину тіла. Під шину слід підкласти одяг, вату.
3. Шина не повинна бовтатися, а кріплення її до кінцівки має бути надійним.

При транспортуванні хворого можна використовувати будь-який підручний засіб. Машину, візок, імпровізовані ноші. Якщо у постраждалого зламана верхня кінцівка потрібно транспортувати постраждалого сидячи. При переломі нижніх кінцівок лише у сидячому положенні.

Щоб зняти больовий шок, постраждалому необхідно надати медикаментозну допомогу. Дати темпалгін, анальгін або інший беззаспокійливий засіб.

Необхідно врахувати, що при наданні допомоги при переломі необхідно не метушитися, не відволікатися. Якщо хтось вам допомагає, їхні поради мають бути чіткими, а дії конкретними та націленими на допомогу хворому. Також не можна забігати вперед і говорити про наслідки перелому та травми.

Якщо температура низька, або нещастя сталося в холодну пору року, перед його транспортуванням необхідно утеплити його і накрити чимось теплим.

Людина, яка надає першу долікарську допомогу може:

1. Оцінити тяжкість стану потерпілого та локалізацію ушкоджень.
2. За наявності кровотечі – зупинити його.
3. Визначити, чи можливе переміщення потерпілого до прибуття кваліфікованого медичного персоналу. Не рекомендується переносити або пересувати хворого при травмах хребта та множинних переломах.
4. При ізольованій травмі іммобілізувати пошкоджену ділянку, накласти шину. Шиною може служити будь-який предмет, який запобігатиме руху у пошкодженій кінцівці (захоплюючи суглоби вище і нижче місця перелому).
5. За відсутності протипоказань до переміщення потерпілого транспортують до медичного закладу.
6. Якщо доступ медичного персоналу утруднений або неможливий і є протипоказання до переміщення потерпілого, забезпечують по можливості повну іммобілізацію пошкоджених ділянок, після чого використовуються ноші з твердою основою, до яких надійно фіксується потерпілий.

Завдання першої допомоги – зменшити біль, забезпечити пораненому повний спокій і, головне, не допустити пошкодження м'яких тканин (м'язів, сухожилів), що оточують місце перелому. Постраждалого слід укласти, заспокоїти, дати знеболюючий засіб (анальгін, промедол) та створити нерухомість пошкодженої кінцівки. Надання допомоги при закритих переломах не слід без особливої необхідності знімати одяг, взуття з пошкодженої частини тіла. Їх можна лише розрізати у потрібному місці. При відкритих переломах після зупинки кровотечі на рану накладається стерильна пов'язка. Вправлення перелому допускається лише тому випадку, якщо хтось із супутників володіє технікою цієї процедури.

Перша лікарська допомога може бути надана як на місці, так і у травмпункті чи стаціонарі [2]. У цей момент важливо оцінити тяжкість стану потерпілого, запобігти або полегшити ускладнення травми, визначити обсяг подальшого лікування.

Література

1. Васильєв В.Є., Дешин Д.Ф. Лікарський контроль та лікувальна фізична культура. К.: ФіС, 2020. 196 с.
2. Шилов Д.В. Спортивна травматологія. К.: Медицина та фізкультура, 1986. 788 с.

Михайло Свідрак

здобувач 2 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Наталія Безпалова

к. біол. н., доцент,
Західноукраїнський національний університет

ВИДИ АНТРОПОМЕТРИЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ МОРФОЛОГІЧНОЇ БУДОВИ СПОРТСМЕНА

Метод антропометричних досліджень широко використовують для визначення фізичного розвитку осіб, що займаються фізкультурою і спортом. Цей метод дослідження людського тіла в основному заснований на обліку кількісних, зовнішніх морфологічних показників [2].

До антропометричного інструментарію відносять:

- 1) металевий штанговий антропометр системи Мартіна, який може служити одночасно як штанговий циркуль;
- 2) дерев'яний станковий ростомір;
- 3) великий і малий товсті циркулі;

- 4) ковзний циркуль;
- 5) міліметрові (металеві, полотняні або прогумовані) стрічки завдовжки до 1,5-2 м;
- 6) ваги медичні з точністю виміру до 50 г;
- 7) каліпер;
- 8) динамометри (кистьовий, становий);
- 9) гоніометри;
- 10) стопоміри.

Металевий штанговий антропометр Мартіна та дерев'яний станковий ростомір дозволяють визначити з високим ступенем точності (до 0,2-0,5 см) довжину тіла випробуваного в положенні стоячи або сидячи. Крім того, за допомогою металевого антропометра можна визначити поздовжні розміри тіла (довжину плеча, передпліччя, кисті, усієї верхньої кінцівки, стегна, гомілки, усієї нижньої кінцівки тощо), чого не можна зробити дерев'яним ростоміром.

Товстотний і ковзний циркулі використовуються для визначення наскрізних розмірів, тобто. відстаней між двома точками в проекції на лінію, паралельну вимірюваної осі. Товстотні циркулі на відміну від ковзних, що нагадують штангові циркулі, мають дугоподібно вигнуті ніжки, що дозволяють виміряти відстані між точками тіла, які лежать глибше, ніж оточуючі ділянки тіла, і які не можуть бути фіксовані прямими ніжками ковзного або штанги.

Міліметрові металеві або прогумовані полотняні стрічки застосовуються для визначення периметрів (кіл, обхватів) тіла та його сегментів.

Каліпер служить для вимірювання товщини шкірно-жирових складок. Цей прилад має спеціально відтаровану пружину, яка дає можливість у кожному конкретному випадку робити ідентичний тиск на складку (за Брожеком (1960) він становить 10г на 1мм² поверхні шкіри). По товщині шкірно-жирових складок можна будувати висновки про ступеня розвитку та локалізації жировідкладення.

Динамометри (кистьові, станові) використовуються останнім часом для вимірювання сили не тільки м'язів-згиначів кисті та м'язів-розгиначів тулуба, а й багатьох інших груп м'язів. Визначення сили окремих груп м'язів дозволяє будувати висновки про топографії сили м'язів людини, і, зокрема, спортсменів різних спеціалізацій.

Гоніометри (Молісона, Гамбурцева, Сермеєва, Яцкевича) – прилади визначення рухливості в суглобах у градусах. Сумарна рухливість у всіх досліджених суглобах дозволяє характеризувати таку фізичну якість людини, як гнучкість.

Одним із методів оцінки фізичного розвитку та статури є метод фотографування спортсмена в положенні стоячи в різних проекціях на тлі спеціальної морфометричної сітки.

Використовувані у спортивній антропометрії розміри тіла можна розділити на: поздовжні, поперечні (діаметри) та охопатні. Для забезпечення точності їх вимірів використовують звані антропометричні точки, які мають бути строго локалізовані. Цій меті служать: кісткові виступи - відростки, горби, виростки, краї кісток, що зчленовуються; складки шкіри - сіднична складка; специфічні шкірні утворення – грудні соски, пупок тощо. Розташування тієї чи іншої антропометричної точки знаходять шляхом промацування та безболісного натискання з наступним позначенням її дермографічним олівцем на період обстеження [3].

Антропометр під час вимірювання має бути у строго вертикальному положенні. Порядок вимірювання висот антропометричних точок над поверхнею опори завжди повинен бути один і той самий – зверху донизу. Однією рукою дослідник тримає антропометр, іншою, підтримуючи кінець вимірювальної лінійки, встановлює їх у певної антропометричній точці. Парні точки тіла вимірюють зазвичай на правому боці тіла випробуваного. Для виявлення асиметрії виміру виробляють і на лівій стороні [2].

Література

1. Анатомія людини : підручник для студ. фарм. ф-ту. Матешук-Вацеба Л. Р. 2021. 400с.
2. Гриньків М.Я. Спортивна морфологія (з основами вікової морфології) : навч. посіб. Л. : ЛДУФК, 2015. 304 с.
3. Куцериб Т. Анатомія людини з основами морфології : навч. посібн.-практ. Львів : ЛДУФК ім. Івана Боберського, 2020. 252 с.

Юрій Червінський

здобувач 2 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Наталія Безпалова

к. біол. н., доцент,
Західноукраїнський національний університет

ЧОМУ ТРЕБА ВИРОБЛЯТИ ЗВИЧКУ ДО ЗАНЯТЬ СПОРТОМ

Якщо ви годинами сидите перед екраном телевізора, з цікавістю спостерігаючи за захоплюючими поєдинками хокеїстів або змаганнями фігуристів, користь для вас від такої любові до спорту дорівнюватиме нулю. Не більше користі принесе вам і регулярний вихід на стадіони та в спортивні зали, де ви займаєте місця на трибунах у числі інших уболівальників, хвилюєтеся і переживаєте за своїх улюбленців, прекрасно знаючи, як би ви вчинили, якби

опинилися на їхньому місці, але, не роблячи зовсім нічого з того, що могло б принести реальну користь вашому здоров'ю.

Спорт повинні займатися всі. Не ставте перед собою мету обов'язково побити світовий рекорд (світових рекордсменів – одиниці, і буде вкрай наївно розраховувати, що всі, хто займається спортом, стануть згодом чемпіоном) [1]. Поставте перед собою скромніше завдання: зміцнити своє здоров'я, повернути собі силу і спритність, стати стрункою і привабливою. Цього на початок буде цілком достатньо. Буде просто чудово, якщо ви відчуєте себе здоровою, якщо до вас повернуться енергія і бадьорість духу, якщо у вас з'явиться природна потреба більше рухатися, частіше бувати на свіжому повітрі тощо.

Крім того, регулярні заняття спортом допомагають жінці краще виконати свою материнську місію, призначену їй природою: народжувати і вигодовувати дітей, виховувати і рости їх. Тільки пам'ятайте: фізичні навантаження під час занять спортом мають відповідати не тільки вашому віку, а й стану вашого здоров'я [4].

Спорт має бути супутником кожної людини протягом усього її життя - тільки тоді спорт може принести відчутну користь. Багато фізичних вад і недуг піддаються лікуванню спортом. Не слід забувати, що основну частину денного часу людина проводить на роботі і, як правило, в приміщенні, де можливості для різноманітних рухів вкрай обмежені. Це спричиняє різні застійні явища в організмі, призводить до уповільнення кровообігу, може стати причиною деяких недуг [3].

Не призначайте собі спортивні вправи самі, порадьтеся з лікарем або інструктором з фізкультури, вони порекомендують вам комплекси вправ, які підходять саме для вашого організму. Для тих, хто проводить більшу частину робочого часу сидячи, рекомендуються види спорту, пов'язані з перебуванням на свіжому повітрі, а також лижні прогулянки. Для людей, які проводять більшу частину робочого часу стоячи (наприклад, перукарі, зубні лікарі, вчителі, представники інших професій), підійде заняття плаванням [2].

Добре допомагає спорт людям, які страждають на серцево-судинні захворювання. Однак і в цьому разі, перш ніж зупинити свій вибір на тому чи іншому виді спорту, необхідно проконсультуватися з лікарем-кардіологом, який вас спостерігає. Піддається лікуванню спортом і така грізна хвороба, як параліч [3, 4].

Література

1. Березін, І.П. Школа здоров'я. К.: СпортАкадемПрес, 2021. 218 с.
2. Коритко З. Медико-біологічні основи рухової активності : навч. посіб.. Львів : ЛДУФК ім. Івана Боберського, 2020. 223 с.

3. Корчан Н. О. Профілактика ускладнень при морфофункціональних адаптаційних змінах серця у спортсменів. Роль фізичної культури і спорту в збереженні та зміцненні генофонду нації // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Квітень 2019. Полтава, 2019. С.97–101.

4. Фізіологія спорту та рухової активності. Уілмор Дж.Х., Костилл Д.Л., К.: Олімпійська література, 2017. 504 с.

Дмитро Берекета
здобувач 2 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Наталія Безпалова
к. біол. н., доцент,
Західноукраїнський національний університет

ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ ТА ЗДОРОВОМУ СПОСОБУ ЖИТТЯ

Важливо формувати в людини позитивне ставлення до занять фізичною культурою, здорового способу життя, але не в примусовому порядку, а через виховання в них пізнавального інтересу та переконання в тому, що заняття фізичними вправами, важливі й необхідні. Така віра і переконаність формують ставлення, яке і є відображенням реальної поведінки учнів.

Одна з основних якостей формування особистості – свідомість, а переконання, засноване на свідомому сприйнятті, є головним методом у вихованні. Виховання, спрямоване на свідоме й активне сприйняття учнями інформації, сприяє виробленню в учнів адекватного ставлення до інформації та приводить їх до стійких особистих переконань.

Для формування мотивації до здорового способу життя та занять фізичною культурою слід допомогти учням у застосуванні різноманітних методів, форм і засобів самопізнання фізичної культури, розкриваючи, як вона допомагає визначитися, стосовно її цінностей, обрати найефективніші шляхи самовдосконалення, управління своїм здоров'ям і працездатністю відповідно до особистісних можливостей та індивідуальних здібностей [2].

Заняття фізичною культурою, незалежно від їх форм (теоретичні, практичні), повинні мати мотиваційну спрямованість. Важливою є мотивація початку роботи (готовність, включеність), її перебігу та завершення (задоволеність або незадоволеність результатами, постановка подальших цілей, тощо).

Багато хто з авторів сходиться на думці, що підвищення мотивації учнів до занять фізичною культурою – це насамперед формування в них позитивного ставлення до фізкультурно-спортивної діяльності, формування потреби в систематичних заняттях, що, своєю чергою, має сприяти веденню здорового способу життя. І критерій залученості учнів до занять фізичною культурою і спортом залежить як від загальних і об'єктивних чинників, так і від чинників суб'єктивного характеру. При формуванні мотиваційної моделі здорового способу життя важливо враховувати такі чинники:

- ставлення до занять фізичною культурою, що включає потреби у фізичному розвитку та їх удосконаленні;
- інтерес до різних видів спорту та форм занять фізичними вправами;
- мотиви та ціннісні орієнтації, що визначають спрямованість фізкультурно-спортивної діяльності;
- суб'єктивні оцінки причин, які перешкоджають активним заняттям.

Необхідно так переорієнтувати навчальний процес фізичного виховання, щоб він задовольняв інтереси і потреби кожного, хто займається, будувався з урахуванням його індивідуальних особливостей [3].

Таким чином, успішність формування мотивації до занять фізичною культурою з дотриманням деяких умов дасть змогу:

- спрямувати освітній процес на формування саморозвитку фізичної культури;
- орієнтувати зміст навчального процесу з фізичної культури на потреби та інтереси учнів;
- актуалізувати мотиви фізкультурної діяльності, самопізнання фізичної культури;
- створити на заняттях комфортну психологічну атмосферу міжсуб'єктного спілкування та взаємодії; диференціювати педагогічні форми, засоби, методи.

Нині відбувається процес спортизації фізичної культури вже на ранніх етапах фізичного виховання. В межах спортизації фізичного виховання розроблено програми з фізичної культури: на основі єдиноборств, спортивних ігор, гімнастики [1].

Позитивною у змісті даних програм є можливість пошуку альтернативних засобів і прийомів організації занять з фізичної культури на основі свого виду спорту з метою підвищення ефективності фізичного виховання.

До негативної сторони змісту цих програм належить скорочення часу на вивчення базових основ із розділів легкої атлетики, рухливих ігор, гімнастики, необхідних для гармонійного фізичного розвитку школярів.

При цьому вивчення обраного виду спорту на уроках фізичної культури має бути націлене насамперед на підготовку до майбутніх змагань, усі

виконувані фізичні вправи сприйматимуться як особистісно-значущі, а урок фізичної культури – як тренування, спрямоване на підготовку до майбутніх змагань, що визначатиме зміст, засоби й методи навчальної роботи, зумовлюватиме зацікавлене ставлення учнів до занять фізичною культурою, відобразатиме ефективність і результативність освітнього процесу.

Цей процес пов'язує духовні цінності вже на ранніх етапах розвитку людини. Коли учні передбачають обстановку змагань, це підвищує в них відповідальність за вирішення навчальних завдань, що важливо для формування результативного інтересу до занять фізичною культурою [4]. При цьому кожному учню має бути визначений індивідуальний, доступний результат, досягнення якого має оцінюватися як успіх, як перемога над собою. У цьому разі виникає внутрішня мотивація (натхнення успіхом), що визначає інтерес до занять фізичною культурою. Автори підкреслюють, що чим конкретніша мета для учнів, тим вищий їхній стимулювальний вплив на прояв активності.

Література

1. Костюкевич В. М. Теорія і методика спортивної підготовки (на прикладі командних ігрових видів спорту): навч. посіб. Київ: КНТ, 2018. 616 с.
2. Лемак О., Корсак О., Султанова І., Іванишин І., Арламовський Р., Фірка А. Особливості фізичного стану підлітків з різним рівнем фізичного розвитку. Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура. 2020. №.35. С. 48-59.
3. Фізична культура та валеологія. Мішаров А.З., Камалетдінов С.Г., Харитонов В. І., Кубицький С.І. Суми: ДЦНТІ, 2019. 325 с.
4. Холодова О.О., Бочарова В.Б., Віннік Ю.В. Фізичне виховання. Основи розвитку силових якостей в атлетичній гімнастиці. Вінниця: ВНАУ, 2020. 201с.

Віталіна Кімак

здобувачка 2 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Андрій Чорненький
старший викладач,
Західноукраїнський національний університет

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВІД НАДЛИШКОВОЇ МАСИ ТІЛА

Людське тіло – надскладний організм, винайдений природою, який продовжує безперервно еволюціонувати, хоч це і не помітно в часовому періоді одного людського життя. І добре, коли тіло самовдосконалюється, але, на жаль,

у більшості людей воно на генетичному рівні накопичує інформацію про всі шкідливі звички, як-от куріння, зловживання алкоголем, переїдання і просто вживання в їжу шкідливих для організму продуктів. Запам'ятовують гени й несприятливі екологічні, стресові умови існування людини [3]. Але якщо ми можемо побороти в собі шкідливі звички самотужки, розв'язати проблему чистого повітря навколо себе чи вчитися справлятися зі стресом, то на проблему переїдання ми звертаємо увагу, часто, коли вже не влазимо в улюблені речі, коли з'являється задишка під час фізичної активності, та й узагалі, тілесний дискомфорт від тяжкості зайвих кілограмів. Наш організм сигналізує різними "болячками" про те, що настав час дати перепочити шлунково-кишковому тракту, печінці та іншим "постраждалим". Тоді ми починаємо активно цікавитися способами швидкого схуднення, дієтами "що б з'їсти, щоб схуднути?", або ж зовсім - голодуванням. І знову, постраждалим залишається наше тіло. А далі, вся негативна інформація, накопичена нашими генами, передається нашим дітям. Про результати дослідження проблеми переїдання повідомив учений зі США – Ян Майлс. Він стверджує, що надмірна пристрасть до фастфуду (швидке харчування) призводить до підвищеного ризику захворювання на рак, появи алергії, зараження інфекціями. Усі зміни відображаються в ДНК, а отже, можуть передатися у спадок дітям. І ось уже зовсім нічого хорошого, тому що становище погіршуватиметься з кожним новим поколінням [1].

Проблема схуднення в наш час є однією з тих, розв'язання яких сприяє не тільки естетичному перетворенню людини, а й її оздоровленню. Історія досліджень з питання схуднення настільки велика й суперечлива, що описати всі рецепти схуднення не представляється можливим. А оскільки ця проблема актуальна для людства давно, допомогти "розв'язати" її намагалися і не зовсім компетентні дослідники, і відверті шарлатани. На жаль, термін "сучасний" зовсім не означає ефективний, оскільки агресивний потік реклами здатен просунути навіть неякісний товар. Серед усього цього достатку дієт і методів схуднення важко орієнтуватися, адже, найчастіше, реклама закликає "купити тільки у нас" засіб для швидкого і нешкідливого схуднення, надаючи як докази ефективності сумнівні дослідження продукту [4]. Виходить, щоб не викидати гроші на неробочий продукт, потрібно точно знати, який зі способів дійсно допоможе.

Одним з таких засобів для схуднення виступає правильне харчування. Життя без харчування неможливе. Саме їжа служить однією зі сполучних ланок організму з навколишнім середовищем. Організм – їжа – середовище утворюють єдине ціле. Таким чином, єдність організму з навколишнім природним середовищем, у якому він існує, насамперед, здійснюється через хімічні речовини, що надходять до нього з їжею. Отже, ми починаємо замислюватися

про здоровий спосіб життя. Тепер потрібно запитати себе, що ж ефективніше і корисніше – скидати накопичене чи запобігти ожирінню? Очевидно, профілактика вигідна всебічно. Такою профілактикою є правильне харчування. Здорове правильне харчування – це надходження в організм і засвоєння тих речовин, які необхідні для поповнення витраченої енергії, побудови та відновлення тканин, регулювання роботи всіх органів і систем організму людини. Насамперед потрібно зрозуміти, що вживання води – це основа основ здорової життєдіяльності людського організму. Мало сказати, що треба пити воду – її має бути багато в раціоні людини та за можливості чистої (артезіанської, бутильованої); також вітається вживання мінеральної води. Воду потрібно пити по склянці за 15 хвилин до їди і через 2 години після кожного прийому їжі. Це сприяє поліпшенню травлення, нормалізація роботи якого і є запорукою здоров'я. Ще одна важлива умова оздоровлення організму і скидання зайвої ваги: що менше ми з'їдаємо, то краще перетравлюється їжа. Тоді організм повністю засвоює всі мікроелементи та вітаміни, що містяться в нашій їжі, не збираючи "на потім" енергію у вигляді відкладеного жиру. Необхідно згадати про те, що до помітного схуднення призводить умовний поділ порції їжі на дві частини. Зробити це без ризику переїдання можна, використовуючи для їжі дрібніший посуд. Також визначити обсяг дозволеної кількості їжі можна, склавши долоні в жменю – це і буде оптимальна кількість їжі [2]. Нижче вказані основні принципи правильного харчування:

- певний режим харчування;
- вживання достатньої кількості води (1,5 – 2,0 літри на добу);
- основним раціоном здорового харчування мають стати овочі, фрукти та крупи;
- перевага надається свіжим продуктам;
- здорове збалансоване харчування передбачає вживання всіх груп продуктів;
- по-можливості, вживання їжі з низьким вмістом жиру;
- максимальне зниження вживання алкоголю, цукру і солі;
- з'їдена їжа має бути врівноважена відповідним фізичним навантаженням (підрахунок калорійності їжі).

Але що робити, якщо людина вже набрала зайву вагу? Які ж сучасні методи допоможуть скоригувати вагу? Способів, як виявилось, і зараз безліч.

Література

1. Апанасенко Г.Л. Валеологія або Медицина 4Р? Як уникнути інфаркту, інсульту і діабету. В-во "Медкнига", 2020. 144с.
2. Гумовська І. Десять заповідей здорового харчування. В-во "Медкнига", 2017. 64с.

3. Загальні основи фізіології, фізіологічної культури і спорту. В.Г. Ткачук, Ю.Т. Похолоденчук. К.: 2018. 109 с.

4. Міхеєнко О.І. Основи раціонального та оздоровчого харчування: навчальний посібник. Суми :Університетська книга, 2021. 189с.

Василь Котляр

здобувач 2 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Наталія Безпалова

к. біол. н., доцент,
Західноукраїнський національний університет

СУТНІСТЬ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

Спосіб життя – це біосоціальна категорія, що інтегрує уявлення про певний тип життєдіяльності людини та характеризується її трудовою діяльністю, побутом, формою задоволення матеріальних і духовних потреб, правилами індивідуальної та суспільної поведінки.

Виділяють економічну (рівень життя), соціологічну (якість життя), соціально-психологічну (стиль життя) та соціально-економічну (уклад життя) складові категорії "спосіб життя". Здоров'я більшою мірою залежить від стилю життя. Саме він має персоніфікований характер і визначається історичними, національними традиціями, здобутою освітою та особистими нахилами [1]. У кожної особистості за однакових на даний момент у її соціальній групі "рівня", "якості" і "укладу життя" спосіб задоволення своїх потреб індивідуальний, тому поведінка і мислення, тобто "стиль життя", різний. Рівень життя характеризує кількісні параметри особливостей життя, що піддаються вимірюванню, включно з добробутом людини. Поняття якості життя відображає ступінь задоволення матеріальних і культурних потреб і дає змогу характеризувати суттєві обставини життя людей. Під укладом життя розуміють порядок суспільного буття, праці, побуту та відпочинку. До стилю життя відносять індивідуальні особливості поведінки, способу думок і світогляду людини. Взаємозв'язок між способом життя і здоров'ям відображено в понятті "здоровий спосіб життя" (ЗСЖ), під яким розуміють спосіб життєдіяльності, відповідний генетично зумовленим типологічним особливостям даної людини і конкретним умовам життя. ЗСЖ спрямований на формування, збереження і зміцнення здоров'я та повноцінне виконання людиною її соціально-біологічних функцій.

Вивчення якості життя є необхідним під час планування актуальних напрямів діяльності у вихованні здорового способу життя різних категорій населення, включно з дітьми та підлітками. ВООЗ рекомендує використовувати такі основні критерії для оцінки якості життя:

- фізичні, що відображають ступінь задоволення людини наявною в неї енергією, силою, якістю сну і відпочинку;
- психологічні, що характеризують емоційне тло життя, переважання позитивних або негативних емоцій, якість мислення, ступінь самооцінки, задоволення своїм зовнішнім виглядом, присутність різних переживань;
- рівень незалежності людини, що передбачає ступінь повсякденної активності, працездатності та свободи;
- задоволеність життям у суспільстві, що включає якість особистих взаємин, розуміння своєї суспільної цінності, сексуальну активність;
- стан доквілля, що характеризується не тільки його екологічними якостями, а й ступенем його безпеки, добробуту, забезпеченості та облаштуванням побуту і дозвілля, доступністю та якістю медичного і соціального забезпечення, можливістю здобуття освіти;
- духовність, що передбачає сформованість особистих і релігійних переконань.

Вкладення коштів у формування культури здоров'я і самозбережувальну поведінку населення різного віку, як один із сучасних заходів з боку влади, являє собою свого роду інвестиційний проєкт, що має конкретний вартісний зміст і продукує, зрештою, таку додану вартість, як довге і здорове в усіх відношеннях людське життя.

Можна виокремити основні види діяльності, спрямовані на формування здорового способу життя та зниження впливу негативних чинників на здоров'я людини: профілактична діяльність, консультативна діяльність, аналітична діяльність.

Таким чином, здоровий спосіб життя не передбачає єдиний для всіх стереотип поведінки, оскільки, незважаючи на існування загальних, науково обґрунтованих рекомендацій, він все ж таки має індивідуальний характер. Фактори способу життя, що мають статистично значущий зв'язок зі здоров'ям, можуть бути використані кожною людиною з урахуванням індивідуальних особливостей і потреб [3].

Особливе місце в освітньому процесі посідають світоглядні погляди, інтереси та потреби молоді, включені в повсякденне життя, які мають спрямовано формуватися під педагогічним впливом.

Зважаючи на це, комплекс необхідних заходів з оздоровлення молоді, як і інших верств населення, іншими словами, своєрідна програма "Здоров'я", має

включати не тільки низку фізкультурно-оздоровчих і профілактичних медичних заходів.

Навіть в середовищі молоді, що займається спортом, часто переважає прагнення до оволодіння лише зовнішніми ознаками здоров'я і краси тіла: дівчата прагнуть схуднути будь-яким, часто науково необґрунтованим способом, а юнаки, що займаються атлетизмом, нарощують м'язову масу інколи на шкоду функціональному стану інших органів і систем, зокрема, кардіо-респіраторної [2]. Використовуються заборонені Міжнародним олімпійським комітетом анаболічні препарати, що взагалі руйнує здоров'я молодих людей.

Молоді люди не завжди мають у своєму розпорядженні необхідні знання та переконання, щоб усвідомлено обирати певний спосіб життя. Іноді їм заважають шкідливі для здоров'я традиції та вкорінені в побуті тієї чи іншої сім'ї звички поведінки. Тому педагогам необхідно забезпечити студентам сприятливі умови для вибору й підтримання такої лінії поведінки, такого способу життя в навчальній і позанавчальній час, які відповідають зміцненню здоров'я.

Література

1. Корчан Н. О. Сучасний підхід до збереження здоров'я молоді шляхом впровадження кардіореспіраторного фітнесу у навчальних закладах. Біологічні, медичні та науково-педагогічні аспекти здоров'я людини : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. / за заг. ред. проф. С. В. Пилипенка. Полтава : Астроя, 2020. С. 39–42.
2. Холодова О.О., Бочарова В.Б., Віннік Ю.В. Фізичне виховання. Основи розвитку силових якостей в атлетичній гімнастиці. Вінниця: ВНАУ, 2020. 201с.
3. Чебишев Н.В. Біологія. К.: Видавництво "ОНІКС", 2020 р. 413 с.

Анастасія Мазурок

студентка 2 курсу

спеціальності 017 Фізична культура і спорт

освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,

Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Едуард Маляр

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,

Західноукраїнський національний університет

ПІДБІР ПІДВІДНИХ ВПРАВ ДЛЯ ПОЧАТКОВОГО НАВЧАННЯ ТЕХНІЦІ ШТОВХАННЯ ЯДРА СТРИБКОВО-ПОСТУПАЛЬНИМ СПОСОБОМ

Головна мета навчання та вдосконалення техніки штовхання ядра – створити рухову навичку у спортсмена, що дозволить виробити вміння у виконавця управляти складовими його руху у часі і просторі, тобто так

координувати свої рухи, щоб була досягнута максимальна дальність поштовху [1].

Початком розучування техніки штовхання ядра з юними спортсменами є створення правильного уявлення про техніку штовхання. Ознайомлення починається на «...етапі попередньої базової підготовки (етапі початкової спортивної спеціалізації), коли вже достатньо зміцнені суглоби і м'язи, що беруть участь у штовханні ядра. На початковому етапі особливу увагу тренер повинен звертати на правильну зразкову демонстрацію техніки виконання штовхання ядра в цілому. Якщо тренер-викладач з якихось причин не можуть продемонструвати зразкову техніку штовхання ядра, то краще скористатися наочними посібниками: кінограмами, фотознімками, відеозаписами» [2].

Створивши початкове уявлення про штовхання, розучують спрощені поштовхові рухи з більш зручними снарядами, такими, як набивні м'ячі, що дозволяють добре відчувати рухи. З їх допомогою оволодівають координацією рухів рук, ніг і тіла в порівняно спрощених умовах. Необхідно коротко пояснити і показати тримання набивного м'яча і вихідне положення, випрямлення руки і хльостоподібні рухи. При цьому «...найбільш раціональні такі рухи:

Вправа № 1. В. п. – стоячи ноги на ширині плечей, зігнуті в ліктях руки тримають набивний м'яч із внутрішнього боку перед грудьми.

Виконується штовхання обома руками в стіну або один одному у парах для оволодіння поштовховими рухами рук і відпрацювання вміння докладати зусиль до снаряда хльостоподібною роботою кисті і пальців; перенесення ваги тіла на передню частину стопи дозволяє чітко відчувати опору ніг для виконання поштовху. Перш ніж почати поштовх, робиться напівприсід. Далі ноги випрямляються і м'яч виштовхується. Вправа виконується у 2-3 серії по 8-10 поштовхів за заняття. При цьому необхідно стежити за тим, щоб руки під час виштовхування м'яча не випереджали розгинання ніг.

Вправа № 2. В. п. – стоячи ноги на ширині плечей, м'яч винесений на висоту підборіддя. Виконання штовхання у висоту – прямо – вгору обома руками. Перед виштовхуванням м'яча робиться присід. Лікті розведені в сторони, забезпечуючи поштовхове випрямлення рук угору. М'яч після виштовхування ловиться або падає на землю. Виконують 2 серії по 10 поштовхів за заняття. Стежити за повним випрямленням ніг і рук.

Вправа № 3. В. п. – стоячи ноги на ширині 50-60 см, штовхання набивного м'яча або легкого ядра вгору однією рукою з максимальним проявом сили ніг. Ця вправа наближається до власне поштовху, хоча рух снаряда спрямований прямо – вгору. Виконується 2-3 серії по 10-12 поштовхів за одне заняття. Стежити за тим, щоб під час випрямлення правої руки прямо – вгору не опускалося донизу ліве плече.

Вправа № 4. В. п. – стоячи ноги на ширині 50-70 см, ліве плече повернути в напрямку поштовху. Штовхання набивного м'яча однією рукою в стіну з метою оволодіння структурою штовхання з місця, поєднуючи поштовх із попереднім поворотом плечей, тулуба вправо. Вправа виконується разом, без зупинки, з точною фіксацією поштовхової руки на задньому боці м'яча, ліктем, піднятим на висоту м'яча. Стопа правої ноги – в напрямку поштовху. Ліва нога повернута всередину, а ліва рука увесь час притримує і супроводжує м'яч, потім відводиться вліво. Виконується 20-30 поштовхів за заняття» [1-3].

Попереднє виконання підвідних та імітаційних вправ з набивними м'ячами дозволить юним спортсменам отримати певні м'язові відчуття щодо координації рук і ніг та більш ефективно розпочати процес навчання техніки штовхання ядра безпосередньо зі снарядом.

Література

1. Бурла А.О. Особливості підготовки жінок у легкоатлетичному семиборстві : монографія / А. О. Бурла, М. О. Лянной, О. А. Бурла, І. М. Кравченко, І.В. Іваній, Н. М. Скачедуб. Суми : Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка, 2023. 358 с.

2. Чорненька Г. Удосконалення методики навчання техніки штовхання ядра студентів ЛДУФК. Спортивний вісник Придніпров'я. 2015. № 1. С. 69–72.

3. Чорненька Г. В. Аналіз та методика навчання техніки штовхання ядра та метання гранати : лекція з навчальної дисципліни «Теорія і методика легкої атлетики» для студентів спеціальності 017 «фізична культура і спорт», 014 «середня освіта (фізична культура)» 2018. 24 с.

Яна Ніздропа

здобувачка 2 курсу бакалаврату спеціальності 017 Фізична культура і спорт освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт», Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Андрій Чорненький

старший викладач кафедри фізичної реабілітації і спорту, Західноукраїнський національний університет

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ТЕХНІЧНИМ ЕЛЕМЕНТАМ ДІВЧАТ 2010-2011 РОКУ НАРОДЖЕННЯ ГРУПИ БАЗОВОЇ ПІДГОТОВКИ 1 РОКУ НАВЧАННЯ

Сучасний волейбол – дуже захоплива і видовищна гра. Це різні види подач, ефектні удари біля сітки та із задньої лінії, карколомні захисті дії, складні техніко-тактичні завдання за участю гравців передньої та задньої лінії. Щоб грати волейбол спортсменам потрібно швидко рухатися, високо стрибати, добре

володіти усіма техніко-тактичними діями. Кожен волейболіст має враховувати розташування гравців на майданчику, положення м'яча, передбачати дії партнерів і суперника, швидко реагувати на зміни ігрових ситуацій.

Професійний спорт тісно пов'язаний з дитячим, а точніше неможливий без дитячо-юнацького спорту та всіх етапів підготовки, починаючи з відбору в секції та початкові групи навчання. Дана стаття окрім використаного списку сучасних джерел з волейболу закріплена інформацією здобутою на відвідуванні навчально-тренувальних занять з волейболу групи базової підготовки 1 року навчання та аналізі знань тренерів-практиків.

Проаналізувавши здобуду інформацію можна зробити висновки, що хоча методика навчання має чітку послідовність, на практиці кожен тренер вносить певні корективи в процесі навчання, в залежності від контингенту з яким працює та їх фізичних та психологічних даних. Для прикладу:

- різне вихідне положення при стійці знизу(ноги паралельно, або ж однією ногою попереду);

- різна постановка рук при передачі зверху(передпліччя розведені, або дещо зведені);

- різна техніка виконання замаху при атакуючому ударі(пряма рука або відведення плеча назад з подальшим випрямленням руки) тощо.

Окрім певних розбіжностей у методиці навчання є засоби спільні для всіх:

- підготовчі вправи;

- підвідні вправи;

- спеціальні вправи;

- вправи на вдосконалення пройденого матеріалу.

Умовно фізичні вправи можна поділити на основні і допоміжні. Основні вправи включають вправи з техніки та тактики гри, а також саму гру у волейбол. У цих вправах технічні елементи і тактичні дії виконуються так, як в ігровій ситуації. Вправи з техніки допомагають вдосконалювати технічні прийоми в персональному порядку, а також за допомогою напарника чи напарників. Інколи такі вправи застосовують для вдосконалення техніки в умовах, що допомагають формувати тактичні навички.

Допоміжні вправи використовуються тренером для кращого засвоєння основних вправ та для різносторонньої підготовки спортсменів. Допоміжні вправи розділяють на загально-розвиваючі та спеціальні. Загально-розвиваючі вправи використовують для розвитку різнобічної фізичної підготовки. До них можна включити елементи гімнастики, акробатики, легкої атлетики, спортивних і рухливих ігор. Спеціальні вправи сприяють прискоренню навчання технічних і тактичних прийомів і ігрових навичок. Вони поділяються на підготовчі, основні завдання яких є розвиток спеціальних рухових здібностей, і підвідні, які

допомагають оволодіти технічними прийомами гри. Підвідних вправи включають імітаційні (виконання технічних прийомів без м'яча). В сукупності ці вправи вирішують завдання різносторонньої технічної, фізичної, тактичної підготовки у волейболі.

Засвоєння техніки це інтелектуальний процес, адже не так просто поєднати в одну систему дій технічний, тактичний та фізичний арсенал можливостей та прийняти максимально раціональне рішення в ігровій ситуації.

Методика навчання техніці гри одна з найважливіших складових, адже жоден тактичний задум не буде здійснений без досконалого володіння м'ячем. Якраз в період базової підготовки на ці моменти звертається значна увага, оскільки діти вже мають певні навички, розуміння волейболу і тренера, а також можуть вирішувати певні поставлені перед ними завдання.

Технічну підготовку у волейболі поділяють на техніку нападу та техніку захисту. Волейбол в цілому включає такі технічні елементи як:

- техніка подачі;
- техніка передач;
- техніка блокування;
- техніка захисту;
- техніка атаки.

Кожен технічний елемент має правильну техніку виконання, що включає в себе значну сукупність різноманітних рухових дій. Період базової підготовки напроцуд важливий і вимагає від тренера максимальної уваги щодо виправлення технічних недоліків, оскільки той багаж елементів техніки та правильність її виконання залишиться в спортсмена практично назавжди, бо виправити помилку значно складніше, ніж її попередити.

Отже, можна зробити висновки, що в період базової підготовки 1 року навчання велику увагу потрібно приділяти оволодінню технічних дій різних елементів, які на наступних етапах навчання забезпечать якісне виконання тактичних завдань поставлених тренером в різних ігрових ситуаціях.

Література

1. Борисов О. О. Основи теорії і методики викладання волейболу і футболу. К. : «Люксар», 2004. 664 с.
2. Методичні вказівки до практичних занять для студентів спеціальності «Фізична культура і спорт» / Укл. Чорненький А. І., Борознова Л. В. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 16 с.
3. Чорненький А. І., Борознова Л. В. Спортивні ігри з методикою викладання (волейбол) : Навч. посібник. Тернопіль, ТНЕУ, 2018. 92 с.
4. Методичні вказівки до практичних занять для студентів спеціальності «Фізична культура і спорт» / Укл. Чорненький А. І., Борознова Л. В. Тернопіль, ТНЕУ, 2018. 16 с.

Валерія Дрьомова
здобувачка 2 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Андрій Чорненький
старший викладач кафедри фізичної реабілітації і спорту,
Західноукраїнський національний університет

ЗАПИС ЕФЕКТИВНОСТІ ТЕХНІКО-ТАКТИЧНИХ ЕЛЕМЕНТІВ У ВОЛЕЙБОЛІ

Тренери та фахівці з волейболу зацікавлені в одержанні якомога детальнішої інформації про різні аспекти виконання ігрових дій гравців, яка дає «...можливість проводити перевірку різних варіантів дії суперника в ігрових ситуаціях і вибір відповідних техніко-тактичних варіантів гри. Необхідно відмітити, що в технічних звітах про результати матчів, які публікуються в спеціальній спортивній пресі, міститься доволі обмежена інформація про виконання гравцями різних прийомів гри. Тренери аматорських команд практично не мають доступу до комп'ютерних програм, які розроблені для оцінки результатів змагальної діяльності своїх гравців, за відсутністю КНГ та належного фінансування» [1].

Спосіб оцінювання техніко-тактичної майстерності у волейболі належить до галузі теорії та методики фізичного виховання, олімпійського та професійного спорту, і може бути використаний насамперед для визначення особистого доробку гравця під час офіційних ігор.

Корисна модель належить до галузі теорії та методики фізичного виховання, олімпійського та професійного спорту, а саме методів оцінювання рівня майстерності спортсменів при грі у волейбол, і може бути використана насамперед для визначення особистого доробку гравця під час офіційних ігор.

Найбільш близьким аналогом способу, що заявляється, вибраним за прототип, є «...спосіб оцінювання техніко-тактичної майстерності у волейболі який включає реєстрування показників техніко-тактичної діяльності гравців, крім зв'язуючого, з урахуванням якості показників: кількості вдало виконаних гравцем прийомів і їх загальної кількості для кожної ігрової спеціалізації» [2].

Після цього визначають результативність кожного прийому як відношення вдало виконаних прийомів до їх загальної кількості, коефіцієнт специфічності прийому для даної ігрової спеціалізації на підставі частоти вживання конкретного прийому відносно всіх прийомів і коефіцієнт цінності прийому, який застосовувався.

Показник ефективності техніко-тактичної майстерності розраховують як «...суму добутків результативності на коефіцієнт специфічності і коефіцієнт цінності. Окремо для зв'язуючого гравця реєструють загальну кількість усіх передач, виконаних в площині атаки, кількість передач без блоку, передач проти одного блоку, передач проти групового блоку, неякісних передач, передач, що виконані з помилкою. Після цього розраховують показник ціннісної вартості передач, як відношення загальної кількості передач до всіх інших з урахуванням коефіцієнтів ефективності. Після цього оцінюють рівень техніко-тактичної майстерності гравців за його кількісними та якісними показниками» [2].

Спільними суттєвими ознаками відомого способу і способу, що заявляється, є «...реєстрування основних параметрів техніко-тактичної майстерності гравця під час гри, розрахунок показника ефективності техніко-тактичної майстерності та оцінювання рівня техніко-тактичної майстерності за його кількісними та якісними показниками» [1].

Недоліками відомого способу є досить складні математичні розрахунки, окремий алгоритм оцінювання зв'язуючих гравців, відсутність порівняння індивідуальної ефективності гравців між собою та із загальнокомандним результатом. Таким чином, цей спосіб відносно об'єктивно відображує реальний рівень техніко-тактичної майстерності гравця у волейболі.

В основу корисної моделі поставлено задачу вдосконалення способу оцінювання техніко-тактичної майстерності у волейболі, який дозволяє оцінити точність виконуваних техніко-тактичних дій гравця будь-якої спеціалізації під час гри у порівнянні з іншими гравцями і загальнокомандними діями.

Поставлена задача вирішується тим, що «...в способі оцінювання техніко-тактичної майстерності у волейболі, що включає реєстрування основних техніко-тактичних дій гравця під час гри, розрахунок показника ефективності техніко-тактичної майстерності та оцінювання рівня техніко-тактичної майстерності за його кількісними та якісними показниками, згідно з корисною моделлю новим є те, що перед грою поблизу ігрового майданчика встановлюють принаймні одну зв'язану з комп'ютером web-камеру, за допомогою якої фіксують техніко-тактичні дії гравця, в комп'ютер інсталиують спеціальну комп'ютерну програму, наприклад Data Volley, за допомогою якої цифрове зображення дій гравця обробляють і реєструють такі техніко-тактичні дії гравця, як подача м'яча, прийом м'яча з подачі, нападаючий удар, блокування, захисні дії – прийом м'яча після нападаючих та обманних ударів, після цього визначають ефективність конкретної техніко-тактичної дії шляхом розрахунку співвідношення суми набраних гравцем очок і кількості техніко-тактичних дій, які ускладнили захисні або наступальні дії гравців команди суперника, до загальної кількості застосувань цієї техніко-тактичної дії в грі» [1].

Література

1. Ермаков С.С., Вернигоров В.К. Компьютеры в теоретической подготовке волейболистов. *Физическое воспитание и спорт в вузах МПС: Тез. докл. 2-й Всесоюзн. науч.-практ. конф. работников по физическому воспитанию вузов МПС в г. Харькове, 26-27 июня 2007 г.* Харьков, 2007. С. 53-54.

2. Ермаков С.С. Компьютерная регистрация и обработка результатов соревновательной деятельности в волейболе. *Проблемы соревновательной деятельности: Тез. докл. межобл. науч. -практ. конф., 12-16 сентября 2006 г.* Харьков, 2006. С. 124.

Катерина Озімко

студентка 2 курсу

спеціальності 017 Фізична культура і спорт,
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник: Неля Маляр

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
доцент кафедри фізичної реабілітації і спорту,
Західноукраїнський національний університет

СПІВВІДНОШЕННЯ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЖАНРУ ПОВІТРЯНОЇ ГІМНАСТИКИ «ПОВІТРЯНІ ПОЛОТНА» В РОЗДІЛІ «СПОРТ»

Повітряні полотна, *aerial silk, aerial contortion* – «...різновид повітряної гімнастики, учасники якого виконують трюки на підв'язаних до стелі тканинних полотнах. Цей вид спорту у 90-х роках ХХ століття популяризував Цирк дю Солей, додавши до нього концепцію повітряних мистецтв як танцювальної форми та театральної виразності, а не суто гімнастичного мистецтва руху» [3].

Аналіз літературних джерел дозволив визначити та охарактеризувати критерії оцінювання та вимоги до самих спортсменів під час виконання програми «Повітряні полотна» в розділі «Спорт»:

Критерії оцінювання техніки (максимальна оцінка 70 балів):

1. Сила (мінімум 2 елемента) - 12 балів.
2. Гнучкість (мінімум 2 елемента) - 12 балів.
3. Оригінальність переходів та комбінацій – 5 балів.
4. Динаміка обертання та ракурс – 5 балів.
5. Ризикові елементи (зриви, обриви) (мінімум 1 елемент) – 12 балів.
6. Баланси/стійки – 10 балів.
7. Динамічні комбінації (швидкі переходи, 3 і більше елементи) – 9 балів.
8. Розмаїття лазів – 5 балів.

Критерії оцінювання артистизму (максимальна оцінка 15 балів):

1. Емоційна передача музики, контакт із глядачем, міміка – 2 бали.
2. Загальний зовнішній вигляд (костюм, зачіска і макіяж) та його відповідність образу та ідеї номера – 3 бали.
3. Відчуття сцени та харизма – 4 бали.
4. Вихід учасника на сцену/завершення виступу – 4 балів.
5. Початок виступу відповідає першій ноті музичного супроводу, а кінець – останній – 2 бали.

Критерії оцінювання хореографічної подачі номера (максимальна оцінка 15 балів):

1. Хореографічна складність елементів в партері – 5 балів.
2. Акробатична складність елементів в партері – 5 балів.
3. Динамічність, музикальність, пластичність, граційність – 5 балів» [2, 3].

Результати дослідження показали, що для кращого розуміння змісту програм повітряної гімнастики, саме «Повітряні полотна» в розділі «Спорт» та визначення рівня виконавської майстерності спортсменів у вправах на полотнах необхідно знати критерії оцінювання цих програм.

Література

1. Добровольська С. М. Навчально-методичний комплекс для студентів бакалаврату з курсу «Спеціалізація за жанрами (циркова гімнастика – повітряні полотна)». Київ. КМАЕЦМ, 2019. 14 с.
2. Міськевич А.В. Правила змагань з повітряної гімнастики. Федерація повітряної гімнастики України. 34 с.
3. Повітряна гімнастика (корд-де-парель, китайський пілон, повітряна рамка, полотна, кільце, ремені, бамбук, трапеція). Професійна підготовка за жанрами: циркова гімнастика: навчальний посібник / Упорядник та автор Шариков Д.І.; автори Кашеваров В.О., Орел Д.В., Добровольська С.М., Завада Л.В., Дахновська А.С. / Кафедра циркових жанрів Факультету сценічного мистецтва КМАЕЦМ. Вінниця, ТОВ «Нілан-ЛТД». 2021. 192 с.

Едуард Цьонка

здобувач 2 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник: Едуард Маляр

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
Західноукраїнський національний університет

РОЗВИТОК ВЕСТИБУЛЯРНОЇ СТІЙКОСТІ ФУТБОЛІСТІВ

Експериментально встановлено, що «...діяльність вестибулярного аналізатору взаємопов'язана з діяльністю інших аналізаторів, зокрема – з м'язово-

руховим і зоровим, а його подразнення мають значний вплив на психомоторні та сенсорні процеси. Різке подразнення вестибулярного апарату викликає уповільнення швидкості, порушення координованих і точності рухів, погіршення зорових сприйнятів (до 30% і більше), значно слабшає інтенсивність уваги і особливо його розподіл, перемикання і стійкість, що виражається у збільшенні помилок. Дослідження показують, що після незначного подразнення вестибулярного апарату час реакції збільшувалося до 13-20%, а окремих випадках до – 70%» [1, 4].

Спеціальні дослідження за участю висококваліфікованих футболістів підтвердили, що «...включення до навчально-тренувального процесу спеціальних вправ для тренування вестибулярного апарату підвищує точність та швидкість виконання гравцями складних технічних прийомів. Однак тих прийомів, вправ, які є в арсеналі футбольної гри, недостатньо для підвищення вестибулярної стійкості футболістів» [2].

У тренувальному процесі має бути відведений «...спеціальний час для розвитку вестибулярної стійкості, необхідно включати в заняття складнокоординаційні рухові завдання, що вимагають при виконанні великої активності футболістів з протидією неприємним суб'єктивним відчуттям - акробатичні та гімнастичні вправи, стрибки на батуті, обертальні рухи зміни напрямку бігу, миттєві зупинки, вправи на рівновагу, стрибки у воду, плавання, елементи боротьби і т.д.» [3].

Оскільки периферичний зір і точність окоміру відіграють у футболі значну роль, різні прийоми і вправи для розвитку зорових сприйнятів повинні зайняти гідне місце в навчально-тренувальній роботі.

Важливим чинником є вплив кольору на футболіста. Різні кольори не однаково сприймаються оком, тому зорове сприйняття змінюється залежно від кольору. Краще за інших сприймається білий, помаранчевий, жовтий кольори; гірше – червоний, зелений, коричневий [2].

При розвитку «почуття дистанції» головна вимога – «...якнайбільше використовувати зміну дистанцій на тренуваннях, при передачах, ударах по м'ячу привчати спортсмена постійно стежити за найменшими змінами відстані та дистанції. Добре розвивають глибинний зір волейбол, баскетбол, теніс і т.д.» [2].

Для розвитку периферичного зору використовуються вправи «...з веденням м'яча і ударами по ньому, групові вправи з м'ячем із завданням почергово контролювати або м'яч, або партнера, і т.д. Існує багато вправ для розвитку обсягу поля зору, точності окоміру (передачі м'яча в місце зазначене фішками (обруч), на відстань 20, 25, 30, 35 м)» [3].

Особливості футбольної діяльності сприяють розвитку «...специфічних якостей уваги, відчуттів, сприйняття, внаслідок чого у футболістів з'являється високорозвинене комплексне спеціалізоване сприйняття гри» [2].

В основі такого спеціалізованого сприйняття лежить тонке диференціювання подразнень, що надходять у різні аналізатори. Основну роль при цьому грають м'язово-рухові, зорові, вестибулярні та слухові відчуття.

Слід зазначити, що «...спеціалізовані сприйняття в психології спорту вивчені ще недостатньо, але, водночас, можна впевнено сказати, що «почуття м'яча», «почуття простору» та ін. є переконливим показником технічної майстерності футболістів та стану спортивної форми, оскільки ці «почуття» утворюються і формуються внаслідок тривалого і систематичного тренування» [1].

Література

1. Височіна Н.Л. Психологічне забезпечення у системі підготовки спортсменів в олімпійському спорті: монографія. Київ: «Центр учбової літератури», 2017. 384 с.

2. Колобич О. Особливості техніко-тактичної підготовки юних футболістів на полях зменшених розмірів. *Актуальні проблеми здоров'язберігаючих технологій у навчальних закладах* : матеріали III – Міжнар. наук.-пр. конф. Чернівці, 2014. С. 460–464.

3. Костюкевич В.М. Теорія і методика викладання футболу: навчальний посібник. 2-е вид. перероб. та доп.. Київ: КНТ, 2017. 310 с.

4. Маляр Е.І., Маляр Н.С. Методика розвитку рухових якостей юних спортсменів: Методичні рекомендації. Тернопіль, ТНЕУ: Економічна думка, 2018. 29 с.

Олег Зуб

здобувач 2 курсу магістратури спеціальності 017 Фізична культура і спорт освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Неля Маляр

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
Західноукраїнський національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ЗМІН У СЕРЦЕВО-СУДИННІЙ ТА ДИХАЛЬНІЙ СИСТЕМАХ ЮНИХ СПОРТСМЕНІВ

При формуванні адаптації до тренувальної діяльності з'являються елементи класичного «спортивного серця» з ознаками гіпертрофії та брадикардії, що сприяє забезпеченню економізації в діяльності міокарда [4]. Це явище яскраво простежується при навантаженнях на рівні максимального споживання кисню

(МСК). Частота серцевих скорочень (ЧСС) після фізичних навантажень «...відновлюється швидше у юнаків, ніж у дорослих, ударний обсяг (УО) збільшується вдвічі, хвилиний обсяг крові (ХОК) гранично зростає. До 18 років досягає дорослих розмірів об'єм серця (в середньому 720 мл). Параметри дихання (дихальний об'єм, хвилиний обсяг дихання, життєва ємність легких) до 15-16 років досягають значень дорослого» [4].

При роботі помірної потужності ХОК підвищується рахунок приросту як ЧСС, і УО. Однак при великих та граничних фізичних навантаженнях ХОК збільшується за рахунок хронотропної реакції серця при зниженні УО. Реакція серцево-судинної системи на фізичне навантаження у підлітків 15-16 років простежується також «...у збільшенні систолічного артеріального тиску (АТ) до 150-160 мм рт. ст. Відновлювальні процеси проходять швидко після помірного навантаження невеликої тривалості, але значно сповільнюються після тривалої інтенсивної роботи» [3].

Економізація у роботі системи дихання юнаків дозволяє оптимально забезпечувати киснем організм під час роботи потужністю, що дорівнює 70 % МСК [1]. Але при вищому режимі роботи для забезпечення кисневого запиту кардіореспіраторна система підлітків часто працює за значно більших витрат енергії, ніж у дорослих. Оскільки у підлітків ще низькі резерви зовнішнього дихання та серцевої продуктивності, то збереження необхідного кисневого режиму вартує йому дорожче, ніж дорослій людині [3].

Зважаючи на те, що м'язова тканина росте досить інтенсивно, а серцевий м'яз не відповідає новим вимогам, то зростає навантаження на кисневу транспортну систему, у зв'язку з чим при високоінтенсивних фізичних навантаженнях може виникати перенапруга серця [2].

У підлітків та юнаків інтенсивна м'язова діяльність викликає деякі зміни у складі крові, що супроводжуються збільшенням кількості еритроцитів та гемоглобіну за рахунок виходу депонованої крові у загальний кровотік. Однак тривалі фізичні навантаження можуть призвести до зменшення кількості червоних кров'яних тілець у крові. Також при навантаженні у них «...знижується вміст цукру в крові більшою мірою, ніж у дорослих, оскільки у них менша економічність у витрачання енергетичних ресурсів, недосконале регулювання вуглеводного обміну, що виявляється у недостатній мобілізаційній здатності печінки до виділення глюкози в кров. Через невисокі запаси вуглеводів в організмі підлітків можливість тривалої роботи обмежена» [1-3].

Таким чином, при тренуванні дітей 15 років необхідно пам'ятати «...про основні фізіологічні особливості цього віку:

- швидкому та непропорційному зростанню маси та довжини тіла, розвитку вторинних статевих ознак сприяють зміни у ендокринній системі;

- функціональні розлади (швидка стомлюваність, непритомність) пов'язані зі значними змінами в органах дихання та серцево-судинної системи;
- активний розвиток кістково-м'язової системи має забезпечуватись повноцінним збалансованим харчуванням;
- висока емоційна та фізична напруга в цьому віці може викликати несприятливі стани в органах травної системи [1, 3, 5].

Таким чином, резюмуючи сказане можна зробити висновок, що «...у віці 15 років підлітки перебувають у періоді активного зростання та розвитку багатьох систем організму, деякі з яких досягають функціональних характеристик дорослих. Відбувається економізація окремих функцій дихання та серця» [1]. Тому при нормуванні фізичних навантажень слід брати до уваги невисоку ефективність відповідальних за адаптацію функціональних систем, внаслідок чого лише ретельне планування цих навантажень може забезпечити підвищення тренуваності без перевтоми та перенапруги.

Література

1. Босенко А.І., Орлик Н.А., Топчій М.С. Фізіологія спорту : навч. посіб. / Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2017. 68 с.
2. Вознюк Т. В. Основи теорії та методики спортивного тренування: навчальний посібник. Вінниця : ФОП Корзун Д.Ю., 2016. 240 с.
3. Волков Л.В. Теорія і методика дитячого та юнацького спорту. Підручник. Вид. 2-е, пер. і доп. К.: Освіта України, 2016. 464 с
4. Філімонов В. І. Фізіологія людини : підручник / 3-тє вид., випр. Київ : Медицина, 2015. 488 с.
5. Фізіологія : Підручник для студ. вищ. мед. навч. заклад. IV р. акред. (Протокол №з від 16.10.2012 р. МОНмолодьспорту України) / За ред. В.Г. Шевчука. Вінниця : Нова Книга, 2012. 48 с.

Олександр Чернятинський

здобувач 2 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Едуард Маляр

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
Західноукраїнський національний університет

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ДОВІЛЬНОЇ УВАГИ СПОРТСМЕНІВ

Важливе значення для вдосконалення здатності до орієнтування у просторі має тренування довільної уваги – «...здатності виділити з усіх різноманітних подразників ті, які є значущими для орієнтування в конкретній ситуації.

Здатність тримати під контролем велику кількість значних подразників, що особливо важливо в спортивних іграх, значною мірою визначається обсягом уваги, тобто широтою тієї сфери, на яку воно може бути одночасно поширене» [1].

Важлива й здатність швидко переводити увагу з одного подразника на інший, змінювати обсяг уваги, що відбиває його рухливість. Коли ставиться завдання зосередити увагу найбільш істотних подразників, слід пам'ятати, що є два типи зосередження: напружений і розслаблений.

Напружений тип зосередження пов'язаний «...з концентрацією уваги при поступовому психічному зусиллі, часто супроводжується порушенням дихання, напругою м'язів. Такий тип зосередження характерний для малокваліфікованих спортсменів або тих, хто не працює спеціально над удосконаленням уваги» [2].

Розслаблений тип зосередження, навпаки, пов'язаний «...зі спокійною манерою поведінки, розслабленою відчуженістю від сторонніх подразників, природним і спокійним виразом обличчя, м'якою і стійкою увагою. Саме розслаблений тип зосередження уваги сприяє тому, що сигнали аналізаторів з більшою легкістю досягають свідомості, швидше переробляються та реалізуються в ефективних рухових діях» [1].

Фахівці зазначають, «...що обсяг уваги, його рухливість і зосередженість можуть бути істотно розширені як шляхом спеціальних психологічних вправ, так і в процесі різноманітної тренувальної та змагальної діяльності. Необхідно враховувати, що чим вищий рівень техніко-тактичної підготовленості спортсмена, його змагальний досвід, знання партнерів і суперників, здатність регулювати психічний стан, розслабляти непрацюючі м'язи, тим ефективніша увага і вища здатність до раціонального орієнтування у просторі» [1, 3].

В основу методики вдосконалення здатності до орієнтування у просторі має бути покладено виконання завдань у ускладнених умовах. З цією метою вправи виконуються «...при дефіциті простору, часу, за недостатньої чи надмірної інформації. Ефективними є біг по сильно пересіченій місцевості, катання на гірських лижах, бігові вправи з подоланням різних перешкод (стійок, бар'єрів, лабіринтів), різноманітні вправи з м'ячами, різні види спортивних єдиноборств, спортивні ігри (особливо на малих майданчиках або з збільшеною кількістю гравців)» [2-4].

Дієві також різноманітні вправи на досягнення заданої рухової діяльності: «...пробігання або проходження заданої відстані із заплющеними очима; кидки в баскетбольний кошик, що виконуються з закритими очима; стрибки з поворотом на задану кількість градусів; вправи на ізокінетичних силових тренажерах із строго заданими зусиллями та оперативним контролем за

результатами; пропливання або пробігання певних дистанцій за заданий час і т.д.» [3].

Література

1. Босенко А.І., Орлик Н.А., Топчій М.С. Фізіологія спорту : навч. посіб.. Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2017. 68 с.
2. Вознюк Т. В. Основи теорії та методики спортивного тренування: навчальний посібник. Вінниця : ФОП Корзун Д.Ю., 2016. 240 с.
3. Костюкевич В.М. Теорія і методика спортивної підготовки (на прикладі командних ігрових видів спорту): навчальний посібник. Вінниця: «Планер», 2014. 616 с.
4. Платонов В.Н. Система підготовки спортсменів в олімпійському спорті. Общая теория и ее практические приложения: ученик. К.: Олимп. лит., 2015. Кн. 2. 2015. 752 с.

Надія Савка

здобувач 2 курсу магістратури спеціальності 017 Фізична культура і спорт освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт», Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Едуард Маляр

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент, Західноукраїнський національний університет

ОСОБЛИВОСТІ СОМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ У ПРОЦЕСІ СПОРТИВНОГО ВІДБОРУ

Ознайомлення з особливостями соматичного розвитку дітей молодшого шкільного віку необхідно тренеру для вирішення питань спортивного відбору та спортивної орієнтації.

Зростання цілісного організму, окремих його ланок і органів характеризується, перш за все, «...швидкістю і тривалістю протікання біологічних процесів в організмі дитини. Всі інші параметри, якими користуються різні дослідники при описі зростання, є їх похідними, а значить, соматичний розвиток є однією зі сторін розвитку індивідуума і являє собою біологічний процес, детермінований середовими та генетичними факторами» [5].

Молодший шкільний вік вважається одним із найскладніших етапів розвитку організму, етапом, коли розгортається функція ендокринної системи [1].

У дослідженнях з вікової фізіології, психології, педагогіки цей вік розглядається також як «...особлива фаза в онтогенезі людини, коли відбуваються різні зміни в структурі та функціях низки органів і систем, які

завершуються становленням організму та формуванням особистості. У цей час виникає і завершується ряд морфологічних, функціональних та психологічних процесів, що істотно відрізняють дітей від дорослих» [3, 5].

Маса тіла (МТ) - інтегральний показник, що відбиває розвиток організму на компонентному рівні. На відміну від довжини тіла, МТ є більш лабільним показником, що змінюється під впливом екзо-і ендогенних факторів і рухового режиму. Збільшення маси тіла відбувається нерівномірно. У препубертатний та пубертатний період «...МТ дівчаток більше, ніж у хлопчиків. У цьому віці пропорції тіла у дівчаток змінюються швидше: зростає довжина нижніх кінцівок, зростає показник масивності скелета, збільшується відкладення жиру в області тазу, стегон і плечей - намічається статевий диморфізм» [4].

У дітей із підвищеною руховою активністю збільшення маси тіла пов'язане з приростом м'язової маси та сили. У дітей, які не займаються в ДЮСШ, така залежність дуже низька [2, 4].

М'язова маса тіла - дуже суттєвий показник, пов'язаний з рівнем розвитку фізичних якостей та морфологічними характеристиками. Це система, яка регулює і вдосконалює функції життєзабезпечувальних систем [3].

М'язова маса (ММ) новонародженого становить 23% від маси тіла, у 8-річному віці – 27%. До 18 років ММ сягає 44% [5].

Існувала думка, що «...жирова маса тіла – якийсь «баласт» для організму, який слабо бере участь в обмінних процесах, що це тільки «депо», в який складаються надлишки жиру» [3]. В даний час жировій тканині відводиться значна частка в обмінних процесах.

Жири та жироподібні речовини є однією з найважливіших складових у загальному обміні речовин. Виділено певні функції жиру, у тому числі і яскраво виражену захисну функцію, і функцію, пов'язану з імунною системою [54].

Запаси жиру в організмі є досить значними. У дорослої людини це приблизно 25% від ваги тіла або майже 20 кг. У жінок жиру трохи більше - близько 30%. З віком кількість жиру зростає.

До 10 років кількість жиру збільшується поступово. У дівчаток у період 10-14 років відбувається збільшення жирової маси з 18 до 30% від ваги тіла [1].

Надмірне жировідкладення (більше 25% вікової норми) порушує нормальне функціонування окремих систем організму, тобто. створює умови для розвитку захворювань серцево-судинної, ендокринної та дихальної систем [4].

Жирова маса, розташована в підшкірній жировій клітковині, має «...великі запаси енергії, які необхідні організму для забезпечення його рухової активності, ростової «перебудови», а також підтримки теплообміну і т.д.» [3].

Інтенсивність приросту компонентного складу тіла «...відбувається гетерохронно, що пов'язано з перерозподілом енергії ростових процесів усередині організму. Збільшення маси одного компонента тіла супроводжується зниженням іншого, що призводить до вікового поліморфізму зовнішнього вигляду дітей» [2].

Аналіз наукових досліджень показує, що «...закономірності онтогенетичних змін ЖМ і ММ не збігаються ні за часом інтенсивності приросту, ні за топографічних ознак розподілом мас тіла. Для зростання жирової і м'язової мас, характерна картина «зустрічних піків», тобто. приріст однієї маси супроводжується зниженням приросту іншої. Розбіжність у піках темпів приросту становить від 7 місяців до 2 років 3 місяців. Такий розкид темпу дозрівання систем організму пов'язані з перебудовою гормональної системи» [5].

Приріст жирової та м'язової маси в онтогенезі відбувається не одночасно: спочатку збільшується ЖМ, а через рік-півтора – ММ [3].

Змінам піддаються і функціональні можливості організму. Відбувається «...розвиток системи дихання (між рівнем індивідуального розвитку та функціональними можливостями дихальної системи є пряма кореляційна залежність), інтенсивне зростання серця, але темп його розвитку відстає від збільшення антропометричних показників, що призводить до зростання функціонального навантаження на апарат кровообігу, і, за несприятливих умов, може призвести до погіршення функціонування серця. Змінюються ЧСС, систолічний викид, хвилинний об'єм крові, артеріальний тиск» [2].

У ряді досліджень показано, що «...зі зростанням біологічної зрілості організму дитини збільшується його загальна фізична працездатність. Встановлено, що кореляційний зв'язок показників PWC170 і МПК вище з біологічним, ніж з паспортним віком» [1, 4].

Наведені факти свідчать, що «...індивідуальний характер процесу зростання та розвитку організму чітко проявляється у молодшому шкільному віці. Морфофункціональні особливості і рівень індивідуального розвитку організму дитини, що росте, знаходяться в тісному взаємозв'язку і адекватно відображають досягнуту їм ступінь біологічної зрілості. Тому індикатори біологічної зрілості використовуються як критерії біологічного віку організму» [3, 5].

Література

1. Босенко А.І., Орлик Н.А., Топчій М.С. Фізіологія спорту : навч. посіб. / Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2017. 68 с.
2. Вілмор Дж.Х., Костіл Д.Л. Фізіологія спорту. К.: Олімпійська література, 2003. 655 с.
3. Карвацький І.М. Фізіологія. Навчальний посібник до практичних занять

і самостійної роботи студентів. Книга Плюс, 2023. У 2-х томах. Т. 2. 424 с.

4. Єжова О.О. Спортивна фізіологія у схемах і таблицях: посібник для студентів інститутів фізичної культури. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2013. 164 с.

5. Фізіологія : Підручник для студ. вищ. мед. навч. заклад. IV р. акред. (Протокол № 3 від 16.10.2012 р. МОН України) / За ред. В.Г. Шевчука. Вінниця : Нова Книга, 2012. 48 с.

Степан Саварин

здобувач 2 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Едуард Маляр

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
Західноукраїнський національний університет

ОСОБЛИВОСТІ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ СПОРТСМЕНІВ ПІСЛЯ ЗАВЕРШЕННЯ СПОРТИВНОЇ КАР'ЄРИ

Аналіз масштабних соціологічних досліджень спортивної кар'єри українських спортсменів-олімпійців, які виступали за збірну команду країни на літніх та зимових Іграх з 2008 по 2016 роки свідчить, що «...результати умовно можна поділити на дві частини. Перша – опис спортивної кар'єри олімпійців. Друга – опис соціального вигляду та способу життя олімпійців» [1, 2].

При аналізі спортивної кар'єри автори окреслюють найважливіші «...її етапи: 1) початок занять, вибір виду спорту; 2) включення до складу збірної команди країни; 3) власне спортивну діяльність у великому спорті; 4) відхід зі спорту. Окреслимо найбільш істотні причини щодо періоду відходу зі спорту» [1].

Серед основних причин завершення спортивної кар'єри респонденти називали вік, стан здоров'я, травми, психічна втома, припинення зростання результатів, труднощі дотримання спортивного режиму. Для 51,9% олімпійців завершення виявилось раптовим, 44,2% відзначили поступовість завершення спортивної кар'єри. При цьому лише 40,3% вважають, що пішли зі спорту вчасно, тоді як 41% – передчасно, 7% – дуже рано, 5,6% – пізно. Як основні труднощі після завершення спортивної кар'єри респонденти називали: звикання до нового способу життя, закінчення освіти, створення матеріальних умов життя, отримання нової спеціальності, влаштування сімейного життя, заповнення вільного часу [2].

Фахівці з'ясували, що «...спортсмени високого класу, які завершили свою спортивну кар'єру, потребують: а) фінансової допомоги (89%); б) інформації про можливість здобуття роботи або освіти (82%); в) інформації про те, як інші спортсмени того ж рівня подолали відхід зі спорту (76%); г) переструктурування досвіду та умінь відповідно до нової кар'єри або інтересу (74%); д) у практичній допомозі у пошуку нової професійної кар'єри та прогнозі профпридатності (74%); е) у психологічній підтримці та увазі з боку спортивних організацій, визнанні своїх заслуг у розвитку спорту (62%)» [2, 3].

Таким чином, після завершення спортивної кар'єри колишній спортсмен, опиняючись у нових умовах, переживає ситуацію перебудови себе як соціального суб'єкта, зміни свого образу «Я», орієнтованого раніше на роль спортсмена. Отже, починається процес ресоціалізації. «Ресоціалізація - процес освоєння індивідом соціальних і культурних цінностей, не засвоєних, чи недостатньо засвоєних раніше, чи оновлених у новому етапі в суспільному розвитку» [1, 3]. У більш вузькому сенсі, процес ресоціалізації передбачає засвоєння індивідом цінностей і норм, які відрізняються від засвоєних їм раніше. Такому процесу передують руйнація раніше прийнятих цінностей та моделей поведінки особистості [1, 2].

Ресоціалізація – «...вид особистісної зміни, при якому зрілий індивід приймає тип поведінки, відмінний від прийнятого ним раніше. Ресоціалізація є таке перетворення індивіда, коли він «переключається» з одного світу на інший (еміграція, перехід в інше віросповідання, тривала ізоляваність від навколишнього світу)» [1]. Процес ресоціалізації у даному випадку нагадує первинну соціалізацію, оскільки має радикально по-новому розставити акценти реальності. Саме такий процес відбувається зі спортсменами, які закінчили спортивну кар'єру. Вони опиняються у «новому світі», їм доводиться засвоювати нові цінності, установки, моделі поведінки [2].

Література

1. Арабаджи Т.Д. Готовність до професійного самовизначення спортсменів після закінчення спортивної кар'єри. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій та загальноосвітніх школах: зб. наук. пр.* Запоріжжя: КПУ. 2014. Вип. 37 (84). С. 34-41.
2. Арабаджи Т.Д. Досвід формування готовності до професійного самовизначення спортсменів після закінчення спортивної кар'єри у вищому навчальному закладі. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: зб. наук. пр.* Харків: НТУ «ХПІ», 2015. Вип. 42 (46). С. 76-83.
3. Коваленко Н. Негативні фактори, які впливають на відомих спортсменів у спорті вищих досягнень. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту.* 2015. № 3. С. 104–109.

Олександр Павлусь
здобувач 2 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:
Едуард Маляр
кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
Західноукраїнський національний університет

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ ЯК ЕЛЕМЕНТ ВИЩОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Спортивна діяльність дозволяє свідомо, цілеспрямовано та дуже ефективно впливати на різноманітні фізичні, психічні, духовні якості та здібності людини, а також на соціальні відносини людей.

Усі ці важливі соціальні функції спорт може виконувати і щодо студентської молоді. Підставою цього висновку служить як зазначений вище потенціал спортивної діяльності, а й особливості студентства як соціальної групи. Аналізу цих особливостей присвячено низку наукових публікацій [2].

Як зазначають дослідники, «...для студентів характерні специфічні соціально-психологічні риси, соціальні ролі та функції, умови життя, праці та побуту, соціальна поведінка, ціннісні орієнтації, певна субкультура тощо. Ці їх особливості визначаються насамперед загальним всім студентів видом діяльності - «навчанням у навчальних корпусах, зосередженням у вузівських міських центрах, розміщенням значної частини (близько 75%) у гуртожитках, повсякденним спілкуванням у студентських групах. Все це призводить до вироблення специфічних рис образу та способу життя, духовних інтересів та потреб, усвідомлення своєї причетності та належності до особливої соціальної групи – студентства. Цьому сприяють і різні засоби ідентифікації особистості зі своїм вузом та студентством загалом – посвята у студенти, видача вузівських значків, форма учасників будівельних загонів тощо» [2, 4].

Студентство як особливу соціальну групу характеризують [1]

- загальний вид діяльності - пізнавальну діяльність (навчальну), яка у поєднанні з науково-дослідною роботою та іншими видами утворює особливий соціальний фон життєдіяльності;
- особливу участь у суспільно-політичній діяльності, у житті суспільства загалом;
- особливості субкультури, які полягають в особливому характері праці, пізнання та спілкування, реалізації соціальних ролей, організації своєї життєдіяльності студента, наявності особливої соціально-групової

самосвідомості, особливих рис моралі та етики, високого інтелектуального потенціалу.

Важливою особливістю студентства є соціальний престиж. Студентська молодь – це найбільш підготовлена, освічена частина молоді. Тому «...серед молодіжної соціально-демографічної категорії населення у соціальній стратифікації суспільства студенти займають найвищу соціально-статусну позицію. У соціальній структурі суспільства студентство може бути названо соціальною групою, яка за своїм громадським становищем найближче стоїть до інтелігенції і є її резервом. Особливості студентства визначаються як його становищем як резерву інтелігенції, а й приналежністю до молоді» [4].

Молодіжний вік (приблизно від 17 до 25 років) – це період найбільш інтенсивного дозрівання особистості, переходу від дитинства до зрілої та відповідальної позиції дорослої людини. Це час не лише освоєння нового комплексу знань, певної професії, а й «...вибору ідеалів, прийняття перших посправжньому серйозних самостійних рішень, усвідомлення своїх цивільних обов'язків, відповідальності, інтенсивного саморозвитку особистості, формування її соціальної зрілості» [1].

Особливе місце цієї молодіжної групи визначає і її характерні риси - перехідний період від юності до зрілості в соціальному значенні слова, що переважає напружений розумовий працю зі засвоєння людського досвіду та знань, готовність до вирішення матеріальних, суспільних та духовних проблем сьогодення та майбутнього розвитку [1].

Зазначені вище риси, соціальні ролі та функції, умови життя, праці та побуту, соціальна поведінка, ціннісні орієнтації студентів визначають «...їх інтерес до участі у спортивній діяльності, оскільки, як зазначено вище, вона здатна сприяти їм не тільки фізичному, а й духовному вдосконаленню» [3].

Водночас, вікові та соціально-психологічні особливості студентів визначають їхню готовність до даної діяльності. Все це є підставою для того, щоб виділити особливий різновид спорту - студентський спорт і оцінювати його як важливий елемент вищої професійної освіти.

Література

1. Єдинак Г.А. Деякі теоретико-методичні аспекти посилення мотивації студентів до систематичної фізичної активності оздоровчої спрямованості. *Вісник Чернігів. нац. пед. ун-ту. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. Зб. наук. пр.* Чернігів, 2014. 118 (3). С. 109–13.

2. Лелека В.М. Сучасні проблеми та перспективи розвитку фізичного виховання, здоров'я і професійної підготовки студентської молоді. *Вісник Чернігів. нац. пед. ун-ту. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт.* Чернігів, 2014. 118 (2). С. 138–40.

3. Палагнюк Т.В. Вплив масових спортивних заходів на формування

особистості молодшої людини. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. Зб. наук. пр.* Волин. нац. ун-ту імені Лесі Українки. Луцьк, 2008. 1. С. 97–9.

4. Шутєєв В.В. Особливості формування здорового способу життя в середовищі студентської молоді. *Слобожанський науково-спортивний вісник.* 2013. 4. С. 121–4.

Сергій Муравель

здобувач 2 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Едуард Маляр

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
Західноукраїнський національний університет

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ТЕОРІЇ БАГАТОРІЧНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СПОРТСМЕНІВ

Встановлено, що запас адаптаційної енергії у кожного спортсмена не безмежний і має свою межу, яку визначають, з одного боку, функціональні резерви гормональних систем, а з іншого – рівень морфофункціональних перебудов, на якому організм знаходиться в даний момент [1]. Ефективність тренування забезпечує «...оптимальне співвідношення трьох головних факторів: величини тренувального впливу, його специфічності, а також ступеня пристосованості спортсмена до пропонованих навантажень. Ці три фактори є визначальними для досягнення прогресу у роботі над підвищенням рівня спеціальної фізичної підготовленості спортсменів» [3].

Звертається увага на те, що параметри тренувальних навантажень повинні відповідати поточному тренувальному стану і порівнюватися з природним ритмом вікових можливостей його кінезіологічного потенціалу. Тому обов'язковою передумовою підвищення навантажень має бути попереднє поліпшення функціонального стану спортсмена. Чим воно краще, тим більша готовність організму до навантажень, що підвищуються. У зв'язку з цим фахівці сформулювали природоподібний підхід до теорії багаторічної фізичної підготовки, що керується такими принципами:

- принцип детермінації означає «...необхідність обліку у процесі фізичної підготовки консервативних та лабільних компонентів морфофункціональної організації людини та її розвиток у ході реалізації фізичної активності» [1]. Консервативні ознаки морфофункціонального комплексу моторики мають бути головними об'єктами уваги при розробці багаторічних програм фізичного

удосконалення людини. У той же час лабільні ознаки мають оцінюватися «...з погляду можливостей та оптимумів їхнього розвитку, необхідності та достатнього рівня розвитку фізичного потенціалу на різних етапах життя. Це, у свою чергу, відкриває нові можливості для деталізації тренувальних програм на основі ефективного обліку індивідуальних особливостей кожної людини та уточнення оптимальних характеристик його функціональних кондицій» [2];

- принцип адекватності означає необхідність такої організації тренувального впливу, яка б враховувала готовність систем організму людини до сприйняття тренувальної інформації певного типу. Ефективність фізичного тренування як «...у багаторічному плані, так і у більш короткі проміжки часу, аж до тижневого циклу та окремого заняття, буде вищою, якщо акценти тренувального впливу збігатимуться за характером з природними прискореннями в розвитку окремих елементів та структур моторики та поточним станом функціональних систем» [3];

- принцип фазового акценту «...зумовлює доцільність дотримання суворої послідовності у стимулюванні розвитку спочатку елементів основних систем рухів (окремі фізичні якості, що забезпечують їх морфофункціональні компоненти, окремі біомеханічні елементи), а потім їх структурну організацію» [1].

Спираючись на ці принципи, з'являється можливість обґрунтовано розподілити в часі тренувальні навантаження різної спрямованості.

Література

1. Вознюк Т. В. Основи теорії та методики спортивного тренування: навчальний посібник. Вінниця : ФОП Корзун Д.Ю., 2016. 240 с.

2. Костюкевич В.М. Теорія і методика викладання футболу: навчальний посібник. 2-е вид. перероб. та доп. Київ: КНТ, 2017. 310 с.

3. Теорія і методика фізичного виховання: підруч. для студ. вищ. навч.закл. фіз. виховання і спорту: у 2 т. / [Т.Ю. Круцевич, Н.Є. Пангелова, О.Д. Кривчинкова та ін.; за ред. Т.Ю. Круцевич]. [2-ге вид., переробл. та доп.]. К.: Національний університет фізичного виховання і спорту України, вид-во «Олімп. л-ра», 2017.Т. 2. Методика фізичного виховання різних груп населення. С. 221–239.

Владислав Мисловський
здобувач 2 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Неля Маляр
кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
Західноукраїнський національний університет

МОРФОЛОГІЧНІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНІ ЗМІНИ У ДІТЕЙ ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ ФУТБОЛОМ

Перевага ігор, зокрема футболу, перед іншими видами фізичного виховання дітей шкільного віку полягає в природі рухів та способі користування ними. Цьому значною мірою сприяє специфіка футболу: «...заняття проходять на відкритому повітрі, висока емоційність гри захоплює хлопців, періодичне чергування роботи та відпочинку забезпечує відновлення основних функцій організму дитини до вихідного рівня» [4, 7].

У футболі мають місце переважні рухи: ходьба, біг, стрибки, метання. Рухи у футболі різноманітні, робота розподіляється одночасно на велику кількість м'язів, що, з одного боку, є гарантією від перевтоми, а з іншого - забезпечує участь у роботі всіх основних м'язових груп [5].

Футбол успішно розвиває не лише фізичні, а й морально-вольові якості.

На підставі аналізу антропометричних показників та периферичного кровообігу у юних футболістів, було виявлено, що «...довготривала адаптація серцево-судинної системи та опорно-рухового апарату до фізичних навантажень розвивається по раціональному шляху» [7].

Заняття футболу у період статевого дозрівання не викликає дегенерації у зростанні та розвитку організму [1].

Адаптивні зміни серцево-судинної системи юних футболістів, відбуваються також за раціональним типом, що супроводжується наростанням основних параметрів ССС: діаметрів дрібних судин, протяжністю і швидкістю функціонуючих капілярів на 1 квадратний міліметр. Це своєрідний показник, що свідчить про рівень інтенсивності кровотоку в організмі підлітка [1, 3].

При визначенні впливу тренувальних занять на функціональний стан рухового, зорового і вестибулярного аналізаторів у футболістів-початківців, встановлено, що «...тренування, спрямоване на розвиток всіх видів витривалості. Заняття, що сприяє розвитку сили та швидкості, не істотно впливає на функціональний стан сенсорних систем. Заняття, в якому наступні серії вправ

виконувались у стадії до робочого стану, підвищувало рухову чутливість та вестибулярну стійкість. У цьому зорова чутливість знижувалася» [1, 4].

Систематичні заняття футболом у молодшому шкільному віці не викликають несприятливих наслідків у стані серцевого м'яза за даними електрокардіографії. Показники серцевої діяльності при електрокардіографічному дослідженні хлопчиків, які займаються футболом, відповідають нормальним стандартам, встановленим для практично здорових дітей молодшого та середнього шкільного віку [4]. «Електрокардіографічні показники тренуваності та електрокардіографічні показники функціональної адаптації до фізичних навантажень у юних футболістів, в основному, відповідають показникам спортсменів зрілого віку і виявляються відповідно до розвитку тренуваності» [1, 3].

Швидкість кровотоку при затримці дихання у спокої та після навантаження у групи футболістів, у середньому, зменшилася. У школярів, які не займаються спортом, швидкість кровотоку не змінилася.

Частота пульсу та дихання у спокої та після навантаження у груп футболістів зменшилась, а середні показники життєвої ємності легень збільшилися. У осіб, які не займаються спортом – зміни цих показників не виявлено [3].

Тонус еластичності м'язів нижніх кінцівок при повторному обстеженні у групи юних футболістів знизився. У групи школярів – підвищився [4].

Амплітуда, тобто різниця між тонусом у спокої та при довільній нарузі у групи дітей, які займаються футболом - підвищилася; у групі школярів – не змінилася [1].

Тренувальні навантаження сприятливо впливають на психофізичний стан футболістів. Були виявлені «...значні відмінності у зрушеннях психофізіологічних показників після певного навантаження залежно від індивідуальних особливостей спортсменів та рівня їх фізичної та психологічної підготовки до цього моменту, що підкреслює важливість об'єктивного контролю за змінами психофізіологічного стану» [3].

Регулярні тренування дітей, які займаються футболом протягом двох років, сприяють прогресивному біологічному розвитку їхнього організму. Під впливом гри у футбол, «...загальний розвиток та формування опорно-рухового апарату у юних футболістів йде більш гармонійно. У них виявляються прогресивні морфологічні зміни в скелеті, особливо добре виражені в кістково-суглобовому апараті нижніх кінцівок» [7].

Заняття футболом накладають відбиток в розвитку функціональних можливостей організму. В результаті застосування вправ швидкісної та швидко-

силової спрямованості вони (функціональні можливості) підвищувалися. Змінам піддається дихальна система [4].

Систематичні заняття футболом сприяють «...збільшення сили дихальних м'язів у юних футболістів, але це веде до збільшення вентиляції легких. Дані дослідження показують, що під впливом занять футболом на основі обліку морфологічних особливостей кожного спортсмена в організмі відбувалися позитивні морфологічні та функціональні зміни» [7].

Вся наведена вище інформація свідчить про те, що у дітей, які систематично займаються футболом, покращується функціональний стан зовнішнього дихання, системи кровообігу і нервово-м'язового апарату, що стало результатом удосконалення координаційних механізмів.

Література

1. Босенко А.І., Орлик Н.А., Топчій М.С. Фізіологія спорту : навч. посіб. / Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2017. 68 с.
2. Волков Л.В. Теорія і методика дитячого та юнацького спорту: Підручник. Вид. 2-е, пер. і доп. К.: Освіта України, 2016. 464 с
3. Голяка С.К. Фізіологічні основи фізичної культури та спорту: навчально-методичний посібник для студентів. Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2015. 230 с.
4. Костюкевич В.М. Теорія і методика викладання футболу: навчальний посібник. 2-е вид. перероб. та доп. Київ: КНТ, 2017. 310 с.
5. Маляр Е.І., Маляр Н.С. Методика розвитку рухових якостей юних спортсменів: Методичні рекомендації. Тернопіль, ТНЕУ: Економічна думка, 2018. 29 с.
6. Сергієнко Л.П. Теорія та методика дитячого та юнацького спорту: підручник. К.: Кондор-Видавництво, 2016. 542 с.
7. Сіренко Р.Р. Комплексний контроль працездатності юних футболістів: методика, оцінка та корекція. К.: Федерація футболу України, ВКФ «Комбі ЛТД», 2006. 116 с.

Юрій Ковальчук
здобувач 2 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Едуард Маляр
кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
Західноукраїнський національний університет

СТУПІНЧАСТА ПОБУДОВА БАГАТОРІЧНОГО ПРОЦЕСУ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЮНИХ ФУТБОЛІСТІВ 16-17 РОКІВ

У зв'язку з цим в основу структури процесу фізичної підготовки футболістів 15-17 років покладено ступінчасту побудову річних тренувальних циклів, оскільки подібний розподіл навантаження має сприяти забезпеченню диференціювання планомірного підвищення тренуваності з поступовим її наближенням до індивідуального фізіологічного максимуму [2, 3].

Таке планування тренування цілком зрозуміле і теоретично. Відомо, що для неорганічної та органічної природи характерно так звана ступінчаста зміна функцій. Вони постійні в окремих інтервалах, але від інтервалу до інтервалу змінюються стрибком. В живих організмах перетворення хімічної енергії на механічну, електромагнітну та теплову також відбувається ступінчасто [4].

Таким чином, вибір ступінчастого планування процесу багаторічної фізичної підготовки юних футболістів 15-17 років обґрунтований нами з позиції наступних положень (педагогічних та біологічних принципів спортивного тренування):

1. Основною метою фізичної підготовки футболістів у цьому віці має бути «...неухильне підвищення спеціальної фізичної підготовленості до рівня вимог професійного футболу, а не набуття спортивної форми та підтримка її для успішного виступу в поточних змаганнях (педагогічний принцип спрямованості на максимально можливі досягнення)» [2].

2. Ступінчаста циклічність тренувальних впливів дозволяє враховувати «...закономірності процесу формування довготривалої адаптації організму до навантажень обраної енергетичної спрямованості та ефективно їх планувати (педагогічний принцип поступовості у використанні навантажень та біологічний принцип специфічності)» [1].

3. У тренуванні юних футболістів цілорічне використання фізичних навантажень, що розвиваються, на різних етапах підготовки забезпечує «...масований тренувальний вплив на організм з метою суттєвого підвищення

рівня спеціальної фізичної підготовленості (педагогічний принцип граничності в нарощуванні тренувальних навантажень)» [3].

4. Розведення у часі навантажень різної переважної спрямованості орієнтує на усунення чи зведення до мінімуму негативних відносин між їх тренувальними ефектами (педагогічний принцип безперервності тренувального процесу та біологічний принцип позитивної взаємодії тренувальних ефектів).

5. При розвитку окремих фізичних якостей можливість «...використання як неспеціалізованих тренувальних засобів, так і спеціалізованих (футбольних) вправ (педагогічний принцип єдності загальної та спеціальної підготовки)» [4].

6. Прогресуюче підвищення величини фізичного навантаження на певних етапах підготовки за рахунок чіткого регулювання взаємодії її обсягу та інтенсивності (педагогічний принцип хвилеподібності динаміки навантажень).

7. Ступінчаста побудова багаторічного тренувального процесу заснована на «...варіюванні величини фізичного навантаження і спрямована на систематичне повторення тренувальних циклів та їх певну послідовність відповідно до встановленої логіки розгортання процесів адаптації: просування від екстенсивності до інтенсивності в чергуванні» [1, 2].

8. На відміну від традиційної періодизації тренувального процесу, де розвиваючі навантаження в річному тренувальному циклі розташовані асиметрично (переважно в підготовчому періоді та у меншому обсязі в період змагання), в експериментальному плануванні вони розподілені симетрично (в рівній мірі на всіх етапах річного циклу), що дає можливість уникати елементів форсування (педагогічний принцип вікової адекватності багаторічної спортивної діяльності).

У той же час «...підвищена інтенсивність змагальної діяльності у сучасному футболі на тлі необхідних знань про закономірності формування адаптації в процесі м'язової діяльності викликає необхідність конкретизації параметрів фізичного навантаження в окремих тренувальних циклах» [2, 3]. У зв'язку з цим для футболістів-підлітків першочергового значення набуває таке планування процесу фізичної підготовки, яке передбачає поступове у міру зростання тренуваності систематичне збільшення навантажень на основі послідовної зміни їхніх основних характеристик – обсягу, інтенсивності та тривалості інтервалів відпочинку [4].

Тому одне з головних педагогічних положень системи тренувальних навантажень полягає в тому, «...щоб їхня величина з урахуванням спрямованості та координаційної складності забезпечувала на всіх етапах підготовки відповідність ритму впливу ритму відновлення, тобто навантаження виключали перенапругу організму молодого спортсмена» [1]. Тому, для досягнення

необхідного рівня фізичної підготовленості першорядне значення набуває динаміка тренувальних навантажень у багаторічному аспекті.

Література

1. Вознюк Т. В. Основи теорії та методики спортивного тренування: навчальний посібник. Вінниця: ФОП Корзун Д.Ю., 2016. 240 с.

2. Костюкевич В.М. Теорія і методика викладання футболу: навчальний посібник. 2-е вид. перероб. та доп. Київ: КНТ, 2017. 310 с.

3. Соломонко В.В., Фалес І.Г., Хоркавий Б.В. Футбол. Навчально-методичний посібник для тренерів і гравців дитячо-юнацького та аматорського футболу. Львів: ЛКТ ЛНАВМ ім. Гжицького С.З., 2007. 134 с.

4. Хоркавий Б., Огерчук О., Колобич О. Особливості розвитку фізичних якостей у юних футболістів за допомогою неспецифічних і специфічних засобів. Спортивна наука України. 2017. №2 (78). С. 35-46.

Павло Гороховський

здобувач 2 курсу магістратури спеціальності 017 Фізична культура і спорт освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт», Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Неля Маляр

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент, Західноукраїнський національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИСТІСНОЇ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Результати вивчення наукових досліджень дозволяють відзначити, що «...у всіх роботах як основа інтелектуального компонента особистісної фізичної культури молодших школярів використовується програмний теоретичний матеріал процесу фізичного виховання» [5, 6]. Водночас, залежно від тематики проведеної роботи, їх авторами пропонується розширити коло знань «...з наступних аспектів фізкультурно-спортивної діяльності:

– з основ Олімпійського руху, в тому числі: його історії, види спорту, що входять до програми Олімпійських ігор, про спортсменів-олімпійців України, основи волонтерської діяльності;

- за тематикою теоретичних відомостей із програм спортивної підготовки закладів додаткової освіти, а також з питань проведеної експериментальної роботи: про структуру особистісної спортивної культури, її базові компоненти та їх зміст, характеристику видів спорту, за якими організовані секційні заняття, зміст та основи методики самостійної фізкультурно-спортивної діяльності» [2, 4].

Фахівцями рекомендується проводити теоретичні заняття з молодшими дошкільниками з наступних тем [5-7]:

- 1) закономірності реалізації правил здорового способу життя;
- 2) можливості засобів фізкультурно-спортивної діяльності у зв'язку із змістом фізичного виховання молодших школярів, віднесених за станом здоров'я до спеціальних медичних груп;
- 3) характеристика основних режимних процесів дітей старшого дошкільного віку у контексті наповнення їхнього змісту засобами фізичної культури та спорту;
- 4) зміст нетрадиційних видів спортивної діяльності, що використовуються у фізичному вихованні учнів молодших класів.

У низці досліджень пропонуються «...ефективні методи організації та активізації пізнавальної діяльності дітей, до основних з яких слід віднести :

- 1) участь дітей у постановці та визначенні змісту театральних вистав та лялькових вистав на спортивну тематику, у розробці положень про змагання та сценарії спортивних свят, участь в інтелектуальних іграх з фізкультурно-спортивним спрямуванням;
- 2) використання методів активного навчання: інтерактивні заняття, ділові ігри, аналіз конкретних ситуацій, сюжетні ігри;
- 3) організація занять у різновікових групах по одному розділу програм фізичного виховання, але з різним змістом, залежно від віку дітей;
- 4) проведення організованих занять та самостійної роботи дітей у предметно-розвивальне середовище» [1, 5, 6].

На думку абсолютної більшості фахівців, «...формування та розвиток соціально-психологічного (мотиваційно-потребного) компонента фізичної культури людини, у тому числі й учнів молодших класів загальноосвітніх установ, що є системоутворювальною завданням процесу фізичного виховання» [3, 7].

Орієнтація на положення когнітивної теорії формування мотивації молодших школярів також визначає «...необхідність підвищення рівня освітньої спрямованості процесу фізичного виховання в загальноосвітніх установах. У цьому доцільно орієнтуватися на такі підходи:

- 1) створення соціально-педагогічних умов у загальноосвітньому закладі, що стимулюють прагнення дітей до особистісного фізкультурно-спортивного вдосконалення на основі забезпечення матеріально-технічних, технологічних, інформаційних та психоемоційних факторів, що сприяють підвищенню якості їх фізичного виховання;

2) посилення уваги до методичного забезпечення освітнього контенту фізичного виховання учнів із систематичним оновленням та поповненням його пізнавального навчального матеріалу;

3) підтримка видів та форм пізнавальної діяльності дітей до проблем фізичної культури та спорту» [5-7].

Змістовний аналіз проведених наукових досліджень дозволив також сформулювати деякі прикладні рекомендації щодо організації процесу формування мотиваційно-потребової сфери дітей, до основних з яких належать [3-7]:

1) інтегрування в ході фізичного виховання молодших школярів різних методів навчання з переважним використанням ігрових та змагальних методико-технологічних підходів;

2) використання різних стимулів для дієвого включення дітей у процес фізичного виховання з систематичним моральним та суспільним, а по можливості та матеріальним заохоченням у вигляді спортивного інвентарю, елементів форми тощо;

3) облік індивідуальних особливостей молодших школярів «...у ході їх фізкультурного виховання за такими аспектами:

- вибір видів спорту для занять у шкільних гуртках та секціях;
- оцінка досягнень учнів у процесі фізичного виховання не лише за встановленими нормативами, а й за індивідуальними темпами приросту показників рівня сформованості базових компонентів їхньої особистісної фізичної культури;
- залучення дітей до організації фізкультурно-спортивних заходів у загальноосвітній установі до різних амплуа (інформаційне забезпечення, виготовлення елементарного інвентарю та атрибутики, підготовка місць змагань тощо);
- участь молодших школярів у волонтерській фізкультурно-спортивній діяльності, у тому числі з дітьми дошкільного віку;
- обов'язкове залучення учнів до участі у загальношкільних змаганнях не тільки в особистому заліку, а й у складі команд свого класу;
- організація змагань сімейних команд;
- проведення внутрішньошкільних змагань з інтелектуальних ігор із фізкультурно-спортивною тематикою» [6].

Література

1. Боднар І.Р. Диференційоване фізичне виховання : навч. посібн. Львів : ЛДУФК, 2017. 200 с.

2. Методика фізичного виховання учнів 1–11 класів: навчальний посібник / М.Д. Зубалій, Л.В. Волков, С.І. Жевага, В.В. Івашковський, А.І. Ільченко, В.І.

Мудрік, І.В. Мудрік, О.І. Остапенко, Є.В. Столітенко, М.В. Тимчик, А.І. Шинкарук [за редакцією М.Д. Зубалія]. К., 2012. 216 с.

3. Москаленко Н.В. Фізичне виховання молодших школярів: [монографія], 3-є вид., перероб. та допов. / Дніпропетровськ: Інновація, 2014. 375 с.

4. Сутула В. О. Сучасні педагогічні технології в системі фізичного виховання школярів [навч.-метод. посіб.]. Харків, 2013. 117 с.

5. Томащук О., Коханюк О. Спортивно-ігрова форма організації занять з фізичної культури дітей молодшого шкільного віку. Наукове мислення: збірник статей учасників тридцять третьої всеукраїнської практично-пізнавальної інтернет-конференції / «Наукова думка сучасності і майбутнього», (29 листопада – 5 грудня 2019 р.). Видавництво НМ. Дніпро, 2019. С. 69–71.

6. Фізичне виховання учнів початкових класів у позакласній роботі загальноосвітніх навчальних закладів: навч.-метод. посіб. / В.В. Івашковський, О.І. Остапенко, М.В. Тимчик ; [за ред. М. Д. Зубалія]. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. 172 с.

7. Чижик Т.Г., Потоцька Т.Ф. Фізична підготовка дітей дошкільного та молодшого шкільного віку у контексті Нової української школи: монографія / Миколаїв: Іліон, 2020. 130 с.

Алла Бегеба

здобувачка 2 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Неля Маляр

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
Західноукраїнський національний університет

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ СПОРТИВНОЇ ПІДГОТОВКИ У ВАЖКІЙ АТЛЕТИЦІ

Сучасні тенденції розвитку міжнародного спорту визначають вектор інтенсифікації гендерної рівноправності в освоєнні видів спорту, які традиційно вважалися виключно чоловічими (єдиноборства, важка атлетика, стрибки з жердиною). Слід звернути увагу, що роль жінки в сучасному спорті є актуальною у зв'язку з тим, що спочатку спорт є чоловічою сферою діяльності, де за своєю природою жінки не можуть виявити такі ж здібності, як чоловіки [2].

Водночас тенденція до маскулінізації жінок у силових видах спорту набуває все більшої популярності як засіб самореалізації потенційних здібностей жінок. У зв'язку зі зростаючими вимогами до побудови тренувального процесу висококваліфікованих спортсменок у важкій атлетиці виникає «...необхідність урахування гендерних особливостей у плануванні параметрів тренувального

навантаження залежно від морфофункціональних особливостей розвитку жіночого організму та з урахуванням вагової категорії» [1].

На початку розвитку жіночої важкої атлетики методика підготовки жінок копіювала чоловічу підготовку без урахування особливостей жіночого організму. У 2018 році затвердженням однакової кількості вагових категорій було усунуто гендерну нерівність у важкій атлетиці [3].

Таким чином, існують докази того, що «...необхідно враховувати гендерні відмінності в морфофункціональних особливостях організму чоловіка і жінки, а також відмінності в техніці вправ для змагань при розробці найбільш ефективної методики спортивного тренування жінок у важкій атлетиці з урахуванням особливостей жіночого організму» [2].

Аналізуючи наукові праці Олешка В.Г. можна зробити висновок, що «...реакція функціональних систем організму чоловіка і жінки у відповідь на одні й ті самі зовнішні та внутрішні подразники відрізняється» [1].

Основними особливостями жіночого організму, що впливають на ефективність тренувального процесу, «...є: більш вузькі суглоби, що говорить про слабші зв'язки та сухожилля; високий рівень збереження рівноваги (оскільки центр тяжкості нижче, ніж у чоловіків); більш високий рівень гнучкості та рухливості суглобів, що дозволяє виконувати вправи з більшою амплітудою; більш розвинена м'язова система нижніх кінцівок, тому спостерігається тенденція збільшення сили м'язів нижніх кінцівок швидше ніж верхніх; більший відсоток жирової маси тіла» [2].

У своїх дослідженнях науковці визначають, що «...основним параметром багаторічної підготовки жінок, які займаються важкою атлетикою, є рання спеціалізація, що дозволяє моделювати жіночий організм по чоловічого типу» [1, 5].

Цей підхід вимагає застосовувати у спортивній підготовці жінок такі засоби та методи, які дозволяють в залежності від вікових особливостей поступово зближувати параметри побудови спортивного тренування з чоловічими, нівелюючи при цьому вплив негативних впливів перенапруги та натужування, поза межних навантажень на опорно-руховий та м'язово-зв'язковий апарат спортсменок [2].

За даними досліджень Олешка В.Г., «...у чоловіків і жінок, які займаються важкою атлетикою, відсоткове співвідношення швидких та повільних волокон однаково, але при цьому товщина всіх видів м'язових волокон у жінок менша. Таким чином, значне збільшення сили м'язів у жінок, що дорівнює часом приросту сили у чоловіків, можна пояснити удосконаленням рефлексорної регуляції, що забезпечує внутрішньом'язову та міжм'язову координацію та інтеграцію функцій рухових одиниць» [1].

Жінки в середньому менші і легші за чоловіків, що змінює біомеханіку рухів верхніх і нижніх кінцівок [3]. Частка м'язів «...у загальній масі тіла у жінок значно менша і становить лише 30-35% порівняно з 40-47% у чоловіків. Максимальна довільна сила (МПС) м'язів плечового пояса та тулуба у жінок становить 40-70% тих же груп м'язів у чоловіків, а МПС нижніх кінцівок у жінок лише на 20% менше, ніж у чоловіків» [2].

Ряд авторів наводять результати експериментів, у яких «...тривале силове тренування викликало у жінок щодо більшого зменшення жирової тканини та порівняно менше збільшення м'язової маси, пояснюючи це тим, що в регуляції процесу гіпертрофії м'язів провідна роль належить андрогенам, концентрація яких у чоловіків значно вища, ніж у жінок» [1, 4].

Тому, для того щоб підвищити рівень розвитку силових здібностей у важкій атлетиці, жінкам необхідно планувати велике за обсягом силове навантаження, ніж чоловікам, але з меншими вагами і для розвитку окремих м'язових груп [1, 2].

Для жінок специфічність розвитку сили окремих м'язових груп має більшого значення, ніж для чоловіків, оскільки «...використання повторних максимумів, що є основою спеціальної підготовки у важкій атлетиці, сприяє набагато більшому стресу на організм жінок, ніж на чоловіків. Внаслідок цього система силової підготовки жінок характеризується вужчим набором засобів спеціалізованого розвитку груп м'язів, що є провідними у важкій атлетиці» [1, 3].

Жінки поступаються чоловікам за всіма силовими параметрами: «...максимальна довільна сила, яка визначається як сума максимальних силових показників основних м'язових груп, у жінок у 1,6 рази менше, ніж у чоловіків, абсолютна сила у жінок становить близько 70% від показників сили у чоловіків» [1].

Література

1. Олешко В.Г. Підготовка спортсменів у силових видах спорту : [навч. посіб.]. К. : ДІА, 2011. 444 с.
2. Олешко В.Г. Показники швидкісної та вибухової сили у підготовчому періоді юних важкоатлетів і важкоатлеток різних груп вагових категорій. *Педагогіка, психологія та медикобіолог. проблеми фіз. виховання і спорту* : зб. наук. пр. 2012. № 11. С. 51–54.
3. Олійник Н.А., Дуржинська О.О., Рудницький В.Б. Фізичне виховання. Атлетичні види спорту. Навчальний посібник з фізичного виховання для вищих навчальних закладів. Вінниця: ВНАУ, 2020. 283 с.
4. Стеценко А.І. Гунько П.М. Теорія і методика атлетизму: навчальний посібник. Черкаси: Видавничий відділ Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, 2011. 216 с.
5. Товстоног О.Ф. Засоби відновлення спортсменів та стимулювання їх працездатності у силових видах спорту : лекція з навчальної дисципліни "Теорія

і методика обраного виду спорту та спортивно-педагогічне вдосконалення" для студентів спеціальності 014.11 "Середня освіта (Фізична культура)". Львів, 2018. 31 с.

Денис Ворона
здобувач 2 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Едуард Маляр
кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
Західноукраїнський національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ НАВАНТАЖЕНЬ РІЗНОЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ У РІЧНОМУ ЦИКЛІ ПІДГОТОВКИ ЮНИХ ФУТБОЛІСТІВ

Як показує практика, «...для максимальної адаптації фізіологічних систем зростаючого організму до вимог професійного спорту потрібна багаторічна підготовка. Тому головне методичне завдання тренування у підлітковому віці полягає в організації та впорядкуванні в часі змісту підготовки, щоб забезпечити поступальний розвиток усіх фізіологічних систем, які впливають рівень спеціальної фізичної працездатності юних спортсменів» [2].

Відомо, що прогрес у фізичній підготовленості дорослих кваліфікованих спортсменів, як правило, залежить від виконання великого обсягу фізичних навантажень, сконцентрованих в окремих тренувальних циклах [1]. Однак «...комплекс заходів, пов'язаних з розвитком усієї суми специфічних рухових здібностей, представляється надмірним для юних футболістів у зв'язку з безперервними процесами зростання та розвитку організму» [3].

Необхідно також зазначити, що безпосередньо збільшення обсягів фізичної роботи саме по собі не є вирішальним фактором підвищення ефективності всього навчально-тренувального процесу [2]. А ось «...точне визначення динаміки параметрів фізичних навантажень різної енергетичної спрямованості в макро-, мезо- та мікроциклах допомагає оптимізувати систему їх обліку та розподілу та перевести управління тренувальним процесом на новий якісний рівень» [4].

Згідно з висновками дослідників в галузі фізичного виховання, «...однією з основних закономірностей розвитку рухових здібностей людини прийнято вважати їх виражену етапність» [1, 2]. Це положення є одним з основоположних

при побудові тренувального процесу, спрямованого на підвищення спеціальної фізичної працездатності футболістів.

Тому визначення оптимальної послідовності у застосуванні різноспрямованих фізичних навантажень і більш точного формулювання тренувальних завдань на кожному етапі підготовки представляється доцільною їхньою диференціацією за енергетичною спрямованістю [4].

Відомо, що «...у кожному виді спорту існує своє співвідношення рівнів розвитку аеробних та анаеробних здібностей, своє специфічне поєднання «провідних» метаболічних факторів, що встановлюється під впливом систематичного тренування. У цьому випадку умовний поділ фізичної підготовки на загальну та спеціальну дозволяє більш точно планувати тренувальну стратегію» [2].

Фахівці встановили «...принципову послідовність застосування навантажень різної переважної енергетичної спрямованості, а саме: аеробні здібності є основою розвитку анаеробних гліколітичних можливостей організму, а ті, у свою чергу, сприяють розвитку креатинфосфатного механізму» [2-5].

Як зазначено раніше, для футболістів пубертатного віку необхідно дуже обережно збільшувати величину тренувальних впливів. Встановлено, що «...процес тривалий адаптацію організму до фізичних навантажень займає від 2 до 8 тижнів» [3].

Отже, для завершення формування необхідних структурних змін в організмі, пов'язаних із досягненням довготривалого тренувального ефекту, потрібен цикл тривалістю кілька тижнів, тобто мезоцикл [1].

Постановка завдань на кожний річний тренувальний цикл «...повинна ґрунтуватися на систематичному використанні мезоциклів різної переважної енергетичної спрямованості у встановленій послідовності, які становлять етапи реалізації всіх видів фізичних навантажень у футболі (аеробної, анаеробної гліколітичної та анаеробної алактатної)» [4].

Таким чином, необхідно створювати умови для довготривалої адаптації організму до всього спектру тренувальних впливів та планомірного неухильного підвищення фізичної підготовленості за рахунок поступового збільшення фізичного навантаження від етапу до етапу та від року до року, тобто для переходу з одного ступеня на інший.

Сучасна практика підготовки кваліфікованих футболістів Західної Європи підтверджує доцільність регулярного застосування зростаючих навантажень протягом усього річного тренувального циклу [3].

Література

1. Вознюк Т. В. Основи теорії та методики спортивного тренування: навчальний посібник. Вінниця : ФОП Корзун Д.Ю., 2016. 240 с.

2. Костюкевич В.М. Теорія і методика спортивної підготовки (на прикладі командних ігрових видів спорту): навчальний посібник. Вінниця: «Планер», 2014. 616 с.

3. Костюкевич В.М. Теорія і методика викладання футболу: навчальний посібник. 2-е вид. перероб. та доп. Київ: КНТ, 2017. 310 с.

4. Платонов В.Н. Система підготовки спортсменів в олімпійському спорті. Общая теория и ее практические приложения: учебник. К.: Олимп. лит., 2015. Кн. 2. 2015. 752 с.

5. Сергієнко Л.П. Теорія та методика дитячого та юнацького спорту: підручник. К.: Кондор-Видавництво, 2016. 542 с.